

తెలుగు దివ్యేలు - 2

తెలుగు వాచకం (ప్రథమభాష)

పదో తరగతి

సంపాదకమండలి

- డా॥ పటిరంకి దక్కిణామూల్, విశ్రాంత ఉపసంచాలకులు, తెలుగు అకాడమి, హైదరాబాద్.
- డా॥ నోల రాజేష్టర్ రావు, ఉపన్యాసకులు, శ్రీ ఖండవల్లి లక్ష్మిరంజనం ప్రాచ్యకళాశాల, హైదరాబాద్.
- డా॥ డి.చంద్రశేఖరరట్టి, విశ్రాంత ప్రధానాచార్యులు, అంధసారస్వత పరిషత్తు ప్రాచ్యకళాశాల హైదరాబాద్.
- డా॥ దహగాం సాంబమూల్, విశ్రాంత ప్రధానాచార్యులు, ఉపాధ్యాయ విద్యాకళాశాల, వరంగల్.
- డా॥ బూదాటి వేంకటేష్వర్రు, తెలుగువిభాగాధిపతి, ద్రవిడ విశ్వవిద్యాలయం, కుప్పం, చిత్తూరు జిల్లా.

సమస్యలక్రమాలు

- శ్రీ సువర్ణ వినాయక్,** కో-ఆర్డినేటర్, ఎన్.సి.ఐ.ఆర్.టి., ఆంధ్రప్రదేశ్,
- డా॥ రాచపాకేం చంద్రశేఖరరట్టి,** వేమన విశ్వవిద్యాలయం, వై.యస్.ఆర్., జిల్లా కడవ.
- డా॥ అరూపాచి ప్రకాశ రావు,** విశ్రాంత ఉపన్యాసకులు, ప్రభుత్వ దిగ్రీకళాశాల, పెనుగొండ, అనంతపురం జిల్లా.
- శ్రీ ఏజ్యల శరత్ బాబు,** తెలుగు పండితులు, ప్ర.ఉ.పా.(బాలుర & బాలికల), సీతాపల్మండి, హైదరాబాద్.
- డా॥ ఎస్.రఘు,** అసిస్టింట్ ప్రాఫెసర్, తెలుగుశాఖ, ఉస్క్యానియూ విశ్వవిద్యాలయం, హైదరాబాద్.
- శ్రీ పల్లిర్ధ రామమోహన రావు,** యస్.ఎ.-తెలుగు, జి.ప.ఉ.పా., వేముల, మహబూబ్‌నగర్.

చిత్రాలు, ముఖ్యాలు : శ్రీ కూరెళ్ల శ్రీనివాస్, ప్రధానోపాధ్యాయుడు, జి.ప.ఉ.పా. కుర్కెడ, నల్గొండ జిల్లా.

పార్యవ్యవస్తుక అభివృద్ధి, ప్రచురణ సమితి

కె. సంధ్యారాచే.ఐ.పి.ఎ.ఎస్.

కమీషనర్

పారావరం

అంధ్రప్రదేశ్, అమరావతి.

శ్రీ యం. వెంకటకృష్ణరట్టి

సంచాలకులు,

ప్రభుత్వ పార్యవ్యవస్తుక ముద్రణాలయం

అంధ్రప్రదేశ్, అమరావతి.

శ్రీ డి. మధుసూదనరావు

సంచాలకులు,

రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణసంస్థ,

అంధ్రప్రదేశ్, అమరావతి.

క్రూ ఆర్ టోడ్ బృందం

ఎస్కూల శ్రీనివాస్, APeKX -కోఆర్డినేటర్,
హెడ్ ఆఫ్ ది డిపార్ట్మెంట్ - డిజిటల్ ఎడ్యూకేషన్,
ఎన్.సి.ఈ.ఆర్.టి., ఆంధ్రప్రదేశ్, అమరావతి.

నాగెళ్ళ ఆల్విన్ జీస్ట్
అసిస్టింట్ కోఆర్డినేటర్ - డిజిటల్ ఎడ్యూకేషన్ డిపార్ట్మెంట్,
ఎన్.సి.ఈ.ఆర్.టి., ఆంధ్రప్రదేశ్, అమరావతి.

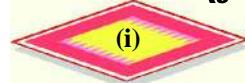
విద్యవల్ల ఎదగాలి
వినయంతో మెలగాలి

చట్టాలను గౌరవించండి
హక్కులను పొందండి

అంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ ప్రచురణ, అమరావతి

‘దేశభాషులందు తెలుగు లెస్సు’

అంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంవారిచేత ఉచిత పంపిణీ

(i)

© Government of Andhra Pradesh, Amaravati

First Published 2014

New Impression - 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020.

All rights reserved

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

The copy right holder of this book is the Director of School Education, Amaravati, Andhra Pradesh.

This Book has been printed on 70 G.S.M. SS Maplitho
Title Page 200 G.S.M. White Art Card

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంవారచేత ఉచిత పంపిణీ

Printed in India
at the Andhra Pradesh Govt.Text Book Press,
Amaravati
Andhra Pradesh.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంవారచేత ఉచిత పంపిణీ

ముందుమాట

పారశాల విద్యలో పదోతరగతి చివరిది. ఆలోచించడం, వ్యక్తికరించడం, అనే ప్రథాన ఉద్దేశంతో ప్రాథమికస్థాయి నుండి భాషావాచకాల రూపకల్పన జరిగింది. 10వ తరగతి హర్షాయేసరికి పిల్లల్లో విన్నదాన్ని గురించి, చదివినదాన్ని గురించి విమర్శనాత్మకంగా ఆలోచించి విచక్షణతో విశ్లేషించే సామర్యాలు వృద్ధిచెందాలి. వ్యవహారంలో ఉన్న మౌలిక, లిఖిత, భాషారూపాలను / ప్రక్రియలను అర్థంచేసుకొని సందర్భేచితంగా వినియోగించగలగాలి. సాహిత్య పరసంద్యారా భాషాసాంర్థాన్ని, శైలిని, కవులను, రచయితలను ప్రశంసించగలగాలి. విమర్శనాత్మక దృక్పథంతో విశ్లేషించి వివిధ రచనలలోని భావార్థాలను, అంతరార్థాలను ఆక్రమింపు చేసుకోవాలి. సమకాలీన అంశాలతో అన్వయించగలగాలి. పరసం ఒక అలవాటుగా మార్పుకొని ఉన్నత వ్యక్తిశ్వాన్ని, వైఖరులను పెంపాందించుకోవాలి. తమ జ్ఞానపరిధిని విస్తృత పరుచుకోవాలి. మాతృభాష కట్టబూట్లు, నియమాలు, సూత్రాలు ఆధారంగా అన్వయాపలను అర్థంచేసుకోగలగాలి.

పైన తెలిపిన అంశాలను సాధించడానికి వీలుగా “తెలుగు దివ్యోలు-2” అనే పేరతో పదో తరగతి ప్రథమభాషకు తెలుగు వాచకాన్ని రూపొందించారు. తొమ్మిదో తరగతి పరకు పిల్లలు పొందిన భాషాసామర్యాలు, స్వజనాత్మక అంశాలు మరింత పెంపాందించడానికి వీలుగా దీన్ని రూపొందించారు. దీని ద్వారా పిల్లల్లో అవగాహన చేసుకొని ప్రతిస్పందించే సామర్యాలు, స్వేచ్ఛలు స్వేచ్ఛలు స్వేచ్ఛలు, మానవతావిలువలు, మానవ సంబంధాలు, ప్రీలపట్ల గౌరవం, శ్రమను గౌరవించడం వంటివి పెంపాందేలా పాశ్చాంశాలను ప్రాచీన, ఆధునిక సాహిత్యాలనుంచి ఎంపికచేశారు. ప్రకృతి వర్ణన, విలువలు, స్వార్థి, విమర్శ, సంస్కృతి, ప్రీలపట్లగౌరవం, మానవస్వభావం, సామాజికసేవ, స్త్రీసాధికారత మొదలైన ఇతివృత్తాల ఆధారంగా పాశ్చాంశాలను ఎంపికచేశారు. పాశ్చాంశాలు పద్యం, కథ, తేఖి, అభినందన వ్యాసం, నాటీక, ద్విపద, పీతిక, వచన కవిత, అనుషాసకథ, కథానిక మొదలైన ప్రక్రియల్లో ఉన్నాయి. విస్తారపరసానికి భారతీయ ఇతిహాసమైన రామాయణాన్ని ఉపవాచకంగా పెట్టారు. ఇది భారతీయ సంస్కృతి, విలువలు పెంపాందించడానికి, ఇతిహాసాలపట్ల అవగాహన, అభిరుచి కలిగించడానికి తోడ్పుతుంది.

ప్రతి పారంలో సామర్యాల సాధనకనుగణంగా “ఇవి చేయండి” శీర్షికతో అభ్యాసాలున్నాయి. ఆలోచించడం, ప్రతిస్పందించడం, అభిప్రాయాలు చెప్పడం, బహుకోణాల్లో విశ్లేషించడం, విభిన్న కోణాల్లో ఆలోచించడం, సకారణంగా విపరించడం, అన్వయించడం, స్వజనాత్మకంగా, ప్రశంసాత్మకంగా వ్యక్తికరించడం వీటి స్వభావం. పిల్లలు పాశ్చాంశాలకు పరిధిని దాటి నేర్చుకోడానికి వీలుగా ప్రాజెక్టులను వంటివి చేర్చారు. పారంలోని విషయాన్ని అవగాహన చేసుకోడానికి వీలుగా సందర్భేచిత అర్థాలను పదవిజ్ఞానం పేరుతో పుస్తకం చివర చేర్చారు.

ఉపాధ్యాయులు సోపానక్రమం ప్రకారం పాశ్చాయోదన జరపడానికి వీలుగా పారంలోని విషయాలను అమర్చారు. గద్య, పద్య పాశాలను వేరువేరుగా ఇప్పుకుండా పాశాల స్వభావం, నిదివి ఆధారంగా వరసుక్రమంలో అమర్చారు. వ్యాకరణ సూత్రాలను సులభంగా ఆక్రమింపు చేసుకునేలా ఉదాహరణలు పొందుపరిచారు. పాశ్చాంశంలోని జాతీయాలు, పదబంధాలు, ముఖ్యమైన సందేశాత్మక వాక్యాలు, సంఘటనల గురించి లోతైన చర్చద్వారా అవగాహన, విమర్శనాత్మక దృక్పథాన్ని పెంపాందింప జేయాలి. భాషాసామర్యాల సాధనలో పాశ్చాంశాలకు ఉపాధ్యాయుడికి ఒక సహకారి మాత్రమే. పరామర్శ గ్రంథాలను, పారశాల గ్రంథాలయాన్ని తాను వినియోగించుకుంటూ పిల్లలు వినియోగించుకునేలా భాషావాతావరణాన్ని కల్పించాలి.

ఈ వాచక రూపకల్పనలో పాల్గొన్న సంపాదక మండలి సభ్యులు, విషయ నిపుణులు, ఉపాధ్యాయులు, చిత్రకారులు, సలహులు, సూచనలు అందజేసిన వారందరికి ధన్యవాదాలు.

ఒక ఆవృత్తం పూర్తయింది. సవ్యాంద్రుప్రదేశ్ ఆవిర్భవించింది. తెలుగునేల సలచెరగులా వెలుగులీనుతున్న జాతి జోన్సుత్యాన్ని అక్షరబద్ధం చేసి తరువాతి తరానికి అందించేందుకుగాను పాశ్చాయోదనలో కొడ్దిపాటి మార్పులు చోటుచేసుకున్నాయి. స్కోనిక సంస్కృతి, కళలు, కళాకారుల గురించి, అద్భుత ప్రతిభాపాఠవాలు ప్రదర్శించి తమ జీవితాన్ని ఇతరులకు ఆదర్శప్రాయంగా మలుచుకున్న స్వార్థిప్రదాతల గురించిన పాశ్చాంశాలు పొందుపరచడం జరిగింది. కొత్త పాతల మేలు కలయికతో రూపుదిద్దుకున్న ఈ పాశ్చాంశాలకు పిల్లల్లో భాషాభిరుచి, సాహిత్యభిలాప, భాషాసామర్యాల సాధనకు దోహదపడి ఉత్తమ వైఖరులు కల్గిన వ్యక్తులుగా ఎదగడానికి తోడ్పుతుందని ఆశిస్తున్నాం.

సంచాలకులు

రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణసంస్థ, ఆంధ్రప్రదేశ్,

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంవారిచేత ఉచిత పంపిణీ

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు

- ◆ ఈ వాచకాన్ని సమర్థంగా వినియోగించడానికి “ముందుమాట, పాత్యపుస్తకం ద్వారా సాధించాల్సిన సామర్థ్యా”లను తప్పనిసరిగా చదవాలి.
- ◆ “విద్యార్థులకు సూచన”లను ముందుగా మీరు చదవండి. వాటిని మీ పిల్లలతో చదివించండి. వారికి అవి అర్థమైనాయో లేదో పరిశీలించండి.
- ◆ ఈ వాచకాన్ని 180 కాలాంశాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని రూపొందించారు. వీటిలో 168 కాలాంశాలు పాత్యాంశాల బోధనకు, మిగతా కాలాంశాలను ఉపవాచకంలోని అంశాలను చర్చించడానికి వినియోగించాలి.
- ◆ ఉపవాచకాన్ని ఒక్కాక్కు టర్మీకి రెండు కాండల చొపున పూర్తిచేయాలి.
- ◆ ఉపవాచకాన్ని పిల్లలచేత తప్పక చదివించాలి. ముఖ్యాంశాలపైన మాట్లాడించాలి. పరనావగాహనకు సంబంధించిన అభ్యాసాలను రూపొందించి నిర్వహించాలి.
- ◆ సగటున ఒక్కాక్కు పాతానికి 12 కాలాంశాలు అవసరమవుతాయి.
- ◆ వీటిలో “చదవండి - ఆలోచించండి, నేపథ్యం / ఉద్దేశం, కవిపరిచయం, విద్యార్థులకు సూచనల్లో” ఇచ్చిన అర్థసంగ్రహం కృత్యాలకు కలిపి రెండు కాలాంశాలను వినియోగించుకోవాలి.
- ◆ పాత్యాంశ విషయంపై చర్చించి అవగాహన కల్పించడానికి పారంలోని విషయం నిడివిని బట్టి రెండు నుండి నాలుగు కాలాంశాల పరకు కేటాయించుకోవాలి. ఇందుకునుగుణంగా పాతాన్ని విభజించి రోమన్ అంకెల్లో సూచించారు.
- ◆ “ఇవి చేయండి”లో ఇచ్చిన అభ్యాసాలకు మిగతా 7కాలాంశాలను వినియోగించాలి. “అవగాహన-ప్రతిస్పందన” అభ్యాసాలకు 2 కాలాంశాలు, “వ్యక్తికరణ-స్వజ్ఞానాత్మకత”కు 2 కాలాంశాలు, భాషాంశాలలో ఇచ్చిన “పదజాలం, వ్యాకరణాంశా”లకు కలిపి 2 కాలాంశాలు, “ప్రాజక్కపని”ని ప్రదర్శింపజేసి చర్చించడానికి 1 కాలాంశాన్ని కేటాయించుకోవాలి.
- ◆ పారం ప్రారంభంలో ఇచ్చిన “చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి” అనే అంశాలు ఉన్నిటికరణకు సంబంధించినవి. వీటిని పూర్తి తరగతి కృత్యాంగా నిర్వహించాలి.
- ◆ పాత్యాంశం ఉద్దేశం / నేపథ్యం, పాత్యభాగ వివరాలు, కవిపరిచయంలోని అంశాలను పిల్లలచేత చదివించి చర్చించాలి.
- ◆ “విద్యార్థులకు సూచనలు”లోని అర్థసంగ్రహం కృత్యాలను వ్యక్తిగత కృత్యాలుగా నిర్వహించాలి. ఇందుకోసం తరగతి గదిలో తప్పనిసరిగా నిఘంటువులను అందుబాటులో ఉంచాలి.
- ◆ పారంలోని విషయంపట్ల పిల్లలకు అవగాహన కల్పించడానికి చర్చాపద్ధతి, ప్రశ్నేత్తర పద్ధతి, కథాకథనం, ప్రదర్శన పద్ధతి, నాటకీకరణ వంటి పద్ధతులను ఆయాపాతాల స్వభావాన్ని బట్టి ఉపయోగించాలి. పారం మధ్యలో ‘ఆలోచించండి-చెప్పండి’ అనే పేరుతో గడిలో ప్రశ్నలున్నాయి. వీటిని పారం బోధించే సమయంలో అడగాలి. ఆలోచించి జవాబులు చెప్పమనాలి.
- ◆ పారం బోధించడమంటే విషయాన్ని వివరించడం మాత్రమే కాదు. దాంట్లోని విలువలను, కవి హృదయాన్ని, అంతరాధాన్ని పిల్లలు అర్థంచేసుకునేలా చూడాలి. ఇందుకోసం ఆలోచింపజేసే ప్రశ్నలు అడగాలి. పదబంధాలు, జాతీయాలు, ఆలోచనాత్మక, సందేశాత్మక వాక్యాలపట్ల చర్చద్వారా, ప్రశ్నించడం ద్వారా పిల్లలే అవగాహన పొందేలా చేయాలి. పిల్లల అభిప్రాయాలను చెప్పించడం, సమకాలీన అంశాలతో అన్యాయంచడం, బహుకోణాల్లో విశ్లేషించడంపంటివి జరగాలి.
- ◆ “ఇవిచేయండి”లోని అభ్యాసాలు పిల్లల భాషా సామర్థ్యాలను పెంపొందించడానికి ఉద్దేశించినవి. వీటిని పిల్లలే సొంతంగా రాశేలా చూడాలి.
- ◆ ఒక్కాక్కు అభ్యాసానికి ఒక కాలాంశం చొపున కేటాయించారు. కాబట్టి ఆయా కాలాంశాలలో పిల్లలు వాటిని ఎలా రాయాలో అవగాహన కల్పించాలి. పిల్లలు రాసిన అంశాలను పరిశీలించి సరిదిద్దాలి.
- ◆ పదో తరగతి వారిక పరీక్షలు బోర్డు పరీక్ష కాబట్టి పిల్లలు సొంతంగా రాయడాన్ని ప్రోత్సహించాలి. ఏ పరిస్థితుల్లోనూ గైడ్సు, స్టడీ మెటీరియల్సు, ప్రశ్నల బ్యాంకులు వంటివి చూసి రాయడాన్ని పూర్తిగా నిప్పేదించాలి. ఎందుకంటే బోర్డు పరీక్షలో పుస్తకంలోని ప్రశ్నలు ఉన్నవి ఉన్నట్లుగానే రావు. ఇలాంటి స్వభావం కలిగిన ప్రశ్నలు వస్తాయి. పారంలోని అభ్యాసాలను సొంతంగా రాయగల్లిన పిల్లలు మాత్రమే వీటికి సమాధానాలు రాయగల్లుతారు.
- ◆ “అవగాహన - ప్రతిస్పందన” అభ్యాసంలో ఇచ్చిన “వినడం - మాట్లాడడా”నికి సంబంధించిన ప్రశ్నలను పూర్తి తరగతి కృత్యాంగా నిర్వహించాలి. “చదవడం - అర్థం చేసుకోడా”నికి ఉద్దేశించిన అభ్యాసాలను వ్యక్తిగత కృత్యాంగా నిర్వహించాలి. పారం చదివి జవాబులు రాయగల్లిన ప్రశ్నలను ఇంటిపనిగా ఇవ్వాలి.

- ◆ “వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత” అభ్యాసంలోని ప్రశ్నలు స్వీయరచన, సృజనాత్మకత, ప్రశంస సామర్థ్యాలకు సంబంధించినవి. వీటిలో లఘుసమాధాన ప్రశ్నలను పారం బోధించేటప్పుడే ఇంటిపనిగా ఇవ్వాలి. వ్యాసరూప సమాధాన ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయడానికి పూర్తి తరగతి గదిలో చర్చ నిర్వహించాలి. ఆ తర్వాత వ్యక్తిగతంగా రాయించాలి. వాటిని చదివించాలి. పిల్లలు రాసిన అంశాలను భావాత్మకంగా వాక్యాలు, పదాలు, అక్షరదోషాల పరంగా సరిచేయాలి.
- ◆ సృజనాత్మకతకు సంబంధించిన ప్రశ్నలకు పిల్లలు సమాధానాలు రాయడానికి తగిన ఉదాహరణలిచ్చి అవగాహన కల్పించాలి. పిల్లలను జట్టుగా విడదీసి వాటిని రాయమనాలి. వీటిని ప్రదర్శింపజేసి చర్చద్వారా సరిదిద్దాలి. ఆతరవాత వీటిని వ్యక్తిగతంగా రాయమనాలి.
- ◆ ప్రోజెక్ట్ పనులను కూడా ఇదేవిధంగా నిర్వహించాలి.
- ◆ పారం పూర్తి కావడమంటే “చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి” అనే ఉన్నట్టికరణ అంశంతో మొదలుకొని పారంలో చివర ఇచ్చిన సూక్తివరకు అన్ని అంశాలను ప్రణాళికాబద్ధంగా నిర్వహించి అవగాహన కల్పించడం. ఇందుకనుగుణంగా ఉపాధ్యాయులు తయారుకూవాలి.
- ◆ ఇందుకోసం ఉపాధ్యాయులు వార్షిక, పార్య ప్రణాళికలు రూపొందించుకోవాలి.
- ◆ వార్షిక ప్రణాళికలో కింది అంశాలుంటాయి.
 - 1) తరగతి
 - 2) సబ్జెక్టు
 - 3) అవసరమైన కాలాంశాల సంఖ్య
 - 4) విద్యాసంవత్సరం పూర్తయ్యేసరికి సాధించాలిన సామర్థ్యాలు
 - 5) మాసవారీగా పాశాల విభజన

మాసం పేరు	బోధించే పారం	అవసరమైన కాలాంశాలు	అవసరమైన వారులు / సామగ్రి	నిర్వహించాలిన కార్యక్రమాలు

- 6) ఉపాధ్యాయుడి ప్రతిస్పందనలు 7) ప్రధానోపాధ్యాయుని సలహోలు సూచనలు
- ◆ ఒక పాశాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకని పార్యప్రణాళికను కింది విధంగా రూపొందించుకోవాలి.
- 1) పారం పేరు 2) అవసరమైన కాలాంశాల సంఖ్య 3) పారం ద్వారా సాధించాలిన సామర్థ్యాలు
- 4) కాలాంశాలవారీగా విభజన

కాలాంశం సంఖ్య	బోధనాంశం	బోధన వ్యాపాం	సామగ్రి

- 5) ఉపాధ్యాయుడి తయారీ, అదనపు సమాచారసేకరణ
- 6) ఉపాధ్యాయుడి ప్రతిస్పందనలు
- ◆ ప్రతికాలాంశంలో భాషాబోధనను కింది సోపానాల ప్రకారం నిర్వహించాలి. అవి-
 - I. ఉపాధ్యాత్మం : పలకరింపు, ఉన్నట్టికరణ, శీర్పికా ప్రకటన, ఉద్దేశం, కవిపరిచయం లేదా పలకరింపు, పునశ్శరణ.
 - II. పాశాంశబోధన చర్చ - అవగాహన : విద్యార్థుల ప్రకాశ పరసం, ఉపాధ్యాయుల ఆదర్శ పరసం, మౌనపరసం, అర్థసంగ్రహాళం, పాశాంశ విషయంపై చర్చ - అవగాహన, సామర్థ్యాల సాధన.
- III. పిల్లల అవగాహన - పరిశీలన; IV. ఇంటిపని.
- ◆ భాషాబోధనను పార్యప్రస్తకాలకే పరిమితం చేయగూడడు. పారశాల గ్రంథాలయాన్ని, అంతర్జాలాన్ని (ఇంటర్నెట్), మేగజైన్లు, వార్తాపత్రికలు, బాలసాహిత్యం పంచించి ఉపయోగించుకొనేలా చూడాలి.
- ◆ తరగతి గదిలో పిల్లలు స్వేచ్ఛగా మాట్లాడడం, ప్రశ్నించే వాతావరణాన్ని కల్పించాలి.
- ◆ తరగతి గదిలో భాషావాతావరణాన్ని కల్పించడానికి అవసరమైన నిఘంటువులు, కవుల జీవిత చరిత్రలు, దృశ్యప్రతపణ సామగ్రి వంటివి సమకూర్చుకొని వినియోగించాలి.
- ◆ పారశాలలో భాషాభివృద్ధికి దోహదపడే కార్యకలాపాలు, భాషామేళాలు, భాషాత్సమావశాలు, భాలకవిసమ్మేళనాలు, వక్తృత్వప్రాప్తి, వ్యాసరచన పోటీలు, వార్షికోత్సవాలు వంటివి నిర్వహించాలి.
- ◆ పిల్లలు రాసిన సృజనాత్మక అంశాలను సంకలనంచేసి తరగతి గదిలో ప్రదర్శించాలి.

ఆంధ్రప్రదీప ప్రభుత్వం వారిచేత ఉచిత పంపిణీ

వందేమాతరం

- బంకించండ్ర ఘటర్జీ

వందేమాతరం, వందేమాతరం
 నుజలాం నుఫలాం మలయజ శీతలాం
 సన్యశ్యామలాం మాతరం; వందేమాతరం
 శుభ్రజ్యోతాన్నపులకిత యామినీం
 పుల్లకుసుమిత ద్రుమదళ శోభినీం
 సుహసినీం సుమధుర భాషిణీం
 సుఖదాం వరదాం మాతరం వందేమాతరం.

మా తెలుగు తల్లి

- శంకరంబాడి సుందరాచారి

మా తెలుగు తల్లికి మల్లెపూదండ
 మా కన్నతల్లికి మంగళారతులు
 కడుపులో బంగారు కనుచూపులో కరుణ
 చిరునవ్వులో సిరులు దొరలించు మా తల్లి
 గలగలా గోదారి కదిలిపోతుంటేను
 బిరబిరా కృష్ణమ్మ పరుగులిండుతుంటేను
 బంగారు పంటలే పండుతాయి
 మురిపాల ముత్యాలు దొరలుతాయి
 అమరావతీ నగర అపురూప శిల్పాలు
 త్యాగయ్య గొంతులో తారాడు నాదాలు
 తిక్కుయ్య కలములో తియ్యందనాలు
 నిత్యమై, నిఖిలమై నిలిచియుండేదాక
 రుద్రమ్మ భుజశక్తి మల్లమ్మ పతిభక్తి
 తిమ్మరుసు ధీయుక్తి కృష్ణరాయల కీర్తి
 మా చెవుల రింగుమని మారుమ్మోగేదాక
 నీ ఆటలే ఆడుతాం - నీ పాటలే పాడుతాం
 జై తెలుగు తల్లి ! జై తెలుగు తల్లి ! జై తెలుగు తల్లి !

జాతీయ గీతం

- రవీంద్రనాథ్ తాగుర్

జనగణమన అధినాయక జయహే !
భారత భాగ్య విధాతా !
పంజాబ సింధు గుజరాత మరాతా,
ద్రావిడ ఉత్కృత వంగా !
వింధ్య హిమాచల యమునా గంగా,
ఉచ్చల జలధి తరంగా !
తవ శుభనామే జాగే !
తవ శుభ ఆశిష మాంగే !
గాహే తవ జయ గాథా !
జనగణ మంగళదాయక జయహే !
భారత భాగ్య విధాతా !
జయహే ! జయహే ! జయహే !
జయ జయ జయ జయహే !

ప్రతిజ్ఞ

భారతదేశం నా మాతృభూమి. భారతీయులందరూ నా సవోదరులు.

నేను నా దేశాన్ని ప్రేమిస్తున్నాను. సుసంపన్నమైన, బహువిధమైన నా దేశ వారసత్వసంపద నాకు గర్వకారణం. దీనికి అర్పత పొందడానికి సర్వదా నేను కృషిచేస్తాను.

నా తల్లిదండ్రుల్ని, ఉపాధ్యాయుల్ని, పెద్దలందర్ని గౌరవిస్తాను.

ప్రతివారితోనూ మర్యాదగా నడుచుకొంటాను. జంతువులపట్ల దయతో ఉంటాను.

నా దేశంపట్ల, నా ప్రజలపట్ల, సేవానిరతి కలిగి ఉంటానని ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నాను.

వారి శ్రేయోభివృద్ధులే నా ఆనందానికి మూలం.

ఉపాధ్యాయుల విభాగం

రూపకల్పనలో పాల్గొన్నవారు

శ్రీ సువర్ణ వినాయక్, కో-ఆర్డినేటర్,
విద్యాప్రణాళిక, పార్శ్వ పుస్తక విభాగం,
రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణసంస్థ, ఆంధ్రప్రదేశ్,

శ్రీ పత్రేర్ రామమోహన రావు, యన్.ఎ., తెలుగు,
జి.ప.ఉ.పా., వేముల, మహాబుట్టనగర్ జిల్లా.

శ్రీ వి. చెన్నయ్య, యన్.ఎ., తెలుగు,
జి.ప.ఉ.పా., జగద్దిరి నగర్, రంగారెడ్డి జిల్లా.

శా॥ దోషేపూడి నరేశ బాబు, యన్.ఎ., తెలుగు,
జి.ప.ఉ.పా., గోప్యాదు, కర్నూలు జిల్లా.

శ్రీ ముఖ్యల రాంబాబు, యన్.ఎ., తెలుగు,
జి.ప.ఉ.పా., మాకవరపాలం, విశాఖపట్టణం జిల్లా.

శ్రీమతి పల్లి మాధవి, యన్.ఎ., తెలుగు,
భారతీయ విద్యాభవన్, ఆత్మకూరి రామారావు పారశాల,
జూబ్లీహిల్స్, హైదరాబాద్.

శా॥ ఉటుకూరి వరప్రసాద్, యన్.ఎ., తెలుగు,
జి.ప.ఉ.పా., కన్నాపురం, ప.గో. జిల్లా.

శా॥ ఎన్. రఘు, అసిస్టెంట్ ప్రోఫెసర్,
తెలుగుశాఖ, ఉస్కునియూ విశ్వవిద్యాలయం, హైదరాబాద్.

శ్రీ వొజ్జుల శరత్ బాబు, యన్.ఎ., తెలుగు,
ప్ర.ఉ.పా.(బాలుర & బాలికల), సీతాఫల్మండి,
హైదరాబాద్.

శ్రీ అవుసుల భానుప్రకాశ్, యన్.ఎ., తెలుగు,
జి.ప.ఉ.పా., లోనికలాన్, మెర్డక జిల్లా.

శ్రీ చెఱుకూరి వేంకట సూర్యనారాయణ శర్మ,
సూక్తా., తెలుగు, జి.ప.ఉ.పా., లూటుకుప్రు, తూ.గో. జిల్లా.

శ్రీ కట్టా శ్రీనివాస రావు, యన్.ఎ., తెలుగు,
జి.ప.ఉ.పా., తాడువాయి, ప.గో. జిల్లా.

శ్రీ ఆకుల వేంకటరాములు, యన్.ఎ., తెలుగు,
జి.ప.ఉ.పా., కోటగల్లి (శంకర్భవన్), నిజామాబాద్ జిల్లా.

శా॥ వంకాయలపాటి రామకృష్ణ్, యన్.ఎ., తెలుగు,
పి.ఆర్.ఆర్. జి.ప.ఉ.పా., కరవది, ప్రకాశం జిల్లా.

రూపకల్పనలో సహకరించినవారు

శ్రీమతి జి.కనకవాణి.

ప్రోఫెసర్, ఐ.ఎ.యన్.ఇ.,
హైదరాబాద్.

శ్రీ విజనార్థన రెడ్డి.

ఉపన్యాసకులు, జిల్లా విద్యాశిక్షణ సంస్థ,
కర్నూలు.

శ్రీ తల్లావోజ్జుల మహేశ్బాబు

ఉపన్యాసకులు,
జిల్లా విద్యాశిక్షణ సంస్థ,
నిజామాబాద్.

శ్రీమతి గూడ సుబ్రహ్మణ్యు

తెలుగు పండితులు,
జి.ప.ఉ.పా., పూడిపర్తి,
వెల్లూరు జిల్లా.

శ్రీమతి యు.బ్రహ్మణ్యు

తెలుగు పండితులు,
యు.పి.ఎన్., భీమారం,
మహాబుట్టనగర్ జిల్లా.

శ్రీ అయ్యగాల శ్రీనివాస రావు.

సూక్తా అసిస్టెంట్ (తెలుగు),
జి.ప.ఉ.పా., కోనాడ,
విజయనగరం జిల్లా.

డి.టి.పి., లే జెటు & డిష్టైనింగ్ : ప్రతిమ పాతూలి.

విషయసూచిక

పార్శ్వాంశాలు

క్ర.సం.	పారం పేరు	ప్రక్రియ	ఇతివృత్తం	కవి/రచయిత	మాసం	పుట
1.	మాతృభావం	పద్యం	స్త్రీలపట్ల గౌరవం	గడియారం వేంకటశేఖరాస్త్రి	జూన్	1
2.	అమరావతి	వ్యాసం	సాంస్కృతిక వైభవం	రచయితల బృందం	జూన్	13
3.	జానపదుని జాబు	లేఖ	శ్రమపట్ల గౌరవం	బోయి భీమన్న	జూలై	23
4.	వెన్నెల	పద్యం	ప్రకృతి వర్ణన	ఎత్తున	జూలై	34
◆ 5.	ధన్యుడు	కథ	విలువలు	చిన్నయసారి	ఆగష్ట	46
6.	శతక మధురిమ	పద్యం	నైతికవిలువలు	శతక కవులు	ఆగష్ట	55
7.	మా ప్రయత్నం	పీరిక	స్త్రీ సాధికారిత	ఓల్గా, వసంత, కల్పన	సెప్టెంబర్	68
◆ 8.	సముద్రలంఘనం	ప్రబంధ పద్యం	వర్ణన	అయ్యలరాజు రామభద్రుడు	ఆక్షోబర్	79
9.	మాణిక్యవీణ	వచనకవిత	సామాజికస్మాహ	విద్వాన్ విశ్వం	నవంబర్	90
10.	గోరంతదీపాలు	కథ సామాజికసేవ	మానవసంబంధాలు	పులికంటి కృష్ణారెడ్డి	డిసెంబర్	100
11.	భిక్ష	పద్యం	మానవస్వభావం	శ్రీనాథుడు	జనవరి	116
12.	చిత్రగ్రీవం	అనువాదకథ	శాస్త్రీయపరిశీలన	ధనగోపాల్ ముఖ్యీ	ఫిబ్రవరి	128

ఉపవాచకం

రామాయణం	ఇతిహాస కథ	సంస్కృతి, విలువలు	వార్త్తికి రామాయణానికి సంక్లిష్ట వచనరూపం	జూలై - ఫిబ్రవరి	143 179

(జూలై - సెప్టెంబర్ : బాలకాండ, అయ్యాధ్యాకాండ, ఆక్షోబర్ - డిసెంబర్ : అరణ్యకాండ, కిష్కింధాకాండ, జనవరి - ఫిబ్రవరి : సుందరకాండ, యుధ్భకాండ.)

పదవిజ్ఞానం

180

సూచనలు

- ◆ గుర్తుగల పారాలను సంస్కృతం కాంపోజిట్ కోర్సుగా చదివేవారు నేర్చుకోవలసిన అవసరం లేదు.
- * పుష్ప గుర్తుగల పద్యాలు కంఠస్థం చేయాలి.

(ix)

విద్యాసంవత్సరం పూర్తయ్యేసలకి సాధించాల్నిన సామర్థ్యాలు

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

దీంటో “వినడం - మాట్లాడడం, ధారాళంగా చదివి, అర్థంచేసుకొని, వ్యక్తికరించడం” అనే సామర్థ్యాలుంటాయి. వీటిలో పిల్లలు కింది అంశాలను చేయగలగాలి.

- విన్న, చదివిన అంశాలు అర్థం చేసుకోవాలి. తమ అభిప్రాయాలు వ్యక్తపరచాలి.
- సమర్థిస్తూ లేదా విభేదిస్తూ మాట్లాడగలగాలి, కారణాలు వివరించగలగాలి.
- నచ్చిన సందర్భాన్ని అనుభూతులను వర్ణించగలగాలి.
- పద్యభావాలు, పాత్మభాగ సారాంశాలు, కథలు, కథానికలను సొంతమాటల్లో చెప్పగలగాలి.
- వక్తుల్పోటీల్లో పాల్గొని మాట్లాడగలగాలి. సద్గోభాషణం చేయగలగాలి. (ఇచ్చిన అంశం గురించి అప్పటికప్పుడే మాట్లాడడం).
- పారం చదివి జాతీయాలు, సామెతలు గుర్తించగలగాలి.
- ఎవరు ఎవరితో అన్నారు? ఏ సందర్భంలో అన్నారు? గుర్తించగలగాలి.
- పాత్రల స్వభావాన్ని పట్టికరూపంలో తయారుచేయగలగాలి.
- భావాలకు తగిన పద్యపాదాలను, గేయపాదాలను గుర్తించాలి.
- వివరాల కనుగుణంగా పట్టికలు తయారుచేయగలగాలి.
- చదివిన అంశంలోని కీలకాంశాలు, కీలకపదాలు రాయగలగాలి.
- పేరాలకు శీర్షికలు పెట్టడం, శీర్షికలకనుగుణంగా పేరాలను గుర్తించడం చేయగలగాలి.
- అపరిచిత గద్యం లేదా పద్యాలు చదివి ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయగాలి. ప్రశ్నలు కూడా తయారుచేయగలగాలి.
- పారంలో చుక్కగుర్తున్న పద్యాలను చదివి, అర్థం చేసుకొని ప్రతిపదార్థం - రాయగలగాలి.

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

దీంటో “స్వియరచన, సృజనాత్మకత, ప్రశంసా” సామర్థ్యాలుంటాయి. వీటిలో పిల్లలు కిందివి చేయగలగాలి.

- కారణాలు రాయగలగాలి. వివరిస్తూ రాయగలగాలి.
- అభిప్రాయాలు రాయగలగాలి. ఇష్టానిష్ట్టులు రాయగలగాలి.
- రచయిత అభిప్రాయాన్ని గ్రహించి వివరించగలగాలి.
- సమర్థిస్తూ లేదా విభేదిస్తూ రాయగలగాలి.
- ప్రకృతి దృశ్యాలను వర్ణించి రాయగలగాలి.
- రచనాత్మకిని అభినందిస్తూ రాయడం, అభినందన వ్యాసం, కరపత్రాలు తయారుచేయడం, ఇంటర్వ్యూకోసం ప్రశ్నావళి తయారుచేయడం, కవితలు రాయగలగడం, సన్మానపత్రం తయారుచేయగలగడం, పత్రికలకు లేఖ లేదా సాహిత్యవ్యాసాలు రాయడం, సంభాషణలు రాయడం వంచి చేయగలగాలి. సృజనాత్మక సంభాషణలు, కథలు రాయగలగాలి.

III. భాషాంశాలు

ఇది “పదజాలం, వ్యాకరణాంశా”లకు సంబంధించినది. కింది తరగతుల్లో నేర్చుకున్నవాటితోపాటు పిల్లలు కిందివి చేయగలగాలి.

- పదాలకు అర్థాలు, వ్యత్పత్తిర్థాలు, నానార్థాలు, పర్యాయపదాలు రాయగలగాలి.
- ఇచ్చిన పదాలతో సొంతవాక్యాలు రాయగలగాలి. జాతీయాలను సమర్థవంతంగా వాక్యాల్లో ఉపయోగించాలి.
- ప్రకృతికి వికృతులను, వికృతికి ప్రకృతి పదాలు రాయగలగాలి.
- దైనందిన జీవితంలో సందర్భోభితంగా సరైన పదాలు, జాతీయాలు, సామెతలు వినియోగించగలగాలి.
- ఆటవెలది, సీసం, ధ్విపద లక్షణాలు అర్థం చేసుకోవాలి. ఆయా ఛందస్సులను గుర్తించగలగాలి.
- పుంప్యాదేశసంధి, విసర్గసంధి, సుగాగమ సంధి, ప్రాతాదిసంధి. శృత్పసంధులను అర్థం చేసుకొని ఆయా సంధుల గురించి వివరించి రాయగలగాలి.
- అవ్యయాభావసమాసాన్ని అవగాహన చేసుకొని ఉదాహరణలు ఇప్పగలగాలి.
- ముక్క పదగ్రన్థ, లాటానుప్రాస, అతిశయోక్తి, అర్థంతరన్యాస అలంకారాలు అవగాహన చేసుకొని గుర్తించగలగాలి.

IV. ప్రాజెక్టువనులు

ఇవి వివిధ సామర్థ్యాల సమాహారం, వివిధ సామర్థ్యాలను సందర్శించితంగా వినియోగించే శక్తిని పిల్లలకు కలిగిస్తాయి. కథలు, కవితలు, రచయితల వివరాలు, సమాజసేవలో పాల్గొన్నవారి వివరాలు, జీవన విధానాల వివరాలు, సమీక్ష వ్యాసాలు మొదలైనవి నేకరించి నివేదికలు రాసి ప్రదర్శించాలి.

(x)

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంవారిచేత ఉచిత పంపిణీ

1

మాతృభావం

- డా॥ గడియారం వేంకటశేషశాస్త్రి

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

తే. సర్వతీర్థాంబువులకంటే సమధికంబు
పావనంబైన జనయిత్రి పాదజలము
వరతసూజున కథిలదేవతల కంటే
జనని యొక్కుడు సన్ముతాచారనిరత

ప్రశ్నలు:

- “పావనంబైన జనయిత్రి పాదజలము” అంటే ఏమిలిటి?
- తల్లి పాదజలం దేనికంటే గొప్పదని తెలుసుకొన్నారు? ఎందువల్ల?
- కుమారునికి అన్నింటికంటే ఎవరు మిన్న? ఎందుకు?
- ఈ పద్యంద్వారా తల్లికిగల స్థానమేమిటని గ్రహించారు?
- “ప్రతి ప్రీమూర్తి మనకు తల్లితో సమానం” అని ఎందుకంటారు?

నేపథ్యం

మొదటి రండయాత్రలో ‘కళ్యాణి’ దుర్గం జయించిన తరవాత అబ్బాజీ సోన్నదేవుడు, విజయోత్సాహంతో శివాజీ వద్దకు వస్తాడు. అప్పుడు సోన్నదేవుడు శివాజీతో “దేవా మీ ఆజ్ఞ ప్రకారం కళ్యాణిని జయించి దాని సర్ధారులను పట్టి బంధించి, సర్వస్ఫుర్ణీ రాణివాస స్త్రీలను బందీలుగా తెచ్చాను” అని మనవి చేశాడు. ఇది విన్న శివాజీ పరస్తిలు తల్లులతో సమానం అని చెప్పి, ఆమెకు అగోరవం కగ్గించినందుకు చింతిస్తా, ఇలా చేయడం తగదని హితవు పలికిన సందర్భంలోనిది పార్శ్వంశం.

పార్యభాగ విపరాలు

ఈ పారం చారిత్రక కావ్య ప్రకీయకు చెందింది.
చరిత్ర ఆధారంగా రచించిన కావ్యం చారిత్రకావ్యం.
ఇది దామి గడియారం వేంకటశేష శాస్త్రి రచించిన
'శ్రీశివభారతము' తృతీయాశ్వసం లోది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- రు పారం ముందున్న ప్రవేశిక చదవండి. పారంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- రు పారం చదవండి. అర్థంకాని పదాలకింద గీతలు గీయండి.
- రు వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న 'పదవిజ్ఞానం' పట్టికలో చూసి లేదా నిఘంటువులో చూసి తెలుసుకోండి.

కవి పరిచయం

(1894-1980)

ఆధునికాంధ్ర కవుల్లో ప్రముఖులు, శతావధాని దామి గడియారం వేంకటశేషశాస్త్రి. ఈయన తల్లిదండ్రులు - నరసమాంబ, రామయ్యలు. కడపజిల్లా, జమ్ములమడుగు తాలూకా నెమళ్ళ దిన్నె గ్రామంలో జన్మించాడు.

ఈయన దుర్భాక రాజశేఖర శతావధానిగారితో కలసి కొన్ని కావ్యానాటకాలు రాశారు. గడియారం వారి పేరు చెప్పగానే "శ్రీశివభారతము" కావ్యం గుర్తుకు వస్తుంది. పారతంత్రాన్ని నిరసించి స్వీతంత్ర్య కాండ్కను అణవణవునా రగుల్లోల్చిన మహాకావ్యం ఇది. 'మురారి', 'పుష్పబాణ విలాసము', 'రఘునాథీయము', 'మల్లికామారుతము' మొదలైన కావ్యాలు, 'వాస్తు జంటి' (అముద్రిత వచన రచన), 'శ్రీనాథ కవితా సామ్రాజ్యము' (విమర్శ) ఈయన లేఖని నుండి వెలువడ్డాయి. 'కవితావతంస', 'కవిసింహ', 'అవధాన పంచానన' అనే బిరుదులను అందుకున్నాడు.

ప్రవేశిక

జాతి జీవనవిధానాన్ని ప్రతిబింబించేది సంస్కృతి. భారతీయసంస్కృతి స్త్రీలకు గొప్ప స్తోనాన్నిచ్చింది. పరస్త్రీలను తల్లులుగా, పరభనాన్ని గడ్డిపరకతో సమానంగా భావించమని చెప్పింది. అటువంటి ఉదాత్మమైన భావనలను జీవన్నశైలిగా మలచుకొని పరిపాలన సాగించిన ధీరోదాత్త చక్రవర్తి భత్తపతి శివాజీ.

శివాజీ జీవితంలోనీ ఒక సంఘటన మాత్రభావనకు అధ్యం పదుతున్నది. దాన్ని గడియారం వేంకటశేషశాస్త్రి తీర్చిదిద్దిన తీరు ప్రశంసనీయం. సహ్యదయతకు, మతసామరస్యానికి ప్రతీకగా నిలిచిన ఆ సన్నివేశాన్ని ఈ పారంలో చదువుకుండాం...

I

❖ శా. “ఆ-యేమీ? యొక రాణివాసమును బుణ్యావాసమున్ దెచ్చినా వా? యేప్రాందవుండైన నీ గతి నమర్యాదన్ బ్రవర్తించునే? మా యాజ్ఞన్ గమనింపవో? జయ మదోన్యాదంబునన్ రేంగి, నీ యాయుస్స్యాత్రము లీవ త్రుంపుకొనదో? యొద్దత్యే మోర్ఫ్స్ జుమీ”

మ. అనుచున్ జేపులుమీయు కన్నుంగవతో నాస్పందితోస్పూంబుతో ఫున మఱంకారముతో నటద్ర్యాకుటితో గర్జిల్లు నా భోన్సలే శునిం జూడన్ బుయలోడెం గొల్పు; శివుండేసున్ గుత్తకన్ మ్రింగి, బో రన నవ్వారల బంధ మూడ్చి గొనితేరన్ బంచె సోన్దేవునిన్

1

మ. త్వరితుండై యతం డట్టలే సలిపి “దేవా! నన్ను మన్మింపు; మీ సరదారున్ గొని తెచ్చుచో సరభసోత్సాహంబు కన్నపె; దు శ్చరితాలోచన లేదు, లేదు భవదాళ్ళా లంఘనోద్యుతి; మీ చరణద్వంద్యమునాన” యంచు వినిపించన్, సుంత శాంతించుచున్

2

3

అలోచించండి-చెప్పండి

- ◆ ‘విజయగ్ర్వంతో నీవు చేసిన పని సరికాదని’ అనే మాటలనుబట్టి శివాజీ ఎలాంటివాడని భావిస్తున్నారు?
- ◆ స్త్రీలపట్ల మర్యాదగా ప్రవర్తించడం అంటే ఏమిటి?
- ◆ శివాజీ కోపానికి కారణమేమిటి? కోపంలో శివాజీ ఎలా ఉన్నాడు?
- ◆ “సరభసోత్సాహంబు కన్నపె” అంటే మీకేమర్థమైంది?

II

❖ మ. శివరాజంతట మేల్చుసుంగుఁ దెరలో - స్నీగ్ధంబుదచ్ఛాయలో
నవసౌదామినిఁ బోలు నా యవనకాంతారత్నమున్ భక్తి గొ
రవముల్ వాఱంగుఁ జూచి పల్కె “వనితారత్నంబు లీ భవ్యపైఁ
దవభూజంగమ పుణ్యదేవతలు; మాతా! తప్పు సైరింపుమీ!”

4

అలోచించండి-చెప్పండి

- ♦ స్త్రీలను ఎవరితో పోల్చారు? ఎందుకు?
- ♦ స్త్రీల పట్ల సమాజంలో ఎలాంటి అభిప్రాయాలు ఉన్నాయి? దీనిపై మీ అభిప్రాయాలు తెల్పండి.
- ♦ స్త్రీలవల్ల భారత కీర్తి ప్రతిష్ఠలు పెరుగుతున్నాయనడానికి ఉండాహారణలు తెల్పండి.
- ♦ “అనలజ్యోతుల..... సాగునే?” అనే పద్యం ద్వారా మీకేమర్చుంది?

5

సీ. హరి హర బ్రహ్మలఁ బురిటిబిడ్డలఁ జేసి
జోలఁబాడిన పురంద్రీలలామ,
యమధర్మరాజుపాశముఁ క్రుంచి యదలించి
పతిభిక్ష గొన్న పావనచరిత్ర,
ధగధగ ర్థహనమధ్యము పూలరాసిగా
విహారించియున్న సాధ్వీమతల్లి,
పతి నిమిత్తము సూర్యభగవానును దయంబు
నరికట్టి నిలుపు పుణ్యములపంట,

తే. అట్టి యెందఱో భరతాంబ యాండుబిడ్డ

లమల పతిదేవతాత్మ భాగ్యములు వోసి
పుట్టినిలు మెట్టినిలుఁ బెంచు పుణ్యసత్తలు
గలరు, భారతావని భాగ్యకల్పలతలు

❖ మ. అనలజ్యోతుల నీ పతిప్రతలఁ బాపాచారులై కాయు భూ
జనుతెల్లన్ నిజసంపదల్ దొఱఁగి యస్తుధ్వస్తులై పోరె? వి
త్తనమే నిల్చునే? ము సైఱఁగమె పులస్త్యిలిప్యాసంతాన? మో
జననీ! పైందవ భూమి నీ పగిది దుశ్శారితముల్ సాగునే?

4

ఆంధ్రపుదేశ్ ప్రభుత్వంవారిచేత ఉచిత పంపిణీ

III

తే. యవన పుణ్యంగనామణి వగుదుగాక
పైందవులపూజ తల్లియట్లందరాదె?
నీదురూపము నాయందు లేద యైనఁ
గనని తల్లివిగా నిన్ను గారవింతు

7

❖ శా. మూ సర్దారుడు తొందరన్ బడి యసన్నార్గంబునన్ బోయె, నీ
దోసంబున్ గని నొచ్చుకోకు, నినుఁ జేర్తున్ నీ గృహం బిష్టుడే,
నా పైస్యంబును దోడుగాఁ బనిచెదన్, నాతల్లిగాఁ దోడుగా
దోసిక్కన్ నడిపింతు; నీ కనులయందున్ దాల్చి సారింపుమీ!”

8

మ. అని కొండాడి, పతివ్రతా హిత సపర్యాధుర్యండాతండు యా
వన కాంతామణి కర్పుసత్కుతు లొనర్పున్ జేసి, చేసేతఁ జి
క్కిధ సర్దారుని గారవించి హితసూక్తిన్ బలిక్కి బీజాపురం
బునకున్ బోచిడె - వారితోఁ దనబలంబుల్ గొన్ని తోడంపుమన్

9

మ. శివరా జంతట సోనదేవుమెగమై “స్త్రీరత్నముల్ పూజ్య, లే
యవమానంబు ఘుటింపరా, దిది మదీయాదర్శ మస్యుచుమూ
ధవు లీయాళ్ళ నవశ్య మోమవలె; నీతాత్పర్యమున్ జూచి, లో
కువ చేకూరమి నెంచి, నీయొడ దొసంగు ల్లేమి భావించితిన్” [అని వాక్కుచ్చెను.]

10

ఆలోచించండి-చెప్పండి

- ♦ తల్లిగా గౌరవించడం అంటే ఏమిటి? ఆ ప్రవర్తన ఎలా ఉంటుంది?
- ♦ సన్నార్గంలో నడవడం అంటే ఏమిటి? విద్యార్థులుగా మీరు చేయాలిన కొన్ని మనులను తెల్పండి.
- ♦ “స్త్రీరత్నముల్ పూజ్య, లే యవమానంబు ఘుటింపరాదు,” అంటే ఏమిటి?
- ♦ “హితసూక్తిన్ బలిక్కి” అంటే ఏమిటి?

భావాలు

1. అ..... ఏమిటి? పుణ్యానికి నిలయమైన ఒక రాణివాసాన్ని బందీగా తెచ్చావా? ఏ పైందవుడైనా ఈ విధంగా మర్యాద తప్పి ప్రవర్తిస్తాడా? నా ఆజ్ఞను నీవు గమనించలేదా? విజయగర్వం మత్తులో చెలరేగి నీ ప్రాణానికి నీవే ఆపద తెచ్చుకొంటావా? నీవు చేసిన ఈ పనిని నేను సహించను.
2. అంటూ ఎరుబడిన కన్నులతో, అదిరిపడే పై పెదవితో, గొప్ప హంకారంతో, కదలాదే కనుబొమ్ము ముడితో గర్జిస్తున్న భోంసలేశుని చూసి సభంతా నిశ్చేషితమైంది. శివాజీ తన కోపాన్నంతా దిగమింగి “వెళ్ళి వారి బంధనాలు తొలగించి ఇక్కడకు తీసుకురమ్ము” అని సోనదేవుని పంపించాడు.
3. సోనదేవుడు వెనువెంటనే శివాజీ ఆజ్ఞను పాటించి “దేవా! నన్ను మన్నించండి. ఈ సర్దారును పట్టి తెచ్చే ఉత్సాహ తీప్రత నా కళ్ళను కప్పేసింది. అంతేగాని ఇందులో ఎటువంటి చెడు ఆలోచన నాకు లేదు. మీ ఆజ్ఞను మీరి ప్రవర్తించాలనే ఉద్దేశం కూడా లేదు. మీ పాదాల మీద ఒట్టు” అని మనవి చేయగా, శివాజీ కొంత శాంతిస్తూ

4. అంతలోనే మేలిముసుగు తెరలో దట్టమైన నీలిమేఘం మాటున ఉన్న మెరుపుతీగ లాంటి యవనస్తీని భక్తి గౌరవాలతో చూస్తూ ఇలా అన్నాడు “స్తీలు శుభప్రదమైన ఈ హైందవభూమిపై సంచరించే పుణ్యదేవతలు. అమ్మ ఈ తప్పను మన్మించు.”
5. త్రిమూర్తులను (బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు) తన పాతిప్రత్యంతో చంటిబిడ్డలుగా చేసి వారికి జోలపాడిన మహానీయులు (అనసూయ). యమధర్మరాజు పాశాన్ని ఎదిరించి తన భర్త ప్రాణాన్ని రక్షించుకున్న పాపన చరిత (సావిత్రి). భగవాను మండే అగ్ని గుండంలో కూడా పూలరాశిలో తిరిగినట్టు తిరుగాడి బయటకువచ్చిన పతిప్రత (సీత). భర్తకోసం సూర్యభగవానుని ఉదయించకుండా నిలిపిన పుణ్యస్తీ (సుమతి). ఇలా భారతీయ స్తీలు ఎందరో తమ పాతిప్రత్యంతో పుట్టినింటికి మెట్టినింటికి కీర్తిని పెంచినవారు ఉన్నారు. వారు భారతదేశానికి అదృష్టకల్పలతలు.
6. ఓ తల్లి! అగ్నిజ్యాలల వంటి పతిప్రతలపట్ల అపచారం చేసేవారు తమసంపదలు కోల్పోయి నాశనమై పోరా? అసలు వంశం నిలుస్తుందా? పులస్త్రులిప్పు సంతానమైన రావణాసురుని పతనం గురించి మనకు తెలియదా? భారతభూమిపై ఇటువంటి దుశ్శర్యలు సాగుతాయా? సాగవు.
7. నీవు యవన దేశ పుణ్యస్తీవి కావచ్చు. అయినా హైందవుల పూజను స్వీకరించు. నీ రూపం నాలో లేకపోయినా నన్ను కనని తల్లివి నీవు. నిన్ను నా తల్లిగానే గౌరవిస్తాను.
8. మా సద్గురు తొందరపాటు వల్ల జరిగిన ఈ దోషానికి బాధపడకు. నిన్ను ఇప్పుడే నీ ఇంటికి చేరుస్తాను. నా సైన్యాన్ని తోడుగా పంపిస్తాను. నా తల్లిగా భావించి నిన్ను దోసిళ్ళపై నడిపిస్తాను. నీ కన్నుల్లో సహనం పూనుము.
9. అని స్తుతించి పతిప్రతా స్తీల మంచిని కోరుకునే శివాజీ యవనస్తీకి తగిన సత్యారాలు జరిపించి, తన చేతికి చిక్కిన సద్గురును గౌరవించి వారితో మంచి మాటలు పలికి వారికి తోడుగా తన బలగాలను బీజాపురానికి పంపించాడు.
10. తరువాత శివాజీ సోన్దేవుని వైపు తిరిగి “స్తీలు పూజించ దగినవారు. వారికి ఏ అవమానం చేయగూడదు. ఇది నా ఆదర్శం. నా సైన్యాధిపతులందరూ ఈ ఆజ్ఞను తప్పని సరిగా ఆచరించాలి. నీ ఉద్దేశం చూసి, లోపం లేదని తలచి నీ తప్పేమీ లేదని భావించాను” అని అన్నాడు.

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. కింది అంశాల గురించి చర్చించండి.

- “ప్రస్తుతం స్తీలపై జరిగే దాడులకు కారణాలు - నివారణోపాయాలు”
- “కుటుంబం - సమాజం అభివృద్ధిలో స్తీల పాత్ర”

2. * గుర్తుగల పద్యాలకు ప్రతిపదార్థాలు రాయండి.

ఉదా॥ “ఆ-యేమీ? యెక రాణివాసమును బుణ్యావాసమున్ దెచ్చినా
వా? యే పైందవుఁ డైన నీగతినమర్యాదన్ బ్రవర్తించునే
మా యాజ్ఞన్ గమనింపవో? జయ మదోన్మాదంబునన్ రేగి, నీ
యాయుస్సాత్రము లీవ త్రుంచుకొనెదో? యోద్ధత్య మోర్వన్ జుమీ.

ప్రతిపదార్థాలు:

ఆ + ఏమీ	=	(ఆశ్చర్యం, కోపం కలిపి) ఆ ఏమిటి?
పుణ్య + ఆవాసమున్	=	పుణ్యానికి నిలయమైన
ఒక	=	ఒక
రాణివాసమును	=	రాణివాసాన్ని
తెచ్చినావా	=	బందీగా తీసుకొచ్చావా?
ఏ పైందవుఁడు + ఐననూ	=	పైందవుడు ఎవడైనా
ఈ గతిన్	=	ఈ విధంగా
అమర్యాదన్	=	మర్యాద తప్పి (మర్యాద లేకుండా)
ప్రవర్తించును + ఏ	=	ప్రవర్తిస్తాడా?
మా + ఆజ్ఞన్	=	నా ఆజ్ఞను
గమనింపవు + ఓ	=	గమనించలేదా? (పట్టించుకోలేదా?)
జయ	=	యుద్ధంలో పొందిన విజయమనే
మద + ఉన్మాదంబునన్	=	గర్వం మత్తులో
రేగి	=	ఉద్దేశించి
నీ	=	నీయుక్క
అయుః + సూత్రములు	=	ప్రాణాలనే సూత్రాలు (దారాలు)
ఈవ	=	నీవే
త్రుంచుకొనెదు + ఓ	=	తెంచుకుంటావా?
బౌద్ధత్యము	=	ఈ తెగింపును (గర్వమును)
ఓర్వన్ + చుమీ	=	సహించను సుమా!

3. పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

- అ) శివాజీ కొలువులోని వారంతా నిశ్చేష్ములవడానికి కారణం ఏమిటి?
- అ) సోన్నదేవుడు శివాజీని ఎలా శాంతపరిచాడు?
- ఇ) భారతదేశ భాగ్య కల్పలతలని శివాజీ ఎవరిని, ఎలా కీర్తించాడు?
- ఈ) శివాజీ యవన కాంత పట్ల చూపిన ఆదరాభిమానాలు ఎటువంటివి?

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఐదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) సోన్నదేవుని మనస్తత్వాన్ని గురించి పారం ఆధారంగా సొంతమాటల్లో రాయండి.
- అ) శివాజీ రాజై ఉండి తన వద్దకు బండీగా తెచ్చిన యవన కాంతతో
“మాతా! తప్ప సైరింపుమీ!” అన్నాడు. దీని మీద మీ అభిప్రాయాలేమిటి?
- ఇ) మీ తోటి బాలికలను మీరెలా గౌరవిస్తారు?

2. కింది ప్రశ్నలకు పదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) మీ పారం ఆధారంగా శివాజీ వ్యక్తిత్వాన్ని విశ్లేషించండి.
- అ) “స్త్రీరత్నములు పూజ్యాలు” అన్న శివాజీ మాటలను మీ సొంత అనుభవాల ఆధారంగా సమర్థించండి.

3. కింది అంశాల గురించి సృజనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

- అ) పాల్గొంశాన్ని “వికారికి” లేదా శివాజీ ఏకపొత్త రూపంలో రాసి ప్రదర్శించండి.
- అ) ఈ పారం ఆధారంగా స్త్రీల పట్ల మనం ఎలా ప్రవర్తించాలో, మన బాధ్యతలు ఏమిటో తెలిపేలా నినాదాలు / సూక్తులు రాయండి.

III. భాషాంశాలు

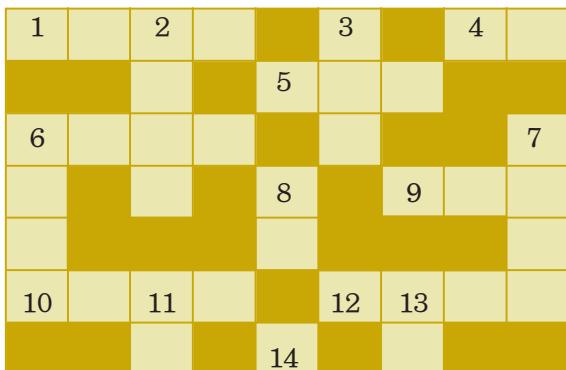
పదజాలం

1. కింది పర్యాయ పదాలకు సంబంధించిన పదాన్ని పారంలో గుర్తించి గడిలో రాయండి.

- అ) _____ - ఆదేశము, ఆన, ఉత్తరము, నిర్దేశము.
- అ) _____ - అక్షి, చక్కనిష్ఠ, నేత్రము, నయనము.

- ఇ) - అగ్ని, వహినీ, జ్వలనుడు.
 ఈ) - మగువ, కొమ్మ, ఇంతి, పడతి.

2. కింది ఆధారాలను బట్టి గళను పూరించండి.

ఆర్డర్ :

నిలుపు :

1. సీతకు అగ్నిగుండం కూడా ఇలా ఉంటుంది (4)	2. సోన్‌దేవుడు దీన్ని బంధించాడనే శివాజీ కోపించింది (4)
4. 'అంబుదం' దీన్నే ఇలా కూడా అంటారు (2)	3. శివాజీ గౌరవించిన కాంత వంశం (3)
5. సావిత్రి చరిత్ర విశేషణం (3)	6. రావణుని తాత (4)
6. పాపం కాదు పుణ్యానికి నిలయం (4)	7. యవన కాంత స్వస్థలం (4)
9. కుడివైపు నుండి సీతకు మరో పేరు (3)	8. సోన్‌దేవుని మదోన్మాదానికి కారణం (2)
10. కుడివైపు నుండి శివాజీ కోపించిన సేనాని (4)	11. శివాజీని సోన్‌దేవుడు పిలిచినట్టు మీరూ పిలవండి (2)
12. ఈ పారం కవి ఇంతి పేరు (4)	13. శీర్ఘసనం వేసిన త్వరితం, వేగం (2)
14. పారంలో శివాజీ తొలిపలుకు (1)	

3. కింది ప్రకృతులకు సరైన వికృతులను జతపరచండి.

<u>ప్రకృతి</u>		<u>వికృతి</u>
అ) రాళ్ళి	()	1) ఆన
అ) ఆజ్ఞ	()	2) రతనము
ఇ) చాయ	()	3) బత్తి
ఈ) రత్నము	()	4) రాణి
ఉ) భక్తి	()	5) చాయ

4. ఈ కింది పదాలకు వ్యుత్తుర్థాలు రాయండి.

శివుడు పతిప్రత పురంది అంగన

5. ఈ కింది పదాలకు నానార్థాలు రాయండి.

వాసము సూత్రము చరణము హరి రత్నము

6. ఈ కింది పదాల్లోని ప్రకృతి - వికృతి పదాలను వేరుచేసి రాయండి.

గౌరవము	బమ్మ	పుణ్యము	బ్రహ్మ	జోతి	పున్మో
రాసి	గీము	జీవీతి	దోషము	గృహము	అంబ
అమ్మ	భాగ్యము	దోసము	గారవము	రాశి	బాగ్గిము

వ్యాకరణాంశాలు

1. కింది పదాలు పరిశీలించండి. వాటిలో సవర్ణదీర్ఘ గుణ, వృధి సంధులున్నాయి. గుర్తించి, విడదీసి సూత్రాలు రాయండి.

అ) పుణ్యవాసము	ఆ) మదోన్మాదము	ఇ) స్నీగ్రాంబుద
ఈ) సరభసోత్సాహం	ఉ) గుణౌదత్త్వం	ఊ) రసైక స్థితి

2. కింది పదాల్లో ఉత్సు, త్రిక, రుగాగమ, లులవల సంధులున్నాయి. పదాలు విడదీసి, సంధి జరిగిన తీరును చర్చించండి.

అ) బంధమూడ్చి	ఆ) అవ్వారల	ఇ) భక్తురాలు
ఈ) బాలెంతరాలు	ఉ) గుణవంతురాలు	ఊ) దేశాల
బు) పుస్తకాలు	బు) సమయాన	

3. కింది పద్యపాదాల్లోని అలంకారాన్ని గుర్తించండి. లక్షణాలను సరిచూసుకోండి.

- అ) అనుచున్ జేవులుమీఱు కన్నుఁగవతో, నాస్పందదోష్టంబుతో ఘున హంకారముతో నటద్ర్యుకుటితో, గర్జిల్లునా భోన్సలేశుని జూడన్

4. కింది పద్యపాదాలకు గురులఘువులను గుర్తించి, గుణవిభజనచేసి, అవి ఏ పద్యాలకు సంబంధించినవో నిర్ణయించండి. లక్షణాలను చర్చించండి.

- అ) ఆ - యేమీ యొకరాణివాసమును బుణ్యవాసమున్ దెచ్చినా
అ) అనలజ్యేతుల నీ పతిప్రతలఁ బాపాచారులైదాయు భూ

5. * కీంది పదాలను విడుద్దయండి.

- అ) వాచ్చుయం
ఆ) రాణ్ణహాంద్రవరం
ఇ) జగన్నాథుడు

వాటి విసంధిరూపాలు కింద పేర్కొన్నట్టే ఉన్నాయా? సరిచూసుకోండి. సంధిజరిగిన తీరు గమనించండి.

- ಅ) ವಾಕ್ + ಮಯು = ವಾಜ್ಯಮಯು = 'ಕ್' ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಜ್' ವರ್ಚಿಂದಿ.
 ಆ) ರಾಟ್ + ಮಹೇಂದ್ರವರಂ = ರಾಘ್ವಮಹೇಂದ್ರವರಂ = 'ಟ್' ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಣ್' ವರ್ಚಿಂದಿ.
 ಇ) ಜಗತ್ + ನಾಧುಡು = ಜಗನ್ನಾಧುಡು = 'ತ್' ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ನ್' ವರ್ಚಿಂದಿ.

- వై మూడు సందర్భాల్లో పూర్వపదాంతంలో వరుసగా క, ట, త లున్నాయి.
 - వాటికి ‘మ’ గాని, ‘న’ గాని పరమయినాయి -
 - అప్పుడు పదాంతంలోని ‘క’ కారం కవర్గ అనునాసికమైన ‘జ’ (క ఖ గ ఘ ‘జ’) గాను; ‘ట’ కారం దాని అనునాసికమైన ‘ణ’ (ట, ర, డ, ధ, ‘ణ’) గాను; ‘త’కారం దాని అనునాసికమైన ‘న’ (త థ ద ధ ‘న’) గాను మారాయి. దీన్ననుసరించి-
 - వర్గప్రథమాక్షరాలకు (క, చ, ట, త, ప లకు) ‘న’ గాని, ‘మ’ గాని పరమైనప్పుడు అదేవర్గ అనునాసికాలు అదేశమవుతాయి. దీనే ‘అనునాసిక సంధి’ అంటారు.

* కింది పదాలను విడదీసి, అనుమతిక సంధి మాత్రంతో అన్నయించి చూడండి.

- గ) తన్నయము ఇ) రాణ్ణయి ఇ) మరున్నందనుడు

6. ఊపుజూతిపద్మాల్మీ తేటగెతి, పద్మాల లక్ష్మాలను తెలుసుకున్నారు కదా! ఇప్పుడు సీసపద్మాలక్ష్మాలను పరిశీలిదాం.

- ◆ సీసపద్యంలో ప్రతిపాదం రెండు భాగాలుగా ఉంటుంది. ప్రతిభాగంలో నాల్గేసి గణాల చొప్పున ఒక్కాక్కు పాదంలో ఎనిమిది గణాలుంటాయి. ఈ 8 గణాల్లో మొదటి ఆరు ఇంద్రగణాలు. చివరి రెండు సూర్యగణాలు. (పాదం మొదటి భాగంలో 4 ఇంద్రగణాలు, 2వ భాగంలో వరసగా రెండు ఇంద్రగణాలు, రెండు సూర్యగణాలుంటాయి.)

ನಲ	ಧ	ನಗ	ಸಲ	
	U	U	U	
ಉದಾ॥ ಹರಿಹರ	ಬ್ರಹ್ಮಲಂ	ಬುರಿತೆ ಬಿ	ಡ್ಡಲಂಜೇಸಿ	- ಮೊದಲೆಭಾಗಂ
ಇಂದ್ರ	ಇಂದ್ರ	ಇಂದ್ರ	ಇಂದ್ರ	
ರ	ನಗ	ಹ	ಹ	
U U	U	U	U	
ಜ್ಞಂಲಂ ಬಾ	ಡಿನ ಪುರಂ	ತ್ರೀಲ	ಲಾಮ	- ರೆಂಡವಭಾಗಂ
ಇಂದ್ರ	ಇಂದ್ರ	ಸುರ್ಯ	ಸುರ್ಯ	

- ◆ యతి ప్రతిపాదంలోనూ 3వగణం మొదటి అక్షరంతో సరిపోతుంది. యతిలేని చోట ప్రాసయతి చెల్లుతుంది.
పై పాదంలో ప్రాసయతిని గమనించారు కదా!
 - ◆ ప్రాసనియమం లేదు.
 - ◆ సీసపద్యం నాల్గుపాదాల తర్వాత తేటగీతిగాని, ఆటవెలదిగాని తప్పనిసరిగా ఉంటుంది.
- ఈ కింది పద్య పాదాన్ని గణ విభజన చేసి లక్షణ సమస్యలుం చేయండి.
- ధగధగద్దహన మధ్యము పూలరాసిగా
విహరించియున్న సాధ్విమతల్ని.
 - ◆ మీ పారంలోని కవ పద్యం సీసం. ఆ పద్యం లక్షణాలను సరిచూడండి.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ◆ స్త్రీల అభ్యస్తుతికి కృషి చేసిన సంస్కర్తల వివరాలు సేకరించి ప్రదర్శించండి.
(లేదా)

వివిధ రంగాలలో ప్రసిద్ధిగాంచిన స్త్రీల వివరాలను సేకరించి ప్రదర్శించండి.

చదవండి - తెలుసుకోండి

పులస్త్ర్యబ్రహ్మ సంతానం : బ్రహ్మ మానసపుత్రుడు పులస్త్ర్యుడు. పులస్త్ర్యుని కుమారుడైన విశ్వసునికి కైకసి అనే భార్యావల్ల రావణ, కుంభకర్ణ, విభీషణ, శూర్పణథలు జన్మించారు.

యత్రనార్యస్తు పూజ్యంతే, రమంతే తత్తదేవతాః
యత్రైతాస్తు నపూజ్యంతే, సర్వస్త్ర్యాంఘలాఃక్రియాః
స్త్రీలను పూజించేచోటనే దేవతలు ఆనందిస్తారు. స్త్రీలను
గౌరవించనిచోట జరిగే సర్వక్రియలూ నిప్పులములే.

2

అమరావతి

వదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

సీ॥ సూర్యాది గ్రహరాశి సుప్రభాతము పల్ని
కరముల స్నేహియించు పురము నిలను
కృష్ణాతరంగిణీ కృతశుద్ధ పావన
గంభీరత నలరు కనక నగరి
బుధాది మాసీంద్ర పుణ్యపాదములతో
పరమపావనమైన పురము భువిని
రాజాధిరాజుల రాజధానిగ వెల్లి
యాంధ్రజాతికి వస్తే యమరపురము

తే.గీ॥ తెలుగు వెలుగుల జిలుగులు చిలకరించి
కలుములవెలది నిలయమై బలిమిబెంచి
సకలసురల యాశీస్సుల సారహూచు
విశ్వయవనికమై వెల్లు వీటిఁగనుడు

ప్రశ్నలు:

- పై పద్మంలోని నగరం ఏ నదిబడ్డన ఉంది?
- పద్మంలో ఏ పట్టణం గురించి చెప్పారు?
- పద్మంలోని పట్టణం ఏ భాషాప్రాంతంలో ఉండి ఉంటుంది?

పార్యాంశ ఉద్దేశ్యం

ఆంధ్రప్రదేశ్కు నూతన రాజధానిగా అమరావతి నిర్మితమాతోంది. చారిత్రక, సాంస్కృతిక, ఆధ్యాత్మిక నేపథ్యంగల అమరావతిని గురించి ఈనాటి ఆంధ్రులు తెలుసుకోవలసిన ఆవసరం ఉంది. మన రాజధానీనగరపు పూర్వ వైభవాన్ని తెలియజేయడమే ఈ పార్యాంశం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం.

పాత్యభాగ వివరాలు

ఈ పాఠం వ్యాసప్రక్రియలో ఉంది. ఏదైనా ఒక అంశాన్ని గురించి వివరంగా చెప్పేదే వ్యాసం. వ్యాసంలో ఆధారాలతో కూడిన సమగ్రమైన సమాచారం అందిస్తుంది. ఇది కొన్ని పేరాలుగా విభజించబడి ఉంటుంది. వ్యాసంలో చెప్పిన దురుషుల అంశం ప్రాధాన్యక్రమంలో పునరుత్కి లేకుండా ఉంటుంది.

ప్రస్తుత వ్యాసంలో అమరావతి వైభవాన్ని చారిత్రక నేపథ్యాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్లుగా చెప్పారు. ఆధునిక హంగులతో రూపుదిద్దుకోబోతున్న రాజధాని విశ్వనగరంగా విలసిల్లాలని ఆకాంక్షించారు.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- రు పాఠం ప్రారంభంలోని ప్రవేశిక చదవండి. పాఠంలోని విషయాన్ని ఉపహించండి.
- రు పాఠం చదవండి. అర్థంకాని పదాల కింద గీతగీయండి.
- రు వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న పదవిజ్ఞానం' పట్టికలో చూసి లేదా నిధుంటువులో చూసి తెల్పుకోండి.

ప్రవేశిక

రాచరిక వైభోగాలను, భార్యాభిద్ధలను వదిలిపెట్టి మానవాళి దుఃఖానికి కారణాన్ని అన్వేషించడానికి బయలుదేరిన సిద్ధార్థుడు బుధుగయలో బోధిష్టుకుం కింద జ్ఞానోదయం పొందాడు. సమస్త దుఃఖాలకు కారణం కోరికలేని గుర్తించి బుధుడు చతురార్థ సూత్రాలను, దుఃఖానికి అర్థ అష్టాంగ మాగ్దాలను బోధించాడు. బుధుని బోధనలన్నింటిని కలిపి ఆయన మహాపరినిర్వాణం తర్వాత 'త్రిపిటికముల' ద్వారా బౌద్ధధర్మాన్ని ప్రఖోధించారు శిష్యులు. దక్కించి భారతాన అధ్యుతమైన అమరామాన్ని స్థాపించి బౌద్ధమతాన్ని విశ్వవ్యాప్తం చేసాడు.

శిల్పకళా పరికోధనలో విజ్ఞానమైన గ్రంథాలలో 'ఫిర్దూసన్' ప్రపంచ శిల్పసంపదాలో అమరావతి శిల్పాలు అత్యున్నత శ్రేణిలో ఉన్నాయని తన పరికోధన ప్రతంలో రుజువులతో పేర్కొన్నాడు. ఆ పట్టాంశం గొప్పతనమేమిటో తెలుసుకోవాలంటే ఈ పాఠం చదవండి.

అమరావతీ పట్టణమున బౌద్ధులు విశ్వ
విద్యాలయములు స్థాపించునాడు
ఆంధ్ర సంతతికే మహితాభిమాన
దివ్యదీక్షాముఖ స్వార్థి తీవరించె
ఆ మహావేశ మర్థించి యాంధ్రులారా!
చల్లు డాంధ్ర లోకమున నక్కతలు నేడు

అని కవులు కీర్తించిన విధంగా నవ్యాంధ్రరాష్ట్ర రాజధానికి అమరావతి అనే పేరు నిర్ణయించడమైనది. “చెయ్యుత్తి జైకొట్టు తెలుగోడా! గతమెంతో ఘనకీర్తి కలవోడా!” అన్న స్వార్థితో అమరావతి చారిత్రక వైభవాన్ని గురించి తెలుసుకుండాం.

గలగల పారే కృష్ణానది తీరాన విలసిల్లిన ధాన్యకటకం తెలుగు రాజులైన శాతవాహనుల రాజధాని. దీనినే ధరణికోట అనికూడా పిలిచేవారు. కాలక్రమంలో అమరావతిగా స్థిరపడింది.

శాతవాహనుల కంటే పూర్వమే ఆంధ్రదేశాన్ని సమగోప, గోబధ, నరన, కంపాయల వంశాలకు చెందిన తెలుగు రాజులు పాలించారని చారిత్రక ఆధారాల ద్వారా తెలుస్తున్నది. కంపాయల పాలనలో సామంతరాజుగా ఉన్న శాతవాహన శిముఖుడు (శ్రీముఖుడు) స్వాతంత్ర్యం ప్రకటించుకుని శాతవాహన సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించాడు. ఇతడే శాతవాహన వంశానికి మూలపురుషుడు.

శాతవాహన రాజులు తూర్పుదిశగా విస్తరించిన తరువాత కృష్ణానది ఒడ్డున ఉన్న ధాన్యకటకం రాజధానిగా చేసుకొని క్రీ॥శ॥ 1వ శతాబ్దినుంచి క్రీ॥శ॥ 220 వరకు పరిపాలించారు. గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి, పులోమావి, యజ్ఞలీ శాతకర్ణి మొదలైన శాతవాహన రాజుల కాలంలో ధాన్యకటకం ఎంతో ఆభివృద్ధిని పొందింది. తరువాతి కాలంలో ఇక్కొకులు, పల్లవులు, విష్ణుకుండినులు, చాళుక్యులు కూడా ధాన్యకటకాన్ని ఆభివృద్ధిపరిచారు. తదనంతరం ధరణికోట రాజధానిగా చేసుకొని కోటబేటరాజ వంశాలు పరిపాలించారు. కాకతీయ సామ్రాజ్యి రుద్రమదేవికీ కోటరాజులకూ సంబంధభాంధవ్యాలుండేవి. విజయనగర ప్రభువుల పాలనలో అమరావతి ప్రేసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రంగా పేరొందినది. కొండపల్లిని జయించిన విజయనగర చక్రవర్తి శ్రీకృష్ణదేవరాయలు అమరావతిలోని అమరలింగేశ్వరస్వామిని దర్శించి విలువైన కానుకలు సమర్పించినట్లు శిలాశాసనాల ద్వారా తెలుస్తోంది. తరువాత క్రీ॥శ॥ 1798లో సానిక జమీందారు రాజు వాసిరెడ్డి వెంకటాద్రిశాయుధుగారు అమరావతిని అత్యంత వైభవహోపేతమైన రాజధాని నగరంగా తీర్చిదిద్దారు.

అమరావతి అనేకమంది ప్రభువుల పాలనలో కాలానుగుణంగా మార్పులు పొందింది. ఆయా రాజుల పరిపాలనా విధానాలు, మతాచారాలు, సంస్కృతి సంప్రదాయాలు అమరావతిమీద ప్రభావం చూపాయి. అందువల్లనే అమరావతి ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు సాంస్కృతిక రాజధాని అయింది. ఇక్కడ బౌద్ధ, జైన, శైవ, వైష్ణవ, ముస్లిం, క్రైస్తవమత సంప్రదాయ సంస్కృతుల ప్రభావాలు కనిపిస్తాయి.

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ శాతవాహనులకంటే పూర్వమే అమరావతిని పరిపాలించిన రాజవంశాలేవి?
- ◆ అమరావతిని ఆభివృద్ధిపరచిన రాజవంశాలేవి?
- ◆ అమరావతిపై ఏయే మత సంప్రదాయ సంస్కృతుల ప్రభావాలు కనిపిస్తాయి?

క్రీస్తుపూర్వం 5వ శతాబ్దిలో గౌతమబుద్ధుడు ధాన్యకటకాన్ని సందర్శించాడు. సిద్ధార్థుని పవిత్ర పాదస్ఫుర్యతో ధాన్యకటకం పునీతపైందని బొద్దులు విశ్వసిస్తారు. ఈ విషయాన్ని బొద్దుమత గ్రంథాలు తెలియజేస్తున్నాయి. ఇటీవల 2006 లో ప్రపంచ బొద్దుమత గురువు దల్లెలామా అమరావతిలో కాలచక్ర మహానమేళనం నిర్వహించాడు. దేశ విదేశాలనుండి అనేకమంది బొద్ద భిక్షువులు, ఉపాసకులు ఈ ఉత్సవంలో పాల్గొన్నారు.

ధాన్యకటక సగరంలో బుద్ధదేవుని ధాతువులను భద్రపరిచిన బరిణిను నిక్షిప్తం చేసి మహాచైత్యం నిర్మించారు. ఆ చైత్యం చుట్టూ అత్యద్యుతపైన కళాఖండాలను అమరారు. శిల్పాలు దీర్ఘశాశ్వతమయిని.

శిలాఘలకాల మీద తథాగతుని జీవితఘట్టాలను చక్కగా చెక్కారు.

నాగార్జునుడనే బొద్దుమతాచార్యుడు శాతవాహన రాజైన యజ్ఞార్థి శాతకర్ణికి మంచి మిత్రుడు. వీరి స్నేహబంధానికి అనవశ్య సుపృణ్ణులు, రత్నావళి గ్రంథాలు. ఇందులో ప్రకటించిన భావాలు పారి ఆశ్చీర్యతకు అద్భుంపడతాయి. ఈయన ధరణికోటలోనూ, నందికొండ ప్రాంతంలోనూ గల బొద్దారామాలలో నివసించేవాడు. విజయపురిలో శ్రీపర్వత విద్యాపీఠం స్థాపించాడు. దేశదేశాల విద్యార్థులు ఇక్కడికి వచ్చి విద్యార్థును చేసేవారు. ఈ విశ్వవిద్యాలయంలో 7700 మంది బొద్దభిక్షువులుండేవారట. ఇక్కడ ధర్మశాస్త్రము, రాజనీతి, సాహిత్యము, వైద్యము, రస, రసాయన, వృక్ష, లోహశాస్త్రములు బోధనాంశములుగా ఉండేవి. నందికొండలో 1500 గడులు గల ఆరామాలలో ఎక్కువభాగం వివిధ శాస్త్రగ్రంథాలతో నిండివుండేవి అని, ఆచార్య బుద్ధఫోషుడు, ఆర్యదేవుడు, ధర్మకీర్తి మొదలైన తత్వవేత్తలు ఇక్కడ బోధనలు చేసేవారని, క్రీ॥శ॥ 640లో ఈ ప్రాంతాన్ని సందర్శించిన షైనా యాత్రికుడు హర్యాయన్తాంగ్ తన రచనలలో తెలియజేశాడు.

చంద్రగుప్తమార్యుని పరిపాలనాకాలంలో ఆంధ్ర ప్రాంతాన్ని సందర్శించిన గ్రీకురాయబారి మొగస్తనీసు (క్రీ.పూ. 302) రాసిన ‘ఇండికా’ గ్రంథంలో ఆంధ్రులకు ప్రాకారాలును ముపై నగరాలున్నట్లు పేర్కొన్నాడు. వాటిలో ధాన్యకటకం కూడా ఒకటని చరిత్రకారులు భావిస్తున్నారు. బుద్ధుని జాతక కథలలో ప్రస్తావనకు వచ్చే ‘ఆంధ్రనగరి’ కూడా ధాన్యకటకమే. అశోకునికి పూర్వమే ధాన్యకటకంలో బొద్దస్తాపమున్నట్లు తెలుస్తోంది.

తరువాతికాలంలో అమరావతికి సమీపంలో ఉన్న వద్దమాను, మునగోడులో జైనమతం విస్తరించింది. సమస్త జీవుల పట్ల దయ ఉండాలంటూ వర్ధమాన మహావీరుడు మొదలైన జైనతీర్థంకరులు జైనమతాన్ని ప్రచారం చేశారు. అనేకమంది జైనమతానుయాయులు అమరావతిలో జ్ఞానార్పన చేసేవారు. అమరావతిలోని పార్వత్యాంధుని ఆలయం జైనమత వికాసానికి సాక్షిభూతంగా నేటికి అలరారుతోంది.

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ బుద్ధుడి ధాతువులమీద ఎలాంటి నిర్మాణం కట్టారు?
- ◆ ఆచార్య నాగార్జునుణ్ణి గురించి చెప్పండి.
- ◆ అమరావతి దగ్గరిలోని వైకుంఠపురంలో ఏ ఆలయం ఉంది?
- ◆ అమరావతిని సందర్శించిన విదేశీ యాత్రికులు ఎవరెవరు?

12, 13 శతాబ్దాలలో బౌద్ధమత ప్రభావం తగ్గిపోయి శైవమతం వ్యాపిచెందనారంభించింది. రాజులు కూడా శైవమతాన్ని అవలంబించసాగారు. శివుడి ఆత్మలింగంలో ఒక భాగాన్ని దేవతల రాజైన ఇంద్రుడు అమరావతిలో ప్రతిష్ఠించాడనే పురాణాధ్ర ప్రచారంలో ఉంది. అమరావతిలోని అమరలింగేశ్వరస్వామి ఆలయం పంచారామాలలో ఒకటిన 'అమరారామం'గా ప్రఖ్యాతిపొందింది.

రాజు వాసిరెడ్డి వెంకటాద్రినాయుడు అమరావతికి సమీపంలో వైకుంఠపురంలో వెంకటేశ్వరస్వామి ఆలయాన్ని నిర్మించాడు. తరవాతి కాలంలో అమరావతి ఇస్లాం, క్రైస్తవ మతాలకు కూడా ఆలవాలమయింది. అన్ని మతాలవారి సమాగమంతో భారతీయ ఆత్మతో ఆధ్యాత్మిక కేంద్రంగా అమరావతి నేటికీ విరాజిల్లుతోంది.

III

అమరావతి అద్భుతమైన శిల్పకళలకు కాణాచి. అశోకుడు నిర్మించిన మహాబౌద్ధ స్తుపానికి ఆచార్య నాగార్జునుడు మహాప్రాకారాన్ని నిర్మించాడు. క్రీ॥శ॥ 1779 లో మద్రాసు ప్రేసిడెన్సీలో సర్వేయరుగా పనిచేసిన కల్పల్ కాలిన్ మెకంజీ అమరావతి శివారు ప్రాంతంలో ఉన్న దీపాలదినై అని పిలిచే మట్టిదిబ్బ దగ్గర చల్లాచెదురుగా పడిఉన్న అద్భుత శిల్పసంపదను గుర్తించాడు. అమరావతి స్తుపం సమున్నతదశలో ఉన్నప్పుడు ఇక్కడి బౌద్ధబిభ్కువులు ప్రతిరోజు ఇక్కడ వేలాదిగా దీపాలను వెలిగించేవారట.

అందువల్ల ఈ ప్రదేశానికి దీపాలదినై అనే పేరు వచ్చింది. బుద్ధుని జీవిత ఘట్టాలను శిల్పాలుగా మలచడానికి వితరణ చేసిన వారిపేర్లు శాసనాలలో లిఖించారు. ఒక చర్యకారుడు పూర్ణకుంభశిల్పాన్ని తనవంతుగా దీపాలదినైపై చెక్కించాడు. అనాదరణకు గురైన ఆ శిల్పసంపద కల్పల్ కాలెం మెకంజీని ఆకర్షించింది. ఈ శిల్పసంపదను గురించి ఆంగ్దిప్రభుత్వానికి తెలియజేశాడు. కృష్ణానది పరిహాక ప్రాంతంలోని నాగార్జునకొండ, దంతగిరి, నేలకొండపల్లి, ధూళికట్ట, భూట్టిప్రోలు మొదలైన ప్రదేశాలలో లభించిన బౌద్ధశిల్పాలను అమరావతి సూక్ష్మ అఫ్ అర్ట్ అని పిలుస్తారు. ఎన్నో శిల్పాలు కాలగర్భంలో కలిసిపోగా మరికొన్ని ఇతర దేశాలకు తరలిపోయాయి. పల్నాడు పాలరాయిగా పిలవబడే సున్నపురాతిమీద చెక్కిన 120కి పైగా అమరావతి కళారూపాలు బ్రిటిష్ మూజీయంలోని 'అసాహి పింబున్', గ్రౌలరీలో అమరావతి సాంస్కృతిక వైభవాన్ని, శిల్పకళావైశిష్ట్యాన్ని ప్రపంచానికి చాలిచేపుతూ కొలువై ఉన్నాయి. మరికొన్ని శిల్పాలను మద్రాసు, కోల్కతా మూజీయంలలో భద్రపరిచారు. ఇంకాన్ని శిల్పాలు నాగార్జునకొండలోని మూజీయంలో భద్రపరిచారు.

శరీరధర్మశాస్త్రాన్నిసరించి శిల్పాలు, చిత్రాలు రూపొందించడం ప్రపంచంలోని ఇతర ప్రాంతాలలో 14వ శతాబ్దిలో ప్రారంభంకాగా అమరావతిలో క్రీ॥శ॥ మొదటి శతాబ్దిలోనే శరీరధర్మశాస్త్రాన్నిసరించి తయారైన ఆత్మద్భుత శిల్పసంపద రూపుదిద్దుకుంది. చిత్రకళలో మాత్రమే సాధ్యమైన హోవభావ ప్రకటనలు శిల్పకళలోనూ ప్రదర్శితం

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ దీపాలదినై గురించి చెప్పండి.
- ◆ అమరావతి శిల్పకళకు సంబంధించిన శిల్పాలు ఎక్కడెక్కడ లభించాయి?
- ◆ అమరావతి శిల్పాలలోని గొప్పతనం ఏమిటి?

కావడం అమరావతి శిల్పాల విశిష్టత. అజంతా, ఎల్లోరా శిల్పాలు కూడా అమరావతి శైలిలోనే ఉండడాన్ని పురావస్తుశాఖవారు గుర్తించారు. శిల్పకళా పరిశోధనలో విశేష వైపుణ్యం గల “ఫెర్గుసన్” ప్రపంచ శిల్పసంపదలో అమరావతి శిల్పాలు అత్యన్తతరేణిలో ఉన్నాయని తన పరిశోధన పత్రంలో రుజువులతో సహ పేర్కొన్నారు. అమరావతి శిల్పంలో ఆనందం, విషాదం, క్రోధం, కరుణ, దయ, ప్రేమ, వీరత్వం, ఆరాధన వంటి భావాలు ప్రస్తుతంగా కనిపిస్తాయి. గాంధార, మధుర శిల్పకళారీతులతో సమానంగా అమరావతి శిల్పకళ ప్రాచుర్యం పొందింది.

ఇంతటి మహేశవరమైన చరిత్రగల అమరావతి రాజధానిగా ఎన్నో ఎత్తుపల్లులను చూసింది.

IV

అమరావతి పేరులోనే చిరాయువును నింపుకున్న ప్రాంతం. అందుకేనేమో చరిత్ర పుటల్లో సుసిరస్థానం సంపాదించుకుంది. బౌద్ధచైత్యలతో నిండిన ప్రాచీన ఆంధ్రుల రాజధాని ఇప్పుడు నవ్యాంధ్రకు సచేతన రాజధానిగా రూపుదిద్దుకుంటోంది. భవిష్యత్తులోనూ చరిత్ర సృష్టించేందుకు, ప్రపంచశ్రేణి నగరంగా నిలిచేందుకు సమాయత్తమోతోంది. శాతవాహనుల కాలంలో వ్యవసాయ, వాణిజ్య, సాంస్కృతిక, ఆధ్యాత్మిక నగరంగా విలసిల్లిన అమరావతి మళ్ళీ అజరామర భ్యాతినార్జించేందుకు పునాదులు వేసుకుంటోంది. ఆంధ్రుల ఆత్మవిశ్వాసాన్ని శిఖరాయమానంచేస్తూ, ప్రజాపట్టాఖిషేకమే పరమావధిగా నవ్యాంధ్ర కేంద్ర బిందువు 21వ శతాబ్ది మేరునగరంగా చరిత్ర పుటులకు ఎక్కుబోతోంది.

రాజధాని నిర్మించబోయే ప్రాంతాన్నంతా దేశంలోని పవిత్రక్షేత్రాల నుండి సేకరించిన మట్టి, నీటితో సంప్రోక్షణ చేశారు. రాజధాని శంకుస్థాపనకు దేశవిదేశాల ప్రతినిధులు హోజరయ్యారు. ఆక్షోబరు 22వ తేదీ 2015 మస్తుధనామ సంవత్సరం, ఆశ్వయుజ శుద్ధ దశమి, గురువారం, విజయదశమి పర్వదినాన మధ్యహ్నం గం. 12-36 ని॥ నుండి గం. 12-48 ని॥ నడుమ సర్వమత ప్రార్థనలు జరుగుతుండగా భారత ప్రధాని నరేంద్ర మోడీ ప్రజారాజధాని అమరావతికి శంకుస్థాపన చేశారు. ఆధునిక రాజధాని అమరావతికి అజరామరభ్యాతి తెచ్చేందుకు అహర్నిశలు కృషి చేస్తానని ఆంధ్రుల ఆత్మగౌరవాన్ని విశ్వయవనికపై నిలుపుతానని మాన్యముఖ్యమంత్రి నారా చంద్రబాబునాయుడు అమరావతి సాక్షిగా ప్రతిన వూనారు.

పాయలన్నీ కలిసి మహానదిగా రూపొందినట్లుగా ఐదు అంచెల్లో రాజధాని మూలకేంద్ర నిర్మాణం పూర్తి చేస్తారు. మొత్తం మూడు దశలలో ముపైపిడు ఏళ్ళలో సంపూర్ణ అమరావతి నగరాన్ని సౌక్షాత్మకరింపజేసేందుకు ప్రణాళిక రూపొందింది. వంపులు తిరుగుతూ పారే కృష్ణమ్మ పరవళ్ళతో వెనిన్ నగరంలా విలసిల్లబోతోంది. దేశవిదేశాల సాంకేతిక సృజనాత్మక భాగస్వామ్యంలో ఆకాశపూర్వాలు, ఉద్యానవనాలు, సరస్వతి, రహదారులతో నవనగరాలు నిర్మితం కాబోతున్నాయి. పర్యాటక నగరంగా ఉండవల్లి, ఆరోగ్యసంగ్రహాలు, కృష్ణయ్యపాలెం, ఎలక్ట్రానిక్ నగరంగా బీతపూడి, విజ్ఞానవనగరంగా శాఖమూరు, విద్యానగరంగా అయినవోలు, పరిపాలనా నగరంగా రాయపూడి, న్యాయ నగరంగా నేలపాడు, క్రీడానగరంగా అబ్బరాజుపాలెం, ఆర్థికనగరంగా ఉద్దండరూయపాలెం, ఆధ్యాత్మిక నగరంగా అనంతవరం పరిసరాలు అత్యాధునిక హంగులతో అభివృద్ధి చెందబోతున్నాయి. కోట్లాదిమందికి నివాసాన్ని, లక్షలాది మందికి ఉపాధిని కల్పించబోతున్న నవ్యాంధ్ర రాజధాని విశ్వసంగ్రహాలు భాసిల్లాలని, అశేషాంధ్రుల హృదయాలు ఆకాంక్షిస్తున్నాయి.

అలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ అమరావతి పేరులో చిరాయువును ఎలా నింపుకుంది?
- ◆ నవ్యాంధ్ర రాజధానిగా అమరావతిని ఎంపికచేసుకోవడానికి కారణమేమిటి?
- ◆ నవనగరాలు ఏవి?

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. ఈకింది అంశాలను గురించి చర్చించండి.

- అ) ఇప్పటివరకు మీరు ఏవి నగరాలు చూశారు? మీరు చూసిన నగరాలలో మీకు నచ్చిన అంశాలను, నచ్చని అంశాలను తెలుపండి?
- అ) నగర నిర్మాణంలో ఏవి మౌలిక వసతులు ఏర్పాటుచేయాలి?

2. ఈ పాఠం ఆధారంగా కింది విషయాలను వివరించండి.

- అ) శాతవాహనులు
- అ) భిక్షువు
- ఇ) చైత్యం
- ఈ) శిల్పకళ
- ఉ) ఆరామం

3. కింది పేరాను చదివి ఐదు ప్రశ్నలు తయారుచేయండి.

మా గ్రామానికి ప్రభుత్వం రవాణాసాకర్యాలు, విద్యుత్సాకర్యం, తపాలా, పెలిఫోన్ సాకర్యం కలిగించింది. ఒక గ్రంథాలయం కూడా ఉంది. సామూహిక పెలివిజన్ కార్బూకమాలు చూసే అవకాశముంది. రక్షిత మంచినీటి సరఫరా వ్యవస్థ కూడా ఉంది. మా గ్రామంలో ప్రతి ఇంట్లో చెట్లున్నాయి. మా గ్రామ మహిళామండలి, యువజనసంఘాలు గ్రామాభివృద్ధికి తోడ్పుడుతున్నాయి. మా ఊరిలోని వేణుగోపాలస్వామి ఆలయంలో శ్రావణమాసంలో గొప్ప ఉత్సవం జరుగుతుంది. ఈ ఉత్సవాల్లో అన్ని మతాలవాళ్ళూ కలిసి పాల్గొంటారు.

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. ఈకింది ప్రశ్నలకు ఐదేసి వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) రాజధానీ నగరమంటే ఏమిటి? రాజధానీ నగరానికి మామూలు నగరాలకు గల తేడా ఊహించి రాయండి.

ఆ) వివిధ పరిపాలకుల ఆశయాలూ, వాళ్ళ సంస్కృతినంప్రదాయాలు అమరావతిమీద ఎలా ప్రభావం చూపాయి?

ఇ) ఆచార్య నాగార్జునుని గురించి మీకు తెలిసిన విషయాలను రాయండి.

ఈ) అమరావతిలోని శిల్పాల గొప్పతనమేమిటి?

2. ఈకింది ప్రశ్నలకు పదేసి వాక్యాలలో సమాధానం రాయండి.

అ) అమరావతి సాంస్కృతిక వైభవాన్ని వివరించండి.

అ) రాజధానిగా వెలుగొందిన అమరావతి గొప్పతనాన్ని విశ్లేషించండి.

ఇ) “అమరావతీ నగర అపురూప శిల్పాలు” అనడంలోని బౌచిత్యాన్ని వివరించండి.

3. ఈకింది అంశాల గురించి స్పృజనాత్మకంగా/ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

అ) అమరావతిలో అద్భుత శిల్పాలను సృష్టించిన శిల్పులను అభినందిస్తూ ఒక లేఖ రాయండి. (లేదా)

అమరావతి పారం చదివినప్పుడు మీకు కలిగిన అనుభూతిని వివరిస్తూ ఒక కవిత రాయండి.

పదజాలం

1. ఈకింది పదాలకు అర్థాలు గ్రహించండి. వాటితో సాంతవాక్యాలు రాయండి.

ఉదా : చేరువ = దగ్గర

ఉపాధ్యాయుని చేరువతో ఉంటే విజ్ఞానం పెరుగుతుంది.

అ) జగజ్జీగీయమానం =

అ) వైభవోవేతం =

ఇ) వునీతం =

ఈ) ముగ్గులు =

2. ఈకింది పదాలకు పర్యాయపదాలు రాసి వాటితో వాక్యాలు రాయండి.

ఉదా : కీర్తి = యశస్వి, ఖ్యాతి

మన ఆంధ్రప్రదేశ్ కీర్తిపతాకం వినువీధులలో రెపరెపలాడాలి.

ఎంతోమంది ఖ్యాతిగడించినవారు ఆంధ్రప్రదేశ్ యశస్వును పెంచినారు.

అ) కాణాచి =

అ) శ్రేణి =

- ಇ) ರಾಜು =
- ಈ) ಪುರಮು =
- ಉ) ಸಂದೇಹಂ =

ವ್ಯಕ್ತರಣಾಂಶಾಲು

- 1. ಕಿಂದಿ ವಾಕ್ಯಾಲ್ಲೋ ಉನ್ನ 'ಅನುನಾಸಿಕ', 'ಪದ್ಬಾದಿ' ಸಂಧುಲ ಪದಾಲನು ಗುರ್ತಿಂಚಿ ವಿದದೀಯಂಡಿ. ಸೂತ್ರಂ ರಾಯಂಡಿ.**
 - ಅ) ಎಕ್ಕಡ ಕೂರ್ಚುನ್ನದಿ ಮರಚಿಪೋಯಿ ತನ್ನಯುಲಮೈ ಚೂನೇವಾಳ್ಜ್ಜಂ.
 - ಆ) ನೀವು ಸಂದೇಹಪಡನವಸರಂ ಲೇದು.
 - ಇ) ಪುರಾಣ ವಾಜ್ಞಾಯಂ ಚೂಸಿ ಭಯಪಡಕು. ಚದಿವಿ ಆನಂದಪಡು.
 - ಈ) ಸನ್ಮತ್ತಿ ಚೇಯಿ.
 - ಉ) ರಾಣ್ವಣಿ ಯುದ್ಧಂಲೋ ಭಂಗಪಡದು.
- 2. ಕಿಂದಿ ವಾಕ್ಯಾಲನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ, ಪರೋಕ್ಷ ಕಥನಂಲೋಕಿ ಮಾರ್ಪಾಂಡಿ.**
 - ಅ) 'ನೇನು ನೇಟಿ ಸಿನಿಮಾಲನು ಚೂಡಲೇಕಪೋತುನ್ನಾನು', ಅನಿ ಅಮೃತೋ ಅನ್ನಾನು.
 - ಆ) 'ನೀಕಿವ್ಯಾಲಿಂದಿ ಏಮೀಲೇದು', ಅನಿ ನಾತೋ ಅತಡನ್ನಾಡು.
 - ಇ) ಸುಂದರಕಾಂಡ ಚದವಮನಿ ನಾಕು ಉಪಾಧ್ಯಾಯುಡು ಚೆಪ್ಪಾಡು.
 - ಈ) ವಾಳ್ಜ್ಜಮ್ಮು ಚೆಪ್ಪಿಂದಿ ಭಾನುಪ್ರಕಾರ್ಶ ಊರಿಕೆಳ್ಳಾಡನಿ.
 - ಉ) ಪ್ರಜ್ಞ ಪದ್ಯಾಲು ಬಾಗಾಪಾಡಿಂದನಿ ಅಂದರನುಕುಂಟುನ್ನಾರು.
- 3. ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಾಲ್ಲೋನಿ ಮರ್ಕ ಅಲಂಕಾರಾನ್ನಿ ತೆಲುಸುಕುಂದಾಂ.**

ಉದಾ. i) ವಾಡು ತಾಟಿವೆಟ್ಟಂತ ಪೊಡವು ಉನ್ನಾಡು.

ii) ದೇವಾಲಯ ಗೋಪುರಾಲು ಆಕಾಶಾನಿಕಂಟುತ್ತನ್ನಾಯಿ.

ಖೈ ವಾಕ್ಯಾಲ್ಲೋ ಹಾಡಿ ಎತ್ತನು, ಗೋಪುರಾಲ ಎತ್ತುಲನು ಉನ್ನ ಎತ್ತು ಕಂಟೆ ಎಕ್ಕುವಚೇಸಿ ಚೆಪ್ಪಾಡಂ ಜರಿಗಿಂದಿ ಕದಾ! ಅಂಥೇ ಅತಿಶಯಂಗಾ ಚೆಪ್ಪಾಡಂ ಅನ್ನಮಾಟ. ಇಲಾ ಚೆಪ್ಪಟಾನ್ನಿ ಅತಿಶಯೋತ್ತಿ ಅಂಟಾರು.

♦ **ಲಕ್ಷಣ : ವಿಷಯಾನ್ನಿ ಉನ್ನಾನಿಕಂಟೆ ಎಕ್ಕುವಚೇಸಿ ಚೆಪ್ಪಾಡಂ.**

ಕಿಂದಿ ಲಕ್ಷ್ಯಾಲನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಂದಿ. ಅಲಂಕಾರಂ ಗುರ್ತಿಂಚಂಡಿ.

(ಕಿಂದಿ ಪರ್ಯಂ ಸೀತ ಅಶೋಕವನಂಲೋ ಹಾನುಮಂತನಿ ವಿರಾಢ್ಯಾಪಂ ಚೂಸಿನ ಸಂದರ್ಭಂಲೋನಿದಿ.)

- ಅ) ಕಂ. ಚುಕ್ಕಲು ತಲ ಪೂರ್ವಲುಗಾ
ನಕ್ಕಜಮುಗ ಮೇನುಬೆಂಚಿ ಯಂಬರ ವೀಧಿನ್
ವೆಕ್ಕಸಮೈ ಚೂಪಟ್ಟಿನ
ನಕ್ಕೇಮಲಿ ಮುದಮು ನೊಂದೆ ನತ್ತಣಿತಿಲೋನ್
- ಆ) ಮಾ ಪಾಲಂಲೋ ಬಂಗಾರಂ ಪಂಡಿಂದಿ.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ♦ అమరావతీ శిల్పాల చిత్రాలను సేకరించండి, ప్రదర్శించండి.

అధములు విఘ్నాలకు భయపడి పనులను
ప్రారంభించరు. మధ్యములు ప్రారంభించిన పనిని
విఘ్నాలు వస్తే విడిచిపెడతారు. ఉత్తములు విఘ్నాలను
లక్ష్మేయక చేపట్టిన పనిని పూర్తిచేస్తారు.

3

జానపదుని జాబు

డా॥ బోయి భీమన్న

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

ప్రియసభా!

నీ లేఖ అందింది. పట్టుం జీవితం ఎలా ఉంటుందో అందులో వర్ణించావు. పల్లెటూరి జీవితాన్ని చిత్రిస్తూ ఉత్తరం రాయమన్నావు. నీది ఉత్తమమైన వాంఛ. ఒకచోటి జీవిత విధానంతో మరొకచోటి జీవిత విధానాన్ని నిత్యమూ పోల్చి తెలుసుకొంటూ ఉండాలి. మంచి చెడ్డలు, పొచ్చుతగ్గలు, ఏమైనా ఉంటే సరి చేసుకోవాలి. ఈ వాంఛ నీకు కలిగినందుకు అభినందిస్తున్నాను. నీ పట్టు జీవితం - నా పల్లెటూరి జీవితంతో పోలిస్తే పరస్పర విరుద్ధంగా ఉంటుంది. నా జీవిత విధానాన్ని గురించి రాయడమంటే పల్లెటూళ్ళ జీవిత విధానాన్ని గురించి రాయడమన్నమాట. పల్లెటూళ్ళు, అక్కడి వాళ్ళజీవితాలు ఎలా ఉంటాయో నీకు తెలుసా? విధ్యుదీపాలతో, పంథాలు ఉన్న మేడలలో హోయిగా సుఖించే నీకు ఏమి తెలుస్తుంది. నీకు మా గ్రామజీవితం అర్థం కావాలంటే మా ఇంటికి ఒకసారి రా! ఈ పూరిగుడినెలో ఒక్కరోజు ఉండు.

ఇంట్లు
నీ మిత్రుడు

ప్రశ్నలు:

- ఉత్తరాన్ని ఎవరు, ఎవరికి రాసి ఉంటారు?
- దేని గురించి రాశాడు?
- లేఖను చదివారు కదా?
- మీరు ఏం గ్రహించారు?
- వల్లెటూళ్ళ, వట్టణాల జీవితాలు వరస్పర విరుద్ధంగా ఉంటాయని ఎందుకన్నారు?
- పల్లెటూళ్ళ గురించి మీకు తెలిసింది చెప్పండి.

పార్యాంశ ఉద్దేశం / నేపథ్యం

భారతదేశం వ్యవసాయప్రధానమైన దేశం. అందువల్లనే భారతదేశం గ్రామాల్లో నివసిస్తోంది అంటారు. “గ్రామంలోని ప్రతి జిల్లూ విద్యాగంధంతో గుబాళించి, అభివృద్ధి చెందితేనే మనదేశం సుసంపన్నంగా, సస్యశ్యామలంగా ఉంటుంది” అని మహాత్మాగాంధీ అన్నారు. ఐతీ గ్రామాలు ఎలా ఉన్నాయి? వారి జీవితాలు ఎలా ఉంటాయి? అనే విషయాలను వివరిస్తూ, గ్రామాల్లోని దశితులు, పేదల జీవితాలను చిత్రిస్తూ “పల్లెటూరి లేఖలు” అనే పేరుతో 1932లో ‘జనవాచి’ పత్రికలోనూ, 1933లో ‘జానపదుని జాబులు’ అనే పేరుతో ‘ప్రజామిత్ర’లోనూ బోయి భీమన్నగారు ప్రచురించారు. చదువుకొని, బీదతనంవల్ల చదువు కొనసాగించలేక స్వగ్రామం బోయి పల్లెటూరి పనుల్లో మునిగిపోయిన ‘జానపదుడు’ పట్టుంలోని శ్రీమంతుడైన తన మిత్రునికి తన అవస్థలను, గ్రామాల్లోని పరిస్థితులను ‘లేఖల’ రూపంలో రాస్తాడు. గ్రామపరిస్థితుల గూర్చి తెలుపదమే ఈ పార్యభాగ ఉద్దేశం.

పార్యభాగ వివరాలు

ప్రస్తుత పార్యాంశం లేఖా రూపంలో ఉంది. “జానపదుని జాబులు” పేరుతో డా॥ బోయి భీమన్న రాసిన లేఖల సంపుటి నుండి పాఠాన్ని ఎంపికచేశారు. తుర్పుగోదావరి జిల్లా యాసలో ఈ లేఖ రచన సాగింది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- ర పారం ముందున్న ప్రవేశిక చదవండి. పారంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- ర పారం చదవండి. ఆర్థంకాని పదాల కింద గీతలు గీయండి.
- ర వాటి అర్థాలను ప్రస్తుతం చివర ఉన్న “పదవిజ్ఞానం” పట్టికలో చూసి లేదా నిఘంటువులో చూసి తెలుసుకోండి.
- ర పారం మధ్యలో ఉన్న ప్రశ్నల గురించి ఆలోచించండి. మీ తరగతిలో చర్చించండి.

రచయిత పరిచయం

(1911-2005)

“ప్రతిభను తలెత్తనివ్వరు పండితులు
పాండిత్యాన్ని తలెత్తనివ్వరు పామరులు”

“ఈనాడు సాహిత్యమంటే కులం, మతం, వర్గం, మురా” అని దైర్యంగా తన మనస్సులోని మాటను కలం ద్వారా, గళం ద్వారా వెలిబుచ్చిన కవి బోయి భీమన్న. తనదైన శైలితో, వివిధ సాహితీ ప్రక్రియలతో బడుగుల జీవితాల గురించి, దళితుల జీవితాల గురించి రచనలు చేపట్టిన ఛైతన్యశీలి.

తూర్పుగోదావరి జిల్లా మామిడికుదురు గ్రామంలో పేద దళిత కుటుంబంలో జన్మించారు. అస్పృశ్యత ప్రబలంగా ఉన్న నాటి కాలంలో ఎన్నో వ్యయప్రయాసాలకోర్చి విద్యనభ్యసించారు. మహాత్మగాంధీ, డా॥ బాబాసాహేబ్ అంబేద్కర్ బోధనలతో ప్రభావితుడై అస్పృశ్యతను తన కలం ద్వారా రూపుమాపాలని తలచిన మేధావి. స్వాతంత్ర్యోద్యమ సమయంలో క్రీట్ ఇండియా ఉర్ధుమంలో పాలుపంచుకొన్నారు. కొంతకాలం జర్రులిస్టుగా పనిచేశారు. 1940-45 మధ్యకాలంలో ఉపాధ్యాయవృత్తిని చేపట్టారు. వీరు 1978 నుండి 1984 వరకు రాష్ట్ర శాసన మండలి సభ్యునిగా ఉన్నారు.

ఈయన 11వ ఏట నుండి రచనలు చేశారు. ఈయన రాసిన ‘పాలేరు’ నాటకం ఎంతో మంది పేదలు, దళిత కుటుంబాలలో వెలుగులు నింపింది. చాలా మంది తల్లిదండ్రులు తమ పిల్లలను పాలేరుతనం మాన్మించి పారశాలల్లో చేర్చారు. ‘పాలేరు’ నాటకం స్వార్తితో విద్యనభ్యసించి ఉన్నత పదవులు అధిష్టించిన పేదలు, దళితులు ఎంతోమంది ఉన్నారు. గుడిసెలుకాలిపోతున్నాయ్, ఉశారులు, జానపదుని జాబులు, రాగ్వైశాఖి, పిల్లీశతకం, ధర్మంకోసం పోరాటం మొదలైన రచనలు చేశాడు.

“గుడిసెలు కాలిపోతున్నాయ్” రచనకు 1975లో సాహిత్య అకాడమి అవార్డు లభించింది. ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయం వారి కళాప్రపూర్వక అనే బిరుదు రూపంలో గౌరవ డాక్టరేటును పొందాడు. భారత ప్రభుత్వం ఈయనను 1973లో పద్మశ్లోహన పద్మభూషణిలతో సన్మానించింది.

పంటను కైలుచేసి, ధాన్యం రాసులు పోసి, తమ కడుపులు కాలుతూ ఉన్నా, కన్నీళ్ళు కారుతూ ఉన్నా, ఇనాందారులకు ఫలితం అంతా అప్పగించి వడ్లిచేతులు నలుపుకొంటూ ఇండ్రకు పోయి పస్తులు పదే రైతుల దీనగతి ఎవరి హృదయం కరిగించదు? ఈ మాటలు చెబుతున్నది ఎవరు? ఏ సందర్భంలో చెబుతున్నాడో తెలుసుకోవడానికి పారం చదపండి.

I

నెచ్చేలీ!

క్షుమిస్తావనే అనుకొంటున్నాను. లేఖ ఆలస్యమైంది. ఆలస్యానికి కారణం లేకపోలేదు. మీ పట్టాల్లోలాగ కాలం కరకట్టగా నడవదు మా పల్లెల్లో. ఈవేళ నిరుద్యోగం అయితే రేపు తీరిక లేని పని – మళ్ళీ ఆ మరునాడు పని మందం – ఈ విధంగా ఉంటుంది స్థితి. అందుచేత స్థిరంగా ఈ వేళ ఇది చేయాలి – అవేళ అది చేయాలి – అని కార్యక్రమం తయారు చేసుకొనడానికి ఏమీ అవకాశం ఉండదు.

గ్రామాల్లో సాధారణంగా ఉండే ఈ అస్థిరభావమే నీకు లేఖ రాయడం ఆలస్యం చేయించింది. కాలం చాలా విలువైంది. గ్రామాలు ఈ విలువ గ్రహించడానికి ఇలాంటి అస్థిర స్వభావం తొలగాలి.

మొన్నె నీకు లేఖ రాయాలని అనుకొన్నాను. కాని, ఆ వేళ అంతా పని. ఒక్క క్షణమైనా తీరుబడి అయింది కాదు. ఆ రాత్రి రాయాలని కలమూ, కాగితమూ పట్టుకొని దీపంబుడ్డి దగ్గిర కూర్చున్నాను.

‘కిరసనాయలు పొగ కళ్ళలో పడుతోంది. కళ్ళు జబ్బు చేస్తాయి’ అని మాయమ్మ అన్నది.

‘పొద్దసమానమూ పని చేశావు, పడుకోకూడదా!’ అన్నాడు మామయ్య.

‘అన్నోయ్! ఈ లెక్క చెప్పి పడుకో’ అంటూ పలక తీసుకొని వచ్చింది మా చెల్లి.

అది రూపాయల గుణకారం లెక్క, లెక్క చెప్పుతున్నాను. ‘రూపాయల్ని అణాలు చేయాలంటే ఏమి చేయాలి?’ అన్నాను.

మా చెల్లి ఆలోచిస్తోంది.

‘దుకాణం మీదికి తీసుకువెళ్ళి మార్చాలి’ అన్నాడు మా తమ్ముడు.

‘కాదు, పదహారు పెట్టి గుణించాలి’ అన్నది మా చెల్లి.

మాయమ్మ మా తమ్ముడి పక్కం అయింది.

‘అయితే ఈ రూపాయని గుణించి అణాలు చేయి’ అంటూ ఒక రూపాయని దొర్లించింది మా చెల్లి దగ్గరికి.

నాకు ఆశ్చర్యం కలిగింది.

అచ్చట కలిగిన చమత్కారానికి కాదు నాకు ఆశ్చర్యం కలుగుత. ఇటువంటి చమత్కారాలేన్నో నిత్యమూ చూస్తూ ఉంటాం గ్రామాల్లో.

మాయమ్మ మా తమ్ముడి పక్కం అవలంబించినందుకు కాదు నాకు ఆశ్చర్యం కలుగుత. వినోదం కోసం, బిడ్డల సాన్నిధ్యాన్ని తల్లులు అనుభవించే ఆనందాన్ని అనుభవించడం కోసం ఆవిడ ఒక పక్కం వహించి మాతో తర్వానికి దిగింది.

మాయమ్మకు ఆ రూపాయి ఎక్కడినుంచి వచ్చింది అని కాదు నాకు ఆశ్చర్యం కలుగుత. పదిరోజులు కష్టపడి పనిచేస్తే వచ్చిన కూలి ఆ రూపాయి.

రూపాయి కంటికి కనపడితే ఎంతో ఆనందం. అందుకనే చిల్లర తీసుకొనక మినపకుడుం వంటి రూపాయి తీసుకొన్నాడు మా అయ్య.

ఆ రూపాయిని అందరూ తలకొక కాస్తనేపూ దగ్గర పెట్టుకొని ఆడుకొన్నారు దానితో.

కాని నాకు ఆశ్చర్యం కలిగించింది వేరొక విషయం. మనం అభ్యసించే విద్యకూ, జీవితంలో చేయబోయే పనికి ఉన్న అంతరం హరాత్తగా నా మనస్సుకు తట్టింది.

మనం నేర్చుకొన్నది, నేర్చుకొంటున్నది, రూపాయిని పదపోరుతో గుణించి అణాలు చేయడమే.

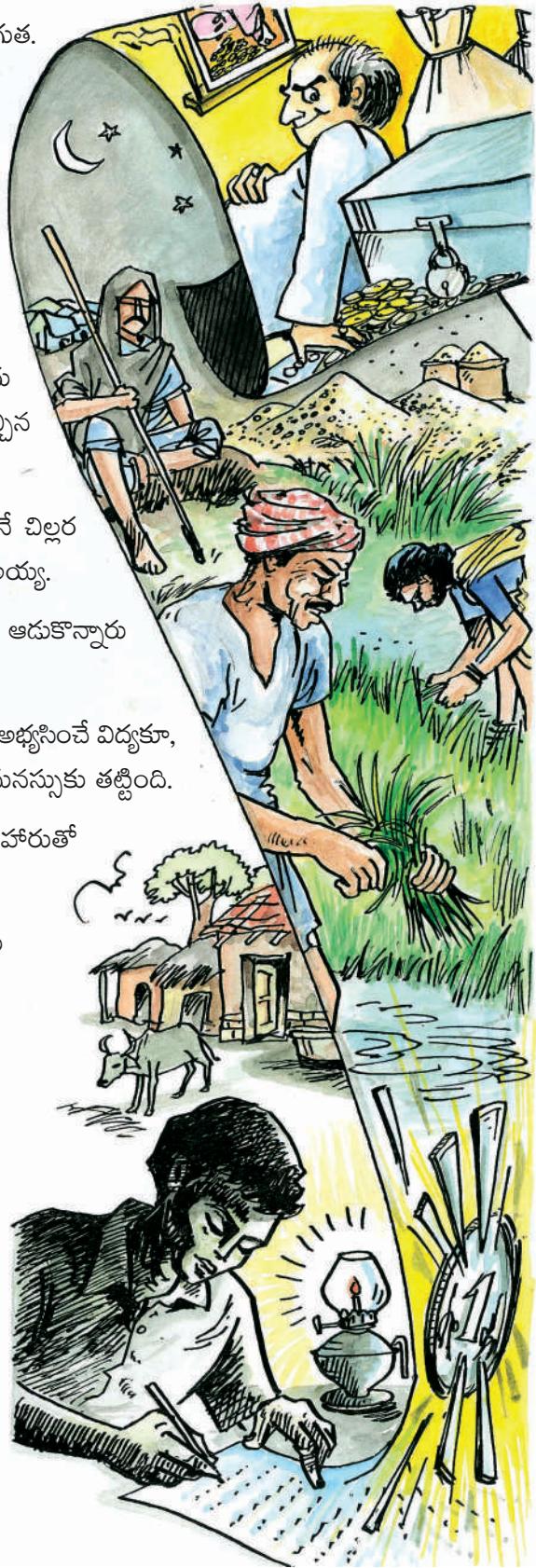
కాని చేయవలసిన పని రూపాయిని దుకాణం దగ్గరకు తీసుకొని వెళ్లి ప్రొగించి చూపి పదపోరు అణాలనూ లెక్క పెట్టుకొని ఇంటికి రావడం. అంత ఉంది అంతరం!

‘చూశావా? చదువులు చదువుతున్నాం. పట్టుల్లో ఒక రూపాయి ఒక దమ్మింటిలాగ ఖర్చు పెడతాం.’

చదువు పూర్తి అవగానే ఉద్దోగాలకు దేవుళ్ళాట మొదలు పెడతాం. అందరి కాళ్ళూ పట్టుకొంటాం.

సభా! ఇన్ని తిప్పులూ ఎందుకు? బతకడానికి! బతికి ఎందుకు? మన స్వాధాన్ని నింపుకోడానికి! అంతేగా?

సంఘం ఏమైపోయినా సరే, మనతో వారు ఎన్ని కట్టిళ్ళు కడుతున్నా సరే, దేశం అధోగతికి దించుకొని పోతున్నా సరే మనకు చీమ కుట్టిన చందం అయినా ఉండదు.

మన జిల్లా కాదు, మన తాలూకా కాదు, మన గ్రామం కాదు, మన ఇల్లు ఉండి, తక్కిన ప్రపంచం అంతా మనిగిపోతున్నా సరే, మనం లెక్కచేయం. అంతే.

మిత్రమా! చదువుకొన్నవాళ్ళంతా తమ కష్టఫలాన్ని తింటూ పట్టులలో సౌభాగ్యాలు అనుభవిస్తూ, కులుకుతూ ఉండడం చూసి పల్లెటూళ్ళు కన్నీరు విడుస్తున్నవి.

ఆలోచించండి-చెప్పండి

- ◆ లేఖలు ఎప్పుడెప్పుడు రాస్తారు? ఎందుకు?
- ◆ ‘అస్తిరభావం’ అంటే మీకేమి అర్థమైంది?
- ◆ మన చదువులు దైనందిన జీవితంలో ఉపయోగపడతాయని భావిస్తున్నారా? ఎలా?
- ◆ మీరు చదువు ఘృతయిన తర్వాత ఏం చేస్తారు? ఏం కావాలనుకొంటున్నారు?
- ◆ ఈ రోజుల్లో మనుషుల్లో స్వారం ఎందుకు పెరుగుతుంది?

గ్రామోద్ధరణం అంటూ ప్రతికల్లో రాసుకొంటే పని కాదు. ఉపన్యాసాలిస్తే పని కాదు. రోడ్ల వెంట మోటారు కార్లలో నాలుగుసార్లు తిరిగి నాలుగు వందలు భత్యాలు కొడితే పని కాదు. అవన్నీ రూపాయిని పడశారు చేత గుణించినట్లే వ్యుద్ధాలు. కాగితం మీద కోట్లు కోట్లు సంఖ్యలు వేసుకొని ‘ఇంత ధనం ఉంది నాకు’ అని సంతోషించడం ఎలాగో అవన్నీ అలాగే.

ఈ ఉపా ఆ క్షణంలో తట్టింది నాకు. ఆశ్చర్యం కలిగింది.

ప్రజాసముదాయం కోరే ప్రత్యుషఫలం ఆడంబరం కాదు.

అంతట్లోకే ‘వరికుప్పుచేలో నీరువడ్డది, నీవు రావాలి’ అంటూ వచ్చాడు, ఒక రైతు కోటియ్య. ఆవేళ నీకు లేఖ రాయడానికి హీలే చిక్కులేదు.

II

ఆ రాత్రి అంతా పొలాలలో జాగారం చేశాం.

కోతలు అయినవి. కొందరు కోతలు కోయగానే నూర్చి వేసుకొంటారు. కొందరు కుప్పలు వేసికొని వేసవి కాలం తలసూపగానే చైత్రారంభంలో నూర్చుకొంటారు.

కుప్పలు చేలలోనే వేస్తారు. కుప్పల చుట్టూ పైరులు చక్కగా పెరుగుతూ ఉంటాయి.

నీటి బోదెకు దగ్గరగా ఉన్న చేలో కోటయ్య కుప్ప వేశాడు.

కాలువ ఇంకా ఎండిపోలేదు. బోదె కన్నం తెగి కుప్పచేలో నీరు పడింది.

బోదె కన్నం కట్టివేసి చేలో పడ్డ నీరు పోయేలాగున పిల్లలోదెలు తీసి ఒక గట్టు మీద కూర్చున్నాం కోటయ్య, నేనూ.

హాయిగా నక్కతాలు మెరుస్తున్నాయి. గుబురు గుబురుగా యొదుగుతూ, చల్లని గాలికి ‘జోరు’ మంటూ పైరుచేలు ఎంతో ఆనందాన్ని కూరుస్తున్నాయి.

‘పల్లెటూరి జీవితం ఎంతో మనోహరమైంది!’ అని అనుకున్నాను. కానీ, ‘పస్తులు పడాలి, కష్టాలకు ఓర్చుకోవాలి. ఈ రెండూ తప్పితే పల్లెటూరే ప్రశాంత జీవిత సౌభాగ్యానికి పుట్టిల్లు.’

‘కుప్ప పల్లున్ని పడ్డది. ఆ మెరక చేలో వేద్దాం అనుకొన్నాను’ అన్నాడు కోటయ్య. ‘అంతర్వేది వెళ్ళగానే నూర్చేయాలి.’

‘అంత తొందర ఏమి వచ్చింది? సంవత్సరాదికి నూర్చుకోవచ్చు’ అన్నాను.

‘అభ్యే, వన్నులు వచ్చి తల మీద తన్నతాయి. ఇంట్లో ఒక పింగాణీచిప్ప అయినా లేదు అమృదానికి. అన్నీ మట్టిమూకుళ్ళే’ అన్నాడు.

సభా! కష్టం ఒకళ్ళది, ఘలితం మరొకళ్ళది.

పేదల నోళ్ళు కొట్టి, కడుపులు మాడ్చి, ఉన్నదంతా ఊడ్చుకపోయి ఏమి చేస్తారో తెలుసా? బేంకులలోనూ, ఇనుప పెట్టిలలోనూ కుపులు పోసికొని కూర్చుని అనుభవిస్తారు సర్వభోగాలాను.

ఎప్పుడు తొలకరిస్తాది అని కళ్ళు విప్పి కని పెట్టుకొని ఉండి -

ఎప్పుడు కాలువకు నీరు వస్తాది అని రాత్రింబవళ్ళు మననం చేసి -

మందుని, విత్తనాలు చల్లి - నీటి కొరకూ - కూలి కొరకూ ఇతరులతో పోటీలు పడి -

ఆకుమళ్ళు పశువులు తొక్కితినివేయకుండా రాత్రింబవళ్ళు పొలాలలోనే, వట్టి నేలనే పండుకొని కాపలా కాసి -

కుట్టే జెప్రిలకూ, పొడిచే తేళ్ళకూ, కరిచే పాములకూ శరీరాన్ని అర్పిస్తూ -

విసుగూ విరామమూ లేకుండా పొలాలకు నీరు పెట్టి, దున్ని, ఊడ్చి -

వర్షం అనక, బాడిబందలు అనక - పైరుల్ని - నిత్యమూ చూస్తూ, కాస్తూ -

ఎరువులు వేసి, కలుపులు దీసి, పంట పండించి -

పంటను ఎలుకలు, చిలుకలు తినివేయకుండా జాగ్రత్త చేసి -

పంటను కైలు చేసి - ధాన్యం రాసులు పోసి - తమ కడుపులు కాలుతూవున్నా, కన్నీళ్ళు కారుతూ ఉన్నా -

మిత్రమా! ఇనాందారులకు ఘలితం అంతా అప్పగించి వట్టిచేతులు నలుపుకొంటూ ఇండ్రకు పోయి పసులు పడే రైతుల దీనగతి ఎవరికి హృదయం కరిగించదు?

చాలాకాలం గడిచిపోయింది నాకు ఈ ఊహా లోనే, కోటయ్య ఏమి ఆలోచిస్తున్నాడో నాకు తెలియదు. ఇద్దరమూ తెలివొంది చూసుకొనేసరికి మంచుచేత మా తలలు నానిపోయినై. పోదాం పద అని లేచాడు కోటయ్య.

రాత్రి అంతా నాకు నిదిర పట్టలేదు. పైగా అమితమైన చలి కూడాను. చలిమంటలు వేసుకొంటూ కబుర్లు చెప్పుకొంటూ ఆ రాత్రి గడిపొం.

ఆ మర్మాడు నిద్దర బద్దకం చేత (ఏమీ పనిలేకపోవడమే బద్దకానికి కారణం) నీకు లేఖ రాయలేకపోయాను. ఆ రాత్రి అన్నం తినకుండానే నిద్ర పోయానట, మాయమ్మ అన్నానికి ఎంత లేపినా లేచాను కానట.

రేపంతా పని ఉంది. మెట్టరుక్కులు వచ్చాయి. తోటల్లో అరకలు కట్టాలి. రేపు మూర్తిగారి ఇంటికి వెళ్ళాలి అనుకొంటున్నాను. ఎలా ఉంటుందో.

జంతవరకూ నా లేఖ ఎందుకు ఆలస్యమయిందో రాశాను. అసులు నీకు రాయాలి అనుకొన్న సంగతి రాయనే లేదు.

క్రిష్ణమను వస్తూంది. క్రిష్ణమనుకూ, సంక్రాంతికి కలిపి కాలేజీకి సెలవులు ఇస్తారు. నేను ఈ ఏడు చదువు సాగిస్తే నిన్ను మా ఊరు తీసుకొని రావాలి అనుకొన్నాను. కాని పురిటిలోనే సంధి కొట్టింది నా చదువుకు.

అలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ “పల్లెటూరి జీవితం ఎంతో మనోహరమైంది. దీనిపై మీ అభిప్రాయాలు తెల్పుండి.
- ◆ “క్షఫ్స ఒకళ్ళది, ఘలితం మరొకళ్ళది” అంటే మీకేమి అర్థమైంది? దీన్ని ఏ ఏ సందర్భాలలో ఉపయోగిస్తారు?
- ◆ చలిమంటలు వేసుకుంటూ, రైతులు కబుర్లు చెప్పుకూంటారు కదా! వాళ్ళ ఏ ఏ విషయాల గురించి కబుర్లు చెప్పుకుంటారు. ఊహించండి.
- ◆ పల్లెటూళ్ళకు వెళీతే మనం ఏ ఏ విషయాలు తెలుసుకోవచ్చు?

ఏ విషయమూ వెంటనే తెలపాలి. నారింజపళ్ళూ, వెలగపళ్ళూ, కొబ్బరి కురిదీలూ జాగ్రత్తచేసి ఉంచుతాను. తప్పకుండా రావాలి. సెలవు.

డబ్బు లేని చదువు ఇబ్బందుల చేటు. వచ్చే ఏడైనా చదువుతానో చదవనో, కాలం జరిగిపోయేకొద్ది స్నేహాలు పాతబడిపోతూ ఉంటాయి. కొత్త పరిచయాలు కలిగేకొద్ది పాత పరిచయాలు అడుగున పడిపోతూ ఉంటాయి. ఇది ప్రపంచ స్వభావం.

కనుక ఈ సెలవులకు మా ఊరు వస్తావనే అనుకొంటున్నాను.

నీవంటి ఆర్థికాదయుడు పల్లెటూళ్ళు వచ్చి ఇక్కడ ప్రజలు పడే కష్టాల్ని - కష్టాలు తొలగిపోతే పల్లెటూళ్ళు మానవసంఘానికి ఈయగల ఆనందాన్ని - చూస్తే ఎప్పటికైనా మంచిది.

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. పల్లె గొప్పదా? పట్టుం గొప్పదా? మీరైతే దేన్ని సమర్థిస్తూ మాట్లాడతారు? ఎందుకు?
2. గతంతో పోలిస్తే నేడు వ్యవసాయం చేసేవారి సంఖ్య క్రమేణా తగ్గుతోంది. దీనికి కారణాలు ఏమై ఉంటాయి? తెలుసుకొని చర్చలో పాల్గొనండి.
3. కింది వాక్యాలు చదవండి. వీటిని ఏ సందర్భంలో ఎవరు అన్నారు?
 - అ) అన్నాయ్! ఈ లెక్క చెప్పి పడుకోకూడదా!
 - అ) “అయితే యా రూపాయిని గుణించి అణాలు చేయి”.
 - ఇ) “వరిచేలో నీరుపడ్డది, నీవు రావాలి”.

4. (బోయి భీమన్న రాసిన ధర్మం కోసం పోరాటంలోని) కింది పేరా చదవండి. పేరాలోని కీలకవ్యాస ఐదు పదాలను గుర్తించండి.

వనిచేస్తూ ఉంటే అనుభవం కలుగుతూ ఉంటుంది. అనుభవాన్ని మళ్ళీ ఆచరణలో పెడితే, వని మరింత చక్కగా సాగుతుంది. అప్పుడు అనుభవానికి మరింత పదునూ, కాంతి లభిస్తుంది. వాస్తవ జ్ఞాన సముపోర్జన పద్ధతి ఇది. వాస్తవ జ్ఞానమే సరియైన జ్ఞానం. వాస్తవ జ్ఞానం ఎడతెగని వని ద్వారా, పరిశీలన ద్వారా లభిస్తుంది. వాస్తవ జ్ఞానం దేశ కాల ప్రాంతానుగుణమై ఉంటుంది. దేశ కాల ప్రాంతానుగుణంగా మారుతుంది. మన వస్తుధారణ, వివాహాలు, పరిపాలన విధానాలు ఈ విధంగా విభిన్న విషయాల్లో తీసుకొని మనం పరిశీలించినా, ఈ సత్యం కనిపిస్తుంది. మంచిచెడ్డలు, ఆచారవ్యవహరాలు, విధివిధానాలు అన్నీ దేశకాల ప్రాంతానుగుణంగా ఎలా మారిపోతున్నాయో స్పష్టమవుతుంది. మార్పుకు అతీతమైంది ఏదీ ఈ లోకంలో లేదు.

పై పేరా ఆధారంగా కింది వాక్యాలలో ఏవి సరైనవో (✓) ద్వారా గుర్తించండి.

- అ) అనుభవం వల్ల మన పనితీరు మెరుగుపడుతుంది. ()
- ఆ) ‘జ్ఞానం’ అనేది చదివితే, వింటే లభించేది. ()
- ఇ) వాస్తవజ్ఞానం స్థిరంగా ఉండదు. అది కాలానుగుణంగా మారుతుంటుంది. ()
- ఈ) అనుభవం, పరిశీలన వల్ల వాస్తవ జ్ఞానం సిద్ధిస్తుంది. ()
- ఊ) మన ఆచారవ్యవహరాలు, విధివిధానాలు ఎప్పుడూ స్థిరంగా ఉంటాయి. ()

5. పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

- అ) జానపదుని లేఖలో కవి ఏ ఏ విషయాలను గురించి రాశారు?
- ఆ) వ్యవసాయదారుల కష్టాన్ని కవి ఏమని వివరించారు?
- ఇ) చదువుకొన్నవాళ్ళ గురించి, పట్టణవాసుల గురించి కవి ఏమని ప్రస్తావించారు?
- ఈ) జానపదుడు తన పట్టణంమిత్రుణి పల్లెటూరుకు ఎందుకు రమ్మని ఆహ్వానించాడు?
- ఊ) బోయి భీమన్న గురించి సాంతమాటల్లో రాయండి.

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఆలోచించి ఐదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) “ఏమీ వని లేకపోవడమే బద్దకానికి కారణం” దీనిపై మీ అభిప్రాయం తెల్పుండి.
- ఆ) “కాలం చాలా విలువైంది” ఎందుకు?
- ఇ) చదువుకున్నవాళ్ళంతా తమ కష్టఫలాన్ని తింటూ పట్టాలలో శాఖాలు అనుభవిస్తాన్నారన్న రచయిత అభిప్రాయంతో మీరు ఏకీభవిస్తారా? ఎందుకు?
- ఈ) “కష్టం ఒకళ్ళది ఫలితం మరొకళ్ళది” అని అనడంలో రచయిత ఉద్దేశం ఏమై ఉంటుంది?
- ఊ) “పల్లెటూళ్ళు కన్నీళ్ళు పెడుతున్నవి” దీన్ని వివరిస్తా రాయండి.

2. కింది ప్రశ్నలకు ఆలోచించి పదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) పల్లెటూళ్ళు సుభిక్షంగా ఉంటేనే దేశం సుభిక్షంగా ఉంటుంది. అలాంటి పల్లెటూళ్ళు రోజురోజుకూ తమ ఉనికిని, సంస్కృతిని, ఆత్మను కోల్పోతున్నాయి. ఇందుకుగల కారణాలు ఏమై ఉంటాయి? ఇవి కలకలలాడాలంటే మనం ఏం చేయాలి?
- అ) “పల్లెటూళ్ళు ప్రశాంత జీవిత సౌఖ్యానికి పుట్టిఉన్న” దీన్ని సమర్థిస్తూ సమాధానం రాయండి.

3. కింది అంశాల గురించి స్పృజనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

- అ) మీరు చూసిన పల్లెటూరులోని మనుషుల మధ్య సంబంధాలు, అక్కడి ప్రకృతి దృశ్యాలను వర్ణిస్తూ మీ మిత్రుడికి లేఖిరాయండి.
- అ) ఈ పాఠం ఆధారంగా కొన్ని నినాదాలు, సూక్తులు రాయండి.

III.

భాషాంశాలు

పదజాలం

1. కింది పదాలు చూడండి. వాటికి సంబంధించిన పదాలతో కలపండి.

- ఉదా॥ రైల్వేస్టేషను, _____, _____, చేరుకోడం
 రైల్వేసేషను, లీక్కెట్టు, ప్రయాణం, చేరుకోడం.
 అ) వర్షాకాలం, _____, _____, ధాన్యం.
 అ) మడిదున్నడం, _____, _____, పంట.
 ఇ) పారశాల, _____, _____, జీవితంలో సిరపడడం.
 ఈ) లేఖ, _____, _____, చేరడం.
 ఉ) పనిచేయడం, _____, _____, ఆనందంగా జీవించడం.

2. కింది పదాలను ఉపయోగించి సొంతవాక్యాలు రాయండి.

- అ) పొద్దుస్తమానం
- అ) చమత్కారం
- ఇ) సాన్నిధ్యం
- ఈ) క్షణపులం
- ఉ) కడుపులు మాచ్చుకొను
- ఊ) అదుగున పడిపోవు

3. కింది పదాలు / వాక్యాలను వివరించి రాయండి.

- అ) పురిటీలోనే సంధి కొట్టడం _____

- ఆ) కలుపుదీయడం _____
- _____
- ఇ) గ్రామోద్ధరణం _____
- _____
- ఈ) ఉన్నదంతా ఊడ్చుకపోవడం _____
- _____

వ్యక్తరణాంశాలు

1. కింది వాక్యాల్లోని సంఘలను విడదీసి, సంధి సూత్రంతో సమన్వయం చేయండి.

- అ) ఆహోహో! ఎంత వైపరీత్యము!
- ఆ) జంతుప్రదర్శనశాలలో ఏమేమి చూశావు?
- ఇ) అక్కడక్కడ కొన్ని సమన్వయ తలెత్తువచ్చు.
- ఈ) వెన్నెల పట్టపగలును తలపిస్తున్నది.

2. కింది వాక్యాలను సంఖ్యాపకాలుగా మార్చండి.

- అ) రాము పారం చదివాడు. రాము పారం అర్థం చేసుకున్నాడు.
- ఆ) వైద్యుడు ప్రథమ చికిత్స చేస్తాడు. వైద్యుడు మందులు ఇస్తాడు.
- ఇ) అక్క టీవీ చూస్తున్నది. అక్క సృత్యం చేస్తున్నది.

3. కింది వాక్యాలను సంయుక్తవాక్యాలుగా మార్చండి.

- అ) రామకృష్ణుడు గురువు. వివేకానందుడు శిష్యుడు.
- ఆ) సీత సంగీతం నేర్చుకుంటున్నది. సీత సృత్యం నేర్చుకుంటున్నది.
- ఇ) రంగారావుకు పాటమంటే ఆసక్తి. రంగారావుకు వినడమంటే విరక్తి.
- ఈ) శ్రీను బడికివచ్చాడు. జాన్‌రెడ్డి బడికి వచ్చాడు. హస్తత్త బడికి వచ్చాడు.
- ఉ) ఆయనకవి. ఆయన గాయకుడు. ఆయన విద్యావేత్త.

ప్రాతాదిసంధి

4. కింద గీతగీసిన పదాలను విడదీయండి. మార్పులు గమనించండి.

- అ) పూరెమ్మ అందంగా ఉన్నది.
- ఆ) గురుశిష్యులు పూఅదోటకు వెళ్ళారు.
- ఇ) రవికి పాలమీంగడ అంటే చాలా ఇష్టం.
- ఈ) కొలనులో కెందామరలు కొత్త శోభను వెదజల్లుతున్నాయి.

- సంధి జరిగిన తీరును గమనించండి.

పూవు + రెమ్ము
పూవు + తోట
మీదు + కడ
కెంపు + తామరలు
ప్రాతి + ఇల్లు

} ఐదు సందర్భాల్లోనూ మొదటి పదంలోని మొదటి అచ్చు తర్వాత ఉన్న ఆక్షరాలు లోపించాయి కదా!
సూా॥ సమాసంబునందు ప్రాతాదుల తొలియచ్చ మీది వర్ణంబుల కెల్ల లోపంబు బహుళంబుగానగు.
• ప్రాతాదులనగా ప్రాతి, లేత క్రొత్త, క్రిందు, పువ్వు, మీదు, కెంపు, చెన్ను మొంచినవి.

ప్రా + ఇల్లు - యడాగమం జరిగి ‘ప్రాయిల్లు’ అనురూపం ఏర్పడింది.

పూ + తోట
మీ + కడ
కె + తామరలు

} ఈ మూడింటికి నుగాగమ, సరళాదేశసంధి సూత్రాలననుసరించి మార్పులు జరిగి పూఁడోట, మీఁగడ, కెందామరలు - అనే రూపాలు ఏర్పడ్డాయని తెలుసుకోంది.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ♦ అందమైన పల్లెటూరు ఎలా ఉంటుందో ఊహించండి. ప్రకృతి శోభలతో అలరారే అలాంటి గ్రామ సీమ చిత్రాన్ని సేకరించండి. దాన్ని వర్ణిస్తూ, వివరాలను రాసి ప్రదర్శించండి. మీ మిత్రులు కూడా ఇలాగే రాస్తారు కదా! వీటితో “అందమైన గ్రామ సీమలు” అనే పుస్తక సంకలనం చేయండి. దానికి ముఖచిత్రం కూడా గీయండి. విషయసూచిక, ముందుమాట రాసి ప్రదర్శించండి.

లక్ష్మలమంది పేదరికంలో, అజ్ఞానంలో మగ్గిపోతున్నంత కాలం వారి కష్టార్థితంతో విద్యావంతులై, వారిని కనీసం పట్టించుకోడం మానివేసిన ప్రతివ్యక్తిని నేను వంచకుడిగానే భావిస్తాను. పీడితులై చెమటోడ్చే లక్ష్మలమంది పేదల హృదయార్థితో విద్యావంతులై సుఖాల్లో మునిగితేలుతూ, వారి గురించి కనీసం ఆలోచించనివారిని నేను నయవంచకులనే అంటాను.

- వివేకానంద

4

వెన్నెల

- ఎత్తాప్రెగ్గడ (ఎత్తన)

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

ఈ కవిత చదవండి

కొండకోనల్లో

నవ్వుతూ, తుళ్ళుతూ పరుగెడుతున్న
సెలయేరు

కాలుజారి లోయలో పడిపోయింది.

అదిచూసి

ఆకులు చాటుచేసుకొని,
మొగులు బుగులు నొక్కుకున్నాయి.
ఇదంతా చూస్తున్న సూరీడు
పొట్ట చెక్కులయ్యేలా నవ్వుతూ
పడమలే కొండల వెనక్కి
పడిపోయాడు.

ప్రశ్నలు:

- ఈ కవిత దేన్ని వర్ణిస్తున్నది?
- సూరీడు పడమలే కొండల వెనక్కి
పడిపోవడమంటే ఏమిటి?
- సెలయేరు కొండకోనల మీద నవ్వుతూ తుళ్ళుతూ
పరుగెత్తడం అంటే మీకేమని ఆర్థమయ్యింది?
- వర్షనాత్మకమైన కవిత్వం పడవడంవల్ల కలిగే
ప్రయోజనాలేవి?

పార్యాంశ నేపథ్యం

హిరణ్యకశిపుడు వనవిహారం చేసిన సందర్భంలో వసంత బుతువును, సాయం సమయాన్ని,
చంద్రోదయాన్ని కవి వర్ణించాడు. రోజంతా తీవ్రమైన ఎండను ప్రసరింపజేసిన సూర్యుడు, ఇంకా
ఉప్పతాపాన్ని పెంచితే అసురనాయకుడైన హిరణ్యకశిపుడు సహింపదేమో అన్నట్లు నెమ్ముదిగా పక్కకు
తొలగి పోయాడు. తదనంతరం ప్రకృతిలో వచ్చిన మార్పులను రమణీయంగా వర్ణించారు.

పార్శ్వభాగ విషాలు

ఈ పారం కావ్య ప్రక్రియకు చెందింది. కావ్యం
వర్ణన ప్రధానంగా సాగుతుంది. ప్రస్తుత పార్శ్వానం
ఎత్తన సృసింహపురాణం తృతీయాశ్వాసం లోది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- రు పారం ప్రారంభంలోని ప్రవేశిక చదవండి. పారంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- రు పారం చదవండి. అర్థంకాని పదాల కింద గీతగీయండి.
- రు వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న ‘పదవిజ్ఞానం’ పట్టికలో చూసి లేదా నిఘంటువులో చూసి తెల్పుకోండి.

కవి పరిచయం

(ఊహాచిత్రం)

కవిత్రయంలో మూడవ వాడు ఎత్తన. 14వ శతాబ్దపు ప్రథమార్థంలో జీవించిన ఎత్తన తల్లిదండ్రులు పోతమాంబిక, సూర్యాలు. ఈయన గురువు శంకరస్వామి. అద్దంకిని రాజధానిగా చేసుకొని పాలించిన ప్రోలయ వేమారెడ్డి ఆస్థానకవి. ఆంధ్రమహాభారతంలోని అరణ్యపర్వశేషము, సృసింహపురాణము, రామాయణము, హరివంశము మొఱి. గ్రంథాలను ఎత్తన రచించాడు. వీటిలో రామాయణం అలభ్యం. తన రామాయణ, హరివంశాలను వేమారెడ్డికి అంకితం చేసిన ఎత్తన, భారతాన్ని రాజరాజనరేంద్రునికి, సృసింహపురాణాన్ని అహాబల సృసింహస్వామికి అంకితమిచ్చాడు. ఎత్తన రచనలో వర్ణనలు అధికంగా ఉంటాయి. తదనంతర కాలంలోని కపుల వర్ణనకు ఎత్తన వర్ణనలే ప్రేరణనిచ్చాయి. ప్రబంధ లక్షణమైన అష్టాదశ వర్ణనల్లో ఇంచుమించుగా అన్ని వర్ణనలూ సృసింహపురాణంలో కనిపిస్తాయి. ఎత్తనను ‘ప్రబంధ పరమేశ్వరు’ దంటారు. ఇతని శివభక్తి పారమ్యాన్ని అనుసరించి ‘శంఖుదాసు’డని వేరు గాంచారు. ఎత్తన రచనా ప్రభావం పోతన మీద ఉన్నదని విమర్శకులు భావిస్తున్నారు.

ప్రవేశిక

ఆబాలగోపాలానికి ఆట్టీయ బంధువు చందమామ. చందమామ నుండి జాలువారే అమృతం వెన్నెల. అందమైన చందమామను చూపిస్తూ ‘చందమామ రావే! జాబిలి రావే!’ అంటూ కమ్మని పాటను వినిపిస్తూ అమృ గోరుముద్దలు తినిపించడం మనందరికీ అనుభవంలోని విషయమే.

చిన్న పిల్లలకు వెన్నెల అంటే ఎంతో ఇష్టం. శ్రీరామచంద్రుని అంతటివాడే బాల్యంలో చందమామ కావాలని పోరుపెట్టాడంటే, చంద్రబింబం ఎంత ఆకర్షణీయమో తెలుస్తుంది. అటువంటి చందమామ వెలుగైన - వెన్నెలను మనకవులు కావ్యాల్లో ఎంతో అధ్యాతలంగా వర్ణించాడు, ఇప్పటికీ వర్ణిస్తూనే ఉన్నారు. అమృతకీరణుని ఆ అమృత్యు సంపదను ఎంతో రఘుణీయంగా వర్ణించాడు స్వసింహ పురాణంలో ఎഴ్ఱున. ఆయన వర్ణనను ఆస్థాదిద్దాం.

I

చ. ఇను ననమానతేజు దివసేంద్రుం గనుంగొనుమాడ్చిక జూడంగాచ
జన దొరు నల్పుతేజు నను చాడ్చునం జంచలబ్ధంగతారకా
ఘున వనజాతలోచనము గ్రంథును మీలన మొందంజేసేం బ
ద్విని పతిభ్రత్కి సత్యమున మేలిమికిం గుణి దానపొమృనన్.

1

❖చ. సురుచిరతారకాకునుమశోభి నభోంగణభూమిం గాలమ
స్వరుపుసూత్రధారి జతనంబున దిక్కుతికోటి ముందటన్
సరసముగా నటింపంగ నిశాసతి కెత్తిన క్రొత్తతోంపుబెం
దెర యన నొప్పె సాంధ్యసవదీధితి పశ్చిమదిక్కటంబునన్.

2

తే. పొదలి యొండొండ దివియును భువియు దిశలుం
బొదివికొనియుండు చీంకబిప్పోవు వలన
మిక్కటంబుగం గాటుక గ్రుక్కిసట్టి
కరవటంబన జగదండ్రండ మమరె.

3

వ. అంత,

4

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ♦ రెండో వర్ధుంలో కవి దేనిని దేనితో పోల్చాడు? ఎందుకు?
- ♦ ఆకాశాన్ని కవి ఏమని వర్ణించాడు? రాత్రివేళ చుక్కలతో కూడిన ఆకాశాన్ని చూస్తే మీకెలా అన్నిస్తుంది?

II

❖ v. దెసలను కొమ్మ లొయ్య నతిదీర్ఘములైన కరంబులన్ బ్రియం
బెసంగంగ నూండి నిక్కి రజనీశ్వరుం డున్నతలీలం బేర్చు నా
కన మను పేరి భూరుహము కాంతనిరంతర తారకా లన
తుష్ణము చయంబు గోయుటకొకో యనం బ్రాంకె సముత్సుకాకృతిన్.

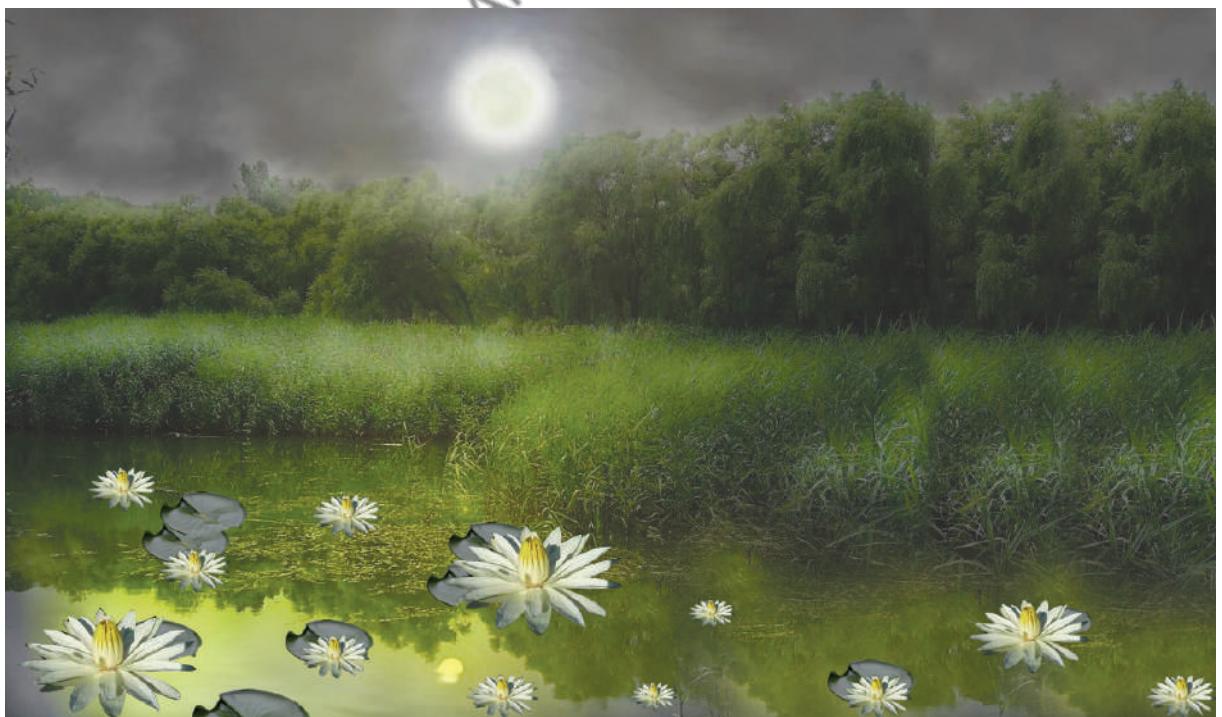
5

❖. వెన్నెలవెల్లి పాల్గుడలి ప్రేంకదనంబునం బేర్చు దిక్కులున్
మిన్నును ముంప నందు రజనీకరబింబము కుండలీ భవ
త్వస్నగతల్పుకల్పనము భంగిం దనర్చుం దదంతరంబునన్
వెన్నునిభంగిం జాడ్చులకు వేడ్చుయొనర్చుం గలంక మత్తిన్.

6

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ “చంద్రోదయాన్ని” చూస్తున్నప్పుడు ఎలా అనిపిస్తుంది?
- ◆ నిండు పున్నమినాడు చంద్రబింబాన్ని చూస్తే ఏమేమి ఉన్నట్లుగా అనుభూతిచెందుతాము?
- ◆ పోర్చుమినాటి కలువలను చూస్తుంటే కలిగే ఆనందం ఎలా ఉంటుంది?
- ◆ ‘రజనీకర బింబం’ అని కవి దేని గురించి అన్నాడు?

III

❖. వడిగొని తేకులుపృతిల వాలిన కేసరముల్ దలిర్చం బు
పొడి దలమెక్కి తేనియలు పొంగి తరంగలుగాఁ జెలంగి పైఁ
బదు నెలదేఁటిదాఁటులకుఁ బండువులై నవసారథంబు లు
గ్రదువుగ నుల్ల సిల్ల ఘునకైరవపుండము నిండువెన్నెలన్.

7

సీ. కరంగెడు నవచంద్రకాంతోపలంబుల
తఱచు సోనలఁ గడు దలముకొనుచుఁ
జటుల చకోరనంచయముల యొఱకల
గర్వంపుదాఁటులఁ గడలుకొనుచు
విరియు కైరవముల విపుల రంధ్రములపైఁ
దీవుంబుగాఁ గ్రమిన్ త్రిపుకొనుచుఁ
గామినీజనముల కమనీయవిఫ్రమ
స్నైతకాంతిలహరుల మెండుకొనుచుఁ

ఆ॥పో॥ బొదలిపొదలి చదలఁ బొంగారి పొంగారి
మించి మించి దిశలు ముంచిముంచి
యభినుతేందు చంద్రికాంభోధి యభిలంబు
నీట నిట్లలముగ నిట్లవొడిచె.

8

వ. ఇట్లతిమనోహర గంభీరధీరంబైన సుధాకరకాంతిపూరంబు రాత్రి యను తలంపు దోఁపనీక తమంబను
నామంబును విననీక యవ్వకయను శంక నంకురింపనీక లోచనంబులకు నమృతసేచనంబును,
శరీరంబునకుఁ జందనా సారంబును, నంతరంగంబునకు నానందతరంగంబును నగుచు
విజ్యంభించిన సమయంబును

9

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ❖ వెన్నెలను చూసిన కలువలు ఎలా ప్రతిస్పందించాయి?
- ❖ చందుడు తన వెన్నెలతో ప్రపంచానికి ఆహోదాన్ని ఎలా కలిగించాడు?
- ❖ “పొదలిపొదలి చదలఁ బొంగారి పొంగారి మించి మించి దిశలు ముంచి ముంచి” అనే పాదంలోని పద సౌందర్యం గురించి చెప్పండి.
- ❖ ‘మనోహరగంభీర ధీరంబైన సుధాకర కాంతి పూరంబు’ దీని భావం ఏమిటి?

- 1) సాటిలేని కాంతితో ప్రకాశిస్తున్న సూర్యుడిని చూసినట్లుగా తక్కువ కాంతితో ప్రకాశించేవారిని చూడడం తగదు అనుకున్నది పద్ధిని. అందుచేత కదులుతున్న తుమ్మెద అనెడు కనుగ్రుడ్డగల పద్మము అనే కంటిని వెంటనే మూసుకున్నది. ఇది పతిభ్కులో తామరణీగ తనకు తానే సాటి అన్నట్లున్నది.
- సూర్యుని కిరణాలతో పద్మాలు విచ్చుకుంటాయి. సూర్యుణ్ణి కమలప్రియుడు, కమలబాంధవుడు అని అంటారు. పద్ధినికి, సూర్యునికి మధ్య గల సంబంధాన్ని భార్యాభర్తల అనుబంధంగా ఎఱ్ఱన చిత్రించాడు.
- 2) ప్రకాశించే చుక్కల పూలతో అలంకరింపబడిన ఆకాశమనే రంగస్థలం మీద, కాలమనే సూత్రధారి ప్రయత్నం వల్ల దిక్కాలకుసమాహం ముందు, నిశాసతి (రాత్రి అనే స్త్రీ) సరసంగా నటిస్తూ ఉంది. ఆ సమయంలో పశ్చిమదిశా తీరంలోని కొత్తకాంతి ఆమెకు అడ్డగా ఎత్తిన ఒకవిధమైన ఎర్రనితెరలాగ అలరారుతూ ఉంది. (పూర్వం నాటక ప్రదర్శనల్లో ముందు సూత్రధారి ప్రవేశించేవాడు. తర్వాత తెరచాటునుండి నటి ప్రవేశించేది. ఆ సంప్రదాయాన్ని కవి ఇక్కడ చక్కగా ఆవిష్కరించాడు).
 - 3) అధికమైన చీకటి కారణంగా దిక్కులు, ఆకాశం, భూమి ఒక దానిలో ఒకటి కలిసిపోయి, బాగా కాటుక నింపిన బరిషెలాగా విశ్వమంతా నల్లగా కనిపించింది.
 - 4) అంతలో
 - 5) దిక్కులనే కొమ్ములతో, వెలుగులేనే చుక్కులనే పూవులతో పెద్ద చెట్టులాగా కనిపిస్తున్నది ఆకాశం. తన పొడవైన చేతులతో ఆ పూవులను అందుకునేందుకా అన్నట్లు చంద్రుడు విజ్ఞంభించాడు.
(చంద్రుని కాంతి ఆకాశమంతా వ్యాపించింది అని అర్థం.)
 - 6) పాలకడలి గర్భం నుంచి పుట్టిన వెన్నెల ఉపైనలా విజ్ఞంభించి దిక్కులనీ ముంచేత్తింది. అప్పుడు చంద్రబింబం ఆదిశేషుని పానువులాగ కనిపిస్తూ ఉంది. అందులోని మచ్చ విష్ణువులాగ కన్నులకు కనిపిస్తూ అలరిస్తున్నది. (కవి భావనావిస్తృతి ఎంత గొప్పగా ఉందో ఈ పద్మం తెలియజేస్తూ ఉంది.)
 - 7) ఆ నిండువెన్నెలలో కలువపూల సమూహపు రేకులు వేగంగా విచ్చుకున్నాయి. వాడిశోయిన కేసరాలు చిగురించాయి. పుష్పాదిషై తేనెలు పొంగి తరంగాల్లా విజ్ఞంభించి, తమపైకి వస్తున్న తుమ్మెదల బృందానికి పండుగ చేశాయి. ఆ నిండు వెన్నెలలో కొత్త పరిమళాలతో పరిసరాలను కలువలు సంతోషధరితం చేశాయి.
 - 8) ప్రశంసామానుడైన చంద్రుడు తన వెన్నెల వర్షంతో మెత్తని చంద్రకాంతశిలలను కరిగిస్తూ; విహారిస్తున్న చకోర పక్కల రెక్కలను స్పృశిస్తూ (దాటుతూ); విచ్చుకుంటున్న కలువపూల రంధ్రాలను నింపి, తనవైపు తిప్పుకుంటూ; అందమైన స్త్రీల అద్భుతమైన చిరునవ్వుల తెల్లని కాంతితరంగాలను పెంపుచేస్తూ; అంతకంతకూ అధికమై, పొంగి, దిశలనీ ముంచేత్తుతూ, సమస్తానీ ఆ వెన్నెల అనే సముద్రపు నీటితో నింపుతూ నిండుగా ఆవిర్భవించాడు.
 - 9) ఈ విధంగా చాలా అందంగా, గంభీరంగా, సమున్నతంగా విస్తరించింది వెన్నెల. అది రాత్రి అనే ఆలోచన రానీయక, చీకటి అనే పేరును వినీయక, అవ్యక్తము అనే అనుమానాన్ని తలెత్తనీయక, కళ్ళకు అమృతపు జల్లులా, శరీరానికి మంచిగంధంలా, మనసుకు ఆనంద తరంగంలా విజ్ఞంభించింది.

I.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

- పారంలో వెన్నెలను వర్షించడం గమనించారు కదా! ప్రకృతిలోని వివిధ సందర్భాలను వర్షించడంవల్ల మీకు కలిగే అనుభూతులను తరగతిలో చర్చించండి.
- మీకు నచ్చిన ఒక సందర్భాన్ని వర్షించండి.
- ఎట్టన రాసిన కింది పద్యం చదవండి...

సీ॥ కలండు మేదిని యందుఁ గలఁ దుదకంబులఁ

గలండు వాయువునందుఁ గలండు వహ్నిఁ

గలండు భానుని యందుఁ గలండు సోముని యందుఁ

గలఁ డంబరంబునఁ గలండు దిశలఁ

గలండు చరంబులఁ గలఁ డచరంబులఁ

గలండు బాహ్యంబున గలండు లోన

గలండు సారంబులఁ గలండు కాలంబులఁ

గలండు ధర్మంబులఁ గలండు క్రియలఁ

తీ॥గీ॥గలండు కలఁవాని యందును, గలండు లేని

వాని యందును, గలఁడెల్లవాని యందు

నింక వేయును సేల సర్వేశ్వరుండు

కలండు నీయందు నాయందుఁ గలండు కలండు

(సృసింహాపురాణం - పంచమాశ్యాసం - 78)

అ) పై పద్యంలో చాలా సార్లు పునరుక్తమైన పదమేది?

అ) పునరుక్తమైన పదం పలుకుతున్నప్పుడు, వింటున్నప్పుడు మీకు కలిగిన అనుభూతిని చెప్పండి.

ఇ) గీత గీసిన మాటల అర్థాలు తెలుసుకోండి.

ఇప్పుడు పోతన రాసిన కింది పద్యం చదవండి...

ము॥ కలండంబోధిఁ గలండు గాలిఁ గలఁ డాకాశంబునన్ కుంభినిన్

గలఁ దగ్నిన్ దిశలం బగళ్ళ నిశలన్ ఖద్దోత చంద్రాత్మలన్

గలఁ దోంకారమునం ద్రిమూర్తులఁ ద్రిలింగవ్యక్తులం దంతటన్

గలఁ దీశుండు గలండు తండ్రి! వెదకంగా సేల నీయాయెడన్.

(శ్రీమదాంధ్ర మహాభాగవతం - సప్తమస్యంధం - 78)

అ) ఎత్తన పద్యంలో మీరు గుర్తించిన పదాలకు ఈ పద్యంలో ఉన్న సమానార్థకాలేవి?

ఆ) రెండు పద్యాలను పోల్చి చూడండి.

4. పుష్టి గుర్తుగల పద్యాలను భావస్థారకంగా చదపండి.

5. రెండో పద్యానికి ప్రతిపదార్థం ఈ కింద ఉన్నది. ఇదే విధంగా 5, 7 సంఖ్యగల పద్యాలకు ప్రతిపదార్థాలు రాయండి.

సురుచిర	=	చాలా అందమైన
తారకా	=	చుక్కలు అనే
కుసుమ	=	పూల (చే)
శోభి	=	మనోజ్ఞమైనదైన
నభః	=	ఆకాశమనే
అంగణభూమిన్	=	రంగస్థలం (వేదిక) పైన
కాలము + అను	=	కాలం అనే
గరువపు	=	గొప్ప
సూత్రధారి	=	సూత్రధారి (దర్శకుడు)
జతనంబున	=	ప్రయత్నపూర్వకంగా
దిక్కతికోచీ	=	దిక్కాలకుల సమూహం
ముందటన్	=	ముందు (ఎదుట)
సరసము + కాన్	=	చక్కగా (యుక్తంగా)
నటింపగ	=	నాట్యం చేయడానికి సిద్ధపడిన
నిశాసతికిన్	=	రాత్రి అనే స్త్రీకి
ఎత్తిన	=	నిలిపిన (పట్టిన)
క్రొత్త	=	కొత్తదైన
తోచున	=	ఎర్రని
పెను + తెర	=	పెద్ద తెర
అనన్	=	అన్నట్లుగా
పశ్చిమ దిక్క + తటంబునన్	=	పడమటి తీరంలోని (పడమటి దిక్కును)
సాంధ్య	=	సంధ్యకు సంబంధించిన (సంధ్యకాలపు)
నవ దీధితి	=	కొత్త వెలుగు
బమ్మెన్	=	ప్రకాశించింది

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు పదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

(అ) “కాటుక గ్రుక్కినట్టి కరవటంబన జగదండ్రండ మమరె” ఈ మాటలు కవి ఏ సందర్భంలో పేర్కొన్నాడో వివరించండి?

(అ) ఈ పాఠంలో కవి వెన్నెలను వర్ణించడానికి ఏమే అంశాల నెన్నుకున్నాడో తెల్పండి?

2. కింది ప్రశ్నలకు పదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

(అ) వద్దు భావాలను ఆధారంగా చేసుకొని పార్శ్వభాగ సారాంశాన్ని ఇరవై వాక్యాలకు కుదించి రాయండి?

3. కింది అంశాల గురించి సృజనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

(అ) ఈ పాఠంలోని వర్షానల్లగే మీకు నచ్చిన ఒక ప్రకృతి దృశ్యాన్నిగాని, సన్మిహితాన్నిగాని, సమయాన్నిగానీ వర్ణిస్తూ రాయండి. ఉదా: సూర్యోదయం / సూర్యాస్తమయం.

(అ) పాఠం ఆధారంగా ఎత్తిన రచనాత్మైలి గురించి 10 వాక్యాలు రాయండి.

III. భాషాంశాలు

పదజాలం

1. కింది వాక్యాల్లో గీతగీసిన మాటల అర్థాన్ని గ్రహించి, వాటిని అర్థపంతంగా సాంతవాక్యాల్లో ఉపయోగించండి.

(అ) భరతమాత స్తుతకాంతి అందరినీ ఆకట్టుకున్నది.

(అ) మేఘం దివి నుండి భువికి రాల్చిన చినుకుపూలే ఈ వర్రం.

(ఇ) కష్టాలు మిక్కుటమై రైతులు ప్రభుత్వ సహాయంకోసం ఎదురు చూస్తున్నారు.

(ఈ) రజనీకరచింబం రాత్రిని పగలుగా మారుస్తున్నది.

2. నిఘంటువు సాయంతో కింది పదాలకు నానార్థాలు వెతికి రాయండి.

(అ) వెల్లి : _____

(అ) కుండలి : _____

(ఇ) నిట్టవోడుచు : _____

3. కింది మాటలకు పర్యాయపదాలు రాయండి.

- అ) చాడ్పు : _____
- ఆ) వెన్ని : _____
- ఇ) కైరవం : _____
- ఈ) కొముది : _____
- ఉ) చంద్రుడు : _____
- ఊ) తమస్సు / తమం : _____

4. కింది ప్రకృతి పదాలకు వికృతి పదాలు రాయండి.

- అ) సంధ్య : _____
- ఆ) దిశ : _____
- ఇ) ధర్మము : _____
- ఈ) రాత్రి : _____
- ఉ) నిశ : _____

5. కింది వికృతి పదాలకు ప్రకృతి పదాలు రాయండి.

- అ) గరువము : _____
- ఆ) జతనము : _____
- ఇ) దెన : _____
- ఈ) చందురుడు : _____

వ్యాకరణంశాలు

1. కింది సంఘలకు సంబంధించిన పదాలు ఈ పాఠంలో గుర్తించి, వాటిని విడదీసి సూత్రాలు రాయండి.

- అ) సవర్జనిక సంఘ
- ఆ) గుణ సంఘ
- ఇ) ఉత్సవ సంఘ

2. కింది పదాలు విడదీసి, సంఘలను గుర్తించి సూత్రాలు రాయండి.

- అ) ఆత్మంత = _____ + _____
- ఆ) వంటాముదము = _____ + _____
- ఇ) ఏమనిరి = _____ + _____
- ఈ) అవ్యాధంబున = _____ + _____

3. కింది పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి, అవి ఏ సమాపాలో గుర్తించండి.

అ) నలుదెనలు

ఆ) సూర్యపంద్రులు

4. కింది పద్యపాదాల్లోని అలంకారాన్ని గుర్తించండి. సమన్వయం చేయండి.

అ) అభినుతేందు చంద్రికాంభోధి యథిలంబు
నీట నిట్టలముగ నిట్టవొడిచె.

5. పారంలోని తేటగీతి పద్యాన్ని గుర్తించి లక్ష్ణాలతో సమన్వయం చేసి చూడండి.

కింది తరగతిలో తేటగీతి లక్ష్ణాలు అర్థంచేసుకున్నారు గదా! ఇప్పుడు ఆటవెలది పద్యం గురించి తెలుసుకుందాం.

ఉదా॥

	న	న	న	త	త
1.	పొదలి	పొదలి	చదలం	శోంగారి	పొంగారి
2.	హ	హ	న	హ	హ
2.	మించి	మించి	దిశలు	ముంచి	ముంచి

పై పద్యపాదాల్లో ప్రతి పాదానికి ఐదు గణాలుంటాయి. కానీ,

1వ పాదంలో 5 గణాలు (3 సూర్య + 2 ఇంద్ర) }
 2వ పాదంలో 5 గణాలు (5 సూర్య) } వేర్యేరుగా ఉంటాయి.

(* ‘హ’ గణాన్నే ‘గలం’ అనడం వాడుకలో ఉన్నది, ‘వ’ గణాన్ని ‘లగం’ అన్నట్లు.)

- ◆ యతి, ప్రాస నియమాలు తేటగీతికి సంబంధించినవే దీనికి వర్తిస్తాయి. పరిశీలించండి.

ఆటవెలది లక్షణం :

1. ఇది ఉపజాతి పద్యం. దీనికి 4 పాదాలుంటాయి.
 2. 1, 3 పాదాల్లో వరుసగా మూడు సూర్యగణాలు, రెండు ఇంద్రగణాలు ఉంటాయి.
 3. 2, 4 పాదాల్లో ఐదూ సూర్యగణాలే ఉంటాయి.
 4. ప్రతిపాదంలో 4వ గణంలోని మొదటి అక్షరం యతి. యతిలేని చోట ప్రాసయతి చెల్లుతుంది.
 5. ప్రాస నియమం పాటించనవసరం లేదు.
- * బొదలి పొదలి..... అనే పద్యంలోని మిగిలిన రెండు పాదాలు పరిశీలించి లక్షణ సమస్యలు వేయండి.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ◆ ‘నరసింహ స్వామి కథ’ నేపథ్యంతో వచ్చిన గ్రంథాలు, వివరాలను ఈ కింది పట్టికలో రాయండి.

క్ర.సం	గ్రంథం పేరు	ప్రక్రియ	కవి	కాలం

మనచుట్టూ ఉన్న చెట్లూ చేమలు నదులు ఇవన్నీ
ప్రకృతిలో భాగమే. అవి మనకు జీవనాధారమై, రక్షణ
కవచమై నిలుస్తున్నాయి. వాటిని కాపాడుకోడం మన
ధర్మం. ప్రకృతికి హని కలిగించడం అంటే మనం
కూర్చున్న కొమ్మను మనమే నరుకోడమవుతుంది.

ధన్యకు

- పరవస్తు చిన్నయసూరి

చదపండి - అలోచించి చెప్పండి.

లఘువతనకుండు మంధరునితో
నిట్టనియే. చెలికాండా! యా మూడిక
రాజును నీవు మిక్కిలి సమ్మానింపుము.
ఇతండు పూర్ణాకర్యులలోపల ధురీణుండు,
గుణరత్నాకరుండు, హిరణ్యకుండనువాండు.
ఈతని గుణములు శేషుండు సహితము
వచ్చింపజాలుండు. నే నేపాటివాడను - అని
వలికి వెుదటి నుండి హిరణ్యకుని
వృత్తాంతము సర్వము వినిపించెను. అంతట
మంధరుండు ‘హిరణ్యకుని మిక్కిలి
సమ్మానించి యిట్లనియే “హిరణ్యక!” నీవు
నిర్ణన వనమునండు వాసము చేయుటకు
నిమిత్తమేమి? చెప్పుము” అని యడిగెను.
హిరణ్యకుండిట్లనియే.

ప్రశ్నలు:

1. ఇలాంటి తైలిలో ఉన్న పారాలను చదివారా?
లేదా? (ఈ రూపంలో ఉన్న మీకు తెలిసిన
పుస్కాల పేర్లు చెప్పండి.)
2. మంధరుడు ఎవరి వృత్తాంతాన్ని విన్నాడు?
3. హిరణ్యకుని నివాసమెక్కడ?
4. హిరణ్యకుడు తన నివాసం గురించి ఏం చెప్పి
ఉంటాడు?

ఉద్దేశం

మంచిమిత్రుల కలయిక మన జీవితాన్ని ఓ మలుపు తిప్పుతుంది. అందుకే ఎప్పుడూ
సన్మిత్రులను పొందాలని పెద్దవాళ్ళు చెబుతుంటారు. సజ్జన సాంగత్యం ఎప్పటికే మంచిదని
చెప్పడమే ఈ పారం ఉద్దేశం.

పాత్యభాగ వివరాలు

ఈ పాఠాంశం కథాప్రక్రియకు చెందింది. సంస్కృతంలోని విష్ణుశర్మ పంచతంత్రం విశ్వవిభ్యాతిగాంచింది. దాన్ని అనుసరించి అనేక గ్రంథాలు వచ్చాయి. వాటిలో లక్ష్మీనారాయణ పండితుడి 'హింసోపదేశం' ఒకటి. అది ఆధారంగా చిన్నయసూరి నీతిచంద్రికను తెలుగులో రచించాడు. ఇది గ్రాంథిక వచనంలో సాగుతుంది. పశుపక్ష్యాదులే పాత్రలుగా లోకరీతిని, నీతిని ప్రబోధిస్తూ కథనాలు సాగుతాయి. ప్రస్తుత పాఠాంశం 'నీతిచంద్రిక'లోని మిత్రలాభం నుండి గ్రహించింది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- ర పారంలోని అధికారి పదవిజ్ఞానం లేదా నిఘంటువు ద్వారా తెలుసుకోండి.
- ర పారం ప్రారంభించడానికి ముందున్న ప్రవేశిక చదవండి. దాని ద్వారా పారంలో ఏముందో ఉపహాంచండి.

రచయిత పరిచయం

పరపస్త చిన్నయసూరి తమిళనాడులోని చెంగల్పట్టు జిల్లాలోని శ్రీ పెరంబుదూరులో జన్మించాడు. మద్రాసులోని పచ్చయ్యప్పకళాశాలలో తెలుగుపండితుడుగా పనిచేశాడు.

'సూరి' అనేది ఈయన బిరుదు. సూరి అంటే పండితుడు అని అధిరం. తెలుగు, తమిళ, సంస్కృతాంగ్ర భాషలలో చిన్నయసూరి మంచి పండితుడు.

(1809-1862)

చిన్నయసూరి అక్షరగుచ్ఛము, ఆంధ్ర కాదంబరి, పద్మాంధ్ర వ్యాకరణము, సూత్రాంధ్ర వ్యాకరణము, శబ్దలక్షణసంగ్రహము, బాలవ్యాకరణము, నీతిచంద్రిక మొదలైన గ్రంథాలు రాశాడు. ఈయన రచనాత్మేతి పారకుణ్ణి ఆకట్టుకొనేలా ప్రాచీన కావ్యభాషలో ఉంటుంది. ఈయన రాసిన బాలవ్యాకరణము నేటికే కావ్యభాషకు ప్రామాణిక గ్రంథంగా ఉంది. నీతిచంద్రిక - బాలవ్యాకరణాలు లక్ష్మీ - లక్ష్మణ గ్రంథాలుగా ప్రసిద్ధి పొందాయి.

ప్రవేశిక

మానవ జీవితంలో నీతి అనేది చాలా ముఖ్యమైన విషయం. ప్రతి మనిషికి సంపాదన ఎంత ముఖ్యమౌ పరోపకారం కూడా అంతే ముఖ్యం. లోభం అనేది ఉండగూడడు. లోభమైంపులు తనకు కాని, ఇతరులకు కాని ప్రయోజనం ఉండడు. ‘పిల్లికి బిచ్చం పెట్టనివాడు’ అనే సామేత లోభిని భృష్ణిలో పెట్టుకొని వచ్చిందే. మనం లోభం లేకుండా మన మిత్రులకు సహాయం చేయాలి. దీనికి సంబంధించిన కథను చదువుదాం. ఈ కథ ఉత్తమపురుష కథనంలో ఉంటుంది.

I

హిరణ్యకుని పూర్వ వృత్తాంతం

చంపకవతి యను పట్టణము గలదు. అందు సన్మానిస్తున్నాడు పెక్కండు వాసము చేయుచుండుదురు. అందుఁ జూడాకర్ణండను పరిప్రాజకుండు గలఁడు. అతఁడు తాను భోజనము చేసి మిగిలిన వంటకము భిక్షాపాత్రలోఁ బెట్టి చిలుక కొయ్య మీఁద నుంచి నిద్రపోవును. నేను సద్గుచేయక దానిమీఁదికెగిరి ప్రతిదిన మావంటకము భక్షించి పోవుచుందును. ఒకనాఁడు చూడాకర్ణుడు తన స్నేహితుండు వీణాకర్ణండను సన్మానిస్తో మాటలాడుచుండ మాటిమాటికి మీఁదివంక చూచి తన గిలుకకక్కాతో నేలమీఁద గొట్టి నన్ను వెఱపించుచు వచ్చేను. అప్పుడు వీణాకర్ణండు “చూడాకర్ణండా! యేమది మీఁదు చూచి నేల కక్కాతోఁ దట్టుచున్నాఁడ” వని యడుగుగాఁ జూడాకర్ణం డిట్లనియె; “ఒక ఎలుక ప్రతిదినము చిలుకకొయ్య మీది పాత్రమునందున్న యన్నము భక్షించిపోవుచున్నది. నాకు దీని యుపద్రవము పెద్దదిగా నున్నది” యని చెప్పేను. ఆమాటలు వీణాకర్ణండు విని “యొక్కడి యొలుక? యొక్కడి చిలుకకొయ్యి?

యింత యల్పజంతువున కింత పొడవున కెగురు బల మెక్కడినుండి వచ్చేను? దీని కేమయినను నిమిత్తము లేకమానదు. ఈ మూర్ఖికమునకింత బలమియు నిక్కడి సదావాసమును, నిమిత్తము లేక సంభవింపవు”.

అలోచించండి-చెప్పండి

- ◆ ఎక్కడి ఎలుక? ఎక్కడి చిలుకకొయ్యి?
అనడంలో అంతరార్థం ఏమై ఉంటుంది?

అని వీణాకర్ణుడు చెప్పగా విని చూడాకర్ణుడు “తదవులబట్టి యా యొలుక యిక్కడ నోక లాంగ తావు చేసికొని విడువక వాసము చేయుచున్నది. ఇట్లు వసించుటకు నిమిత్తము తెలిసినది కాదు. త్రవ్యి చూచెడగాక” యని చెప్పి యొక గుద్దలితో నేను వసించు వివరము త్రవ్యి చిరకాలో పార్షితమైన నాధనము సర్వము గ్రహించెను. తర్వాత సత్క్ష్యత్సాహములు లేక నానాండాహోరము సహితము సంపాదించుకొనబడిన జూలక దిగులుపడి కృశించి, మెల్ల మెల్లంగ సంచరించుచుండగాఁ జూబి చూడాకర్ణుడు డిట్లునియె : “ధనము గలవాండె బలవంతుడు. ధనము గలవాండె పండితుడు. ధనము సర్వజ్ఞేయములకు నిదానము, ధనము లేనివాని జీవనమేల? ఈ మూడికము తన ధనము కోలుపోయి కదా తొంటి జవసత్క్యములుడిగి స్వజాతిసామ్యమును బొందెను. అర్థపరిహాసునకు నిరంతరము భేదము సంభవించును. నిరంతర భేదము వలన బుద్ధిహీనత్వము ప్రాప్తించును. బుద్ధిహీనతవలన సమస్కార్యములు నిదాఘనదీహరము లట్లు వినాశము నొందును, ధనవంతునకే హారుషమును, మేధాసంపత్తియు, బంధుమిత్రులును కలుగుదురు. పుత్రుమిత్రవిరహితుని గృహమును, మూర్ఖుని చిత్తమును శూన్యములు. దారిద్ర్యము సర్వశూన్యము. దారిద్ర్యము కంటే మరణము మేలు. మరణ మాపాతయాత్నావహము. దారిద్ర్యము యావజ్ఞీవము తీవ్ర వేదనాకరము. ఇంద్రియముల నామమున బుద్ధిని వచ్చేధోరణిని బురుముడు తొంటివాండయ్య ధనమును బాసిన క్షణముననే లాంతివాండగును. ఇది మహాచిత్రము” అని యా పరిప్రాజకుండు చెప్పఁ గావిని మిక్కిలి భిన్నుడనయి యట్లు చింతించితిని.

అలోచించండి - చెప్పఁడి

- ◆ ‘ధనము సర్వజ్ఞేయములకు నిదానము’ మీ అభిప్రాయం చెప్పఁడి.
- ◆ ‘దారిద్ర్యము సర్వశూన్యము’ అనే మాటను బట్టి మీకేమర్థమయింది?

II

ఇంక నా కిక్కడ వసింపఁ దగదు. ఇప్పుడు నా వృత్తాంతము పరులతోఁ జెప్పికోలును యుక్తము గాదు. అర్థనాశము, మనస్తాపము గృహమందలి దుశ్శరితము, వంచనము, పరాభవమును ప్రకాశింపఁ జేయందగదని పెద్దలు చెప్పుదురు. దైవానుకూల్యము లేక హారుషము చెడినప్పుడు మానవంతునికి వనవాసము కంటే సుఖము లేదు. కుసుమస్తళకము వలె మానవంతుడు సర్వజనుల మూర్ఖము మీందనయిన నుండవలె. లేదా వనమందు సమసిపోవలె. ఇక్కడనే వాసము చేసుకొని యాచనతో జీవించెద నంటినా దానికంటే గర్భితము లేదు. ఒక మ్యుక్కడిని యాచించుకంటే నిష్పత్తోఁబడి శరీరము తొఱఁగుటమేలు. అన్వయతమాడుకంటే మౌనముమేలు. పరధనాపహరణముకంటే దిరియట మంచిది. వివేకహీనుడయిన ప్రభువును సేవించుటకంటే వనవాస ముత్తమము. యాచించుకొని బ్రతుకుటకంటే మరణము శ్రేయము, సేవావృత్తి మానమునువలె, యాచనావృత్తి సమస్త గౌరవమును హరించును. ఒకరి యిల్లు కాచి, వారి పెట్టువోఁతలకు దోసిలియ్యుగ్గి యినికియు మిక్కిలి నింద్యము” అని నానావిధముల విచారించియు లోభము త్రిప్పులకు లోనయి మరల నర్థసంగ్రహము చేయవలె నని తలఁచి యచ్చేటనే నిలిచితిని. లోభము మోహమును బుట్టించును. మోహము దుఃఖము నుత్సాధించును, దుఃఖము జ్వలనము వలె స్వాశ్రయమునకు నాశము పుట్టించును కాబట్టి లోభమునకు బుద్ధిమంతుడు లోపడు. తరువాత నేనక్కడ వదలకుంట చూచి చూడాకర్ణుడు నన్నుఁ గజ్జతో విసరించెను. ఆ వ్రేటు దైవవశము వలనఁ దప్పిపోయినది, తగిలియండెనా యింతకు యమలోకములో బాంతకాంపనయి యుండనా? అనంతర మిట్లు చింతించితిని, ఆహ! ధనలోభము సర్వాపదలకు మూలము గదా! తద్వర్జనముకంటే లోకమందు సుఖమేదియు లేదు. ఆ దిగుసాడినవాఁడే సత్పురుషుడు. వాఁడే సర్వశాస్త్రములు చదివినవాఁడు. వాఁడే సర్వదర్శము లాచరించినవాఁడు. ఉదరముకయి పరులగోఁజక ప్రాపులాభమునకు సంతోషించువాఁడొక్కడు లోకమందు ధన్యుడు. వాఁడే సుఖి. తత్తత్త్వర్మానురూపముగా దేహికి దుఃఖములట్లు సుఖములు కోరకయే ప్రాప్తించుచున్నవి. అందులకయి ప్రయాసపాటు నిరథకము.

ఈ తావు తాతముత్తాతలు సంపాదించిన కాణాచిగాదు. భూమండలములో నింకఁ దావు దొరకదా! ఇక్కడ నుండనేల? ఈ చెడగరపుబోడ కళ్ళమోఁదులు వడి ప్రాణములు గోలుపోసేల? ఇంక నెక్కడనైన నొక్క విజనప్రదేశము చేరి కాలము

పుచ్చుట మంచిది. శిలాంతరాళమందలి కప్పను భరించు దయామయుడయిన యాశ్వరుడు నన్నుఁ గాపాడకుండునా? అని చింతించి, మనసు గట్టిపఱచుకొని, యచ్చేటు విడిచి యానిర్జనవనము చేరితిని. వనములోఁ గాయగసురులు భక్తించి పడియీనీరు త్రాగి, యొక చెట్టునీడలో వసించి కాలము పుచ్చుట మంచిది గాని, ధనహీనుడనయి నలుగురిలో నుండరాదు. అనంతరము నాపుణ్యము వలన నా కీమిత్రుడు లభించెను. నా మహోభాగ్యము వలననే యిపుడు నీ యాశ్రయమను స్వరము దొరికినది. సత్తుంగతికంటే లోకమందు మేలేదియులేదు. సంసార విష వృక్షమునకు రెండు ఫలము లమృతతల్యములు; కావ్యమృతరసపాన మొక్కలీ; సజ్జనసంగతి యొకటి.”

అనిన విని మంధరుడిట్లనియె.

అర్థములు నిత్యములుగావు. యోవనము రుబీరేవేగతుల్యము. జీవనము బుద్ధుద్రప్రాయము. కాంబట్టి బుద్ధిమంతుడు సత్సరముగా ధర్మము సమాచరింపవలెను. సమాచరింపనివాండు వశ్వాత్మాపముఁబోంది శోకాగ్ని సంతప్తుడగును. నీవతి సంచయము చేసితివి. దాని దోషమిది. కాంబట్టి యతి సంచయేచ్చతగడు. ఒరులకిచ్చి తాను భుజించినదే తనసాత్తు. పరుల కీక తాను గుడువక కూడఁబెట్టిన ద్రవ్యము చచ్చినతటి వెంటరాఁబోదు, అని చెప్పి కూర్చుము మఱియు నిట్లనియె.

జీవనార్థము మిక్కిలి యాయాసంపాటు సయితము వ్యధము. నీవు సకల ధర్మములు తెలిసినవాండవు. నీకు విస్తరించి చెప్పుబనిలేదు. నీకు లఘువతనకుండొకండు నే నొకండనుగాము. మనలను మూవురను దైవముక్కచోఁజేర్చును. దొరికినంతటితోఁ గాలము గడువకొని సుఖముగా జీవింతము, అనిన హిరణ్యకుండు మిక్కిలి సంతోషించి యిట్లనియె.

మంధరా! నీవనామృతము వర్షించి నా దురంతతాపము నివారించితివి. నేను ధన్యండనయితిని. “మిత్రలాభమను లాభసంవద”యను వచనము నేడు నాకు లక్ష్మసమన్వితమయ్యెను.

అలోచించండి-చెప్పండి

- ◆ ఆశ దిగుసాడినవాడే సత్సరఫుడు. ఎట్లు?
- ◆ ధనహీనుడై నలుగురిలో నుండరాదు. ఎందుకు?
- ◆ ‘మనసుగట్టి పరచుకోవటం’ అంటే ఏమిలి?
- ◆ ‘చచ్చిన తరి వెంట రాబోదు’ అనడంలో మీకేముర్చైంది?

I.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. మాచాకర్షుని మాటలను బట్టి మీకర్థమైన విషయమేమి? దానిపై మీ అభిప్రాయమేమిటో చెప్పండి.
2. ‘ఆహా! ధనలోభము సర్వయాపదలకు మూలము కదా!’ ఈ విషయాన్ని సమర్థిస్తూ, వ్యతిరేకిస్తూ మీ అభిప్రాయాలు చెప్పండి.
3. ఈ పాతానికి పెట్టిన శీర్షికను విశేషిస్తూ చెప్పండి.
4. కింది వాక్యాలు ఎవరు, ఎవరితో అన్నారో గుర్తించి రాయండి.
 - అ) అన్యత మాడుటకంటే మౌనము మేలు.
 - అ) దీని కేమైనను నిమిత్తము లేక మానదు.
 - ఇ) సత్తుంగతి కంటే లోకమందు మేలేదియు లేదు.

5. కింది పద్యాన్ని చదివి భావాన్ని పూరించండి.

ఒక్కడె చాలు నిశ్చల బలోన్నతుఁ డెంతటి కార్యమైన దాఁ
జక్క నొనర్చుఁ గౌరవు లసంఖ్యలు పట్టిన ధేనుకోటులం
జిక్కగ సీక తత్ప్రబలనేన ననేక శిలీముఖంబులన్
మొక్కపడంగ జేసి తుదముట్టండె యొక్క కిరీటి భాస్కూరా!

భావం : _____ ఎంతటి పని ఐనా _____
_____ ఆపులమందను _____ తన బాణాలతో
ఆ బలమైన _____ అర్పనుడే కదా!

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఐదు వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) ‘సంసార విషపుక్కమునకు రెండు ఫలము లమ్మతతుల్యములు’ పొందాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని దీన్ని గురించి వివరించండి.
- అ) ‘వివేకహీనుడైన ప్రభువును సేవించుటకంటే వనవాస ముత్తమం’ – దీని ఔచిత్యాన్ని గురించి చర్చించండి.
- ఇ) చిన్నయనూరిని గూర్చిన విశేషాలు రాయండి.

2. కింది ప్రశ్నలకు పది వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) ‘అర్థనాశం, మనస్తాపం, గృహమందలి దుశ్శరితం, వంచనం, పరాభవం’ – ఈ పదాల గురించి మీరేరకంగా అర్థం చేసుకున్నారో సోదాహరణంగా రాయండి.
- అ) మంథరుని మాటలను మీరు సమర్థిస్తారా? ఎందుకు?

3. కింది అంశాలకు సృజనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

- అ) చూడాకర్ణనికి, వీణాకర్ణనికి మధ్య జరిగిన మాటలను సంభాషణరూపంలో రాయండి.
- ఇ) ఈ కథను ఓ చిన్న నాటికగా రాయండి.

III. భాషాంశాలు

పదజూలం

1. కింది వాక్యాలకు అర్థాన్ని మీ సాంత పదాల్లో రాయండి.

- అ) బుద్ధిహీనతవల్ల సమస్తకార్యములు నిదాఫు నదీపూరములట్లు వినాశము నోందును.
- అ) ధనమును బాసిన క్షణముననే లాతివాఁ డగును.
- ఇ) పరధనాపహరణము కంటే దిరియుట మంచిది.
- ఈ) ఉదరమునకయి పరుల గోజక ప్రాప్తులాభమునకు సంతోషించు వాండొక్కడు లోకమందు ధన్యండు.

2. కింది పదాలకు ప్రకృతి - వికృతులను పారం నుండి వెతికి ఆ వాక్యాలను రాయండి.

అ) బోనం	ఆ) శబ్దం	జ) కర్జం	ఈ) గీము
ఉ) గారవం	ఊ) చట్టం	బు) దమ్మము	బుఱ) సంతసం

3. వ్యాప్తిర్థాలు రాయండి.

- అ) పుత్రుడు ఆ) దేహి ఇ) ఈశ్వరుడు ఈ) మూడికము

4. నానార్థాలు రాయండి.

- అ) వివరము ఆ) వనము ఇ) ఘలము ఈ) అమృతము

5. పర్యాయపదాలు రాయండి.

- అ) జంతువు ఆ) మూర్ఖము ఇ) బలము ఈ) వివరము

వ్యాకరణాంశాలు

1. కింది వాక్యాల్లోని సంధి పదాలను గుర్తించి, వాటిని విడదీయండి. అవి ఏ సంఘంలో సూత్రయుక్తంగా తెల్పండి.

- అ) అందుఁ జూడాకర్షుండను పరిప్రాజకుండు గలడు.

- అ) తడవులఁ బట్టి ఈ యెలుక విడువక వాసము చేయుచుస్తుది.

పై వాక్యాల్లో సరళాదేశ, గసడదవాదేశ, ఉత్స సంధులు, యదాగమము ఉండటాన్ని గమనించారు కదా! ఈ పారంలో సరళాదేశ, గసడదవాదేశ సంధిపదాలు ఇంకా ఏమేమున్నాయో గుర్తించి, సంధి సూత్రాలను రాయండి.

2. కింది పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి, సమాసాలను పేర్కొనండి.

- అ) చంపకవతి పట్టణము

- అ) మహాభాగ్యము

- ఇ) సేవావృత్తి

- ఈ) పదాభ్యములు

- ఉ) కలువకన్నులు

- ఊ) మామిడిగుస్తు

- ఎ) మృదుమధురము

ఉదాః చంపకవతి పట్టణము - చంపకవతి అనే పేరు గల పట్టణం.
సంభావనా పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం.

3. ప్రంప్రదేశంధి'

* కింది పదాలు విడదీయండి. మార్పును గమనించండి.

ఉదాః అచ్చపు పూలతోట = అచ్చము + పూలతోట

- ಅ) ನೀಲಪು ಗಂಡ್ಲು =
 ಅ) ಮುತ್ತೆಪು ಸರುಲು =
 ಇ) ಸರಸಪುಮಾಟ =

- * ಪೈನ ಪೇರ್ಕೊನ್ನ ವಾಟಿಲೋ ರೆಂಡು ಮಾರ್ಪುಲನು ಗಮನಿಂಚವಚ್ಚು.
 ಅ) ಮೊದಲಿಪದಾಲ ಚಿವರನ ಮು ವರ್ಣಂ ಲೋಪಿಂಚಿಂದಿ. ಮು ವರ್ಣಂ ಸ್ಥಾನಾನ್ನಿ ಪು ವರ್ಣಂ ಆಕ್ರಮಿಂಚಿಂದಿ.
 ಅ) ಪ್ರತಿ ಸಂಧಿಲೋನೂ ಮೊದಲಿಪದಂ ಗುಣಾಲನು ತೆಲುಪುತುಂದಿ. ಇವಿ ವಿಶೇಷಣಾಲು.
 * ಮೊದಲಿಪದಂ ವಿಶೇಷಣಂ ಅಯಿತೆ ಆ ಸಮಾಸಾಲನು ‘ವಿಶೇಷಣ ಪೂರ್ವಪದ ಕರ್ತೃಧಾರಯ ಸಮಾಸಂ’ ಅಂಟಾರನಿ ಮೀಕು ತೆಲುಸು. ಅಂತೇ ಈ ಸಂಧಿ ಕರ್ತೃಧಾರಯ ಸಮಾಸಾಲ್ಲೋ ಏರ್ಪಡುತುಂದನಿ ತೆಲುಸ್ತುಂದಿ. ಅಂತೇ...
 * ಕರ್ತೃಧಾರಯ ಸಮಾಸಾಲ್ಲೋ ಮುವರ್ಣಾನಿಕಿ ಬದುಲು ಪು, ಒಪ್ಪಲು ಆದೇಶಂಗಾವಸ್ತೇ ದಾನ್ನಿ ಪುಂಪ್ಯಾದೇಶಸಂಧಿ ಅಂಟಾರು. (‘ಮು’ ವರ್ಣಂ ಸ್ಥಾನಾನ್ನಿ ಪು ‘ಪು’ ಅಂಪು ವರ್ಣಂ ಆಕ್ರಮಿಸ್ತುಂದಿ. ದೀನೇ ವ್ಯಾಕರಣ ಪರಿಭಾಷ್ಲೋ ‘ಆದೇಶರ’ ಅಂಟಾರು.)
 ◆ ಕಿಂದಿ ಪದಾಲನು ವಿಡಿನಿ ಸಂಧಿಸುತ್ತಾನ್ನಿ ಸರಿಷಾಡಂಡಿ.
- ಅ) ಸಿಂಗಪುರ್ಕಾದಮ
 ಅ) ಮುತ್ತೆಪುವಿಪು
 ಇ) ಕೊಂಚೆಪನರುಡು

4. ಪಚನಂಲೋ ಶೈಲಿಭೇದಂ

- * ಕಿಂದಿ ವಾಕ್ಯಾಲು ಚದವಂಡಿ. ಭೇದಾಲು ಗಮನಿಂಚಂಡಿ.
 ಅ) ಆ ಪರಿಪ್ರಾಜಕುಡು ಸೆಪ್ಪಗಾ ವಿನಿ ಮಿತ್ತಿಲಿ ಫಿಸ್ತುಡನಯಾತಿನಿ.
 ಅ) ಆ ಸನ್ಯಾಸಿ ಚೆಪ್ಪಗಾ ವಿನಿ ಚಾಲಾ ಬಾಧಪಡ್ಡಾನು.
 ಇ) ಆ ಸನ್ಯಾಸಿ ಜೆಪ್ಪಿಂದಿ ಯಿನಿ ಶಾನಾ ದುಕ್ಕಾಮೆಚ್ಚಿಂದಿ.
 * ಮೊದಲಿ ವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರಾಚೀನ ಶೈಲಿನಿ ತೆಲುಪುತುನ್ನದಿ.
 ರೆಂಡೋ ವಾಕ್ಯಂ ಶಿಷ್ಟಪ್ಯವಹೋರ ಶೈಲಿನಿ ಅನುಸರಿಂಬಿ ಉಂದಿ.
 ಮೂಂಡೋ ವಾಕ್ಯಂ ಮಾಂಡಲಿಕ ಪರ್ದತಿಕಿ ಲೋಬಡಿ ಉಂದಿ.
 * ಕಾಲಾನ್ವಯನುಸರಿಂಬಿ, ಪ್ರಾಂತಾನ್ವಯನುಸರಿಂಬಿ, ಸಂದರ್ಭಾನ್ನಿ ಬಲ್ಲಿ ಭಾಷನು ಉಪಯೋಗಿಂಬೇ ವಿಧಾನಂಲೋ ಮಾರ್ಪು ಉಂಟುಂದಿ. ಇದಿ ಭಾಷಲೋ ವೈವಿಧ್ಯಮೇಗಾನಿ, ಗೊಪ್ಪ, ತಕ್ಕುವ ಅನೇ ಸಂಕುಚಿತದೃಷ್ಟಿ ಕೂಡದು.
 * ಕಿಂದಿ ವಾಕ್ಯಾಲನು ಅಧ್ಯನಿಕ ವ್ಯವಹಾರಶೈಲಿಲೋಕಿ, ಸ್ಥಾನಿಕ ಮಾಂಡಲಿಕಶೈಲಿಲೋಕಿ ಮಾರ್ಪುಂಡಿ.
 [ಈ ಮಾರ್ಪುಲು ಚೇನೆಟಪ್ಪಾಡು ‘ಮು’ ವರ್ಣಾಲು, ಬಿಂದುಪೂರ್ವಕ ‘ಬು’ ಕಾರಾಲು (ಒಬು), ಯಡಾಗಮಾಲು, ಕ್ರಿಯಾರೂಪಾಲು (ಚೇಯುನು, ಜರುಗುನು, ಚಾಡುಮು... ವಂತೆನಿ) ಮಾರಡಾನ್ನಿ ಗಮನಿಂಚಂಡಿ.]
 ಅ) ವಿವೇಕಪೀಸುಡಯಿನ ಪ್ರಭುವನು ಸೇವಿಂಚುಟಕಂಬೆ ವನವಾಸ ಮುತ್ತಮುಮು.
 ಅ) ಎಲುಕ ಪ್ರತಿದಿನಮು ಚಿಲುಕಕ್ಕಾಯ್ ಮೀಂದಿ ಕೆಗಿರಿ ಪಾತ್ರಮುನಂದುನ್ನ ಯಸ್ಸುಮು ಭಕ್ತಿಂಚಿಪೋವುಚನ್ನದಿ.
 ಇ) ಬುದ್ಧಿಪೀಸತವಲನ ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಮುಲು ನಿದಾಫುನದಿಪೂರಮುಲಟ್ಟು ವಿನಾಶಮು ನೊಂದುನು.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు హని

- ◆ పారశాల గ్రంథాలయంలో పంచతంత్ర కథల పుస్తకంలోని కథలను చదవండి. మీకు నచ్చిన కథను మీ సొంతమాటల్లో రాసి ప్రదర్శించండి.

చదవండి - తెలుసుకోండి

భారతదేశం కథాసాహిత్యానికి ప్రసిద్ధిపొందింది. ప్రాచీనకాలంనుండే భారతీయ సాహిత్యంలో ప్రాచుర్యం పొందిన కథలు ఎన్నో ఉన్నాయి. విష్ణువర్మ అనే పండితుడు అమరశక్తి అనే రాజు కొడుకులను వివేకవంతులను చేయడానికి పంచతంత్ర కథలను బోధిస్తాడు. అవే కథా రూపంలో వ్యాపి చెందాయి. వీటిని దాదాపు 200 భాషల్లోకి అనువదించారు. ఈ పంచతంత్ర కథలు మిత్రలాభం, మిత్రభేదం, కాకోలూకీయం (సంధి, విగ్రహం), లబ్ధప్రయాశం, అపరీక్షితకారకం (అసంప్రేక్షకారిత్వం) అనే భాగాలుగా ఉన్నాయి. వీటిని తెలుగులోకి అనువదించిన వారిలో ముఖ్యాలు చిన్నయసూరితో పాటు కందుకూరి వీరేశలింగం. వీరేశలింగం పంతులు సంధి, విగ్రహం అనే భాగాలను తెలుగులోకి అనువదించారు. ఈయన వీటితోపాటు రాజశేఖర చరిత్ర, ఆంధ్రకవుల చరిత్ర, అభాగ్యప్రభ్యానం మొదలైన గ్రంథాలను, శతకాలను, నాటకాలను రాసి గద్యతిక్షనగా ప్రసిద్ధికేక్కాడు. స్త్రీవిద్యావ్యాప్తికి కృషిచేశారు. సంఘసంస్కరగా పేరు పొందారు.

**కందుకూరి వీరేశలింగం
(1848-1919)**

న్యాయంగా సంపాదించిన ధనంతోనే తనను
 పోషించుకోవాలి. అన్యాయంగా
 సంపాదించిన ధనంతో ఎవరు జీవిస్తుంటారో
 వారు సర్వ కర్మ బహిపూతులు
 అవుతున్నారు.

- పరాశరస్మృతి

6

శతక మధురిమ

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

రాజేశ్ : రవీ! బాగున్నావా!

రవి : బాగున్నాను రాజేశ్. నువ్వేంచేస్తున్నావు? మన చిన్ననాటి మిత్రులు ఎవరైనా కలుస్తున్నారా?

రాజేశ్ : అ! అ! అందరూ కలుస్తున్నారు. సంతోష లాయరైనాడు. భాను టీచరైనాడు. మధు వ్యాపారం చేస్తున్నాడు. సుఖాన్ రాజకీయనేతగా ఎదిగాడు. ఇలా అందరూ ఒక్కరంగంలో నీతినిజాయితీలతో రాణిస్తున్నారు.

రవి : చిన్నప్పుడు మనం చదివిన చదువు, పొందిన జ్ఞానం ఊరికేపోతుందా? ఆ చదువుల ఫలితం, గురువుల దీవనలు అన్ని కలిస్తేనే మన అభివృద్ధి.

రాజేశ్ : ఔనోను! ముఖ్యంగా శతక పద్యాల్లోని నీతులు మన వ్యక్తిత్వానికి బాటలు వేశాయి. ఆత్మవిశ్వాసాన్ని నింపాయి కదూ!

రవి : బాగా చెప్పావు రాజేశ్! శతక పద్యాలు నేటికీ మార్గదర్శకాలు. మీపిల్లలకు కూడా నేర్చించు బాగా!

రాజేశ్ : నేర్చుతున్నాను. సరే రవీ! బస్సు వచ్చింది. మళ్ళీ కలుద్దాం.

ప్రశ్నలు:

1. సంభాషణనుబట్టి వారు ఎవరని భావిస్తున్నారు?
2. వారి అభివృద్ధికి కారణాలేవి?
3. వ్యక్తిత్వాన్ని ఏవి తీర్చిదిద్దుతాయి?
4. ఏవి నేటితరానికి మార్గదర్శకాలని రవి చెప్పాడు?

పాత్యంశ ఉద్దేశం

శతకాలు నైతిక విలువలను పెంపొందింపజేస్తాయి. భావిజీవితాన్ని తీర్చిదిద్దుతాయి. శతక పద్యాల్లోని నైతిక విలువలను తెలుపదమే ఈ పారం ఉద్దేశం.

వార్యభాగ వివరాలు

శతక పద్యాలలో మకుటం ప్రధానమైంది. ఈ పద్యాల్లో ప్రతి పద్యం చివర మకుటం ఉంటుంది. ఇవి ముక్కకాలు; అంటే ఏ పద్యానికిదే స్వతంత్ర భావంతో ఉంటుంది. ప్రస్తుత పారంలోని పద్యాలు మల్లభూషాలీయం, చిత్త శతకం, తరిగొండ సృసింహ శతకం, భక్త చింతామణి శతకం, ఉత్సమాల, విశ్వనాథేశ్వర శతకం, నింబగిరి నరసింహ శతకం, లౌంకరామేశ్వర శతకం అనే శతకాలలోని.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- ఱ పారంలోని పద్యాలను రాగంతో, భావంతో చదవండి.
- ఱ పారం చదివి అర్థంకాని పదాల కింద గీతలు గీయండి.
- ఱ అర్థంకాని పదాలకు అర్థాలను ‘పదవిజ్ఞానం’ పట్టిక చూసిగాని లేదా నిఘంటువు చూసిగాని తెలుసుకోండి.
- ఱ ప్రవేశిక చదవండి. మిత్రులతో చర్చించండి.

కవయిత్రి / కవుల పరిచయం

1. ఏనుగు లక్ష్మణకవి

ఈయన తూర్పుగోదావరి జిల్లా పెద్దాడ గ్రామంలో నివసించారు. క్రీ.స. 1720 - 1780 మధ్యకాలంలో జీవించినట్లుగా చారిత్రకుల అభిప్రాయం. భర్తుహరి సంస్కృతంలో రచించిన ‘సుభాషిత త్రిశతి’ ని తెలుగులోకి అనువదించారు. దానివేరు సుభాషిత రత్నావళి. రామేశ్వర మార్పోత్స్వం, విశ్వామిత్ర చరిత్ర, గంగామార్పోత్స్వం, రామవిలాసం ఏరి ప్రసిద్ధ రచనలు.

2. తరిగొండ సృసింహ శతక కృతి - తరిగొండ (తరికుండ) వెంగమాంబ :

18వ శతాబ్దికి చెందిన కవయిత్రి. చిత్తరు జిల్లా తరిగొండ గ్రామ నివాసిని. బాల్యం నుంచే భగవద్గుర్తురాలు. తరిగొండ సృసింహశతకంతో పాటు శివనాటకం, నారసింహవిలాసకథ అనే యుక్కగానాలు, రాజయోగామృతం అనే ద్విపద కావ్యం, శ్రీవేంకటాచల మార్పోత్స్వం, అష్టాంగ యోగసారం, వాశిష్ఠ రామాయణమనే పద్యకావ్యాలు రచించి ప్రసిద్ధిక్కొంది.

(సుశ్మాచిత్రం)

3. భక్త చింతామణి శతకం - వడ్డాది సుబ్బారాయకవి :

‘పనురాయకవిగా ప్రసిద్ధి పొందిన వడ్డాది సుబ్బారాయకవి 20వ శతాబ్దానికి చెందినవారు. ఈయన రాజమహేంద్రవరంలోని దౌరతనంపారి ఘస్త్రగ్రేడ్ కళాశాలలో ఆంధ్రప్రస్తావకులుగా పనిచేశారు. ‘హిందూ జనసంస్కరిణి’ అనే పత్రికలో ‘భక్తచింతామణి’ పేర ఎన్నటి పద్మాలు రాశారు. తరవాత దాన్ని భక్తచింతామణి శతకంగా పూర్తిచేశారు. వీరి ‘వేణీసంహరం’ అనే నాటకం చాలా ప్రసిద్ధిపొందింది. ‘ప్రబోధ చంద్రోదయం’ అనే నాటకం, ‘నందనందన శతకం’, భగవతీర్తనలు అనేవి ఈయన ఇతర రచనలు.

4. భాస్కర శతకము - మారద వెంకయ్య

ఈయనను మారన వెంకయ్య, మారవి కవి అని కూడా కొందరు అంటారు. ఈయన 1550-1600 కాలంలో జీవించిఉండవచ్చునని విమర్శకుల అభిప్రాయం. సుమతి, వేమన శతకాల తరవాత విస్తృతప్రచారంలోకి వచ్చిన నీతిశతకాలలో భాస్కరశతకం మొదటిది. కావ్యాలలో దృష్టాంత అలంకారం ప్రయోగించడంవల్ల ఆయా సందర్భాలలో భావపుష్టికి తోడ్పుడినట్లు ఉంటుంది. దృష్టాంతపూర్వకమైన నీతిబోధ సుస్పష్టంగా సుబోధకంగా హృదయంపై గాఢముద్రను వేస్తుంది. భాస్కరశతకము తెలుగులో వెలసిన మొదటి దృష్టాంతశతకము. ప్రత్యేక నీతిబోధకంటే దృష్టాంతపూర్వకమైన నీతిబోధ చాలా ప్రభావపెంతంగా ఉండగలదు.

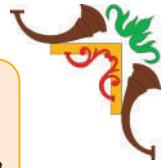
5. దాశరథి! కరుణాపయోనిథి! అనే మకుటంతో ఉన్న పద్యం దాశరథి శతకం లోది. దీన్ని రచించిన కవి కంచెర్ల గోపన్న. 17వ శతాబ్దానికి చెందినవారు. ఈయనకే రామదాసు అనే పేరుంది. ఈయన భద్రాచలంలో శ్రీరామునికి దేవాలయాన్ని పునరుద్ధరణ చేయించాడు. సీతారాములక్ష్మణులకు, హసుమంతులకు ఆభరణాలు చేయించాడు. కారాగారంలో బంధించబడినప్పుడు శ్రీరామునిపై అనేక కీర్తనలను పాడుకున్నాడు. అవే రామదాసు కీర్తనలుగా ప్రసిద్ధిచెందాయి. ఈయన శ్రీరామభక్తులలో అగ్రగణ్యుడు.

6. శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! అనే మకుటంతో ఉన్న పద్యం ‘ధూర్జటి’ కవి రచించిన శ్రీకాళహస్తిశ్వరశతకం లోది. వీరు 16వ శతాబ్దానికి చెందినవారు. ధూర్జటి శ్రీకృష్ణదేవరాయల ఆస్థానంలో అష్టదిగ్జజ కవులలో ఒకడిగా ఉండి అనేక సత్యారాలను పొందాడు. కాళహస్తి మాహాత్మ్యమును ప్రబంధశైలిలో రచించాడు. ధూర్జటి పరమ శివభక్తుడు. పద్ధతిలైవుడు. అపార మహిమాన్విత్వమైన కవి. రాజులను, రాజులను నిరసించాడు.

7. ‘సుమతీ!’ అన్న మకుటంతో ఉన్న పద్యం ‘సుమతి శతకం’ లోది. కవి బద్దెన. వీరు 13వ శతాబ్దానికి చెందినవారు. సుమతిశతకం రచనావిధానం లలితంగా ఉంటుంది. లలితమైన శబ్దాలతో హృదయంగమమైన శైలిలో సరళంగా సాగుతుంది. సులభంగా భావాలను పరితల మనస్సులకు హత్తుకునేటట్లుగా ఈ శతకరచన ఉంటుంది. తరవాతి కాలంలో కందపద్మాలలో శతకాలు రాసినవారికి బద్దెన ఆదర్శంగా నిలిచాడు. నాటి సమకాలీన ప్రజల జీవిత విధానాన్ని వారి మనస్తత్వాన్ని బద్దెన బోధించిన నీతులు అద్దాల లాగ ప్రతిఫలిస్తున్నాయి.

ప్రవేశిక

విజిష్టమైన సాహిత్య ప్రక్రియల్లో పద్ధతి ఒకటి. పద్ధతి ఫండోబ్జెట్మైండి. లయాత్మకంగా గానయోగ్యంగా ఉంటుంది. ధారణకు అనువుగా ఉంటుంది. అందుకే మన ప్రాచీన కవులు స్తుతులు, శాస్త్రవిషయాలు, నైతిక విషయాల్లి పద్యాల్లో చొప్పించి అందించారు. పద్య ప్రక్రియలో 'శతకం' ఒక విభాగం. మేలిముత్యాల్లాంటి శతక పద్యాలనుంచి కొన్నింటిని ఈ పాఠం ద్వారా తెలుసుకుండా! పద్య రసానుభూతిని ఆస్యాదిస్తూ నైతిక విలువల్ని పెంపాందించుకుండా....

I

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ ఉత్తమ లక్ష్మణాలు ఏవి?
- ◆ మీకు తెలిసిన లోహాల పేర్లు చెప్పండి.
- ◆ మూర్ఖుల స్వభావం ఎలాంటిది?
- ◆ 'ధరణి' అనే పదానికి పర్యాయపదాలు చెప్పండి.

❖ ఉ. నీరము తప్తలోహమున నిల్చి యనామకమై నశించు నా నీరమె ముత్తుమట్లు నళినిదళ సంస్కితమై తనర్చునా నీరమె శుక్తిలోంబడి మణిత్వము గాంచు సమంచిత ప్రభ్రం బోరుష వృత్తులి ట్లథము మధ్యము సుత్తము గొల్పువారికిన్. 1 - ఏనుగు లక్ష్మణకవి

❖ మ. కరిరాజున్ బిసతంతు సంతతులవేంగట్టున్ విజ్ఞంభించు వాఁ డురు వజ్రంబు శిరీష పుష్పములచే నూహించు భేదింపందీ పు రచింపన్ లవణాభీకిన్ మధుకణంబుం జిందు యత్తించు ని ద్వారణిన్ మూర్ఖులఁ దెల్పునెవ్వడు సుధాధారానుకారోక్కులన్ 2 - ఏనుగు లక్ష్మణకవి

II

❖ ఉ. పట్టుగ నీశ్వరుండు తన పాలిట నుండిపుడిచ్చినంతలోం దిట్టక దీనదేపులను దేటగ లాలనఁజేసి, యన్నమున్ బెట్టు వివేకి మానసముం బెంపానరించుచు నూరకుండినన్ గుట్టుగ లక్ష్మిబోందుఁ; దరిగొండన్నసింహా! దయాపయోనిధీ! 3 - తరిగొండ (తరికుండ) వెంగమాంబ

❖ మ. తన దేశంబు స్వభావ నైజమతమున్ అస్త్రస్వదాచారముల్ తన దేశాత్మకుల నెత్తెఱంగున సదా తానట్లు ప్రేమించి, త ద్వానతావాప్తికి సాధనంబులగు సత్యార్థములన్ జేయఁగా ననువో బుద్ధి యొసంగుమీ ప్రజకు దేవా! భక్త చింతామణి! 4 - వడ్డాది సుబ్బారాయకవి

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ ఎవరిని ఆదరించాలి? లక్ష్మి ఎప్పుడు వచ్చి చేరుతుంది?
- ◆ మంచి పనులకు అవసరమైన బుద్ధి అనగా ఏమిటో వివరించండి.

III

❖ చ॥ ఉరుగుణవంతుఁ దొడ్లు తన కొండపకారము సేయునప్పుడుం
బరహితమే యొనర్ను నొక పట్టున శైనను గీడుఁ జేయగా
నెఱుగదు; నిక్కమేకద యదెట్లనుఁ గవ్వముబట్టి యెంతయున్
దరువగ జొచ్చినం బెరుగు తాలిమినీయదె వెన్న భాస్కరా! 5
- మారద వెంకయ్య

అలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ ఇతరులకు మేలు చేస్తే మనకు కలిగే ప్రయోజనమేమిలి?
- ◆ మహాత్ముల గుణాలు ఎటువంటివి?
- ◆ తాలిమి వల్ల ఉపయోగమేమిలి?

❖ చ॥ స్థిరతర ధర్మవర్తనుఁ బ్రసిధికి నెక్కినవాని నొక్క ము
ష్ట రుఁ డతి నీచవాక్యములుఁ గాదని పల్నిన నమ్మహాత్ముడుం
గొఱఁతపహింపుఁ డయ్యుడ, నకుంట పూర్జు సుధాపయోధిలో
నరుగుచుఁ గాకి రెట్ట యిడి నందున నేమి కొఱంత భాస్కరా! 6
- మారద వెంకయ్య

IV

❖ ఉ॥ చిక్కనిపాలపై మిసిమిఁ జెందిన మీఁగడ పంచదారతో
మెక్కినభంగి నీ విమల మేచకరూప సుధారసంబు నా
మక్కువ పళ్ళైరంబున సమాపింత దాస్యమునేటి దోయిటన్
దక్కు నటంచు జుత్తెదను దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ! 7
- కంచెర్ల గోపన్న

అలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ భగవద్గీతనం వలన కలిగే అనుభూతులు చెప్పండి.
- ◆ జాతకాలను నమ్మివచ్చా? ఎందుకు?
- ◆ ఇంటిగుట్టు ఎవరికి ఎందుకు చెప్పకూడదు?

❖ శా॥ జాతులైప్పుట, సేవచేయట మృఘల్ సంధించుట న్యాయాప
ఖ్యాతింబొందుట, కొండెగాదవుట, హింసారంభకుండోట, మి
ధ్యాతాత్పర్యము లాడు టన్నియుఁ బరద్రవ్యంబు నాశించి, యా
లీ తా నెన్ని యుగంబులుండఁగలదో లీకాళహస్తిశ్వరా! 8
- ధూర్జటి

క॥ వఱదైన చేను దున్నకు
కరమైనను బంధుజనుల కడ కేఁగకుమీ
పరులకు మర్మము సెప్పకు
పిత్తికికి దళవాయితనముఁ బెట్టకు సుమతీ! 9

- బద్దెన

1. కాలిన ఇనుముమీద నీళ్లుపడితే ఆవిరైపోతాయి. ఆ నీళ్లే తామరాకుపైన పడితే ముత్యాల్లా కనిపిస్తాయి. ఆ నీళ్లే ముత్యపు చిప్పలలో పడితే మఱలల్లా (ముత్యాల్లా) మారతాయి. అలాగే మనిషి అధములను చేరితే అధముడౌతాడు. మధ్యములను చేరితే మధ్యముడౌతాడు. ఉత్తములను చేరితే ఉత్తముడౌతాడు.
2. తామరపూవు కాండములతో మదపుటేనుగును బంధించాలని ఆలోచించేవాడూ, దిరిసెనపువ్వు కొనతో వజమును కోయటకు ప్రయత్నించేవాడూ, ఒక్క తేనెబొట్టుతో ఉప్పుసముద్రపు నీటిని తియ్యగా మార్చాలనుకునేవాడితేనూ, మూర్ఖులను మంచి మాటలతో మార్చాలని ప్రయత్నించేవాడు కూడా మూర్ఖులతో సమానులవుతారు.
3. దయాసముద్రుడా! తరిగొండ నృసింహాదేవా! వివేకి అయినవాడు తనకు భగవంతుడు ప్రసాదించినదానిలో – అనాధలను నిరుపేరలను కసరుకోక ఆశ్చ్యయతతో లాలిస్తూ అన్నంపెడతాడు. అలాంటి సహ్యదయుణ్ణి సంపదలకు అధిదేవత అయిన లక్ష్మీ గుట్టుచప్పుడు కాకుండా వచ్చి వరిస్తుంది. దీనులకు చేసే అన్నదానానికి ఇంతటి ప్రాశస్త్యం ఉండని తాత్పర్యం.
4. భక్తుల పాలిట చింతామణియైన ఓస్యామీ! ఎవరైనా తన శరీరాన్ని ఆత్మను ఎట్లా అభిమానిస్తాడో, అలాగే తన దేశాన్ని, తన భాషను, మతాన్ని, ఆచారాన్ని కూడా అభిమానించేటట్లు, వాటి బోస్సుత్వానికి సాధనాలైన మంచి పనులను చేసేటట్లు తగిన బుధ్ని ప్రజలకు ప్రసాదించు.
5. భాస్కరా! చాలా మంచి గుణాలు కలవాడు పరులు తనకు కీడు తలపెట్టినా ఓర్పు వహించి వారికి ఏమాత్రమూ అపకారము చేయక తాను పరోపకారమే చేస్తాడు. ఎలాగంటే, పెరుగును కవ్వంచేత చిలుకుతూంటే ఘలితంగా అది కమ్మని వెస్తును ఇస్తుందికదా!
6. భాస్కరా! అమృత సముద్రము మీదగా కాకి ప్రయాణము చేస్తున్నప్పుడు, ఆ సముద్రంలో అది రెట్టవేసిననూ సముద్రానికి ఏలోటూ రాదు. ఎలాగంటే ధర్మవలంబి అయిన మానవుణ్ణి, ఒక నీచుడు చాలా హీనములైన మాటలచే నిందించినా ధర్మవర్తననికి ఏమాత్రమూ లోపం రాదు.
7. కరుణానిధిపయిన దశరథరామా! చిక్కబీ పాలమీద మిసమిసలాడే మీగడను పంచదారతో చేర్చి తిన్న విధంగా, నీ నీలమేఘచ్ఛయతో కూడిన రూపమనే, అమృత రసాన్ని ప్రేమ అనే పక్ష్యంలో ఉంచి, శ్రద్ధతో కూడిన సేవ అనే దోసిటి లోకి చేర్చుకొని ఇష్టంతో తింటాను.
8. శ్రీకాళహస్తపూరా! జనులు ధనాన్ని కోరి జాతకాలు చెప్పడం, రాజుల సేవలు చేయడం, అబద్ధాలు కల్పించడం, ధర్మాన్ని తప్పడం, చాడీలు చెప్పడం, హింసలు చేయడం, ఉన్నపీ, లేనిపీ పలకడం – ఇన్ని పనులు చేస్తున్నారు. ఇవి అన్నీ ఇతరుల ధనాన్ని ఆశించి చేసేవే? ఆ ద్రవ్యమెన్నాళ్ళుంటుంది? తాను మాత్రం యుగాలపాటు బతికి ఉండడుగదా. అందుచేత ఈ చెడుపనులన్నీ నిరర్థకాలు.
9. సుమతీ! వరద వస్తే మునిగిపోయిన పొలాన్ని దున్నపద్మ. కరువు వస్తే బంధువుల ఇండ్రకు వెళ్లపద్మ. తన రహస్యాన్ని పరాయివారికి, అంటే శత్రువులకు, చెప్పవద్ద. పిరికివానికి సేవానాయకత్వం ఇవ్వవద్ద.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. కింది అంశాల గూర్చి మాట్లాడండి.
 - అ) ఆచారం
 - అ) సత్కార్యం
 - ఇ) న్యాయం
 - ఈ) దాస్యం
2. పారంలోని పద్యాలు ఆధారంగా కింది వాక్యాలకు తగిన పద్యపాదం గుర్తించండి.
 - అ) అనామకమై నశించదం
 - అ) సముద్రాన్ని తియ్యగా మార్చడం
 - ఇ) సముద్రంలో కాకిరెట్ట
3. కింది పద్యాలను పాశభంగం లేకుండా పూరించండి.
 - అ) నీరము కొల్పువారికిన్
 - అ) తన దేశంబు భక్తచింతామణి
4. కింది పద్యాన్ని చదపండి. ప్రత్యులకు జవాబులు రాయండి.

సత్యసూక్తి ఫులీంచు, ధీజడిము మాన్చు

గౌరవమొసంగు, జనులకుఁగలుషుమదచు

కీర్తిప్రకటించు, చిత్త విస్మారి జేయు

సాధుసంగంబు సకలార్థ సాధకంబు.

♦ ప్రత్యులు

- అ) సూక్తి అంటే ఏమిటి?
- అ) కీర్తి ఎలా వస్తుంది?
- ఇ) సాధుసంగంవల్ల ఏం జరుగుతుంది?
- ఈ) ఈ పద్యానికి శీర్షిక సూచించండి.

II. వ్యక్తికరణ - స్పందనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఆలోచించి ఐదేసి వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

- అ) కాలిన ఇనుముపై నీళ్ళు పడితే ఆవిరిగా మరుతాయని తెలుసుకదా! అలాగే, మనుషులు ఎవరిని చేరితే ఎలా అవుతారో సోదాహరణంగా రాయండి.
- అ) ధర్మవర్తనలను నిందించడం వల్ల ప్రయోజనం లేదు అనే విషయాన్ని సోదాహరణంగా రాయండి.
- ఇ) “కరిరాజున్” అనే పద్యభావాన్ని మీ సాంతమాటల్లో రాయండి.

2. కింది ప్రశ్నలకు ఆలోచించి పదేసి వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

- అ) సజ్జన లక్ష్మణులు పేర్కొనండి.
- అ) నైతిక విలువలంబే ఏమిటి? మీరు గమనించిన విలువల్ని పేర్కొనండి.

3. కింది ప్రశ్నలకు స్పందనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

పేదలకు దానం చేయటంవల్ల మనం పొందే మేలును గురించి తెలియజేస్తూ మిత్రునికి లేఖ రాయండి.

(లేదా)

పారశాలలో జరిగే భాషోత్సవాన్ని తిలకించడానికి ప్రముఖ శతక కవులు వచ్చారు. వారి ద్వారా శతకాల గురించి, వారి రచనల గురించి తెలుసుకోడానికి పిల్లలు ఇంటర్వ్యూ చేయాలనుకున్నారు. మీరైతే ఏమని ఇంటర్వ్యూ చేస్తారు? ఇంటర్వ్యూకు అవసరమైన ప్రశ్నలను రూపొందించండి.

III. భాషాంశాలు

పదజ్ఞాలం

1. కింది పదాలకు అర్థాలు రాసి వాటితో సాంత వాక్యాలు రాయండి.

- ఉదాః ఉత్తములు = గోపువారు
 ఉత్తములు ధనిక, పేద భేదాలు చూపరు
- అ) ముప్పురుడు =
-

అ) లాలన =

ఇ) ఫునత =

ఈ) మర్కుము =

2. కింది పదాలకు వ్యవస్త్రాలు రాయండి.

అ) భాస్కరుడు ఆ) పయోనిధి ఇ) దాశరథి

3. కింది పదాలకు పర్యాయపదాలు రాసి, వాటితో వాక్యాలు రాయండి.

ఉదా ॥ ఈశ్వరుడు - శివుడు, శంకరుడు

శివుడు కైలాసవాసి. ఆ శంకరుని ఈశ్వరా! కాపాడు అని వేదుకుంటే పాపాలు పోతాయి.

అ) లక్ష్మి -

అ) దేవాం -

ఇ) నీరము -

ఈ) పయోనిధి -

4. కింది వాక్యాలను గమనించండి. ఆయా వాక్యాల్లోని ప్రకృతి వికృతుల్ని గుర్తించి పట్టికగా కూర్చుండి.

అ) మూర్ఖులకు నీతులు చెప్పడంవల్ల ఆ మొరకులకు లోకువ అవుతాము.

అ) సిరిని కురిపించు లచ్చిని ప్రసన్నం చేసుకోడానికి శీలక్ష్మిని పూజించాలి.

ఇ) న్యాయము తప్పి చరించరాదు. నాయమును కాపాడుట మన కర్తవ్యం.

వ్యాకరణంశాలు

1. కింది సందర్భాలలో పునరుక్తమయిన హల్లులను పరిశీలించండి. అవి వృత్త్యనుప్రాస అలంకారాలపునో కాదో చర్చించండి.

అ) నీ కరుణాకట్టాక్క వీక్షణములకై నిరీక్షించుచున్నారము.

అ) అడిగెదనని కడు వడిఁ ఇను

నడిగినఁ దను మగుడ నుడుగడని నడ యుడుగున్.

ఇ) మకరంద బిందు బృంద రసస్యందన సుందరమగు మాతృభాషయే.

ఈ) చూరుకు, తేరుకు, యేరుకు, నారకు, దారువును వాడు నరవరులిలలోన్.

విసర్గసంధి :

2. సంస్కృత పదాల మధ్య విసర్గ మీద తరచు సంధి జరుగుతాంటుంది. అది వేరువేరు రూపాలుగా ఉండటం గమనిష్టాం. కింది ఉదాహరణలు విడదీసి చూడండి.
- నమోనమః
 - మనోవరం
 - పయోనిధి
 - వచోనిచయం
- పై పదాలను విడదీస్తే - ఈ కింద విధమైన మార్పులు జరిగాయా?
 - నమః + నమః
 - మనః + వరం
 - పయః + నిధి
 - వచః + నిచయం
- కింది పదాలు కలిపి, మార్పును గమనించండి.
- మనః + శాంతి
 - చతుః + పష్టి
 - నభః + సుమం
- పదాలను కలుపగా వరుసగా మనత్యాంతి, చతుప్షటి, నభస్పుమం అనే రూపాలు ఏర్పడ్డాయి కదా! (విసర్గమీద శ, ష, స లు ద్విత్యాలుగా మారడం గమనించండి.)
- కింది పదాలను విడదీయండి.
 - ప్రాతఃకాలము
 - తపఃఫలము
- ‘స’ కారం (స్) విసర్గరూపంగా ప్రయోగిస్తారు. అందుకే నమస్కరం, శ్రేయస్కరం, వనస్పతి మొదలయిన సందర్భాల్లో మార్పులేదు.
- కింది పదాలను కలిపి, మార్పును గమనించండి.

ఉదా॥ అంతః + ఆత్మ = అంతరాత్మ

- దుః + ఆఖిమానం = _____
- చతుః + దిశలు = _____
- ఆశీః + వాదము = _____
- పునః + ఆగమనం = _____
- అంతః + మధునం = _____

అంతః, దుః, చతుః, ఆశీః, పునః మొదలైన పదాలకు వర్గప్రథమ, ద్వితీయాక్షరాలు, శ, ష, సలు గాక మిగతా అక్షరాలు కలిస్తే విసర్గ రేఫ (రీ) గా మారడం గమనించండి.

- కింది పదాలు విడదీయండి.

ఉదా॥ ధనుష్టోబీ	=	ధనుః + కోటి	(ధనుస్ + కోటి)	} ఇన్, (ఇః), ఉన్ (ఉః)ల విసర్గకు క, ఖ, ప, ఘ లు పరమైనప్పుడు విసర్గ (న్) 'ష' కారంగా మారుతుంది.
అ) నిష్టలము	=	_____ (_____)		
అ) దుష్టరము	=	_____ (_____)		

- కింది పదాలు విడదీయండి.

ఉదా॥ నిస్తేజము	=	నిః + తేజము	} విసర్గకు చ, ఛ లు పరమైతే 'శ' ట, ర లు పరమైతే 'ష' త, ధ లు పరమైతే 'స' వస్తుంది.
అ) దుశ్చేషితము	=	_____ + _____	
అ) ధనుష్టంకారము	=	_____ + _____	

- పై ఉదాహరణలన్నీ పరిశీలించిన మీదట విసర్గ సంధి ఆరు విధాలుగ ఏర్పడుతున్నదని తెలుస్తున్నది.

- అకారాంత పదాల విసర్గకు వర్ధ ప్రథమ ద్వితీయాక్షరాలు (క, చ, ట, త, ప; ఖ, ధ, ర, ఘ), శ, ష, స లు గాక మిగతా అక్షరాలు పరమైనప్పుడు విసర్గలోపించి 'అ'కారం 'ఓ' కారంగా మారుతుంది.
- విసర్గకు శ, ష, స లు పరమైనప్పుడు శ, ష, స లు ద్వితీయాలుగా మారుతాయి.
- విసర్గమీద క, ఖ, ప, ఘ లు వస్తే, మార్పురాదు (సంధి ఏర్పడదు).
- అంతః, దః, చతుః, ఆశీః, పునః మొదలైన పదాల విసర్గ రేఫ (ర్) గా మారుతుంది.
- ఇన్, ఉన్ల విసర్గకు క, ఖ; ప, ఘ లు పరమైతే విసర్గ 'ష' కారంగా మారుతుంది.
- విసర్గకు, చ, ఛ లు పరమైతే 'శ' కారం; ట, ర లు పరమైతే 'ష' కారం; త, ధ లు పరమైతే 'స' కారం వస్తాయి.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ♦ పాతశాలా గ్రంథాలయంలో శతక పద్యాలున్న పుస్తకాలు తీసుకొని చదవండి. వాటిలో ఏవైనా ఐదు శతక పద్యాలను వాటి భావాలను రాసి ప్రదర్శించండి.

జ్ఞానం పెన్నిధి వంటిది.
 అది జ్ఞానులు వంచించి తీసుకోడానికి వీలులేనిది.
 దొంగలు అపహరించలేనిది.
 దానంచేసినా తరగనిది.
 అది ఓ అనర్థ రత్నం.

- చాణక్యనీతి

మహాత్మగాంధీ భోదులు

సత్యం :

ప్రపంచానికి బోధించటానికి నా వద్ద కొత్తది ఏమీ లేదు. సత్యాగ్రాంసలు పర్వతాలంతటి ప్రాచీనమైనవి.

సత్యాగ్రాంసలే నా మతం. సత్యం నా భగవంతుడు. ఆయనను ప్రసన్సుం చేసుకోవటానికి అహింస మార్గం.

సత్యమనేది, నీవు ఎంత ఎక్కువగా పోషిస్తే అంత ఎక్కువగా ఫలాలిచ్చే విశాల వృక్షం వంటిది. సత్యమనే గనిలో ఎంతలోతుగా అన్వేషిస్తే ఆక్కడ నికిప్పమైఉండి దొరికే వజ్రం అంత విలువైనదిగా వుంటుంది. ఇతోధిక సేవామార్గాలకు దారులు కనిపించవచ్చు.

నా జీవితమంతటా, సత్యంపై దృఢంగా నిలబడటం రాజీతాలూకు సౌందర్యాన్ని మొచ్చుకోవటం నాకు నేర్చింది. ఈ భావన సత్యాగ్రహం (అహింసాత్మక ప్రతిఘటన) లో తప్పనిసరి భాగమని ఉత్తరోత్తరా జీవితంలో నేను చూడగలిగాను.

నిలకడఙ్న వ్యక్తిగా కనిపించేందుకు నేనెప్పుడూ ప్రద్రచూపలేదు. నా సత్యాన్వేషణ ప్రయత్నంలో అనేక భావాలను విడుచాడాను. అనేక కొత్త విషయాలు నేర్చుకున్నాను. నా వయోభారం పెరిగేకాదీ నా అంతర్గత వ్యధి ఆగిపోతుందని గాని లేదా మాంసం కరిగిపోవటంతో నా వ్యధి ఆగిపోతుందనే భావనగాని నాకు లేదు. నేను ఆలోచిస్తున్నదల్లా సత్యం. నా భగవంతుడు క్షణక్షణానికి ఇచ్చే పిలుపును శిరసావహించేందుకు నా సంసిద్ధత గూర్చే.

సత్యం స్వభావరీత్యా స్వయంప్రదర్శితం. దాన్ని ఆవహించిన్న అజ్ఞానమనే సాలెగుశ్శను నీవు తొలగించగలిగితే అది స్వప్తంగా ప్రకాశిస్తుంది.

అహింస :

నేను నాలో ఉన్నట్లు చెప్పుకొనే ఒకేబక సుగుణం సత్యం, అహింస. మానవాతీత శక్తులున్నట్లు నేను చెప్పుకోజాలను. అటువంటిపాటిని నేను కోరుకోను. నాతోటి మానవులలో దుర్భలవి శరీరముకున్న దుష్టమాంస ఖండములే నా శరీరమునకూ ఉన్నవి. అందువల్ల అందరిలాగే నేనూ తప్ప చేయవచ్చును. నా నేవలకు అనేక పరిమితులున్నవి.

అహింస మానవాల్కి అందుబాటులో ఉన్న గొప్ప శక్తి. అహింస రూపుదిద్దుకోవలసిన లేదా పాటించమని ఆదేశించవలసిన గుణం కాదు. అది అంతర్గతంగా వ్యధిచెందేది. ఒక వ్యక్తి చేసే తీవ్రమైన ప్రయత్నంపై దాని మనగడ ఆధారపడి ఉంటుంది.

మన సూత్రాలను ఇతరులు గౌరవించాలని మనం ఎలా ఆశిస్తామో తమ సూత్రాల పట్ల అదే పరిగణనకు ప్రత్యేకికూడా ప్యాతుడు. ప్రత్యేకులను గెలుచుకోటానికి మనం ప్రతి అవకాశాన్ని ఉపయోగించుకోవాలని అహింస కోరుతుంది.

క్రమశిక్షణ - విధి నిర్వహణ :

జీవిత ముఖ్యప్రయోజనం సక్రమంగా జీవించడం, సక్రమంగా ఆలోచించడం, సక్రమంగా వ్యవహరించడం. మనం ఏదైనా గొప్పమైన, శాశ్వతమైనదాన్ని సాధించే ముందు కలిపమైన, ఉక్క క్రమశిక్షణ ఉండి తీరాలి. ఆ క్రమశిక్షణ కేవలం విద్యాసంబంధమైన వాదనమునించి, హేతువుకు, తర్వాతానికి విజ్ఞప్తి చేయటం ద్వారా రాదు. క్రమశిక్షణము ప్రతికూలత అనే పారశాలలోనే నేర్చుకోవాలి.

సంతృప్తి ప్రయత్నంలో ఉంటుంది గాని సాధించటంలో ఉండదు. సంపూర్ణ కృషి సంపూర్ణ విజయాన్నిస్తుంది. నిరంతర అభివృద్ధి జీవిత సూత్రం. నిలకడగా ఉన్నట్లు కనిపించే నిమిత్తం తన పిడివాదాలను కాపాడుకునేందుకు ఎల్లప్పుడూ ప్రయత్నించే మనిషి తనను తాను బూటకు స్థితిలోకి నెట్టుకుంటున్నాడు.

హక్కులకు సిన్నలైన మూలం విధి. మనందరం గనుక మన విధులను నిర్వాతించినట్లయితే హక్కును పొందటం దూరం కాజాలదు. విధులు నిర్వాతించకుండా హక్కుల వెంట మనం పరుగెడితే అవి అగమ్యగోచరంగా మన నుండి తప్పించుకుంటాయి. మనం ఎంతగా వాలీ వెంట పడితే అవి అంతగా దూరం ఏగిరిపోతాయి.

తన విధులు సవ్యంగా నిర్వాతించే వ్యక్తికి హక్కులు వాటంతట అవే సమకూరుతాయి.

శేర్యం - భృథ విశ్వాసం :

డైర్యం అనేది కండర సంబంధమైన పదార్థంగా ఎవ్వరూ ఎన్నడూ చెప్పలేదు, అది హృదయానికి సంబంధించింది. అతి గట్టి కండరం కూడా ఊహజితమైన భయం ముందు వణికిపోతుందని మనకు తెలుసు. కండరాన్ని వణికించేది హృదయం.

శారీరక దార్థం నుంచి బలం చేకూరదు. అది మొక్కలోని సంకల్పంనుంచి వస్తుంది.

బలానికి సంయుమనాన్ని, మర్యాదను జత చేసినప్పుడు అది ప్రబలమవుతుంది.

ప్రపంచంలో చూడాలని నీవు కోరుకుంటున్న మార్పు నీలో రావాలి.

నమ్రత :

అహింసా స్వార్థ విధిగా నమ్రతకు దారి తీస్తుంది.

నమ్రత అనేది ప్రత్యేకించి పాటించేది కాదు. ఎందుకంటే, అది ఉద్దేశపూర్వకంగా ఆచరించటానికి ఉద్దేశించింది కాదు. అయితే అది 'అహింస'కు తప్పనిసరి పరీక్ష ఎవరిలోనైతే 'అహింస' ఉంటుందో వినయం అతని స్వభావంలో భాగమవుతుంది.

తప్పులు చేయనివారు ఎవరూ ఉండరు - దైవాంశ సంభూతులైనా సరే. తప్పిదాలు లేకపోవటంవల్ల వారు దైవాంశసంభూతులు కాలేదు. తమ తప్పులను తాము తెలుసుకోవటం వల్ల, వాటిని దిద్దుకోవటానికి కృషిచేయటంవల్ల, వాటిని దాచుకోకపోవటంవల్ల, తమను తాము దిద్దుకోటునికి ఎల్లప్పుడూ సంసిద్ధులుగా ఉండటంవల్ల వారు దైవాంశ సంభూతులైనారు.

మరో వ్యక్తి ఆలోచనలు చెడ్డవని, మనవి మాత్రమే మంచి ఆలోచనలని చెప్పటం, మన ఆభిప్రాయాలకు భిన్నమైనవాటిని కలిగిఉన్నవారు దేశానికి శత్రువులని చెప్పడం దురలవాటు.

సహానృతీలత - అస్పుత్యత :

అసహానం అనేది కూడా ఒక హింసారూపం. నిజమైన ప్రజాస్పూమిక భావన వ్యాధిచెందటానికి ప్రతిబంధకం. మనం నిజమైన ప్రజాస్పూమిక స్వార్థాన్ని అలవరచుకోవాలంటే మనం అసహానపరులుగా ఉండగూడదు. అసహానం ఒకని లక్ష్మీంలోగల విశ్వాసవాంఘను దెబ్బతీస్తుంది.

ఇతరులు మనలను చూస్తున్నట్లుగా మనల్ని మనం చూసుకోటం మంచిది. మనం ప్రయత్నించినా, మనల్ని మనం సంపూర్ణంగా ఎన్నడూ తెలుసుకోలేదు. ముఖ్యంగా మనలోని దుష్టపొర్చున్ని అనలు తెలుసుకోలేదు. మనలను విమర్శించేవారిపట్ల ఆగ్రహం చెందకుండా ఉన్నప్పుడు ఆ పని మనం చేయగలగుతాము. వారు ఏమి చెప్పిపస్పటీకి సహ్యదయతతో స్నేకరించాలి.

స్పేచ్ - ప్రజాస్పూమ్యం :

అంతర్గత ప్రమాదాలు లేనటువంటి మానవ వ్యవస్థ ఉండదు. వ్యవస్థ ఎంత పెద్దదైతే దుర్యినియోగ అవకాశాలు అంత హెచ్చుగా ఉంటాయి. ప్రజాస్పూమ్యం గొప్ప వ్యవస్థ. అందువల్ల అది ఎక్కువగా దుర్యినియోగానికి గురిఅయ్యా అవకాశముంది. కనుక దానికి పరిష్కారం ప్రజాస్పూమ్యాన్ని తప్పించటం కాదు, దుర్యినియోగ అవకాశాన్ని కనీసస్థాయికి తగ్గించటమే.

ప్రజాస్పూమ్యం సారాంశం ఏమంటే, అందరి సమష్టి ప్రయోజనానికి సేవచేయటంలో అన్ని విభాగాల ప్రజల యావత్త భాతిక, ఆర్థిక, ఆధ్యాత్మిక వనరులను సమీకరించే కళ, శాస్త్రం అని అర్థం.

7

మా ప్రయత్నం

- ఓల్గా , వసంత కన్నబిరాన్, కల్పన కన్నబిరాన్

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

ఈ శతాబ్ది నాదే అని సగర్వంగా ప్రకటించుకున్న మహాకవి శ్రీలీ. వారి మహాప్రస్థానం ఆధునిక తెలుగుసాహిత్యంలో దీపస్తంభంగా నిలబడింది. అటువంటి ప్రసిద్ధ కవితాసంపుటికి ప్రభ్యాతరచయిత చలం ‘యోగ్యతాపత్రం’ అనే పేరుతో గొప్ప ముందుమాట రాశాడు. ఆ పీటికలోని ప్రతివాక్యం సాహితీ అభిమానుల నాలుకల మీద నాట్యం చేసింది. అందులోని కొన్ని వాక్యాలను చూడండి!

“తన కవిత్వానికి ముందుమాట రాయమని శ్రీలీ అడిగితే, కవిత్వాన్ని తూచేరాట్టు తన దగ్గర లేవన్నాడు చలం.”

“నెత్తురూ, కన్నిక్కూ కలిపి కొత్తటానికి తయారుచేశాడు శ్రీలీ ఈ వృథ ప్రపంచానికి”

ప్రశ్నలు:

1. పై పేరా ఏ విషయాన్ని గురించి తెలియజ్ఞస్తుంది?
2. శ్రీలీ పుస్తకానికి ఎవరు ‘ముందుమాట’ రాశారు?
3. ముందుమాట ఎందుకు రాశారు?
4. ‘చలం’ శ్రీలీ గురించి రాసిన వాక్యాలు చదివారుకదా! దీన్నిబట్టి శ్రీలీ కవిత్వం ఎలా ఉంటుందని భావిస్తున్నారు?

పాఠ్యంశ ఉద్దేశం

ఈక పుస్తకం తాత్కాలికతను, అంతస్సారాన్ని, ఆశయాల్ని, ప్రమను తెలియజ్ఞస్తే ముందుమాట. ముందుమాట వల్ల పుస్తకాన్ని చదవాలనే ఆసక్తి పెరుగుతుంది. మంచి పుస్తకాన్ని ఎలా ఎంపిక చేసుకోవాలో తెలుస్తుంది. అలాంటి ‘ముందుమాట’ను పరిచయం చేయడమే ఈ పాఠ్యంశ ఉద్దేశం.

పాత్యభాగ వివరాలు

ఒక గ్రంథాన్ని, ఆ గ్రంథ నేపథ్యాన్ని, లక్ష్మీలను పరిచయం చేస్తూ ఆ గ్రంథ రచయితగాని, వేరే రచయిత, విమర్శకుడుగాని రానే పరిశీలనాత్మక పరిచయ వాక్యాలను పీరిక అంటారు. దీనికి ముందుమాట, ప్రస్తావన, తొలిపలుకు, మున్సుడి, ఆముఖం మొదలైన పేర్లెన్నో ఉన్నాయి. ‘మహిళావరణం’ అనే పుస్తకంలోని ముందుమాట ప్రస్తుత పాఠ్యాంశం.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- రు పాఠం ముందున్న ప్రవేశిక చదవండి. పాఠంలో విషయం ఏముంటుందో ఊహించండి.
- రు పాఠం చదవండి. అర్థంకాని వదాల కింద గీతలు గీయండి.
- రు వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న ‘పదవిజ్ఞానం’ పట్టికలో వెతకండి. లేదా నిఘంటువు చూడండి.

పీరిక రచయిత్రులు

1. ఓల్గా : ప్రముఖ రచయిత్రి. ఎన్నో పుస్తకాలకు సంపాదకత్వం నిర్వహించిన వీరు పలు పురస్కారాలను, అవార్డులను అందుకున్నారు. వీరి ‘స్వేచ్ఛ’ నవల ప్రసిద్ధిపొందింది.
2. వసంత కన్సుబిరాన్ : వీరు మానవ హక్కులు, స్త్రీ సమానత్వం కోసం కృషి చేస్తున్నారు. నేపనల్ అలయ్యో ఆఫ్ ఉమెన్, ఇండియన్ నేపనల్ సోషల్ యూట్స్ ఫోరంలో పనిచేస్తున్నారు.
3. కల్పన కన్సుబిరాన్ : ‘సెంటర్ ఫర్ నేపనల్ డెవలమెంట్’ (ప్రైండ్రాబాద్) సంచాలకులుగా పనిచేస్తున్నారు. జెండర్ స్టడీస్, క్రిమినల్ లా లో విష్ణుత అధ్యయనం పరిశోధనలు చేశారు.

“వాళ్ళ అనుభవాలు వింటుంటే ఉద్యేగం కలిగేది. చరిత్రను మా కళ్ళ ముందు పరిచిన వారి జీవితాలను వినటం ఈ పనిలో మాకు అన్నిటికంటే ఆనందాన్నిచ్చిన విషయం... సంస్కరణోద్యమ రథచక్రాల కింద నలిగిన ఎందరో స్త్రీలు మా కళ్ళముందు మెదిలి కన్నీరు కార్యాలు. స్త్రీలేమంటున్నారో వినకుండా, స్త్రీలేం కావాలనుకుంటున్నారో పట్టించుకోకుండా సాగిన ఎన్నో ఉద్యోగాలు, వాటిలో ఘర్షణపడి నిగ్రహించి కొత్త చరిత్రను సృష్టించిన స్త్రీలూ-వీళ్ళందరి అనుభవాలతో చరిత్ర కొత్తగా పరిచయమయినట్లనిపించింది” ఈ వివరాల గురించి తెలుసుకోడానికి పాతం చదపండి.

I

కొత్త సహస్రాబ్దంలోకి, శతాబ్దిలోకి అడుగుపెడుతున్న సందర్భంలో గడిచిన కాలాన్ని పరామర్యించుకోటం, ఆ అనుభవాలను సృంచుకోటం, భవిష్యత్తు మీద ఒక అంచనాతో ఆశను పెంచుకోవటం ఎవరైనా సామాన్యంగా చేయాలనుకనే పనే. ఆ పని చేస్తూ ఈ శతాబ్దపు సామాజికాభివృద్ధిలో, సామాజిక మార్పులలో స్త్రీల భాగస్వామ్యాన్ని గురించి ఆలోచించినప్పుడు ఎన్నో విషయాలు మా ముందుకు వచ్చాయి. గడిచిన శతాబ్దాన్ని స్త్రీల శతాబ్దంగా చెప్పవచ్చినిపించింది. గత శతాబ్దపు చరిత్ర నిర్వాతలుగా వారిది తిరుగులేని స్త్రీల సాధికారంగా, సోదాహరణంగా నిరూపించటానికి ఎంతో అధ్యయనమూ, మరెంతో సమయమూ పడుతుంది. ఆ పని చేయాలనుకుంటూనే ముందుగా ఈ శతాబ్దంలో భిన్నరంగాలలో, కీలక స్త్రీలలో, కీలక సమయాలలో పనిచేసి అక్కడ తమ ముద్రవేసిన వందమంది స్త్రీల ఫోటోలతో, వారి గురించిన ముఖ్య వివరాలతో ఒక పుస్తకం తీసుకు రావాలనుకున్నాం. కొత్త శతాబ్దిలో స్త్రీలందరం కలిసి చేసుకునే ఉత్సవంగా ఈ పుస్తకాన్ని తీసుకురావాలనుకున్నాం. ఫోటోలు ప్రచురించాలనే నిర్దయం చాలా ఆలోచించే తీసుకున్నాం. వ్యక్తులను చూస్తూ, వారి గురించి తెలుసుకోటానికి, ముఖమైనా తెలియని వ్యక్తుల గురించి చదవటానికి ఈ తరంవారు చూపే ఆసక్తిలో తేడా ఉంటుంది. ఈ తరం యువతకు గత చరిత్రను పరిచయం చేసేటప్పుడు వారి మనసులపై ముద్ర వేయటానికి ఫోటోలు అవసరమనిపించింది. ఆ రకంగా వాళ్ళ జ్ఞాపకాలు మనలో ఎక్కువ కాలం ఉంటాయని మా ఉద్దేశం. వంద సంవత్సరాలుగా స్త్రీలు చేసిన పోరాటాలను గుర్తుచేసుకుంటూ జరుపుకొనే విజయోత్సవంగా ఈ పుస్తకం నిలబడుతుందనుకున్నాం.

కడచిన శతాబ్దంలో స్త్రీలు చేసిన పోరాటాలూ, భాగమైన ఉద్యోగాలూ, రాణించిన రంగాలూ ఎన్నో ఉన్నాయి. మొదటిసారి చదువుకున్న సామాన్య స్త్రీలు, మొదటిగా వితంతు వివాహం చేసుకునే సాహసం చేసిన స్త్రీలు, స్త్రీ విద్య కోసం ఉద్యమించిన స్త్రీలూ, ఉద్యోగాలలో చేరి జైలుకి వెళ్ళిందుకు తెగించిన స్త్రీలు, నాటకం, సినిమా, రేడియో వంటి రంగాలలోకి మొదటిసారి అడుగుపెట్టిన స్త్రీలూ - మొదటి తరపు డాక్టర్లు, శాస్త్రవేత్తలూ, సంగీతకారులూ సృత్యకళాకారిమలు, విద్యాధికులు - తలుచుకోగానే ఒళ్ళు పులకరించే సాహసమూర్తులెందరో. వాళ్ళందరినీ ఒకచోట పెట్టటమనే ఆలోచనే ఎంతో ఉత్సాహమైనిచ్చింది. ఒకరి తర్వాత ఒకరు ఏ ఒక్క పుస్తకంలోనూ ఇమడనంతమంది మాకు తలపుకొచ్చారు. దాంతో చరిత్ర నిర్వాతలుగా స్త్రీలు ప్రధానంగా ఉన్నారనే భావన మరాకసారి బలంగా కలిగి ఎంతో గర్వమనిపించింది.

సామాన్యంగా చరిత్ర నిర్మాతలుగా స్త్రీలకు గుర్తింపు దొరకదు. సంప్రదాయ చరిత్రకారులు స్త్రీలను చరిత్రలో ఆక్షరక్కడా పొడర్ అధినట్లు అద్భుతంటారు. దాన్ని స్త్రీల ఉద్యమం ప్రశ్నిస్తూనే ఉంది. దేశంకోసం, తమకోసం ఒక సమూహంగా స్త్రీలు చేసిన పోరాటాలకూ, పడిన సంఘర్షణలకూ, సాధించిన విజయాలకూ గుర్తింపు దొరకదు. చరిత్ర అనే జగన్నాథ రథప్రళాల కింద వాళ్ళ సామూహిక ఉనికి తునాతునకలైపోతుంది. దానితో కొన్ని విజయాలు సాధించిన స్త్రీలను ఒక్కొక్కరుగా తల్లుకుని వాళ్ళ శక్తికి ఆశ్వర్యపడతారు. అట్లాంటి శక్తిమంతులరుదుగా ఉంటారని, వారిని అసామాన్య ఉదాహరణలుగా మాత్రమే గుర్తుంచుకుంటారు. మొత్తం సామాజికాభివృద్ధి క్రమంలో విడదీయలేని భాగంగా వారిని చూడకుండా వారి జీవితకథలను విడిగా చదువుతారు. ఇలాంటి స్త్రీలు కూడా వేళ్ళమీద లెక్కబెట్ట గలిగినంతమంది కూడా మన చరిత్ర పుస్తకాలలో కనిపించరు. ఇప్పటికి ముప్పయ్య సంవత్సరాలనుంచీ స్త్రీలకు చరిత్రలో స్థానం లేదనీ, ఉన్న చరిత్ర స్త్రీల ప్రాతినిధ్యాన్ని ప్రతిబింబించే చరిత్ర కాదనే విమర్శ స్త్రీల ఉద్యమం పెడుతున్నా, దాన్ని మేము ఎంత అర్థం చేసుకున్నా, ఇంతమంది స్త్రీలను ఒక వరసలో చూడటంవల్ల మాకు కలిగిన కనువిప్ప గొప్పది. మన రాష్ట్ర చరిత్రంతా కొత్తగా తెలిసినట్లనిపించింది. ఒక చైతన్య సమూహ ప్రవాహంగా స్త్రీలను మేము చూడగలిగాం. ఇంతకు ముందు విడిగా ఏ ఒక ఉద్యమంలోనో, రంగంలోనో పనిచేసిన స్త్రీల గురించి చదివినప్పుడు కలిగిన అనుభూతికి, పలురంగాలలో పనిచేసిన వందలమంది స్త్రీలను, వారు సాధించిన విజయాలతో సహా చూడటంవల్ల కలిగిన అనుభూతికి పోలికే లేదు. స్త్రీల చైతన్య ప్రవాహపు వేగం, జీవం, ఆ ప్రవాహక్రమంలోని మార్పులూ అన్ని ఒక కొత్త విషయాన్ని మాకు చెబుతున్నట్లనిపించింది. సామాహికమైన ఉనికి, చైతన్యం ఇవే చరిత్రను రూపుదిద్దుతాయనే విషయం స్వప్తమైంది. ఇంత మంచి సాంఘిక, రాజకీయ సాంస్కృతిక వారసత్వం మనకుండని పొంగిపోయాం. ఈ స్త్రీలందరూ ఈ చరిత్రను నిర్మించేందుకు ఎంత మూల్యం చెల్లించారో తలుచుకుంటే మా గుండెలు బరువెక్కాయి. వాస్తవ జీవిత ప్రతికూల పరిస్థితులతో తలపడుతూ వారు కొత్త కలలు కనటానికి, కొత్త జీవిత విధానాలను కనుక్కోటానికి ఎన్ని కలిన పరిక్షలకు గురయారో తల్లుకుంటే ఆ సామాన్య సాహసం అసామాన్యమనిపించింది. సమాజంలో ప్రతిధాన్ని మార్పటానికి సమాయత్తమైన స్త్రీల సమూహం మాకు గొప్ప ప్రేరణ నిఖింది.

ఆ ప్రేరణతో, ఉత్సాహంతో ఈ పని మొదలుపెట్టాం. ఊహలకూ, అలోచనలకూ లేని పరిమితులు పనిలో ఎన్నో ఉన్నాయి. ముందు స్థల కాలాలకూ సంఖ్యకూ ఎన్నో పరిధులూ, పరిమితులూ ఏర్పడి ఉన్నాయి. ఆంధ్రదేశానికి చెందిన స్త్రీలు అన్నపూడు ఆంధ్రదేశం గతంలో ఇప్పటి ఆంధ్రప్రదేశ్‌లాగ లేదు. భవిష్యత్తులో ఇట్లగే ఉంటుందనీ లేదు. మద్రాసు ప్రెసిడెన్సి, సైజం రాజ్యం, ప్రస్తుత కర్ణాటక, మహారాష్ట్ర, ఒరిస్సాలలో కొన్ని ప్రాంతాలు ఇవన్నీ ఆంధ్రుల సాంస్కృతిక రాజకీయ చరిత్రలో ఉన్నాయి. వాటిని కూడా మా పరిధిలోకి తీసుకున్నాం. తెలుగు అన్న పదాన్ని వాడకుండా ఆంధ్ర అన్న పదం వాడటానికి కారణం ఆంధ్రదేశం అన్న పదంతో ప్రస్తుతం ఏ రాజకీయ పార్టీ లేకపోవటమే. అందువల్ల ఆంధ్రచరిత్ర, ఆంధ్రదేశ చరిత్ర అని అన్నపూడు పందొమ్మిదో శతాబ్దిలో తెలుగు ప్రజల రాజకీయ సాంస్కృతిక జీవనానికి కేంద్రాలుగా ఉన్న ప్రాంతాలనూ, ఇప్పటి ఆంధ్రప్రదేశ్‌నీ, రెండింటినీ దృష్టిలో పెట్టుకోవాలి.

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ కాలాన్ని పరామర్శించడం అంటే ఏమిటి?
- ◆ గడిచిన శతాబ్దాన్ని స్త్రీల శతాబ్దింగా ఎలా చెప్పుకోవచ్చు?
- ◆ చరిత్ర ఎలా రూపుదిద్దుకుంటుంది?
- ◆ మూల్యం చెల్లించడమంటే అధ్యం ఏమిటి?
- ◆ “సామాన్యుల సాహసం అసామాన్య మనిఫించింది” అని రచయితులు అనడానికి కారణాలు ఏమిటి?

II

ఇక కాలానికి సంబంధించి ఆలోచించినపూడు సామాజికంగా స్త్రీలు తెచ్చిన పెద్ద మార్పులు ఈ శతాబ్దిలో ప్రముఖంగా ఉన్నాయి కాబట్టి ఈ శతాబ్దాన్నంతా తీసుకోవాలనుకున్నాం. వీలైనంత వరకూ అన్ని రంగాలనూ దృష్టిలోకి తీసుకురావాలనుకున్నాం. ఇక, సంఖ్య విషయానికి వన్నే ఏదో ఒక సంఖ్యకు కట్టుబడక తప్పదు. పుస్తక ప్రచరణలో ఉండే ఆర్థిక పరిమితుల దృష్ట్యా పందమందిని ఈ పుస్తకంలో ఉంచాలనుకున్నాం. కానీ ఆ సంఖ్యతో ఏమీ తృప్తిలేదు. ఆర్థికంగా ఎంత కష్టమనిపించినా మరి కొంతమందిని చేర్చక తప్పలేదు. ఎంపిక చాలా కష్టమనటంలో సందేహం లేదు. ప్రతి రంగంలో తమదంటూ ఒక ముద్ర వేసినవారిని ఎంచుకోవాలి. అంటే ఆ రంగాలలో నిష్టాతులైన ఇప్పటివారిని సంప్రదించాలి. కాలధర్మం చెందినవారి వివరాలు సేకరించాలి. వర్తమానంలో ఉన్న స్త్రీలను కలుసుకోవాలి, మాట్లాడాలి. వాళ్ళ గురించి ఎట్లా రాయాలనేడాన్ని గురించి ఎంతో ఆలోచించాం. ఇంటర్వ్యూలు చేసి వారు మాట్లాడినది రాయటమంటే, ఇప్పుడు లేనివారితో అది కుదరదు. అందరికీ ఒక పద్ధతి పాటించటమే బాగుంటుంది. పుస్తకంలో విపులమైన ఇంటర్వ్యూలకు చోటు చాలదు. ఇంటర్వ్యూలు తీసుకుని తుంచటమూ సరికాదు. అందువల్ల ఆ పద్ధతి పద్దనుకున్నాం. వారి జీవిత విశేషాలనూ, వాళ్ళు చేసిన పోరాటాలనూ, సాధించిన విజయాలనూ క్లప్పంగా చెప్పటం తప్ప మరో మార్గం కనిపించలేదు. అది కొంత నిరాశ కల్గించినా ఒక సమూహంగా సాగివచ్చే స్త్రీమూర్తులు మా ఉత్సాహాన్ని ఏమాత్రం సీరుకారనివ్వలేదు.

ఈ పనిలో ఎందరో స్త్రీలను కలికాం. వాళ్ళతో మాట్లాడటమే పెద్ద ఉత్సాహంగా ఉండేది. వాళ్ళ అనుభవాలు వింటూంటే ఉద్యోగం కలిగేది. చరిత్రను మా కళ్ళముందు పరిచిన వారి జీవితాలను వినటం ఈ పనిలో మాకు అన్నిటికంటే ఆనందాన్నిచ్చిన విషయం. సరిదె మాణిక్యంబగారు “అప్పుడు మా కులంవారిని ఆడవద్దన్నారు. తర్వాత అన్ని కులాలవారినీ ఆడవచ్చన్నారు. మా పృతి, పొలాలు, జీవనం అన్ని తీసేసుకున్నారు. ఇప్పుడు ఇదే జీవనోపాధిగా అన్ని కులాల వాళ్ళు బతుకుతున్నారు” అన్నపూడు సంస్కరణోద్యమ రథచక్రాలకింద నలిగిన ఎందరో స్త్రీలు మా కళ్ళముందు మెదివి కన్నీరు కార్యార్థ. స్త్రీలేమంటున్నారో వినకుండా, స్త్రీలేం కావాలనుకుంటున్నారో పట్టించుకోకుండా సాగిన ఎన్నో ఉద్యోగాలు, వాటిలో ఘర్షణపడి నిగ్గిదేవి కొత్త చరిత్రను సృష్టించిన స్త్రీలు - వీళ్ళందరి అనుభవాలతో చరిత్ర కొత్తగా పరిచయమయినట్లనిపించింది.

ప్రతివాళ్లూ ప్రశ్నించారు చరిత్ర సాగిన క్రమాన్ని.

ప్రతివాళ్లూ ప్రయత్నించారు చరిత్రను మార్పటానికి.

ఆప్సటి కందుకూరి రాజ్యాలక్ష్మినుంచి మేకవ్ రంగంలో ఆడవాళ్లకు ఎందుకు స్థానం లేదని పోరాటిన శోభాలత వరకూ ప్రతి ఒక్కరూ కొత్త మార్పేదో తీసుకురావాలనీ, తమ జీవితాలలో సామాజిక జీవన రంగంలో కొత్త అర్థాలనూ, వెలుగులనూ సృష్టించాలనీ తాపత్రయ పడినవారే.

“నాటకరంగంలోకి కుటుంబ స్త్రీలు రావాలంటారు - మేమంతా కుటుంబ స్త్రీలం కామా - ఆ మాట ఎవరు మాట్లాడినా నాకు కోపం వస్తుంది. ఏ స్త్రీయైనా కుటుంబంలోంచి రాకుండా ఎక్కడనుంచి వస్తుంది” అని పాపలా శ్యామలగారు కోపంగా అడిగిన ప్రశ్నలతో, ఈ పితృస్వామ్య సమాజం స్త్రీలను శాశ్వతంగా విడదీసి, మర్యాద - అమర్యాద పరిధులలో వాళ్లను కదలకుండా బంధించి, తనకనుకూలంగా మాత్రమే వాళ్ల కదలికలను నియంత్రించే విధానమంతా కళ్లకు కట్టింది.

పొవకారు జానకిగారు ఒక ఇంటర్వ్యూలో అంచారు. “శాల్యాట్లన్నీ హీరోలకే, హీరోయిన్లు ఆ తర్వాతే... ఇది మన సమాజ విధానం. చివరకు మిగిలేది హీరో గౌప్యతనమే” అని. చరిత్రలో కూడా అంతే. ఆ సమాజ విధానాన్ని మార్పటం తేలిక కాదు గానీ ప్రయత్నాలు ప్రారంభించటానికి, స్త్రీలను చరిత్ర నిర్మాతలుగా అర్థం చేసుకుంటూ చరిత్రను తిరిగి రాయటానికి ఇది అనువైన సమయమనిపిస్తోంది.

మేం ఈ పుస్తకంలో నూట పద్ధనిమిది మందిని మాత్రమే ఎంచుకున్నది మా పరిమితుల రీత్యానే. మరింత ఆర్థిక వెనులుబాటు ఉంటే ఇంతే ప్రాముఖ్యంగల మరో రెండు మూడు వందల మంది ఈ పుస్తకంలో ఉండేవారు. ఇది మొదటి పుస్తకమే. తరవాతి పుస్తకాలలో వాళ్లూ ఒక క్రమంలో పరిచయమవుతారు. వీరినే ఎందుకు ఎంచుకున్నారనేదానికి అది మా ఎంపిక అనటం కంటే సమాధానం ఏముంటుంది? ఆయా రంగాలలో వాళ్ల చేసిన కృషి, వాళ్ల వేసిన ముద్ర,

మొట్టమొదటిగా ఒక ప్రత్యేక రంగంలో ఆడుగుపెట్టినప్పుడు వాళ్లుదుర్కొన్న సంకీర్ణ

అలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ ముద్ర వేయడం అంటే ఏమిటి?
- ◆ సంస్కరణోద్యమ రథచక్రాల కింద నలగడమంటే ఏమిటి?
- ◆ “ప్రతివాళ్లూ ప్రశ్నించారు చరిత్రను మార్పటానికి” అని స్త్రీల గురించి రచయిత్రులు ఎందుకున్నారు?
- ◆ కొత్త అర్థాలు, వెలుగుల సృష్టి ఎలా సాధ్యమవుతుంది?

ఈ పుస్తకానికి స్త్రీలను ఎంపిక చేయటానికి మాకు ఎందరో సహకరించారు. ఎందరినో సంప్రదించాం. వారందరికి మా కృతజ్ఞతలు. ఫోటోలు తీయటానికి భరత్భూషణ్ణని ఎంచుకున్నాం. ఆయన ఈ పని గురించి ఎంతో ఉత్సాహం చూపించారు. అనారోగ్యాన్ని పక్కన పెట్టి ఈ పనిచేశారు. ఈ పనిలో ఆయన పొందిన సంతోషం కూడా మాకు తృప్తి నిచ్చింది. ఇప్పుడు జీవించిలేనివారి ఫోటోలు సేకరించటంలో ఎందరో సహాయపడ్డారు. వారందరికి మా కృతజ్ఞతలు.

మేమీ ప్రయత్నం తలపెడుతున్నామని చెప్పిన మరుక్షణంనుంచి దాన్ని గురించి మాకంటే సీరియస్‌గా ఆలోచించి, మమ్మల్ని ప్రతి సందర్భంలోనూ తరచి ప్రశ్నించి, మేము ఎంచుకున్నవారిని గురించి ఎందుకు ఎంచుకున్నారనీ, ఎంచుకోనివారిని ఎందుకు వదిలారనీ, ప్రశ్నించి ఎంతో విలువైన సలహాలిచ్చిన వ్యక్తులు ఇద్దరు. ఒకరు ఎన్.ఆర్.శంకరన్, రెండోవారు అక్కినేని కుటుంబరావు. ఈ పుస్తకానికి ‘గ్లోసరీ’ తయారుచేసే బాధ్యత తీసుకుని, చేసి మాకు సహాయపడింది నాగార్జున. ఈపుస్తకానికి సంబంధించిన భాషావిషయంలో తమ అమూల్యమైన సలహాలిచ్చింది చేకూరి రామారావుగారు. ఇక ఈ పుస్తకం ఎలా ఉండాలి, లోపలి విషయానికి తగినట్లుగా ఎంత అందంగా, హండాగా, గంభీరంగా అదే సమయంలో ఆకర్షణీయంగా ఎట్లా పుస్తకాన్ని తీర్చిదిద్దాలని తపనపడి, ఇంత చక్కని రూపంలో మా చేతుల కందించిన వ్యక్తి రాజీమోహన్ తేళ్ళ. డిజైన్‌లో, ఆర్ట్ వర్క్‌లో ఒక పరిపూర్ణత సాధించటానికి ఆయన చాలా శ్రమపడ్డారు. పుస్తకం అనుకున్న సమయంలో రావటానికి మాకంటే ఎక్కువ కష్టపడింది రాజీమోహన్.

అస్మితలో ప్రధానంగా ఈ బాధ్యత తీసుకుని పని చేసింది నీనా జాదవ్, కంచ రమాదేవి. భరత్భూషణ్ణతో పాటు వెళ్ళటం జీవిత విశేషాలు సేకరించటం, అన్నింటినీ ఒక పద్ధతిలో భద్రపరచటం మొదలైన పనుల బాధ్యత వీరు తీసుకున్నారు. పద్మిని, సుజాత, సుబ్బలక్ష్మీ ఇంగ్రీషులో పుస్తకాన్నంతా కంప్యూటర్ మీద కంపోజీ చేశారు. సంవత్సరం పాటు జరిగిన ఈ పని చేయటానికి పీలుగా అస్మిత రోజువారీ పనుల నుంచి మాకు సమయం కల్పించి, ఆ పనులు కూడా బీనా నిర్వహించటంవల్ల మా పని కొంత తేలికయింది. ఈ పుస్తక ప్రచురణకు సహకరించినవారందరికి మా కృతజ్ఞతలు.

1. పారం ఆధారంగా కింది అంశాలపై మాట్లాడండి.

- అ) ఇరవయ్యా శతాబ్దాన్ని స్త్రీల శతాబ్దంగా గుర్తించవచ్చా? చర్చించండి.
 - అ) మహిళా దినోత్సవం సందర్భంగా పారశాలలో కింది వాటిలో ఏ అంశంపై విమేం మాట్లాడతారు?
1) బాలికా విద్య - ఆవశ్యకత	2) నీకు నచ్చిన మహిళ - గుణగణాలు
3) మహిళల సాధికారత - స్నేహంబన	4) పురుషులతో ధీటుగా మహిళల ప్రగతి నిజమేనా?

2. కింది వాక్యాలు పాఠ్యంశంలో ఎక్కడ వచ్చాయో గుర్తించి వాటి సందర్భాన్ని వివరించండి.

- అ) సంప్రదాయ చరిత్రకారులు స్త్రీలను చరిత్రలో అక్కడక్కడా పొడర్ అద్దినట్లు అద్దతుంటారు.
- అ) ఊహలకూ, ఆలోచనలకూ లేని పరిమితులు పనిలో ఉన్నాయి.
- ఇ) శాల్యాట్లన్నీ హీరోలకే, హీరోయిన్లు ఆ తర్వాతే... ఇదీ మన సమాజ విధానం.

3. కింది గడ్యం చదవండి. ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

50వ దశకపు రెండవభాగం నుంచీ డెబైయువ దశాబ్దం వరకూ రచయిత్రులు ఒక వెల్లువలా తెలుగు సాహిత్యాన్ని ముంచెత్తారు. ఆచంట శారదాదేవి, ఇల్లిందల సరస్వతీదేవి, మాలతి చందూర్, లత, శ్రీదేవి, వాసిరెడ్డి సీతాదేవి, రంగనాయకమ్మ, ద్వివేదుల విశాలాజ్ఞి, యద్దనపూడి సులోచనారాణి, ఆనందారామం, డి.కామేశ్వరి, బీనాదేవి మొదలైన రచయిత్రుల పేర్లు ఇంటింటా వినిపించే పేర్లల్యాయి. రచయిత్రుల నవలలతో నవలా సాహిత్యానికి తెలుగులో విస్తృతమైన మార్కెట్ ఏర్పడింది. రచయితలు ఆడవారి పేర్లతో తమ రచనలను ప్రచురించుకోవాలిన పరిస్థితి వచ్చింది. 1980వ దశకం తెలుగు సాహిత్యంలో స్త్రీల దశాబ్దంగా చెప్పవచ్చు. నవలా సాహిత్యంలో అరవయ్యవ దశాబ్దంలో తిరుగులేని స్త్రీల సంపాదించుకున్న రచయిత్రులు 80వ దశాబ్దంలో కవిత్వంలో కథలలో తమ ముద్ర వేశారు. అంతవరకు కవిత్వం తమదనుకునే పురుషుల భ్రమలను బద్దలు కొట్టారు. కవిత్వం రాయడమే కాదు. అంతవరకు కవిత్వంలోకి రాని స్త్రీల అణచివేతలోని పలుకోణాలను తమ కవితావస్తువుగా స్వీకరించారు.

అ) తెలుగు సాహిత్యంలో రచయిత్రులు ఏ కాలంలో వెల్లువలా వచ్చారు?

అ) 80వ దశకం స్త్రీల దశాబ్దమని ఎలా చెప్పగలవు?

ఇ) స్త్రీవాద కవయిత్రులు సాధించిన విజయాలు ఏమిటి?

ఈ) స్త్రీవాద సాహిత్యంలో ఏ వస్తువులు ప్రాధాన్యం వహించాయి?

ఉ) పై పేరాకు అర్థవంతమైన శీర్షికను పెట్టండి.

4. పారం అధారంగా కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

- అ) సంపాదకులు మహిళావరణం పుస్తకాన్ని ఎందుకు తీసుకురావాలనుకున్నారు?
- అ) మహిళావరణం రచయిత్రులు ఏ ఏ రంగాలకు చెందిన స్త్రీల వివరాలు సేకరించాలనుకున్నారు?
- ఇ) మహాన్నతులైన స్త్రీల విశేషాలు సేకరిస్తున్న సందర్భంలో సంపాదకులు పొందిన అనుభూతులు ఏంటి?
- ఈ) మహిళావరణం పుస్తకంలోకి ఎంతో మంది స్త్రీలను తీసుకోవాలని ఉన్న కొద్దిమందిని మాత్రమే ఎంపిక చేసుకోవడానికి గల కారణాలు ఏమిటి?
- ఉ) మహిళావరణం పుస్తక ప్రచురణలో సంపాదకులకు సహాయపడిన వారెవరు?

II. పృథ్వీకరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఆలోచించి పదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) “సామాన్యంగా చరిత్ర నిర్మాతలుగా స్త్రీలకు గుర్తింపు దొరకదు” దీంతో మీరు ఏకీభవిస్తారా? ఎందుకు?
- అ) రచయిత్రులు సంకలనం చేసిన పుస్తకానికి “మహిళావరణం” అనే పేరు సరిపోయిందని భావిస్తున్నారా? ఎందుకు?
- ఇ) “ప్రతివాళ్ళూ ప్రశ్నించారు చరిత్ర సాగినక్రమాన్ని!” అని స్త్రీల గురించి రచయిత్రులు ఎందుకు పేర్కొన్నారు?

2. కింది ప్రశ్నలకు ఆలోచించి పదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) చరిత్ర నిర్మాతలుగా స్త్రీలు ప్రధానంగా ఉన్నారనే భావన సంపాదకులకు కలగడానికి గల కారణాలను వివరించండి.
- అ) “ఈ స్త్రీలందరూ ఈ చరిత్రను నిర్మించేందుకు ఎంత మూల్యం చెల్లించారో తలచుకుంటే మా గుండెలు బరువెక్కాయి” అనడంలో పీఠికాకర్తల ఆంతర్యం ఏమిటి?

3. కింది అంశాల గురించి సృజనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

- అ) ఒక ప్రముఖ స్త్రీవాద రచయిత్రి మీ పారశాల వార్ల్కోత్సవంలో ముఖ్య అతిథిగా పాల్గొనడానికి వస్తున్నారు. వారిని మీరు ఏమి ప్రశ్నించదలచుకున్నారో ఆ ప్రశ్నల జాబితా రాయండి.
- అ) మహిళల పట్ల చూపుతున్న వివక్షలను, వారి మీద జరుగుతున్న దాడులను ఖండిస్తూ, మహిళలందరూ దైర్యంతో మెలగాలని తెలియజేసేలా ఒక కరపత్రం తయారుచేయండి.

III. భాషాంశాలు

పదజూలం

1. కింది వాక్యాలలో గీతగీసిన పదాలకు పర్యాయపదాలు రాయండి.

- అ) సామాన్యంగా చరిత్ర నిర్మాతలుగా స్త్రీలకు గుర్తింపు దొరకదు. (_____, _____, _____)
- అ) అందరికీ ఒక పద్ధతి పాటించడమే బాగుంటుంది. (_____, _____, _____)
- ఇ) ఎన్నో అనుభవాలు స్వరణలోకి తెచ్చుకున్నాను. (_____, _____, _____)

2. ఈ పారంలో శబ్దాలంకారం ఉన్న వాక్యాలను గుర్తించి రాయండి.

ఉదా: “అప్పుడు మా కులం వారిని ఆడవద్దన్నారు. } తర్వాత అన్ని కులాలవారిని ఆడవచ్చన్నారు.” } అంత్యానుప్రాస.

3. పారం ఆధారంగా కింది జాతీయాలు ఏ సందర్భాలలో వాడతారో వివరించండి.

అ) గుండెలు బరువెక్కడం	ఆ) నీరుకారిపోవడం	ఇ) కనువిప్పు
ఈ) కాలధర్మం చెందడం	ఉ) తునాతునకలు	

4. కింది పదాలను గుర్తించి వివరించండి.

అ) సామాజిక మార్పు	:	_____
ఆ) విజయోత్సవం	:	_____
ఇ) సామాజికాభివృద్ధి	:	_____
ఈ) సాంస్కృతిక వారసత్వం	:	_____
ఉ) అగ్రతాంబాలం	:	_____

వ్యక్తరణాంశాలు

1. కింది వాక్యాలు ఏర్కమైన వాక్యాలో గుర్తించి రాయండి.

ఉదా : మీరు రావద్దు - నిషేధార్థక వాక్యం.

- అ) దయచేసి నన్ను కాపాడు.
- ఆ) మీరు రావచ్చు.
- ఇ) వారందరికి ఏమైంది?
- ఈ) నేను తప్పక వస్తాను.
- ఉ) ఆహా! ఎంత బాగుందీ!
- ఊ) వారు వెళ్వచ్చా?

2. కింద ఇచ్చిన సంఘులు - పదాల మధ్య సంబంధాన్ని గుర్తించి వాటిని జతచేసి, సూత్రాలు రాయండి.

ఇత్తుసంధి,	గుణసంధి,	సవర్జదీర్ఘసంధి,	ఉత్సంధి,	విసర్గసంధి
సహార్థాల్మం,	నిరాశ,	జీవనోపాధి,	మేమంతా,	ఆనందాన్నిచ్చిన

3. కింద ఇచ్చిన సమాసాలు - పదాలు వేటికి ఏవి వర్తిస్తాయో గుర్తించి ఆయా పదాలకు సంబంధించిన సమాసాలను, విగ్రహవాక్యాలు రాయండి.

సమాసం పేరు	సమాస పదం
తృతీయా తత్పురుష సమాసం	వితంతు వివాహం
సంభావనా పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం	విద్యాధికులు
షష్ఠి తత్పురుష సమాసం	గంగానది
ద్విగు సమాసం	ముప్పుయినంవత్సరాలు
ద్వంద్వ సమాసం	స్త్రీపురుషులు
	భారతదేశం

4. కింది ఉదాహరణలు ఏయే అలంకారాలకు చెందినవో గుర్తించండి. సమన్వయం రాయండి.

అ) సుదతీ నూతన మదనా!
మదనాగతురంగ పూర్ణమణిమయసదనా!
సదనామయ గజ రదనా!
రదనాగేంద్ర నిభకీర్తి రస నరసింహా!

ఆ) మానవా! నీ ప్రయత్నం మానవా?
ఇ) తండ్రి! హరి జేరుమనియెడి తండ్రి తండ్రి.

5. కింది సమాస పదాలను వాటి విగ్రహ వాక్యాలను పరిశీలించండి.

అ) ప్రతి దినము	దినము దినము
అ) యథాశక్తి	శక్తి ఎంతో అంత (శక్తినమనరించి)
ఇ) ఆబాలగోపాలం	బాలుడి నుండి గోపాలుని వరకు
ఈ) అనువర్ధం	వర్ధముననుసరించి

ఫీటన్నింటిలోను పూర్వపదాలుగా అవ్యయాలు ఉన్నాయి కదూ! అంటే ఈ సమాసాల్లో పూర్వపద ప్రాధాన్యం ఉంటుంది. పూర్వపదాలు లింగ, వచన, విభక్తి శూన్యంగా ఉంటాయి. ఇలాంటి భావంతో ఉన్న, సమాసాన్ని ‘అవ్యయాభావసమాసం’ అని అంటాం.

6. కింది ఉదాహరణలకు విగ్రహవాక్యాలు రాయండి.

అ) అనుకూలం ఆ) యథామూలం ఇ) ప్రతిమాసం

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ♦ వివిధ రంగాలలో ప్రసిద్ధులైన మహిళల ఫోటోలను, జీవిత విశేషాలను సేకరించి ఒక మోడల్ మహిళాపరణం పుస్తకాన్ని తయారుచేయండి. ప్రదర్శించండి.

పురుషుడు అనేక తరాలుగా ఏదో ఒకవిధంగా స్త్రీపై
అధిపత్యం వహిస్తున్నాడు. దానితో స్త్రీ
అత్యున్మానతాభావాన్ని పెంచుకున్నది. స్త్రీ పురుషుని యొక్క
సహచరి. ఆమెకు కూడా అమోఘమైన శక్తిసామరథ్యాలు
ఉన్నాయి. పురుషులతో సమానమైన స్వేచ్ఛాస్వాతంత్రాలు
సమానహక్కులు ఉన్నాయి.

- గాంధీజీ

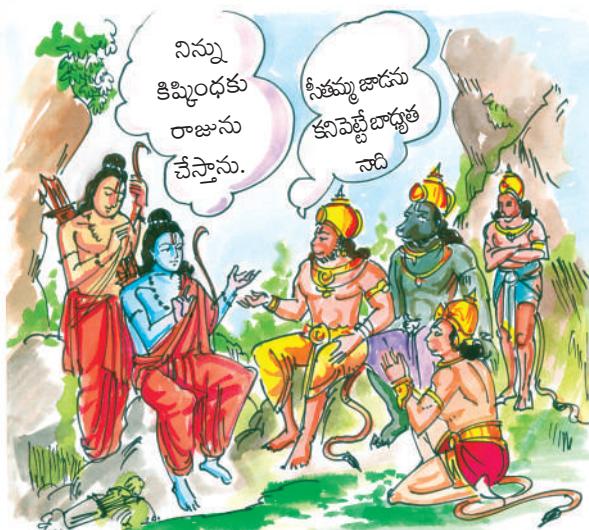

8

సముద్రలంఘనం

- అయ్యలరాజు రామభీడుడు

ఆలోచించండి - చెప్పండి

ప్రశ్నలు:

- పక్క చిత్రంలో ఎవరెవరున్నారు?
- ఎవరెవరి మధ్య సంభాషణ ఎందుకు జరుగుతున్నదో చెప్పండి.
- 'సీత' జాడ తెలుసుకున్నది ఎవరు? ఆయన ఏ మార్గంలో లంకకు చేరాడు?

పార్యాంశ నేపథ్యం

నేపథ్యం : సీతాన్యేషణలో రామలక్ష్మణులు కిప్పింధకు చేరుకుంటారు. సుగ్రీవునితో స్నేహం చేస్తారు. సుగ్రీవుడు సీతను వెతకడానికి వానర సైన్యాన్ని నాలుగు దిశలకు పంపిస్తాడు. ఆంజనేయుని బృందం దక్కిణ దిశకు వెళ్తంది. జాంబవంతుని ప్రోత్సాహంతో ఆంజనేయుడు మహాంద్రగిరి నుంచి సముద్ర లంఘనానికి సిద్ధమౌతాడు. ప్రస్తుత పార్యభాగం అయ్యలరాజు రామభీడుడు రచించిన 'రామాభ్యుదయము' అను ప్రబంధంలోని ఆరవ ఆశ్వసం లోది.

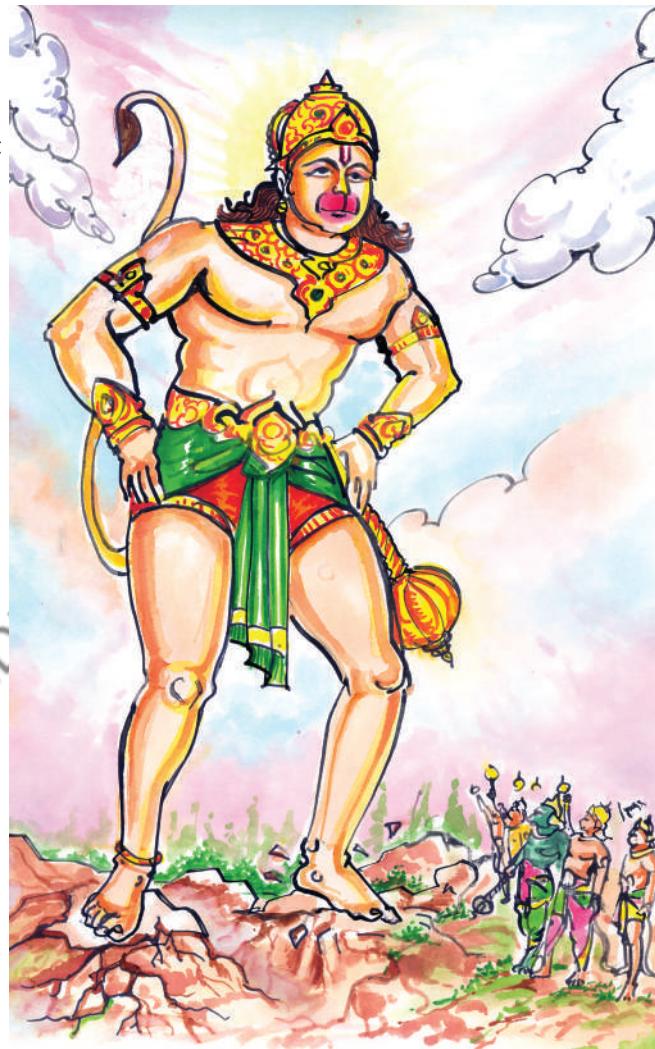
విద్యార్థులకు సూచనలు

- పారం చదవండి. పదవట్టిక చూసి తెలియని పదాలకు అర్థాలు తెలుసుకోండి.
- సందర్భానికి తగిన అర్థాన్ని గ్రహించి చిత్రాలు ఆధారంగా పారం భావాన్ని గ్రహించండి.
- అర్థంగాని విషయాలను గురించి మొదట జట్టులో చర్చించండి. తర్వాత ఉపాధ్యాయుడితో చర్చించి అవగాహన పెంచుకోండి.

ప్రవేశిక

సీతాన్యేషణకోసం వాయుపుత్రుడైన హనుమంతుడు తోకతో ఎగరదం చూసిన దేవతలు “సూర్యుడు చాలా వేగంతో పెద్ద కాడిపున్న తన రథాన్ని నడిపిస్తూ ఇటు వచ్చాడేమో” అని అనుకున్నారు. దేవతలయొక్క ఊహను నిజంచేస్తూ హనుమంతుడు సముద్రాన్ని ఏవిధంగా లంఘించాడో చూద్దామూ!

- సీ. అదుగు లొత్తినపట్లఁ బిదుగు మొత్తినయట్ల
బహుమహోవలములు పగిలి పడగఁ
దోఁక త్రిప్పినపట్ల మూఁక విప్పినయట్ల
బలుగాన లిలఁ గూలి బయలు గాఁగఁ
గేలఁ దళ్లినపట్లఁ గోల గౌళ్లినయట్లఁ
గరికేసరాదులు గలఁగి పఱవ
రంతు చూపినపట్ల వంతు మోపినయట్ల
గుహలు ప్రతిధ్వనుల్ గ్రుమ్మరింపఁ
- తే. గంపితథరాథార్థిత్యకార్యరీత
రంగఘుట లెల్లెడల నుప్పరంబు లెగసి
పడి తడిపి కార్యాదాహవిభ్రాంతకపుల
యుల్లములతో దవాగ్నులజల్లజేయ, (1)
- తే. ఒడలు వడసిన తమతండ్రి వడువు దోప
రయమునకుఁ గూటకోటులన్నియుఁ జలింపఁ
బరిగి గిరి గాఢుకొడు కెక్కి తిరిగి తిరిగి
యొక్క చో నిల్చి దక్షిణదిక్కుఁ జూచి. (2)
- క. కటకట! ధరణీకటితట
పట మనపించుకొనఁ గన్న పొరావారం
బిటు వచ్చి కుటీలదానవ
పుటభేదనవప్రవరిభాఁ యనఁ దగుఁగా (3)
- ఆ. గాఢు వేల్పుపట్టి గట్టిక్కి యుక్కునఁ
జూచె సూటి నేటిజోటిమగని
భావిసేతు వచ్చుపడ లంకకడకును
సూత్రపట్టమాట్టిఁ జూట్టి వెలుఁగ (4)
- *మ. తన చూ పంబుధిమీఁదఁ జాచి శ్రవణద్వంద్వంబు రిక్కించి వం
చిన చంచద్వాజముల్ సముత్సుటకటీసీమంబులన్ బూస్సి తోఁ
క నభోపీధికిఁ బెంచి యంధ్రు లితియంగఁ బెట్టి బిట్టూది గ్ర
క్కున నక్కాండ యడంగఁల్రోక్కి పయకిం గుప్పించి లంఘించుచోన్ (5)

క. గిరి గ్రుంగంద్రాక్షి చెంగున
హరి నింగికి దాంటుగొనిన హరిహరి యవుడా
హరి యెగసినట్లు దోచక
గిరి యెగసినయట్లు తోచేఁ గెళవుల కెల్లన్. (6)

క. గిరికార్యకనిర్గతమై
హరిశర మపు డసురవరపురాభిముఖంటై
సురగరుదదురవలోక
త్వరతోఁ జనె నొకమహారవం బుదయింపన్ (7)

క. వాలంబుఁ దానుఁ గరువలి
వేలుపుఁ గొడు కరుగుఁ జూచి విపరీతగతిన్
దోల దొరఁకొనెనో రవి యటు
దేలం బెనుగాడితోడితే రని రమరుల్ (8)

క. పవనజజంఘుసంభవ
పవనము వడిఁగడలిఁ బాయవడ నడుఁచి మహా
విపరమునకుం జొరంబడి
పవనాశనకోటి నాశపతచి గమించెన్ (9)
రఘువరేణ్యకోధరసము లంకకు ముట్టుఁ
గ్రోవ్వారు కాలువ ద్రవ్య ననఁగ
నాగామి సేతుబంధానురూపంబుగాఁ
జీయు గుణావర్తమో యనంగ
నవయశో వసనంబు లవని కర్మించి య
చ్ఛేల్చు నల్లనివల్పు చించె ననఁగఁ
దనుఁ జూడ శేషుండు తలుపులు దెఱచిన
బలిమందిరంబు వాకిలియొ యనఁగ
నొక నిమిష మాత్ర మప్పుడయ్యదథి నడుమ
నతుకువడి తోఁచే నదరంటుఁ జుచి పతుచు
నలఘుజంఘూ ప్రభంజనంబులుఁ దనర్మి
యతఁడు ప్రాలేఁ ద్రికూటకూటూగ్రవీధి. 10

పార్యభాగ వివరాలు

వద్దనాప్రధానమైన కావ్యాలు ప్రబంధాలు. శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలాన్ని (16వ శతాబ్ది) తెలుగు సాహిత్యచరిత్రలో 'ప్రబంధయుగం' అంటారు. పురాణ, ఇతిహసాల నుండి చిన్నకథను తీసుకొని వద్దనలు కలిపి పెంచి స్వతంత్ర కావ్యంగా రచిస్తే దాన్ని 'ప్రబంధం' అంటారు. వీటిలో అష్టాదశ (18 రకాల) వద్దనలుంటాయి.

కవి పరిచయం

అయ్యలరాజు రామభద్రుడు. క్రీ॥శ్రీ 16వ శతాబ్దివాడు. కడవజిల్లా ఒంటిమిట్ట ప్రాంతంవాడు.

ఈతడు శ్రీకృష్ణదేవరాయల ఆస్థానంలోని ఆష్టాదిగ్గజ కవులలో ఒకడు. రామభద్రకవి రామాభ్యుదయ కావ్యాన్ని అఖియ రామరాయల మేనల్లుడైన గొబ్బారి నరసరాజుకు అంకితమచ్చాడు. ఇతని మరొకరచన 'సకల కథాసార సంగ్రహం'.

శ్రీరామ కథను ఎనిమిది ఆశ్వాసాల ప్రబంధంగా మలచాడు. ప్రతిపద్యంలో కల్పనావాతుర్యం కనిపిస్తుంది. రామభద్రుని కవితాసామృద్ధమంతా చమత్కారంతో కూడినదని అతని వద్దనలద్వారా ప్రస్ఫుటమాతుంది. ఇతనికి 'చతురసాహిత్య లక్ష్మణచక్రవర్తి', 'ప్రతివాదిమదగజ పంచానన' అనే బిరుదులు ఉన్నాయి.

సారాంశం

- సముద్రాన్ని లంఘించడానికి సిద్ధమైన హనుమంతుడు అడుగులు వేస్తుంటే పిడుగులు పడినట్లు పెద్దపెద్ద రాళ్ళు పగిలి పడిపోతున్నాయి. వేగంగా తోకను తిప్పినప్పుడు వచ్చిన గాలికి పెద్ద పెద్ద అడవులే చెదరగొట్టబడినట్లు బయళ్ళు ఏర్పడుతున్నాయి. చేతితో చరచినప్పుడు క్రరంతో కొట్టినట్లూగా ఏనుగులు, సింహేలు మొదలైన క్రూరజంతువులు కూడా కలతపడి పరుగులు పెడుతున్నాయి. హనుమంతుడు ఆటాడుతున్నట్లు ధ్వని చేస్తే, పోటీపడుతూ గుహలు ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి. అక్కడి కొండల కంపనాలవల్ల కొండనేలలపై గల సెలయేళ్ళ తరంగాలు ఆకాశవీధికి వ్యాపించాయి. అపి రామకార్యం పూర్తి చేయాలనే ఆతురతతో తపించిపోతున్న కోతుల మనస్సుల్లోని దావాగ్నిని చల్లార్చి వేస్తున్నాయి.
- బలంగాణస్తు వాయుదేవునిలా వేగంగా వెళ్తున్న హనుమంతుని వేగానికి పర్వత శిఖరాలన్నీ కంపిస్తున్నాయి. వాయుపుత్రుడైన హనుమంతుడు పెరిగి ఒక కొండ పైకెకిక్క అక్కడ తిరిగి తిరిగి ఒకచోట నిలబడి దక్కిణ దిక్కుకు చూశాడు.
- "అయ్యయో! భూదేవి నడుముకు కట్టిన ప్రస్తుంలా శోభిల్లే సముద్రం ఇటు దిక్కుకి వచ్చి ఈ దుష్ట రాక్షసులున్న కోటకు ముందుండే కండకంగా మారిందే" అని హనుమంతుడు విచారించాడు.
- వాయుదేవుని ముద్దుల కొడుకైన ఆంజనేయుడు కొండనెక్కి లంకవైపు సూచిగా చూశాడు. ఆ చూపు ఎలా ఉండంటే సముద్రంపై రాబోయే కాలంలో రఘువీరుడు లంకవరకు నేతువును ఏర్పాటుచేయుటకు కొలత తీసుకున్న దారంలా ఉన్నది.
- హనుమంతుడు సముద్రంపై చూసి, రెండుచెవులూ రిక్కించి, వంగి కదిలిస్తున్న చేతులను విశాలమైన నడుముకు ఆనించి, తోకను ఆకాశవీధికి పెంచి, పాదాలు దగ్గరగా పెట్టి, గట్టిగా గాలిపీల్చి, తాను నిలబడిన కొండను ఒక్కసారిగా అణగరొక్కి పైకి కుప్పించి లంఘించాడు.

6. అంజనేయుడు ఆ విధంగా కొండను అణగదొక్కి ఆకాశం పైకి ఎగిరి ప్రయాణిస్తుంటే, హనుమంతుడు ఎగిరినట్లు కాక ఒక పర్వతము ఎగిరినట్లుగా దూరంనుండి చూసేవారికి అనిపించింది.
7. కొండ అనే విల్లు నుండి వెలువడిన హనుమంతుడు అనే బాణం, గొప్ప ధ్వనితో రాక్షసుల పట్టణమైన లంకవైపు వెళ్లింది. అది దేవతలకు గాని, గరుడులకు గాని చూపునకండనంత వేగంతో దూసుకుపోయింది.
8. వాయువుత్రుష్టిన హనుమంతుడు తోకతో ఎగరడం చూచిన దేవతలు “సూర్యుడు చాలా వేగంతో పెద్ద కాడి ఉన్న తన రథాన్ని నడిపిస్తూ ఇటు వచ్చాడేమో” అనుకున్నారు.
9. వాయుసుతుడైన హనుమంతుని పిక్కల నుండి పుట్టిన గాలి వేగంగా సముద్రాన్ని చీల్చి లోతుకు ప్రవేశించింది. ఆ గాలి సముద్రపు అదుగున ఉన్న పాతాళంలో నిపసిస్తూ వాయువే (గాలి) ఆహారంగా గల పాములకు ఆహారం వచ్చిందేమో అనే ఆశను కలిగించి వెళ్లింది.
10. శ్రీరాముని కోపప్రవాహం లంకకు చేరేటట్లుగా కాలువ తవ్వినారా అన్నట్లు, రాబోయే కాలంలో నిర్మించే సేతుబంధసానికి అనుగుణంగా చేసిన అల్లెతాడుధ్వని సుడులా అన్నట్లు, కొత్తవైపున కీర్తివస్త్రాలను భూమికి అర్పించి, అంతకు ముందున్న సల్లని వస్త్రాలు చించెనా అన్నట్లు, హనుమంతుని చూడడానికి ఆదిశేషుడు వచ్చి తలుపులు తెరిచిన బలివక్రవర్తి ఇంటి వాకిలా అన్నట్లు ఒక్క నిమిషం సముద్రునిమధ్య కనబడిన త్రికూట పర్వతం మీద తన బలమైన పిక్కల ప్రతాపాన్ని చూపుతూ హనుమంతుడు ఆగాడు.

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. పారంలోని పద్మాలను రాగ, భావయుక్తంగా చదవండి.
2. ‘కటుకటు పో యన దగెగా’ - పద్మభూవాన్ని సాంతమాటల్లో చెప్పండి.
3. పాతానికి ‘సముద్రలంఘనం’ శీర్షిక సరిపోయిందా? ఏ విధంగానో తెలపండి?

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది భావం వచ్చే పద్మపాదాలు గుర్తించి, సందర్భం వివరించండి.
 - (అ) ప్రవాహ తరంగాలు ఆకాశాని కెగిశాయి.
 - (అ) ఒకచోట నిలబడి దక్కిణం వైపు చూశాడు.
 - (ఇ) ఒక గొప్పధ్వని పుట్టింది.
 - (ఈ) బలివక్రవర్తి ఇంటి వాకిలా అన్నట్లన్నది.

2. పారంలోని పద్మాలలో హనుమంతుని సముద్ర లంఘునానికి సంబంధించిన వర్ణనలు ఉన్నాయి కదా! కవి కింది అంశాలను వేచితో పోల్చాడు? ఆ పద్మ పాదాల కింద గీత గీయండి. చదవండి.

(అ) హనుమంతుని అడుగులు (ఆ) హనుమంతుని చూపు (ఇ) హనుమంతుడు ఆకాశంలో ప్రయాణించడం

3. కింది పద్మం చదివి ప్రశ్నలకు సరైన సమాధానాన్ని కుండలీ కరణా()లలో రాయండి.

తే.గీ.॥ పవన తనయ నీ వర్షము, స్వర్షసమము
వాయువుత్ర నీ వేగము, వాయుసమము
అసుర వనమును కాల్యు నీ వగ్నిసమము
రామదూత నీ చరితము, రమ్యమయము

- (అ) ఆంజనేయుని దేవకాంతి స్వర్షసమం కదా! స్వర్షమంటే ()
(i) వెండి (ii) ఇత్తడి (iii) బంగారం (iv) రాగి
- (ఆ) హనుమంతుని వేగం దీనితో సమానమైంది. ()
(i) విమానంతో (ii) పక్కితో (iii) గరుడునితో (iv) వాయువుతో
- (ఇ) అసురులు ఎవరంటే ()
(i) దేవతలు (ii) పాములు (iii) రాక్షసులు (iv) గంధర్వులు
- (ఈ) రమ్యచరితుడైన హనుమంతుడు ఈవిధంగా ప్రసిద్ధుడు ()
(i) శివదూతగా (ii) ఇంద్రదూతగా (iii) బ్రహ్మదూతగా (iv) రామదూతగా
- (ఉ) అసురవనాన్ని కాల్చే సమయంలో హనుమ ఎలాంటివాడు? ()
(i) అగ్ని (ii) వాయువు (iii) ఇంద్రుడు (iv) రాముడు

4. పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

- (అ) హనుమంతుడికి లంక ఎలా కనిపించింది?
(ఆ) హనుమంతుడు సముద్రలంఘునానికి ముందు ఎలా సిద్ధమై లంఖించాడు?
(ఇ) హనుమంతుడు ఆకాశంలోకి ఎగిరినప్పుడు సమీపంలోని వారికి ఏమనిపించింది?
(ఈ) హనుమంతుడు లంకవైపు ఎలా ఎగిరాడు?
(ఉ) మహావేగంతో వెడుతున్న హనుమంతుని చూసి దేవతలు ఏమనుకున్నారు?

5. కింది ప్రశ్నలకు ఐదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- (అ) హనుమంతుడు సముద్రాన్ని లంఖించడానికి సిద్ధమై అడుగులు వేసినపుడు పెద్ద పెద్ద కొండలు బద్దలై, చెట్లు పెకిలింపబడి, ఏనుగులూ సింహాలూ పరుగులు పెట్టాయి, కొండ గుహలు ప్రతిధ్వనించాయి.
దీన్ని బట్టి హనుమంతుని బలం ఎంతటిదో ఊహించి రాయండి.
- (ఆ) వానర సైన్యంలో ఎంతో మంది వీరులుండగా సముద్రలంఘునానికి హనుమంతుష్టే ఎన్నుకోదానికి గల కారణాలు ఏమై ఉండవచ్చు?
- (ఇ) హనుమంతుడు సముద్రలంఘునానికి ముందు చేసిన చేప్పల ఆంతర్యం ఏమై ఉంటుంది?

(ఈ) హనుమంతుడు ఆకాశంలోకి ఎగరగా సమీపంలోనివారికి ఒక పెద్ద కొండ ఎగిరిందా! అని అనిపించింది. అలా ఎందుకు అనిపించిందో రాయండి.

6. కింది ప్రశ్నలకు పదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- (అ) హనుమంతుణ్ణి గురించి మీ సాంతమాటల్లో రాయండి.
- (ఆ) హనుమంతుడు సముద్రాన్ని లంఘించిన విధానాన్ని కవి ఎలా వ్యర్థించాడు?

7. కింది అంశాల గురించి సృజనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

1. హనుమంతుడి సముద్రలంఘనానికి ముందు వానరులందరూ మహేంద్రగిరికి చేరుకున్నారు. ఎవరు సముద్రాన్ని దాటగలరు? అనే చర్చ బయలుదేరింది. హనుమంతుడు, జాంబవంతుడు, అంగదుడు ఇతర వానరులు ఉన్నారు. వాళ్లు ఏమేమి మాట్లాడుకొని ఉంటారు? సంభాషణ రూపంలో రాయండి?

లేదా

మీ పారంలో హనుమంతుని శక్తియుక్తులను వ్యర్థించిన కవిని ప్రశంసిస్తూ, అతని రచనలు చదవమని సలహా ఇస్తూ మిత్రునికి ఒక లేఖ రాయండి.

పదజాలం

1. కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదాలకు సమానార్థక పదాలను భాషీల్లో రాయండి.

- (అ) హనుమంతుడు కొండకొమ్మును నిలబడ్డాడు ఆ.....న అతడు సూర్యగోళంళా ఉన్నాడు.
- (ఆ) వివరము లో సర్వమంది. ఆ.....లో చేయపెట్టకు.
- (ఇ) హనుమంతుడిగిరితే ధూళి నభము నకు ఎగిసింది అది అంతటా వ్యాపించింది. తర్వాత లోని సూర్యుని కూడా కమ్మేసింది.

2. కింది ప్రకృతులకు వికృతులు, వికృతులకు ప్రకృతులు రాసి సాంత వాక్యాలలో ప్రయోగించండి.

- (అ) సముద్రాన్ని వార్ధి అని కూడా అంటారు.
- (ఆ) దశ్మిణ దిశ యముని స్థానం.
- (ఇ) మంచి గొనములు అలవరచుకోండి.
- (ఈ) నిముసమైనా వృథాచేయకు.
- (ఉ) అగ్నిలో చేయపెడితే కాలుతుంది.

3. కింద ఇచ్చిన పదాలకు వ్యత్పత్త్రాలను జతచేయండి.

పదం	వ్యత్పత్త్రం
(అ) కార్మకం	() 1. అపారమైన తీరం గలది.
(అ) అమరులు	() 2. దనువు ఆనే స్త్రీ యందు పుట్టినవాళ్ళు.
(ఇ) ఉదధి	() 3. జూలు కలిగినది.
(ఈ) ప్రభంజనం	() 4. కర్కుంచునిచే చేయబడినది.
(ఊ) దానవులు	() 5. ఉదకము దీనియందు ధరించబడును.
(ఊ) కేసరి	() 6. వృక్షశాఖలను విరగ్గాటేది.
(బు) ధరాధరం	() 7. మరణము లేనివారు.
(బు) పొరావారం	() 8. ధరను ధరించునది.

వ్యక్తరణాంశాలు

సంఘలు, సమాసాలు

1. కింది పదాలు విడదీసి సంధి పేరు రాయండి.

(అ) హరియవుడు	(ఆ) కూటూగ్రామీధి	(ఇ) పురాభిముఖుడు	(ఈ) అణగదొక్కి
(ఊ) వాడుగొట్టె	(ఊ) నీవుడక్కరివి	(బు) వారువోరు	(బు) రారుగదా

2. పాల్యాంశం సుండి షష్ఠి తత్పురుష సమాసానికి ఉదాహరణలు రాయండి. వాటికి విగ్రహవాక్యాలు రాయండి.

ఉదా : కూటూగ్రాము - కూటము యొక్క అగ్రము

అలంకారాలు :

* శబ్దాలంకారాల్లో వ్యత్పనుప్రాస, అంత్యానుప్రాస లాంటివే మరికొన్ని ఉన్నాయి. వాటిని గురించి తెలుసుకుండాం.

1. ముక్తపదగ్రస్తం

కింది పదాయనిన్ని పరిశీలించండి. ప్రత్యేకతను గుర్తించండి.

కం. మన వేటికి నూతనమా!

తన మానినిఁ బ్రేముఁ దనకుఁ దక్కితిననుమా

నను మానక దయ దనరం

దనరంతులు మాని నరసధవు రమ్మనవే.

- * పై పద్యంలోని ప్రత్యేకతను గమనించారు కదా!

ఒక పద్యపాదంగాని, వాక్యంగానీ ఏ పదంతో హృతవుతుందో అదే పదంతో తర్వాత పాదం / వాక్యం మొదలవుతుంది. దీనే ముక్కపదుగ్రస్త అలంకారం అంటారు.

2. యుమకము

కింది వాక్యాలు పరిశీలించండి. ప్రత్యేకతను గుర్తించండి.

- లేమా! దనుజుల గెలువంగలేమా

(లేమా = స్త్రీ; గెలువగలేమా = గెలువదానికి మేమిక్కడ లేమా (ఉన్నాం కదా!))

- ఆ తోరణం శత్రువులతో రణానికి కారణమైంది.

(తోరణం = ద్వారానికి కట్టే అలంకారం; రణం = యుద్ధం)

- * పై రెండు సందర్భాలల్లోనూ ఒకే పదం అర్థభేదంతో ప్రయోగించడం జరిగింది. దీనే ‘యుమకాలంకారం’ అంటారు.

3. లాటానుప్రాస

కింది కవితా భాగాలను / వాక్యాలను చదవండి. ప్రత్యేకతను గమనించండి.

- హరి భజియించు హస్తములు హస్తములు... (చేతులే, నిజమైనచేతులు)

- చిత్రపుధితో జేసెడి సేవ సేవ. (సేవయే నిజమైన సేవ)

- * పై రెండు సందర్భాలల్లోనూ ఒకే పదం అర్థర్థంలో తేడా ఉండేటట్లు ప్రయోగించారు. ఈ విధంగా ఒకే పదాన్ని, అర్థం ఒకటే అయినా తాత్పర్యభేదంతో ప్రయోగించడాన్ని ‘లాటానుప్రాసాలంకారం’ అంటారు.

సుగాగమసంధి :

4. కింద పదాలను విడదీయండి. మార్పును గమనించండి.

- చేయునతడు.

- వచ్చునప్పుడు.

పై పదాలను విడదీనే -

- చేయు + అతడు

- వచ్చు + అప్పుడు

- చేయు, వచ్చు క్రియలకు చివర ‘ఉత్తు’ ఉంటుంది. వీటికి అచ్చు కలిసింది. (‘అ’తడు, ‘అ’ప్పుడు). అప్పుడు రెండు పదాల్లోనూ లేని ‘నే’ అనే హల్లు కొత్తగా వచ్చి చేరి చేయు అతడు అనేది చేయునుతడు గాను, వచ్చు అప్పుడు వచ్చు నప్పుడు గానూ మారిపోయింది. ఈ సందర్భాల్లో ‘నే’ కొత్తగా వచ్చి చేరింది. ‘నే’ ఆగమం కాబట్టి ఇట్లు ఏర్పడటాన్ని ‘సుగాగమ సంధి’ అంటారు.

సూత్రం : ఉదంత తద్దర్శర్మా విశేషణానికి అచ్చుపరమైతే సుగాగమం వస్తుంది.

కింది ఉదాహరణలు విడదీసి, లక్ష్మణాలు సరిచూడండి -

- 1) పోవునట్లు
- 2) కలుగునప్పుడు

5. పై సందర్భంలోనే గాక మరికొన్ని చోట్లు ‘సుగాగమం’ వస్తుంది. కింది పదాలను పరిశీలించండి.

- అ) తళుకు + గజ్జెలు
 - 1) సమాసాలలో ఉదంతాలైన స్త్రీసమాలకు, పు, ఉపులకు పరుష సరళములు పరములైనప్పుడు నుగాగమం వస్తుంది.
 - 2) ద్రువానికి సరళశ్శీరాలు పరమైనప్పుడు లోపసంశ్లేషులు విభావణగా అవుతాయి.
 - 3) తళుకు గజ్జెలు (దుతలోపం)
 - 4) తళుకునుజ్జెలు (సంశ్లేషం)
 - 5) వర్గయుక్కరళాలు పరమైనప్పుడు ఒకానొకప్పుడు ద్రుతానికి పూర్ణబిందువూ కనబడుతోంది.
 - 6) తళుకుంగజ్జెలు (పూర్ణబిందువు)
- అ) ఉన్నతము + గొడుగు
 - 1) కర్మధారయాలలో మువర్జకానికి పు, ఉపులవుతాయి.
 - 2) సమాసాలలో ఉదంతాలైన స్త్రీసమాలకు పు, ఉపులకు పరుష సరళాలు పరమైతే నుగాగమం వస్తుంది.
- అ) ఉన్నతంపున్న + గొడుగు
 - పైన (అ) లో ఉన్న 2వ సూత్రంచేత ‘ఉన్నతంపుగొడుగు’, ‘ఉన్నతంపున్నోడుగు’ అని ఏర్పడతాయి.
 - పైన (అ) లోని 3వ సూత్రంచేత ‘ఉన్నతంపుంగొడుగు’ అని ఏర్పడుతుంది.

కింది ఉదాహరణలు పరిశీలించి లక్ష్మణాలు సరిచూడండి.

- 1) సరసపుస్తనము -
- 2) తెల్లపుస్తనము -

6. ఇంకా కొన్ని సందర్భాల్లోనూ నుగాగమం వస్తుంది.

కింది పదాలను విడదీసి, పరిశీలించండి.

- అ) విధాతృనానతి - (విధాత యొక్క ఆనతి) = విధాతృ + ఆనతి.
- అ) రాజునాజ్ఞ - (రాజు యొక్క ఆజ్ఞ) = రాజు + ఆజ్ఞ.
- ◆ విగ్రహవాక్యాలనను సరించి పై సంధి పదాలు షష్ఠీతత్త్వరుషానికి సంబంధించినవని తెలుస్తున్నది.
 - పూర్వస్వరం స్థానంలో ‘బు’కారం, ఉత్తు ఉన్నాయి. వీటికి అచ్చుపరమైనప్పుడు నుగాగమం వచ్చింది.

అంటే - షష్ఠీతత్త్వరుషాల్లో ఉకారానికి, బుకారానికి అచ్చుపరమైనప్పుడు నుగాగమం వస్తుంది.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ◆ మీ పాతశాలలో జరిగే తల్లిదండ్రుల సమావేశంలో లేదా మరే ఇతర కార్యక్రమంలోనే హనుమంతుని ఏకపాత్రాభినయాన్ని ప్రదర్శించాలి. ఇందుకోసం కావలసిన సామగ్రిని తయారు చేయండి ఉదా॥ కిరీటం, గద, తోక మొదలయినవి. కావలసిన వాక్యాలను రాయండి, అభ్యాసం చేయండి, ప్రదర్శించండి!

పిరికివారు రోజుా చస్తారు.
సాహసికులు ఒకసారే మరణిస్తారు.

మాణిక్య వీణ

- విద్యాన్ విశ్వం

చదపండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

“సాందర్భం ఆరాధించేవాడా!
కవితలో, శిల్పంలో
పురుగులో, పుష్టంలో
మెరుపులో, మేఘంలో
సాందర్భం ఆరాధించేవాడా!
జీవించేవాడా!
సుఖించేవాడా! దుఃఖించేవాడా!
విష్ణులుడా! వీరుడా!
ప్రేమించేవాడా!
వియోగీ! యోగీ! భోగీ! త్యాగీ!
ఆలోచనలు పోయేవాడా!
అనునిత్యం అన్మేషించేవాడా!
చెట్టూ, చెరువూ, గట్టూ, పుట్టూ
ఆకసంలో సముద్రంలో
అన్మేషించేవాడా!”

- తీర్మ

ప్రశ్నలు:

- ఈ కవిత ఎవరిని గురించి తెలుపుతుంది?
- కవితలో పేర్కొన్న మానవుని ప్రశ్నక లక్షణాలేవి?
- మానవుడై ఎన్ని కోణాల్లో ఈ కవితలో దర్శించ వచ్చు?
- మానవునికి వివిధ లక్షణాలు ఎలా సంక్రమించి ఉండవచ్చు?
- మీ దృష్టిలో మానవుడెలాంటివాడు?

పాత్యం ఉద్దేశం

ఆంధ్రప్రద్రభ వారపత్రికలో విద్యాన్ విశ్వం “మాణిక్యవీణ” శీర్షికన వ్యాసాలు, కవితలు రచించారు. మాణిక్యవీణలో వీరు స్వీకరించని అంశం లేదని చెప్పాచు). మానవజీవన ప్రస్తానంతో కళ, కవిత్వం పెనవేసుకున్నాయని, మనిషి నిరంతర జ్ఞానాన్మేషి అని ఈ కవిత తెలుపుతుంది. మాణిక్యవీణను మీది, మానవీయ రాగాల్ని పలికించిన ఈ కవిత చారిత్రక ఘుట్టాల్ని తరచి చూపి మనిషి శాశ్వతత్వాన్ని తెలుపుతుంది.

సాంకేతికరంగంలోని అభివృద్ధిని మాత్రమే అభివృద్ధి అనుకుంటూ కళలను సాహిత్యాన్ని ఉపేక్షిస్తూంది. నేటితరం. మానవజీవితంతో ముదీవేసుకున్న కళలు, సాహిత్యం అనాదిగా సంక్రమించిన ఆస్తి అని తెలుపుతూ, విజ్ఞానమార్గంలో ప్రయుణించి సంస్కృతిని గౌరవిస్తేనే మనిషి శాశ్వతదుర్వాడని తెలుపడమే ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

పార్యభాగ వివరాలు

ఈ పార్యభాగం ‘వచన కవిత’ అనే సాహిత్య ప్రక్రియ, పద్య, గేయాల్లో ఉండే చందస్సుతో సంబంధం లేకుండా, వ్యాఖ్యానిక భాషలో రాసే కవితను వచన కవిత అంటున్నాం. చిన్న చిన్న పదాలు, వాక్యాలతో ధ్వని గర్జితంగా ఉండే కవిత వచన కవిత. ఈ పాఠం విద్యాన్ విశ్వం రచనా సంపుటిలోది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- రు పాఠం చదవండి. అర్థంకాని పదాలు గుర్తించండి.
- రు వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న ‘పదవిజ్ఞానం’ పట్టికలో చూసి లేదా నిఘంటువులో చూసి తెలుసుకోండి.
- రు పాఠం చిత్రం చూడండి. దీని ఆధారంగా కవిత సారాంశాన్ని ఊహించండి.

కవి పరిచయం

(1915–1987)

ఇంత మంచి పెన్నతల్లి
ఎందుకిట్లు మారెనో?

ఇంత మంది కన్నతల్లి
ఎందుకెండి పోయెనో?

అని ఆవేదనతో ‘పెన్నెలిపాట’ను స్మచించిన మానవీయ కవి విద్యాన్ విశ్వం. సాహిత్యవేత్తగా, రాజకీయ నాయకునిగా, ప్రతికా సంపాదకునిగా బహుముఖు దర్శనమిచ్చిన ‘విశ్వం’ అసలు పేరు మీసరగండ విశ్వరూపాచారి. అనంతపురం జిల్లా తరిమెల గ్రామంలో లక్ష్మిమై, రామయ్య దంపతులకు జన్మించిన విశ్వం, సంస్కృతాంధ్రాంగ్ భాషల్లో పండితుడు. మీజాన్, ప్రజారక్తి, ఆంధ్రప్రభు, ఆంధ్రజ్యోతి పత్రికల్లో వివిధ హోదాల్లో పనిచేస్తూనే సంస్కృత భాషలోని పలుగ్రంధాల్ని తెలుగులోకి అనువదించారు. ప్రతికా సంపాదకునిగా ‘ఆవి – ఇవి’, ‘తెలుపు – నలుపు’, ‘మాణిక్యవీణ’ వంటి శీర్షికలను భాష, సాహిత్యం, సమాజం, సైతిక విలువలు తదితర అంశాలపై సంపాదకీయాలు, ‘ప్రేమించాను’ అనే నవల, ‘ఒకనాడు’, ‘పెన్నెలిపాట’ అనే కావ్యాలు విద్యాన్ విశ్వం కలం నుండి జాలువారిన రచనలు. తన సాహిత్య సేవకు కళాప్రవృత్తి బిరుదు, డి. లిట్. పట్టాలనందుకున్నాడు.

ప్రవేశిక

ఆధునికయుగంలో వచన కవిత ఒక ముఖ్యమైన సాహిత్య ప్రక్రియ. ఇది భందోబధ్యత లేని కవితా ప్రక్రియ.

సరళమైన పదాలతో, సహజమైన వాడుక భాషలో, సూటిగా భావాన్ని వ్యక్తంచేసే వచన కవిత ద్వారా ఎందరో కపులు లోతైన భావాలను తేలికగా అందించారు.

మానవ పరిణామంలోని సౌందర్యాన్ని, కృషిని, సాధనసంపత్తిని, తాత్కృతతను విద్యాన్ని విశ్వం ఎంత హృద్యంగా చెప్పారో... చూడామా!

I

మంత్రాలతో చింతకాయలు
రాలనప్పుడు పద్య
సంత్రాసంతో చింతలు
పారిపోతాయా?

యంత్రాలతో జబ్బులు
నయం కానప్పుడు
తంత్రాలతో సమాజరుగృతలు
దారికి వస్తాయా?

అంటే అనవచ్చు,
జౌనని కొందరుతో
అనిపించనూ వచ్చు.

పొట్టలోని పుట్టకురువుతో సంఘం
కట్టదుట కళవళవడి పోతుంటే
నిట్టనిలువున రోదసిలోనికి
కట్టలు కట్టకొని దూసుకొనిపోయి
కట్టకొని పోయేదేమిటని

అంటే అననూవచ్చు.
జౌనని కొందరుతో
అనిపించనూవచ్చు.

ఆలోచించండి-చెప్పండి

- ❖ ఈ కవితలో ప్రాస పదాలు ఏమున్నాయి?
- ❖ “అంటే అనవచ్చు, జౌనని కొందరుతో అనిపించనూవచ్చు” అనే వాక్యాల ద్వారా మీరేమిగ్రహించారు?
- ❖ సమాజ రుగృతలు అంటే ఏమిటి? కొన్ని ఉదాహరణలు చెప్పండి.
- ❖ “పొట్టలోని పుట్టకురువుతో సంఘం కట్టదుట కళవళవడిపోవడం” అంటే ఏమిటి?

మనిషి కనువిచ్చినప్పుడే
వాని అందచందాలు చవిగొన్నాడు.

ఆనాడే ప్రకృతిని
అధీనం చేసుకోవడానికి
అందలి రంగులనూ రవశినీ
అనుకరించడానికి కూడా ఆయత్తమయినాడు.

గుహలలో నివసించేవాడే
గోడలపై గుర్రాలూ, జింకలూ గీసుకున్నాడు...

కాదు వీడనప్పుడే
మోదులు చివురించేలా
పాడడం ఆరంభించినాడు
గులకూల ములుకుమీదే
గొబ్బున కాలికి గజ్జె కట్టినాడు.

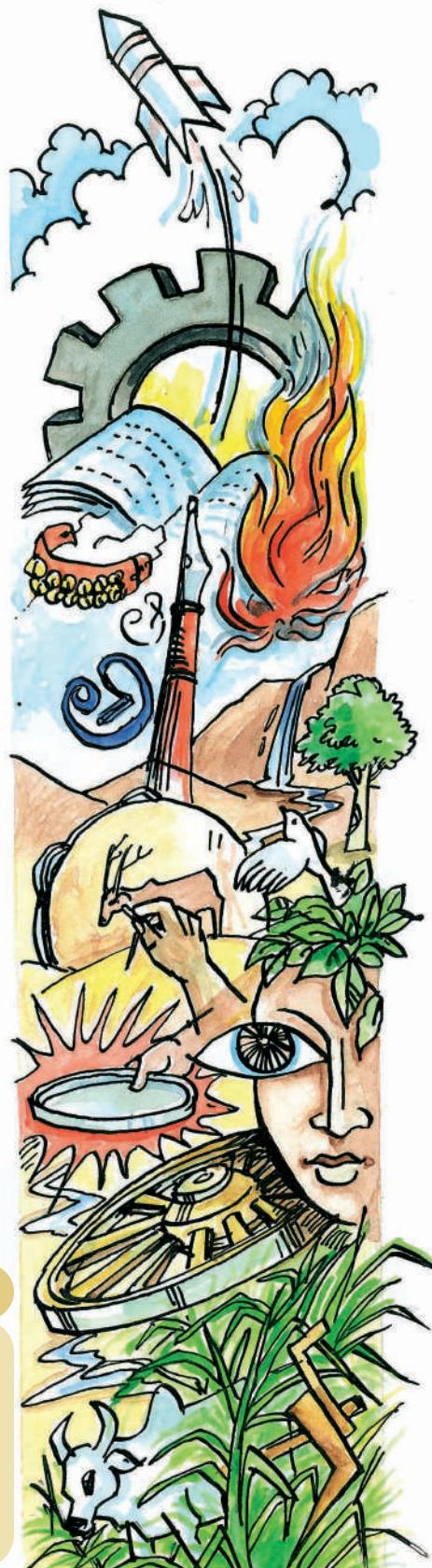
దిక్కులు పిక్కబీల్లేలా
ఫ్లీంకరించుటే కాదు
మొక్కలు నిక్కి చూచేలా
చక్కని నొక్కులతో
చిక్కని పదాలు పాడుకొన్నాడు.

చక్రం కనుక్కున్న రోజెంత
చరిత్రలో ప్రముఖ దినమో
చరచరా నాలుగు గీతలతో ఓ ఆకారం
విరచించిన రోజు అంతే ప్రముఖం
నిష్పను కనుక్కున్న నాడెంత శుభదినమో

తప్పటదుగులు మాని
తాండవం చేసిననాడు అంతే శుభదినం.

అలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ ప్రకృతికి మనిషికి ఉండే సంబంధం ఏమిటి?
- ◆ ఈ కవితలో పదసౌందర్యంతో వినసౌంపుగా ఉన్న పదాలు ఏవి?
- ◆ చక్రం కనుగొనడం, నిష్పను కనుగొనడం చరిత్రలో అతి ముఖ్యమైనవని ఎందుకంటారు?
- ◆ “తప్పటదుగులు మాని తాండవం చేసిననాడు శుభదినం” అంటే ఏమిటి?

III

కిలకిలలు మాని కలభాషలు నేర్చుకున్న రోజు
 అలతి మాటలతో పదాలల్లుకున్న రోజు
 కలమ ధాన్యం పండించుకున్న రోజు
 కళలను పండించుకున్న రోజు
 అన్ని గొప్ప రోజులే
 మానవ చరిత్రలో
 అన్ని ఆసాధారణ పర్వదినాలే
 అలా అలా కలగలిపి
 పెనవేసుకొని
 కళలూ కవితలూ
 విజ్ఞానం ప్రజ్ఞానం
 తళతళలతో తన్న నడిపింపగా
 మిన్నులు పడ్డ చోటునుండి
 తిన్నగా ఎదిగి మిన్నందుకుంటున్న
 చిన్నవాడు మానవుడు
 చిరంజీవి మానవుడు
 చిరంతనుడు మానవుడు
 అనాదిగా నదుస్తున్న ఈ
 మహోప్రస్తానంలో
 అతగానిని వదలని
 జతలు కళా కవితా
 జ్ఞానం విజ్ఞానం
 వానితో నడిచేస్తి
 వానిని నడిపించేస్తి అవే-
 అవే కళా కవితా
 జ్ఞానం విజ్ఞానం
 ప్రజ్ఞానం.

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ కని వేటిని గొప్ప రోజులన్నాడు? ఎందుకు?
- ◆ ఏమీ దృష్టిలో ఏవి గొప్ప రోజులు? ఎందుకు?
- ◆ “కళలూ, కవితలూ పెనవేసుకోవడం” అనే వాక్యాన్ని సమర్థిస్తూ మాట్లాడండి.
- ◆ “మిన్నందుకుంటున్న చిన్నవాడు” అని ఎందుకన్నాడు కని?
- ◆ ‘కళా, కవితాజ్ఞానం, విజ్ఞానం’ అంటే ఏమిటి?

మంత్రాలతో చింతకాయలు రాలనట్టే పద్యంధాటికి చింతలు దూరంకావు. యంత్రాలతో జబ్బులు నయంకానట్టే మాయమాటలతో సామాజికసమస్యలు తొలగిపోవు. ఈ మాటను కొందరు ఆమోదిస్తారు. కొందరు ఆమోదించినట్టు నటిస్తారు. వాస్తవమైన కార్యాచరణ, నిబధ్యత, అంకితభావంతోనే సామాజిక సమస్యలు పరిష్కారమౌతాయి.

ఒకవైపు కడుపులోని భయంకరమైనవ్యాధి (ప్రణం)లా సామాజిక అసమానతలనే రోగాలు కళ్ళముందు కనిపిస్తూ కలవరపెడుతున్నాయి. మరోవైపు అంతర్కష్టప్రయాణాల్లో అభివృద్ధిని సాధించడంవల్ల ఒరిగిందేమని కొందరనవచ్చు. ఇంకొందరితో ఒప్పించనూవచ్చు. శాస్త్ర సాంకేతిక ప్రగతితో సమానంగా సామాజికజీవనశైలి ఎదగడంలేదని, సగటుజీవిజీవనం ఇంకా పాతాళంలోనే ఉందని కవిభావన.

మనిషి కళ్ళు తెరవగానే తనచుట్టూడన్న ప్రకృతి అందాల్ని చూసి పరవశించాడు. అప్పటి నుండి ప్రకృతిని తన కనుసన్నతల్లో ఉంచే ప్రయత్నం చేశాడు. ప్రకృతిలోని అన్ని రంగుల్ని, రకరకాల ధ్వనుల్ని అనుకరించే ప్రయత్నం చేశాడు. పూర్తిగా ప్రకృతితో తాదాత్మ్యం చెందాడు. గుహల్లో జీవించిన ఆదిమానవుడే గుర్తుల్ని, జింకల్ని గీస్తూ చిత్రలేఖన మైపుణ్ణున్ని మెరుగుపరుచుకున్నాడు. ఆటవికజీవన దశలోనే తన గానమాధుర్యంతో ఎండిన మోడుల్ని చిగురింపజేశాడు. పాటకు అనుగుణంగా కలినమైన రాతినేలపై కాలికి గజ్జెకట్టి చిందులేశాడు. స్వరాల సుకుమారపు నొక్కులతో హత్తుకునే పాటలు పాడాడు. మనిషి కళ్ళు తెరిచిననాటినుంచి ప్రకృతిని ఆరాధించడం నేర్చుకున్నాడు. ప్రకృతిని చూసి తనను తాను మైమరచి పాటలు పాడుతూ, నర్తిస్తూ, ఆనందడ్డిలికల్లో తేలిపోయాడు. కళలను జీవితంలో అంతర్భాగం చేసుకున్నాడు. ప్రాక్తన మానవుడు ప్రకృతి ఒడిని పారశాలగా చేసుకుని కళాభిరుచిని పెంపాందించుకున్నాడు.

చక్కనిస్తున్నరోజు చరిత్రలో ఎంత ప్రముఖమైనదో, చకచకా నాలుగు గీతలతో లిపిని కనుకొన్న రోజు అంత కంటే విశేషమైనది. చక్కం మానవచలనానికి దోహదుడితే, లిపి భావసంచలనానికి వేదికై సృజనాత్మక ప్రపంచంలోకి దారిచూపింది. నిప్పును కనుకొన్న రోజెంత గొప్పదో తప్పటిడుగుల చిందుల నుంచి ఉన్నత స్వత్యాలు చేసిన రోజూ అంతే గొప్పది. రాతియుగపు చీకటిని చీల్చుకుంటూ నవీన విజ్ఞానపు వెలుతురులోకి ప్రవేశించిన గొప్ప రోజులుగా వాటిని కవి భావించాడు.

అరుపుల నుంచి అర్థవంతమైన మాటలు నేర్చినరోజు, ఆ మాటలతో జూనపదాలల్లిన రోజు, సారవంతమైన భూమి నుంచి భూక్షిని పండించుకున్నరోజు, మానసికోల్లాసం కలిగించే కళావిష్ణురణ జరిగిన రోజు... ఇలా ఒకటేమిటి, అన్నీ గొప్పరోజులే! మానవ జీవన పరిణామ చరిత్రలో నిలిచిన అసాధారణ సంఘటనలు జరిగిన ప్రతిదినమూ శుభదినమే! ఇలా కవితలూ, కళలూ, విజ్ఞానం, ప్రజ్ఞానం కలగలిసిపోయి మానవజీవితంలో పెనవేసుకొన్నాయి. ఆదిమ దశ నుండి, ఆధునికదశ వరకూ మనిషి చేసిన ప్రయాణంలో ప్రతి అంశమూ ఎంత అపురూపమైనదోగదా! అని కవి ఆశ్చర్యపడ్డాడు. బతుకుతో ముడి వేసుకున్న కళల, శాస్త్రాల గొప్పదనాన్ని స్ఫురించుకున్నాడు.

కళలు, విజ్ఞాన కాంతులతో జీవనప్రయాణంలో నేలనుంచి నింగికెగిరిన చిన్న మానవుడే శాశ్వతుడుయాడు. అనంతమైన కాలం దారిలో అలుపెరుగక సాగుతున్న జీవనప్రస్తానంలో మానవణ్ణి వదలనివి కళలు, కవితలు, జ్ఞానవిజ్ఞానాలు. తన జీవనయానంలో ఎదురయ్యి అలనటను, యాంత్రికతను దూరం చేయడానికి కళల్ని కవితల్ని ఆలంబనగా చేసుకున్నాడు. విజ్ఞానమార్గంలో ప్రయాణించాడు. వీటితోనే నడిచాడు. వీటితో నడిపించాడుకూడా. మనిషి కాలగర్భంలో కలిసినా అతని మేధలోంచి ఆవిష్కృతమైన కళ, కవిత్వం, విజ్ఞానం సకలమానవాళికి దిశాన్దీశం చేస్తాయి. మానవుణ్ణి శాశ్వతుణ్ణి చేస్తాయి.

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

- మాణిక్యవీణ శీర్షికన ఉన్న కవిత విన్నుతర్వాత మీకు ఎలాంటి అనుభూతి కలిగిందో చెప్పండి.
- 'మాణిక్యవీణ' వచన కవితను భావయుక్తంగా చదపండి. దీని భావాన్ని సాంతృమాటల్లో చెప్పండి.
- పాటుపల్లి రామారావు రాసిన కింది కవితను చదివి ప్రశ్నలకు జవాబులిప్పండి.

ఎన్ని దినములు నీవు

ఇల గడిపినను ఏమి?

ఎన్ని జన్మాలింక

ఎదిరి చూచిన ఏమి?

ఎన్నాళ్ళకెన నీ

జౌన్నత్యమును నీవె

సాధించవలెనోయి

శోధించవలెనోయి!

నీలోన వెలుగొందు

నీస్వశక్తిని మరచి

పరుల పంచల జూడ

ఫలమేమి కలదోయి!

అ) పై కవితకు పేరు పెట్టండి.

అ) ఔన్నత్యం పొందడానికి కవి ఏం చేయాలని చెప్పున్నాడు?

ఇ) స్వశక్తికి, ఇతరులపై ఆధారపడడానికి గల తేడా ఏమిటి?

ఇ) “పరులపంచ” అనే పదంతో సాంతృమాక్యాన్ని రాయండి.

- ఈ పారంలోని అంత్యప్రాసలున్న పదాలు వెతకండి. అలాంటివే మరికొన్ని పదాలను రాయండి.

- కింది ప్రశ్నలకు పారం ఆధారంగా జవాబులు రాయండి.

అ) “మంత్రాలతో చింతకాయలు...” అని కవి వేటితో పోల్చాడు?

అ) కవి వేటిని శుభదినాలని వర్ణించాడు?

ఇ) మానవుణ్ణి శాశ్వతంగా నిల్చేవి ఏవి?

ఈ) విద్యాన్ విశ్వం గురించి, ఆయన కవితాశైలిని గురించి ఐదు వాక్యాలు రాయండి.

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఐదేసి వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

- అ) చరిత్రలో మైలురాళ్ళుగా నిఖిల అంశాలేవి? ఇవి దేనికి ప్రతీకగా భావిస్తున్నావు?
- అ) “మిన్నలు పడ్డ చోటి నుంచి... తిన్నగా ఎదిగి మిన్నందుకుంటున్న చిన్నవాడు మానవుడు” అని కవి వర్ణించాడు. ఈ వాక్యాలమీద నీ అభిప్రాయమేమిటి?
- ఇ) మానవచరిత్రలో అన్నీ అసాధారణ పర్వదినాలే అనడంలో ఆంతర్యం ఏమై ఉంటుంది?

2. కింది ప్రశ్నలకు పదేసి వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

- అ) మానవ ప్రస్తావంలో కళ, కవిత, విజ్ఞానం తోడున్నాయని కవి వర్ణించాడు గదా! దీనినెలా సమర్థిస్తావు?
- అ) మాణిక్యవీణ కవితాసారాంశాన్ని సాంతమాటల్లో రాయండి.

3. కింది అంశాల గురించి సృజనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

- అ) నీ చుట్టూఉన్న పరిసరాల్లో, మానవ జీవితంలో కలిగిన మార్పులను, అభివృద్ధిని వర్ణిస్తూ పది పంక్తులకు తక్కువ కాకుండా ఒక కవితను రాయండి.
- అ) విద్యాన్ విశ్వం కవిత్యాన్ని ప్రశంసిస్తూ మిత్రునికి లేఖ రాయండి.

III. భాషాంశాలు

పదజాలం

1. కింది వాక్యాలు చదివి గిత గీసిన పదాలకు అర్థం రాయండి. పదాలతో సాంతవాక్యాలు రాయండి.

- అ) రోదసిలోకి దూసుకెళ్ళిన మరో ఉపగ్రహం.
- అ) విద్యార్థులంతా పరీక్షలకు ఆయత్తమవుతున్నారు.
- ఇ) రుగ్గత ఉన్న ఈ సమాజానికి మానవీయ విలువలతో చికిత్స అవసరం.
- ఈ) కళవర్జపదట మెందుకు? నెమ్ముదిగా జవాబు చెప్పు.

2. పారం ఆధారంగా కింది వాక్యాలకు సమానమైన పదాల్ని వెతికి రాయండి.

ఒకరిని చూసి మరొకరు చేయడం	
పనిచేయడానికి సిద్ధమవడం	
అద్భుతంగా నాట్యమాడడం	
పనిని మొదలుపెట్టడం	

3. కింది జాతీయాలను ఏమే సందర్భాల్లో ప్రయోగిస్తారో తెలిపి సాంతవాక్యాల్లో ఉపయోగించండి.

- అ) మంత్రాలకు చింతకాయలు రాలడం _____
 ఆ) మిన్నందుకోడం _____
 ఇ) గజైకట్టడం _____

4. కింది పదాలకు అదే అర్థం వచ్చే మరి రెండు పదాలు రాయండి.

అ) మిన్ని	:	ఆకాశం	నింగి
ఆ) తాండవం	:	_____	_____
ఇ) రుగ్త	:	_____	_____
ఈ) జ్ఞానం	:	_____	_____

5. కింది వాక్యాల్లోని వికృతిపదాలను గుర్తించి పాఠం ఆధారంగా ప్రకృతి పదాలు చేర్చి తిరిగి వాక్యాలు రాయండి.

- అ) అమ్మ బాసలోనే నేను మాట్లాడతాను.
 ఆ) మన కవులు రాసిన కైతలు భారతి మెడలో అలంకరించిన హోరాలు.
 ఇ) విన్నాణము పెంచుకోకపోతే భవిష్యత్తు అంధకారమవుతుంది.
 ఈ) సింహోలు గొబల్లో నిద్రిస్తున్నాయి.

వ్యాకరణాంశాలు

1. కింది పదాల్లో నుగాగమ సంధి పదాలను గుర్తించి విడదీసి సూత్రం రాయండి.

నిట్టనిలువు, తెల్లందనము, పోయేదేమి, తత్కుంగజైలు,
 మహోవకారం, సరసపుందనము

2. కింది వాచిని జతపరచండి.

సమాసపదం	విగ్రహవాక్యం	సమాసం
1. ప్రముఖదినం	() క) మానవుల యొక్క చరిత్ర	() గ) నళ్ళ తత్పురుష సమాసం
2. నాలుగుగీతలు	() చ) సాధారణం కానిది	() జ) విశేషణ పూర్వమద కర్మధారయ సమాసం
3. అసాధారణం	() ట) నాలుగు సంఖ్యగల గీతలు	() డ) షష్ణీతత్త్వరుష సమాసం
4. మానవచరిత్ర	() త) ప్రముఖమైన దినం	() ద) ద్విగు సమాసం

3. కింది వాక్యాలను పరిశీలించండి.

- అ) మిమ్మ మాధవుడు రక్షించుగాక!
 అర్థం 1. మిమ్మ మాధవుడు (విష్ణువు) రక్షించుగాక!
 2. మిమ్మ ఉమాధవుడు (శివుడు) రక్షించుగాక!

పై అర్థాలను గమనించారు కదా! ఒకే శబ్దం రెండు వేర్వేరు అర్థాలనందిస్తున్నది. అంటే విభిన్న అర్థాలు ఆశ్రయించి ఉన్నాయి. ఇలా ఉంటే వాటిని ‘భాషాలంకారం’ అని అంటారు.

లక్షణం : నానార్థాలను కలిగిఉండే అలంకారం శ్లేష.

కింది లక్ష్యాలలో ఉన్న అలంకారాన్ని గుర్తించి సమన్వయం చేయండి.

1. రాజు కువలయానండకరుడు.
2. నీవేల వచ్చెదవు.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ◆ దిన, వార పత్రికల ఆధారంగా మీకు నచ్చిన రెండు వచన కవితల్ని సేకరించి, అంశాల ఆధారంగా కింది పట్టికను పూరించండి.

క్ర.సం.	కవితాశీర్షిక	పత్రిక తేది	కవితలో మీరు గుర్తించిన ప్రత్యేక అంశాలు	కవితలో మీకు బాగా నచ్చిన పంక్తులు

విద్యా దదాతి వినయం
వినయాద్యాతి పాత్రతామ్
పాత్రతాప్ ధనమాప్నొతి
ధనాధ్యర్మం తతఃసుఖమ్.

- హితోపదేశం

విద్యవల్ వినయం, వినయం వల్ యోగ్యత, యోగ్యత
వల్ ధనం, ధనంవల్ ధానం, ధానంవల్ సుఖం
లభిస్తాయి.

10

గోరంత టిపాలు

- పులికంటి కృష్ణారెడ్డి

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

బిడ్డ ఆకలి అమృకి తెలుస్తుంది. ఈ తల్లులకు తమ ఆకలేకాడు, అనాధల క్షుద్రాధా తెలుసు. ఇంత తెలిసిన వీరంతా గొప్ప ఫ్రైతిమంతులేం కాడు. అలాంటపూడు లేనివారికి గుప్పెడు మెతుకలు పంచేదెలా? ఆలోచించగా ఆలోచించగా వారికొక దారి దొరికింది. రోజుా పిడికెడు గింజలు దాచాలన్న ఊహ కలిగింది. పిడికిలి బిగిస్తే ఉద్యమం అవుతుంది. ఆ ఊళ్లో జనం పిడికిలి తెరిచారు. తమ దగ్గరున్న గింజల నుంచి ప్రతిరోజు పిడికెడు పంచడం నేర్చారు. ఇప్పుడం సాయం. పంచడం మానవత్వం. సాతీ మనుషుల ఆకలి తీర్చుడం దైవత్వం.

ప్రశ్నలు:

- ఈ పేరాద్వారా మీరేం తెలుసుకున్నారు?
- మానవత్వంతో చేసే పనులు ఏవి?
- సహాయపడే గుణం, మానవత్వం కలిగిన వారి వల్ల సమాజానికి కలిగే మేలు ఏమిటి?
- మీరు ఇతరులకు ఎప్పుడైనా సాయం చేశారా? ఎప్పుడు? ఎందుకు?

పాత్యాంశ నేపథ్యం / ఉద్దేశం

నేపథ్యం : సమాజంలో ఎంతోమంది అనాధ బాలలను మనం చూస్తూ ఉంటాం. ఇటువంటి పిల్లలు కనీస అవసరాలైన తిండి, బట్ట, చదువు మొదలైనవాటికి నోచుకోకుండా ఉంటారు. అనాధబాలలను చేరదీసి వారి ఆకలి తీర్చి విద్యాబుద్ధులు చెప్పిస్తే వీరు కూడా మట్టిలో మాణిక్యాల్లగా వెలుగొందుతారు. సమాజానికి సేవచేసే గొప్ప మనసున్న వ్యక్తులు, తమ ఆస్తిపొస్తులతో సంబంధం లేకుండా అనాధలను చేరదీసి వదివించేవారు ఎంతో మంది ఉన్నారు. అటువంటి ఒక వ్యక్తి చేసిన పనే ఈ కథ.

ఉద్దేశం : టైలు ప్రయాణంలో తల్లిస్తపడిన ఓ బాలుణ్ణి చేరదీసి విద్యాబుద్ధులు చెప్పిస్తే, ఎదిగిన ఆ వ్యక్తి చూపే కృతజ్ఞతాభావం, వాళ్ల మధ్య ఉండే మానవసంబంధాలను తెలియజ్ఞుడమే ఈ పారం ఉద్దేశం.

పార్యభాగ వివరాలు

ఈ పార్యభాగం కథానికా ప్రక్రియకు చెందింది. ఇది మానవ సంబంధాలు, సామాజిక నేవ ఇతివృత్తంతో కళ్ళకు కట్టినట్లుగా మనోభావాలను పలికించేలా ఉంటుంది.
ఈ పాఠం పులికంటివారి ‘కథా వాహిని’ లోది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- ఇ పాఠం ముందున్న ప్రవేశిక చదవండి, పాఠంలోని అంశాన్ని ఊహించండి.
- ఇ పాఠం చదవండి. అర్థంకానీ పదాల కింద గీతలు గీయండి.
- ఇ వాటి అర్థాలను ‘పదవిజ్ఞానం’ పట్టికను లేదా నిఘుంటువును చూసి తెలుసుకోండి.

రచయిత పరిచయం

(1931-2007)

జనజీవనాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్లు రచనలు చేసిన కథానికారచయిత, నటుడు, జూనపద కళాకారుడు, కవి, నాటక రచయిత, బుర్రకథకుడు శ్రీపులికంటి కృష్ణరెడ్డి.

చిత్తారు జిల్లా వెదురు కుపుం మండలం జక్కుదన్న గ్రామంలో వ్యవసాయమే ప్రధాన వృత్తిగా కలిగిన ఒక మధ్య తరగతి కుటుంబంలో జన్మించాడు. పులికంటి పాపమ్మ, గోవిందరెడ్డి ఈయన తల్లిదండ్రులు. బెల్లంకొండ రామదాసు రచించిన “పునర్జ్ఞ” నాటకంలో వృద్ధుని పొత్త ధరించడంతో ఆయన నటజీవితం ప్రారంభమైంది. ఒక పక్క నటునిగా ప్రశంసలందుకుంటూనే మరోపక్క రచనా వ్యాసంగం పట్ల మొగ్గుచూపి - ముఖ్యంగా కథానికా సాహిత్యంపై దృష్టి సారించాడు. 1960లో ఆంధ్రప్రాతికలో ప్రచురితమైన “గూడుకోసం గువ్వలు” ఆయన మొదటి కథ. సుమారు 150 కథలు రాశాడు. ‘సాలుగ్గాళ్ళ మండపం’ అనేది ఈయన మరోరచన.

పులికంటి బుర్రకథకునిగా కుటుంబ సంక్లేషం, వాతావరణ కాలువ్యాం - పొదువు తదితర అంశాలమీద సుమారు వంద బుర్రకథలను రచించి తానే ప్రదర్శనలిచ్చాడు.

ప్రవేశిక

“ప్రయత్నించి ఫలితాన్ని సాధించడంలో కొందరికి ఆనందం. అసలు ప్రయత్నాల ప్రమేయమే లేకండా జీవితాన్ని కొనసాగించాలన్నది కొందరి కోరిక. నా జీవితమంతా ఇలాంటి ప్రయత్నాలతోనే కొనసాగుతూఉంది. అందుకే ఆ కుర్రవాడి బతుకుమీద కూడా ఓ ప్రయత్నం చేయాలని సంకల్పించాను. అంటూ కానేపు ఆగారు. ఆ కుర్రవాళ్ళి పరీక్షించడానికి నా ప్రయత్నంగా నేను జారవిడిచిన కాగితమంది. ఇంతకూ ఆ కుర్రవాడు ఎవరు? ఆయన ఎవరు? ఆయన చేసిన ప్రయత్నమేమిలి? ఈ పారం చదివి తెలుసుకోండి.

I

వేపచెట్టు!

తల్లి ప్రేమలాంటి చల్లని నీడనిచ్చే వేపచెట్టు!! -

దరిద్రుడి గుండెల్లోనుండి పుట్టిన అంతులేని ఆశల్లా ఆ చెట్టుబోదె నుండి పుట్టిన కొమ్ములు నాలుగు దిక్కులా వ్యాపించగలిగినంత మేర వ్యాపించాయి. కలిగినవాడికి బాగా కండపట్టినట్లు ఆ కొమ్ములు పూతాపిందెల్తో నిండుగా ఉన్నాయి.

ఆ చెట్టు కొమ్మకు వేలాడదీసిన నాలుగు ఇనుప గొలుసులు... ఆ ఇనుప గొలుసులకు తగిలించిన ఓ పెద్ద పీట... అది ఉయ్యాల పీట!

ఆ పీటమీద అతడు కూర్చున్నాడు!

గతాన్ని నెమరేస్తూ వర్తమానాన్ని తలపోస్తూ భవిష్యత్తును ఊహిస్తున్నట్లున్న అతడు ఓ మహాయోగిలా కనిపిస్తున్నాడు.

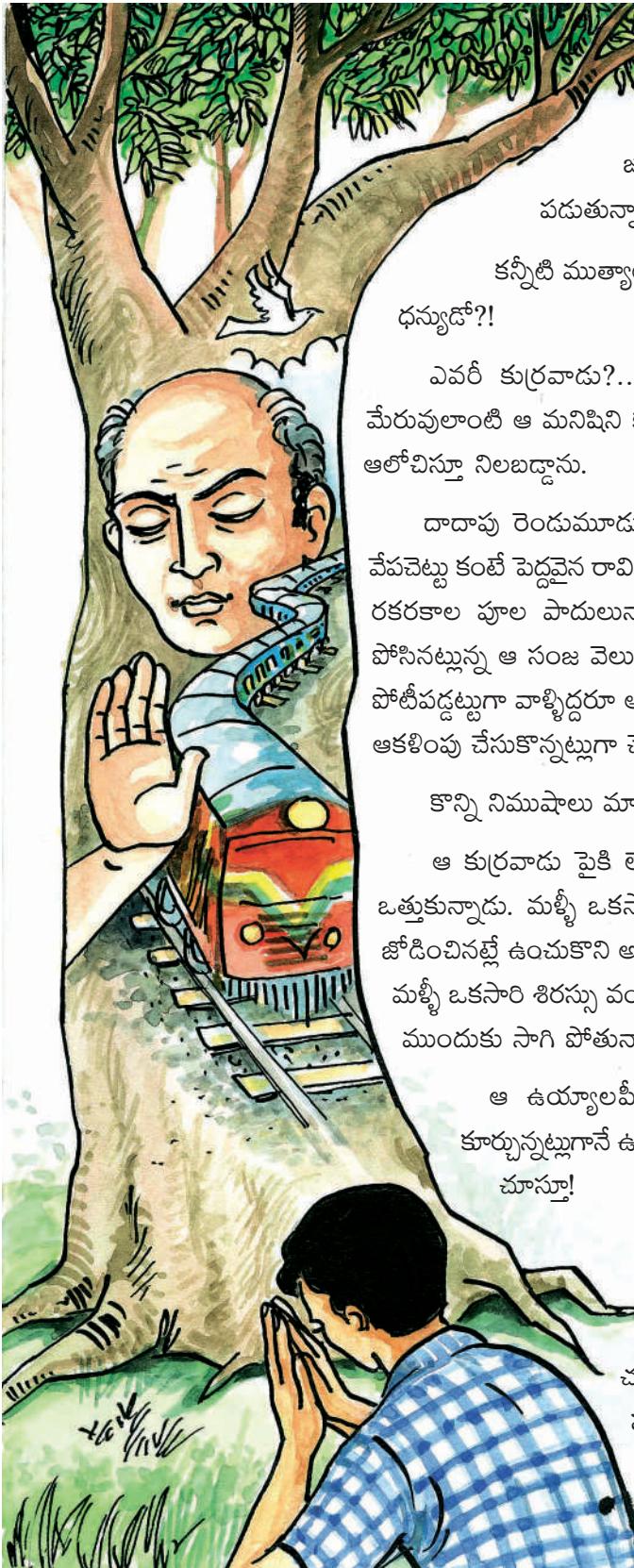
అతనిమందు ఓ కుర్రవాడు నిలబడి ఉన్నాడు.

ఆ కుర్రవాడు నిలబడి ఉండడంలో వినయం ఉట్టిపడుతూ ఉంది. వేషంలో సంస్కారం ఉంది. అతని ముఖం ఆనందంతో వెలిగిపోతూ ఉంది.

ఆయన నిమీలిత నేత్రుడై చేయెత్తి ఆశేర్వదిస్తున్నాడు. ఇద్దరి కనుకొలకుల్లో నిలిచిన నీళ్ళు సంజవెలుగులో ముత్యాల్లా మెరుస్తున్నాయి. అనిర్వచనియమైన కృతజ్ఞతాభావం ఆ ఇద్దరి మొగాల్లో దోబూచులాడుతూ ఉంది. అనుభూతిలో తడుస్తూ వాళ్ళ మూగబోయారు.

ఆ మధుర సన్నివేశాన్ని మైలపరచడం నాకు ఇష్టంలేకపోయింది. అలాగని ఆ నాలుగు బారల దూరంలో అలానే ఆగిపోవడానికి మనస్మరించలేదు, ఈ తటస్థానిలో అడుగు ముందుకు పడలేదు.

తనివిదీరనట్లు మళ్ళీ ఒకసారి ఆ కుర్రవాడు అతని పాదాల్ని ఒడిసి పట్టుకొన్నాడు. పాదాల మీద తలను ఆనించాడు. కన్నీటితోనే అతని పాదాల్ని కడుగుతున్నాడేమో మరి! -

ఆయన ఎటో చూస్తున్నాడు.
ఆశీర్వదించడానికి ఎత్తిన చేయి ఎత్తినట్లు
గానే ఉంది. చేరడేసి చెంపలమీద నుండి
జాలువారుతున్న కన్నీళ్ళు ఆ కుర్రవాడి తలమీద
పడుతున్నాయి ముత్యాల్ల!

కన్నీటి ముత్యాలతో ఆశీర్వదం అందుకొంటున్న ఆ కుర్రవాడు ఎంత
ధన్యుడో?!

ఎవరీ కుర్రవాడు?... ఏమిటో వీళ్ళిద్దరి మధ్య సంబంధం?... మహో
మేరువులాంటి ఆ మనిషిని కదిలించిన ఆ కుర్రవాడెంతటి అదృష్టవంతుడు? అని
అలోచిస్తూ నిలబడ్డాను.

దాదాపు రెండుమూడు చదరపు మైళ్ళ విస్తీర్ణం కలిగిన ఆ ఆవరణలో ఈ
వేపచెట్టు కంటే పెద్దవైన రావిచెట్లున్నాయి. మర్మి మానులున్నాయి. జువ్విచెట్లున్నాయి.
రకరకాల పూల పాదులున్నాయి. కూరల తోటలున్నాయి. బంగారు కరిగించి
పోసినట్లున్న ఆ సంజ వెలుగుతో తడిసిముద్దవుతున్నాయి అక్కడి చెట్లూ చేమలు!
పోటీపడ్డట్లుగా వాళ్ళిద్దరూ అనుభూతితో తడిసి ముద్దవుతున్నారు. ఈ అనుభూతిని
అక్కింపు చేసుకొన్నట్లుగా చెట్లుమీది పాలపిట్లలు పరవశంతో పాదుతున్నాయి.

కొన్ని నిముషాలు మాత్రమే కొనసాగిందీ పరిస్థితి!

ఆ కుర్రవాడు పైకి లేచాడు. కన్నీటితో నిండిన కండ్లను జేబురుమాలుతో
ఒత్తుకున్నాడు. మళ్ళీ ఒకసారి రెండు చేతులు జోడించాడు. జోడించిన చేతులు
జోడించినట్లే ఉంచుకొని అలానే నాలుగడుగులు వెనక్కు వేశాడు. అక్కడ నిలబడి
మళ్ళీ ఒకసారి శిరస్సు వంచి నమస్కరించాడు. గిరక్కున వెనక్కుతిరిగి హండాగా
మందుకు సాగి పోతున్నాడు.

ఆ ఉయ్యాలమీట మీద హండాగా కూర్చున్న ఆ మహోమనీషి
కూర్చున్నట్లుగానే ఉండిపోయాడు - వెళ్ళిపోతున్న ఆ కుర్రవాడిషైపు తదేకంగా
చూస్తూ!

ఆ ఆవరణలో బాలబాలికలకు వసతి గృహాలు
ఉన్నాయి. అతిధులకు ప్రత్యేక సదుపాయాలతో
గదులున్నాయి. వయోవ్యధులకు వసతులున్నాయి.
చదువుకోవడానికి గ్రంథాలయం ఉంది. సాయం
సమయాల్లో పూజకు ప్రార్థనాలయం ఉంది.

అది విద్యానగరం!

ఆ నగరంలో అతడు మకుటంలేని మహారాజు!
ప్రతిరోజు అదే సమయానికి ఆయన అక్కడికి వస్తారు.

ఆ పీటమీద కూర్చుంటారు. ఆయన అక్కడ ఉన్నంతనేవు అనలే ప్రశాంతతకు మారుపేరయిన ఆ ప్రదేశం మరింత ప్రశాంతంగా ఉంటుంది. ఎవరి పనుల్లో వాళ్ళుంటారు. ముఖ్యంగా బాలబాలికలు చదువుకొంటూనో రాసుకొంటూనో తమతమ పనుల్లో తాము లీనమయి ఉంటారు. తమ పనుల్ని తాము నిర్వహించుకొంటున్న మనషుల్ని... శ్రద్ధగా చదువుకొంటున్న పిల్లల్ని చూస్తూ... ఆ గోరంత దీపాల్లో కొండంత వెలుగుల్ని ఆశిస్తూ... ఆయన ఆనందానుభూతిలో తేలిపోతుంటారు!

రాత్రి ఏడుగంటల ప్రాంతంలో గంట కొడతారు. గంట శబ్దం చెవిని పడడంతో పిల్లలందరు బిలబిలా వచ్చి గుమిగూడుతారు. ఒక్కాక్కడి చేతిలో ఓ కంచం, మంచినీళ్ళకు లోటా ఉంటాయి. అందరు అక్కడ చేరేసరికి ఆయన ఉయ్యాలపీటమీద నుండి లేచి నిలబడుతారు. ఆయన నిలబడ్డే పిల్లలందరు వరసగా నిలబడుతారు. అందరు కలిసి గొంతెత్తి పాడుకొంటూ ముందుకు కదులుతారు. ఒక్కాక్కరుగా ముందుకు నడుస్తూంటే ఓ చోట కంచంలో అన్నం వేస్తారు. మరోచోట పులుసు పోస్తారు. ఇంకొక చోట మజ్జిగ అన్నం వడ్డిస్తారు. చెవుల కింపుగా పాడుకొంటూ ఆ పిల్లలందరు అన్నం వడ్డించుకొనే దృశ్యం - కనుల పండువుగా ఉంటుంది.

తెగిన గాలిపటాల్ని తాడు విడిచిన బొంగరాల్ని ఓ చోట చేర్చి గోరంత దీపాలకు కొండంత వెలుగు చేకూర్చాలని కృషి చేస్తున్న ఆ మహామనీషిని చూస్తే చేతులెత్తి నమస్కరించాలనిపిస్తుంది. అందుకే అప్పుడప్పుడు ఆయనతో కాలక్షేపం చేయడానికి అలవాటుపడ్డాను.

ఆయన మాట్లాడుతాడు. అవి మాటలుగావు. జీవితానుభవం నుండి వెలువడిన అక్షరసత్యాలు.

ఆయన అప్పుడప్పుడు గతస్న్యాతులతో నవ్వుతాడు. అది నవ్వుగాడు. జీవితానుభవమనే వడదెబ్బకు నలిగిన పుప్పు! - అయినా వాడిపోలేదు.

ఆయన కష్టాల్ని భరించాడు. కాకుల అరుపుల్ని విని లోకమే కాకులనుకొన్నాడు. ఆయన ఓర్చు వహించాడు. తన ధ్యేయాన్ని అందుకోడంలో నేర్చు చూపించాడు. ఆ ఘలితంగా ఎప్పుడో అటుబారెడు ఇటుబారెడు మించని గుడిసెలో బుడ్డిదీపం గుడ్డివెలుగులో ఓ కుర్రవాడు ఓనమాలు దిద్దుకున్నాడు.

బుడ్డిదీపం అందించే గోరంత వెలుగులో ఆ కుర్రవాడి భవిష్యట్టేవితంలో కొండంత వెలుగుకోసం ఆయన ప్రయత్నించాడు.

ఇది ముప్పై ఏళ్ళనాటి మాట!

మరి ఇప్పుడు?

ఇప్పుడా? అలాంటి కుర్రవాళ్ళు ఒక్కరా? ఇద్దరా? వేలాదిమంది. ఈ వేలాది గోరంత దీపాలకు కొండంత వెలుగు ఇవ్వాలని అహరహం కృషిచేస్తున్న ఉపాధ్యాయులు వందలమంది. అందరు ఆయన చేతిచలువతో బతుకుతున్నవాళ్ళు!

ఎప్పుడయినా-

“ఎవండీ! ‘ఆయనేముంది? పరహితార్థంపేరుతో స్ఫురం పెంచుకొంటున్న మనిషి నోరులేని పిల్లవాళ్ళను అర్థకడుపులతో నోళ్ళు గొడుతున్న మనిషి’ - అని రకరకాలుగా ఈ లోకం ఆడిపోసుకొనింది గరా? మరి అలాంటి మాటల్ని మీరెలా భరించగలిగారు?” అని అడిగితే -

“బాబూ! ఉప్పునో కారంపొడినో ఓ మనిషిమీద చల్లిచూడు. అతని ఒంటిమీద పుండ్రుంటేనే మంటబెడుతుంది. లేకుంటే రాలి పోతుంది. అంతే బాబూ! మనిషిలోకూడా తప్పులుంటేనే అనినమాట తగులుతుంది. లేకుంటే గాలిలో కలిసిపోతుంది. ఈ మాత్రం అవగాహన శక్తి లేకుండా ధ్యేయాన్ని వదిలిపెడితే అది పిచ్చితనం బాబూ! కాకుంటే చేత గానితనం!!” అని నవ్వేవారు.

జీవితాన్ని కాబి వడపోసిన పరమసత్యం!

అందుకే అప్పుడప్పుడు ఆయన వద్దకు వెళ్లివాళ్లి. ఆ ఉయ్యాల పీటమీద ఆయనకు ఎదురుగా కూర్చుంటే - ఇద్దరి బరువుతో ఆ చెట్టుకొమ్ము వంగుతూ లేస్తూ గాలిపాటంగా కదులుతూ ఉంటే - అదొక చిత్రమైన అనుభూతి. ఆయన జీవితానుభవాల్ని వింటూ భవిష్యత్తును తీర్చిదిద్దుకోవాలని ఆశించడంలో ఆనందం! ఆ ఉయ్యాల పీటమీద ఆయన ఎదురుగానే కాదు - ఆయన గుండెల్లో కూడా కాస్త చోటు సంపాదించుకొన్నాను. అందుకే ఆయన నన్ను ఆప్యాయంగా దగ్గరకు చేర్చుకున్నారు.

ఆ రోజు కూడా వెళ్లాను. నేను కనిపించగానే ఆప్యాయంగా ‘రా బాబూ! రా!’ అని నవ్వుతూ ఆహ్వానించే మనిషి ఆ రోజు నా రాకును గమనించే స్థితిలో లేరు.

అతని ఎదురుగా నిలబడ్డాను!

ఆ ఆనందానుభూతి నుండి ఆయన తేరుకోలేదు. ఆ అనుభూతిని చెరిపేయడానికి నేను సాహసించలేదు. అలానే మరో నాలుగయిదు నిమిషాలు దొర్లిపోయాయి. నాకు తెలియకనే నాలో ఓర్చు నశించిందనడానికి నిదర్శనంగా ఓ పొడిదగ్గ గొంతును మెల్లగా పరామర్శించింది.

ఆయన ఏకాగ్రతకు భంగం కలిగింది. అప్పుడు అరమోద్య కన్నులతో నన్ను చూస్తూ ‘ఎప్పుడొచ్చావు బాబూ!’ అని అడిగారు.

“ఆప్యాయత ఎలా ఉంటుంది?” అని అడిగితే అది ఆయన పిలుపులా ఉంటుందని చెప్పచ్చ.

“అదృష్టవంతుడికి కన్నీటితో అభిషేకం జరుగుతున్నప్పుడు!”

II

నా మాట చెవిని పడడంతో ఆయన పెదవులు అందమయిన వంపుల్ని సంతరించుకొన్నాయి. ఆ వంపుల సందుల్లో చిరునవ్వు చిత్రంగా ఇరుక్కొనింది.

“అవును బాబూ! నిజంగా అతడు అదృష్టవంతుడే!”

అనుభూతికి పరాకాష్ట తృప్తి. ఆ మాటంటుంటే అతని మొగం తృప్తితో వెలిగిపోతూ ఉంది. కుతూహలంతో అతన్ని చూస్తూ నిలబడ్డాను.

“కూర్చీ బాబూ! కూర్చీ. ఆ అదృష్టవంతుడి కథ చెప్పాలని ఎన్నోసార్లు అనుకొన్నానే కానీ ఎందుకో ఎప్పటికప్పుడు వాయిదాపడుతూ వచ్చింది - దేనికయినా సమయం, సందర్భం కలిసి రాబాలి. వచ్చింది గదా! వినుబాబూ!”

ఆలోచించండి-చెప్పండి

- ◆ తల్లి ప్రేమ ఎలా ఉంటుంది? వివరించండి.
- ◆ వినయంతో నిలబడడం, వేషంలో సంస్కరం అంటే మీకేమర్చమైంది?
- ◆ అనిర్యచనీయమైన కృతజ్ఞతాభావాన్ని ఎవరిపట్ల, ఎందుకు ప్రదర్శిస్తారు?
- ◆ మీ బడి, మీ ఇల్లు ప్రశాంతతకు మారుపేరుగా ఉండాలంటే ఏం చేయాలి? ఏం చేయకూడదు?
- ◆ విద్యాలయావరణం కనులపండువుగా ఉందికదా? మీ కంటికి కనుల పండువుగా ఏమేమి గోచరిస్తాయి?
- ◆ పెద్దల మాటలు, జీవితానుభవాలు, అక్షరసత్యాలు ఎందుకో వివరించండి.

గతాన్ని నెమరేస్తూ భవిష్యత్ సందర్భంనంతో అనుభూతిని పొందుతూ ఓ మహామాని పుంగవుడిలా ఓ భంగిమలో కూర్చున్న ఆయన మళ్ళీ మామూలు స్థితికి వచ్చాడు. కథ చెప్పడానికి తలపండిన తాతయ్యను తలపింపచేస్తున్నారు.

పదమటి కొండ కొనకొమ్ము మీద బంతిలా వెలిగిపోతున్నాడు సూర్యుడు. మరి కాసేపటిలో కాలపురుషుడి కాలితన్నుతో కొండకావల పడి లోకాన్ని నిండు చీకటితో నింపేవాడు - చావుతెలివి అన్నట్లుగా మబ్బుతునకలకు చుట్టూ జరీఅంచు చుట్టూడు. ముగ్గుమనోహరంగా ఉంది పదమటిదిశ. అప్పుడప్పుడే అక్కడి చెట్లమీద చేరుతున్న పక్కలు అరుస్తున్నాయి. ప్రార్థనాలయంలోనేమో తంబుర శ్రుతి సవరింపు సన్నగా వినిపిస్తూ ఉంది. ఆయన చెబుతున్నాడు. నేను వింటున్నాను.

“బాబూ! ఇరవైయేండ్ల కిందటిమాట. ఎక్కడి నుండి వస్తున్నానో అక్కడికి ఎందుకు వెళ్ళానో ఇప్పుడయితే మతికి రావటం లేదుకానీ ఇంటికి వస్తున్నాను, రైల్లో. దాదాపు రెండు రోజుల ప్రయాణమంటే పొద్దుపోవడం కాస్త కష్టమే! పక్కనున్న ప్రయాణికులు కలుపుగోలుతనం కలవాళ్ళయితే ఘరవాలేదు కానీ మూతిచిగించి కూర్చునే రకాలైతే మరీ ఇబ్బంది. ఇలాంటి ఇబ్బందుల్లో నుండి బయటవడాలంటే అలాంటి సమయాల్లో పుస్తకాలే మన నేస్తాలు. ఏమంటావ్?”

ఇందులో అనడానికేముంది? - ఆయన చెప్పున్నది అక్కరసత్యం. అందుకే అనడమెందుకని వినడానికే సిద్ధపడి బాగా సర్పుకొని కూర్చున్నాను.

ఆయన మతికేమి వచ్చిందో ఏమో తెలియదు. ఉన్నట్లుండి ఓ పిచ్చివాడిలా నవ్వుతున్నారు. నేను ఆశ్చర్యపడ్డాను అనడం కంటే అదిరిపడ్డాననడం సమంజసం. ఆ స్థితి నుండి నేను తేరుకొనకుండే ఆయన మళ్ళీ గంభీరంగా మారిపోయారు. ఈ మార్పుకు తీర్పుకుదరక నేను నివ్వెరపడి చూస్తూ ఉండిపోయాను.

“నాకు తెలుసుబాబూ? నువ్వు ఆశ్చర్యపడుతున్నావని. కారణం ఏమీలేదు. మన తెలుగువాళ్ళు మనసులో మెదిలారు. అంతే!”

తెలుగువాళ్ళు మనసులో మెదలడానికి ఆయన నవ్వుకు ముడిపెట్టుకోలేక నా కనుబోమ ముడిపడింది. ఆయన గ్రహించారు.

“తెలుగువాళ్ళకు తెలుగంటే బోలెడంత అభిమానం బాబూ!” అంటూ మళ్ళీ కాసేపు విరగబడి నవ్వారు.

ఆయన నవ్వు ఆపుకొనే వరకు నేను నోరు తెరవకుండా ఆయన్నే చూస్తూ ఉండిపోయాను. ఆయన నవ్వు ఆపగానే-

“ఎవరిభాషమీద వాళ్ళకు అభిమానం ఉంటుంది గదండీ! అందులో తప్పకూడా లేదు”.

“అదే బాబూ అదే? నేననేడి అదే!! - ఆ తెలుగుమీది అభిమానం ఉంది చూశావ్చా? పక్కనున్నవాడి చేతిలో తెలుగు పుస్తకం కానీ లేదా ఓ వార్తాపత్రిక కానీ కంటపడితే చాలు! - దాని దుంపదెగి! - ఆ అభిమానం మరీ ఎక్కువైపోతుంది.”

తెలుగువాడిని నిర్దాక్షిణ్యంగా కొట్టిన దెబ్బి నాకూ తగిలింది. దెబ్బి తగులుతున్నా ముక్కేమూలగరాని దెబ్బి అది. అందుకే ఆయనతో కలిసి నేనూ కాసేపు హాయిగా నవ్వుకొన్నాను - ఏడవలేక నవ్వినట్లు!

“నేను కూడ తెలుగువాడినే కదా బాబూ! పక్కనున్న ప్రయాణికుడి చేతిలో ఓ పత్రిక కంటపడేనరికి మొదట వంగి వంగి చూశాను - అది తెలుగు పత్రిక అవునో? కాదో? తెలుసుకొండామని! ఓ తెలుగు వారపత్రిక అని తెలిసేసరికి అతడు చదువుతున్న పేజీల్లోకి నిక్కినిక్కి చూశాను. నా అవస్థను గమనించిన ఆ పెద్దమనిషి అదోరకమయిన చూపును విసిరేసరికి పరధ్యానంగా ఎటో చూస్తున్నట్లు నటించాను. ఎంతసేపు? కాసేపు. అంతలోనే మళ్ళీ మొదటికే వచ్చింది పరిస్థితి. నాకు తెలియకనే నా చూపులు ఆ పత్రిక వైపు మళ్ళీయి. ఇదంతా గమనించిన ఆ పెద్దమనిషి - పాపం! మంచి మనిషిలా

ఉన్నాడు. ఆ వారపత్రికను నా చేతికందించి అంతకంతో మంచివని అప్పటికి లేనట్లు తన పడకమీద ముసుగుతన్ని పడుకొన్నాడు. నేను ఆ పత్రికను ఆప్యాయంగా అందుకొన్నాను - ఎంతయినా తెలుగువాణి కదా బాబూ!” అని చెట్టుమీద చేరిన పిట్టలు ఎగిరిపోయేటంత గట్టిగా నవ్వు అందుకొన్నారు.

అంతలో ఓ నడివయస్సు మనిషి అక్కడికి రావడంతో కథాగమనం కుంటుపడింది. ఓ లావుపాటి పుస్తకాన్ని రెండు చేతులతో పాదివి పట్టుకొని నిలబడి ఉన్నాడతడు. బహుళ అదేదయినా ఓ చిట్టపుస్తకం కావచ్చు. ఆ వ్యక్తిని చూస్తూనే - ‘రావయ్యా! రా!’ అంటూ పిలిచారాయన. అతడు చూపిన చోటంతా సంతకాలు పెదుతూ “పెట్టమన్న చోటల్లా కండ్లు మూసుకొని సంతకాలు పెదుతున్నాను. అనాధలైన పిల్లలు, వాళ్ళ అధోగతికి దారితీస్తే పుట్టగతులుండవు. ఇది మాత్రం మనసులో పెట్టుకోండి!” అని అంటూ పుస్తకాన్ని అతని చేతి కందించారు. ఆ చెపులకు ఈ మాటలకు బాగా పొంతన కుదిరినట్లుంది. అతడు నోరు కడవలేదు కానీ వంగి నమస్కరించి వెళ్ళిపోయాడు.

“నా తెలుగుతనాన్ని గురించి చెబుతూ ఆగిపోయానుకద బాబూ! దేశంకాని దేశంలో వేళకానివేళ ఓ తెలుగు వారపత్రిక చేతికందడంతో గడిచిన ప్రయాళంకంతో గడవాల్సిన ప్రయాళం కాస్త హోయిగా ఉంటుందన్న నమ్మకం కుదిరింది. వేజీలు తిప్పుతూ ఓచోట ఆగిపోయాను!”

ఆ మాటంటూ ఆయన ఆగిపోయారు!

అలా చూసేసరికి నాలుగయిదు బారల దూరంలో నలుగురయిదుగురు పిల్లలు. గోళ్ళు గిల్లకొంటూ నిలబడ్డారు. ఆయనవైపు దీనంగా చూస్తాన్నారు. ఆయన దృష్టి వాళ్ళమీద పడేసరికి అప్రయత్నంగా వాళ్ళ తలలు వాలిపోతున్నాయి. ఆ పిల్లవాళ్ళ భావన అర్థమయిందన్నట్లుగా ఆయన లేచి వాళ్ళదగ్గరికి వెళ్ళారు. వాళ్ళోర్దో చెప్పారు. ఆయన కూడా వాళ్ళకేదో చెబుతూ ఒకడి భుజంతట్టి మరొకడి బుగ్గలు గిల్లి ఇంకొకడి తల నిమిరాడు. అంతే! పరుగో పరుగు. ఆ పిల్లలు ఆనందానికి కాళ్ళు వచ్చినట్లుగా పరుగందుకొన్నారు. అలా వెదుతున్న ఆ పిల్లల్ని అలానే చూస్తూ నిలబడ్డారు కానేపు. ఆ తరువాత తనలో తాను నవ్వుకొంటూ వచ్చి ఉయ్యాలపేట మీద కూర్చున్నారు.

“బాబూ! ఒకప్పటితో పోల్చిచూస్తే తెలుగులో చాలా పత్రికలు వస్తున్నాయి. ఇప్పుడు చాలా చాలా కథల్ని కూడా ప్రచరిస్తున్నాయి. ప్రచరించిన ప్రతికథకు ఓ బొమ్మను కూడా వేయస్తున్నారు. అయితే బొమ్మను చూసి కథను చదవాలన్న కోరిక కలిగే తీరులో బొమ్మలు చాలా అరుదుగా కనిపిస్తుంటాయి. ఏమంటావ్?”

తీరని పనుల్లో తల మునకలవుతున్న ఆ మనిషికి ఇంత పరీక్షచేసే తీరిక ఎలా దొరికింది? - అని ఆశ్చర్యపడుతూ ‘నిజమేనండీ!’ అన్నాను.

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ సమయం, సందర్భం కలిసిరావడమంటే ఏమిటి? కొన్ని ఉదాహరణలు తెలుపండి.
- ◆ “తెలుగువారికి తెలుగంటే బోలెడంత అభిమానం” దీన్ని గురించి మీ అభిప్రాయాలు చెప్పండి.
- ◆ పిల్లలు ఎందుకోసం వచ్చి ఉంటారు? ఆయన వారితో ఏం మాట్లాడి ఉంటారు? ఊహించండి.
- ◆ కథల పుస్తకాలు లేదా ఇతర పుస్తకాల్లో బొమ్మలు ఎందుకు వేస్తారు?
- ◆ వృధుడిని ఆకట్టుకొన్న బొమ్మ ఏమిటి? ఆ బొమ్మను చూసి ఎలాంటి అనుభూతిని పొందాడు?
- ◆ వారపత్రికలోని వృధుడు చదివిన కథ ఏమై ఉంటుంది?

“ఇంతకు మనుపే అన్నాను గద బాబూ! ఆ వార్తాపత్రిక పేజీలు తిప్పుతూ ఓచోట ఆగిపోయానని! ఆ పత్రికలో అలాంటి బొమ్మ కంటపడింది. అందుకే ఆగిపోయాను” ఆ బొమ్మ కలిగించిన అనుభూతి మరలా మనసులో మెదిలిందేమో? అయిన కాసేపు అరమోద్య కన్నులతో అలానే ఉండిపోయారు.

“అది ఓ రైలుపెట్టే ఆ పెట్టేలో ఓ కుర్రవాడు అడుక్కొంటూన్నాడు. వాడు చేయి చాపి నిలబడిన తీరు... వాడిచూపుల్లో కొట్టొచ్చినట్లున్న జోరు... నన్న ఆకట్టుకొన్నాయి. అందుకే ఆ కథను ఆస్కిగా చదివాను.”

అయిన చూపుల్ని ఆకట్టుకొన్న ఆ బొమ్మ... ఆ బొమ్మ వెనక కథను విందామన్న కుతూహలాన్ని అయిన పసిగట్టాడు.

III

“నువ్వు చూస్తానే ఉంటావు బాబూ! రైళ్ళల్లో ప్రయాణం చేసేటప్పుడు పట్టుమని పదేండ్లు నిండని కుర్రవాళ్ళు. ఆ పెట్టేను ఈ కడనుండి ఆ కడదాకా తుడుస్తారు. ఆ తరువాత ఆ పెట్టేలోని ఒక్కాక్కరి ముందు నిలబడి చేయాస్తారు. తోచిన వాడు తోచినంత ఇస్తే దాంతో హాట గడుపుకొంటారు. ఆ పిల్లవాడు కూడా అలాంటి కోవకు చెందినవాడే!” ఆ మాటంటుంటే అయిన గొంతు తడబడింది - బహుశా ఈ దేశంలో ఇలాంటి నికృష్ట జీవితాలకు ఎందరు బలి అవుతున్నారో అని.

“ఆ పదేండ్ల బుడతడు ఆపెట్టేను ఈ చివరి నుండి ఆ చివరిదాకా తుడుస్తాడు. ఆపై ఒక్కాక్కరి ముందు చేయి చాస్తా... ఇచ్చినవాడికి ఓ సమస్యారం పడేస్తా... లేదన్న వాళ్ళపైపు దీసంగా చూస్తా... ఓ వ్యక్తి ముందు నిలబడతాడు. నిలబడి మామూలుగా చేయాస్తాడు. ఆ వ్యక్తి వాణి దగ్గరికి పిలుస్తాడు. ఆ పిలుపులోని ఆప్యాయత ఎంతో ఆశను రేకెత్తిస్తుంది. కుర్రవాడు ఆ వ్యక్తి దగ్గరికి వెళతాడు. ‘నీ పేరేమిటి బాబూ!’ అని ఆరంభిస్తాడు. పైసలిచే ప్రయత్నం చేయకుండా! ఆ కుర్రవాడు ఏమనుకొన్నాడో ఏమో? ఓ నిర్దిష్టమైన చూపు విసిరేసి ‘నాపేరు దౌర్రోజీ!’ అని అంటూ చేతిలోని పైసలిచే అలా ఎగరేసుకొంటూ దర్జాగా వెళ్ళిపోతాడు. అలా వెళ్ళిపోతున్న కుర్రవాడి ధోరణికి మొదట ఆశ్చర్యపడి ఆ తరవాత అలోచనలో పడతాడా వ్యక్తి! ఇదీ కథ!!” అని తాను చదివిన కథను క్లప్పంగా చెప్పి-

“బాబూ! నేనూ కూడా ఆలోచనలో పడ్డాను. నిజమేగదా? ఎందరో వాడి ఈడు పిల్లలు జేబులు కొడుతున్నారు. ప్రయాణాల్లో ఏమరుపాటుగా ఉంటే చేతికందిన సామాన్లు పట్టుకొని ఉడాయిస్తున్నారు. మరికొంతమంది నికృష్టుల చేతుల్లో తోలుబొమ్మలవుతున్నారు. ఇంకొంతమంది ఇండ్లముందు నిలబడి కడుపుమంటల్ని కంటిచూపుల్లో నిలుపుతున్నారు. అలాంటప్పుడు అంతో ఇంతో పనిచేసి పొట్ట గడుపుకోవాలనుకోవడం గొప్ప సంగతేకద బాబూ? – నిజంగా వాడు దౌర్రోజీ!”

బాబూ! నా ఆలోచనల్లో నేనుంటే సరిగ్గా ఇలాంటి సంఘటనే నా కంటపడింది. ఆ రైలుపెట్టేలో!!

ఈ కథ మీద కథను వినాలన్న కుతూహలం పెరిగింది నాలో!

“బాబూ! గిజిగాడిగూడు ఉంటుంది చూశావు గదూ? దాన్ని పీచుగా పీకి తలమీద అతికించినట్లుంది – బూడిదరంగు తిరిగిన వెంటుకల్పి చూస్తుంటే! నల్లని నూనెలో తడిసి తడవక ముందే పిండి తొడుక్కొన్నట్లున్నాయి – అందీ అందని నికృరు చొక్కా! అనలు ఒంటిరంగు మంచిదయినా దుమ్ము మరకలుకట్టి నలుపు తెలుపు కలిసిన బూడిదరంగు తేలింది ఒళ్ళంతా పొడలు పొడలుగా! అయినా కళ్ళల్లో ఆశ చావలేదు. చేస్తున్న పనిలో శ్రద్ధ తగ్గలేదు. పట్టుమని పదేళ్ళయినా నిండని వాడివైపు చూశాను. ఆ తరవాత చూపు మరల్చుకొన్నాను. అయినా వాడు కళ్ళల్లోనే మెదులుతున్నాడు. చదివిన కథ

మనస్సును తొలుస్తా ఉంది. నాలో ఓ ఆలోచన తశుక్కున మెరిసింది. ఆలోచనను ఆచరణలో పెట్టాలన్న తలంపుతో అలాగే పడుకొన్నాను పడక మీద! కళ్ళు మూసుకొన్నట్లున్నానే కానీ చూడగలుగుతున్నాను. విప్పిన పత్రిక ఎదమీద విష్టరించి పడుకొని గుండె చప్పుడు వింటూ ఉంది!”

అంతలో ‘టప్’ మన్న శబ్దం వినిపించింది. మా ఇద్దరి చూపు అటు మళ్ళీంది. ఓ పిట్ట రెట్టవిడిచింది. అది ఆ ఉయ్యాల పీటమీద ఇద్దరి మధ్యగా పడింది. పక్కన పడి ఉన్న ఓ పొత కాగితాన్ని అందుకొని నేనా రెట్టను తుడుస్తుంటే - అదోరకంగా నవ్వారాయన.

“బాబూ! పిట్ట రెట్టవేసింది కదా? ఎందుకు వెయ్యాలి? అంటే ఏమని చెప్పగలం? అది దాని స్వభావం. అంటే! మనుషుల స్వభావాలు కూడ అలానే ఉంటాయి. ప్రయత్నించి ఫలితాన్ని సాధించడంలో కొందరికి ఆనందం. అనలు ప్రయత్నాల ప్రమేయమే లేకుండా జీవితాన్ని కొనసాగించాలన్నది కొందరి కోరిక. నా జీవితమంతా ఇలాంటి ప్రయత్నాలతోనే కొనసాగుతూ ఉంది. అందుకే ఆ కుర్రవాడి బతుకు మీద కూడా ఓ ప్రయత్నం చేయాలని సంకల్పించాను” - అంటూ కానేపు ఆగారు.

ఆ తరువాత -

“అ! రైలు పెట్టేలో కుర్రవాడిని గురించి చెప్పా, వచ్చాను కదూ! అవును. మరో నాలుగయిదు నిమిషాల్లో నేను పడుకొని ఉన్న చోటువరకు ఊడ్చుకొంటూ వచ్చాడు. అక్కడ కానేపు ఆగాడు. ఆగి నిద్రపోతున్నట్లున్న నన్ను - ఆ కాగితాన్ని మార్చి మార్చి చూశాడు. ఆ తరువాత నన్ను లేపడానికి మెల్లగా తట్టాడు.

నేనేమో అప్పటికి మహానిద్రపోతున్నట్లుగా ఆవిలిస్తా లేచి బద్దకంగా ఒళ్ళు విరుచుకొన్నట్లుగా నటించి - ఆ తరువాత కండ్లు తెరచి చూశాను ఆ కుర్రవాణ్ణి. ఒదిగి నిలబడి వినయంగా వాడు నా చేతికందించాడా కాగితాన్ని! అది కాగితమే! కానీ - లోకం దృష్టిలో దాని విలువ అయిదు రూపాయలు!!

ఆ కుర్రవాణ్ణి పరీక్షించడానికి నా ప్రయత్నంగా నేను జార విడిచిన కాగితమది!

మారు మాట్లాడకుండా వాడి చేతిలో ఓ పావలా కాను పెట్టాను. మాటల్లోకి దింపితే కథలో కుర్రవాడి మాదిరి మాట్లాడకుండా వెళ్లిపోతాడేమో? అని సందేహం. ఆ కుర్రవాడు పావలా డబ్బులందుకొని రెండు చేతులు జోడించి నమస్కరించాడు. ఆ తరువాత తన పనిలో తాను లీనమయ్యాడు.

“బాబూ!” అప్పాయంగా పిలిచాను.

మాట చెవిని పడడంతో ఆ కుర్రవాడు లేచి నా ఎదురుగా నిలబడ్డాడు.

“నువ్వుప్పుడు చిన్న పిల్లవాడివి. ఈ పని చేసి బత్తగలుగుతావు. బాగానే ఉంది. అయితే ఇంకొన్నాళ్ళకు పెద్దవాడివపుతావు. అప్పుడీ పని చేయలేవు. చేసినా అందరూ నిన్ను తప్పుపడతారు. అప్పుడెలా బతుకుతావు బాబూ?”

నా మాటలు వాడికి అయ్యామయంగా వినిపించినట్లుంది. అమాయికంగా చూస్తా నిలబడ్డాడు.

“అందుకే బాబూ! ఈ వయసులో చదువుకొంటే - ఆ వయసులో సంపాదించుకోవచ్చ.”

ఆలోచించండి-చెప్పండి

- ◆ రైలు పెట్టిలో తుడుస్తున్న బాలుడిని చూసి, ఇలాంటి నిక్కష్ట జీవితాలకు ఎంతమంది బలి అవుతున్నారో అని వ్యధుడు భావించడం సరైందేనా? ఎందుకు?
- ◆ “ప్రయత్నం చేసి ఫలితాలు సాధిస్తే ఆనందం కలుగుతుంది” దీంతో మీరు ఏకీభవిస్తారా?
- ◆ అందరు పిల్లలూ తప్పనిసరిగా బడికి వెళ్లి చదువుకోవాలి కదా! మరి అలా ఎందుకు జరగడంలేదు?
- ◆ “గుండెల్లోని ఆనందం కరిగి ముత్యాల్లా కన్నీలీ రూపంలో రావడం” అంటే మీకేమి అర్థమైంది? ఇది ఏ ఏ సందర్భాలలో జరుగుతుంది? మీ అనుభవాలు తెల్పండి.
- ◆ “ఒక వ్యక్తి బాధ్యతల్ని స్వీకరించే స్థితికి సమాజం ఎప్పుడు చేరుతుందో?” అనే ఆవేదన సరైందేనా? ఎందుకు?

“తటాలున రైలు పట్టాలు తప్పినా అంత ఆశ్చర్యపడేవాడు కాదేమో ఆ కుర్రవాడు, అంతకు మించిన ఆశ్చర్యాన్ని పులుముకొన్నాడు మొగంలో ‘నన్నెవ్వరీలోకంలో చదివించే వాళ్ళన్నట్టుగా. అది గ్రహించాను. అందుకే.’”

“నాతో వచ్చేస్తావా బాబూ”

తల వంచాడు!

“ఆ కుర్రవాడే ఈ కుర్రవాడు బాబూ!”

అర్థగంటకు మునుపు ఆయన పాదాలకు నమస్కరించిన కుర్రవాడు కనుల ముందు కదిలి ఇద్దరిమధ్య సంబంధం మనస్సులోమెదిలి - అటూ ఇటూ కదలలేకుండా కూర్చున్నాను.

“ఏముంది బాబూ? పదిమందిలో వాడూ ఒక్కడయ్యాడు. అయితే పట్టుదలతో చదువుకొన్నాడు. కృషికి తగిన ఫలితం. మంచి ఉద్యోగమే వచ్చింది. ఆ తరువాత ఓ ఇంటివాడిని చేశాను. ఉద్యోగంతో ఊరువదిలిపోతూ “బాబయ్యా! నేనెప్పుడు పుట్టానో నాకు తెలియదు. ఎపరికి పుట్టానో కూడా ఎరగను. ఎందుకు పుట్టానో ఆలోచించవలసిన అవసరం లేకపోయింది. అయితే - నేను పుట్టిన రోజు మాత్రం ఈ విద్యానగరంలో అడుగుపెట్టిన రోజు. ఆ రోజు నేనీ జీవితంలో మరవలేను. అందుకే ఆ రోజున మీ రెక్కడున్నా నేనెక్కడున్నా తమ పాదాలకు ప్రణమిల్లే అవకాశాన్ని మహా అర్ధషంగా భావిస్తాను. ఈ జీవిత కాలమంతా అలాంటి అర్ధషంగం లభించే లాగున ఆశీర్వదించండి.” అంటూ పాదాలమీద పడ్డాడు.

అయిన గొంతు గాఢుకమై పోయింది. మాటలు పూడుకపోతున్నాయి. గుండెల్లోని ఆనందం కళ్ళల్లో కరిగి ముత్యాలుగా మారి రాలుతున్నాయి!

“సరిగ్గా ఈ రోజేబాబూ! - బాబు విద్యానగరంలో అడుగుపెట్టిన రోజు. అదే బాబు పుట్టిన రోజు!”

ఆ కనుకొలకుల్లో కన్నీళ్ళు నిలిచాయి. ఎందుకని అడిగితే ఏమని చెప్పేది?

“బాబూ! ఇది వేపచెట్టు. సమాజంగా ‘వేపచెట్టు’ అని చెవినిపడడంతో ‘చేదు’ అన్నభావన మనసులో మెదులుతుంది. అయితే ఆ వేప చెట్టును ఆశ్రయిస్తే - నీడనిస్తుంది. దినమూ ఓ కాయ నమిలి మింగగలిగితే దీర్ఘవ్యాధుల్నే నయం చేస్తుంది. పంటిపుల్లగా నోటిజబ్బాల్ని పోగొడుతుంది. అలాగే బాబూ! ‘అడక్క తినేవాళ్ళు అని’ పట్టించుకోకుంటే ఆ బతుక్కే అంకితమైపోయి. అనామక్కలైపోతారు. ఒక విధంగా చెప్పాలంటే వాళ్ళు కొడిగట్టిన దీపాలు. కాసంత సానుభూతి, ఓపికను రంగరించి, కొడినలా తట్టేసి తగినంత చమురుపోసి వత్తిని ఎగదోస్తే - అవి గోరంత దీపాలే కావచ్చు. ఏనాటికో ఒకనాటికి అవి కొండంత వెలుగునిస్తాయి!”

ఒకే ఒక వ్యక్తి ఆలోచన ఆచరణగా మారితే ఒక మహాసంస్థ ఎన్ని కొడిగట్టిన దీపాలకు ఆశ్రయమిచ్చింది? - ఒకవ్యక్తి బాధ్యతల్ని స్వీకరించే స్థితికి సమాజం ఎదిగేది ఎప్పుడో? సమాధానం దొరకని ప్రశ్న నన్ను సతుతం చేస్తుంటే - చేదు నిజాన్ని తియ్యగా పలికిస్తుంటే ఆ మహామసీషికి మనస్సుకు చేతులౌస్తే నమస్కరించేది!

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

- “గోరంత దీపాలు” అనే శీర్షిక ఈ పాతానికి తగిన విధంగా ఉందా? ఎందుకు? సకారణంగా చర్చించండి.
- పారం చదవండి. ‘వేషచెట్టు’ గురించి వివరించిన, వర్ణించిన వాక్యాలు ఏమేమి ఉన్నాయి? వాటిని గుర్తించి చదవండి.
- పారంలోని కింది పేరాలు చదవండి. ఆ పేరాలలో వేబీ గురించి వివరించారో తెలపండి, ఆ పేరాల్లోని వివరణ / వర్ణనకు సంబంధించిన కీలక పదాలను రాయండి.

పేరా	దేన్ని గురించి వివరణ / వర్ణన ఉంది	వివరణ / వర్ణనకు చెందిన కీలక పదాలు
ఆయన నిమీలిత ..... మూగబోయారు. దాదాపు రెండు మూడు ..... పరవశంతో పాడుతున్నారు. ఆ నగరంలో అతడు ..... తేలిపోతుంటారు. రాత్రి ఏడు గంటల ..... కనుల పండువుగా ఉంటుంది. పడమటి కొండ కొన కొమ్మ ..... వింటున్నాను.		

- కింది వాక్యాలు చదవండి. ఎవరు, ఎవరితో, ఏ సందర్భంలో అన్నారు?

- అ) అప్పును బాబూ! నిజంగా అతడు అదృష్టవంతుడే!
- అ) “పెట్టమన్నచోటుల్లా కండ్లు మూసుకొని సంతకాలు పెడుతున్నాను. అనాథలైన పిల్లలు, వాళ్ళ అధోగతికి దారితీస్తే పుట్టగతులుండవు” ఇది మాత్రం మనసులో పెట్టుకోండి!”
- ఇ) “అదృష్టవంతుడికి కన్నీటితో అభిప్రేకం జరుగుతున్నపుడు!”
- ఈ) మీరెక్కడున్నా, నేనెక్కడున్నా తమ పాదాలకు ప్రణమిల్లే అవకాశాన్ని మహా అదృష్టంగా భావిస్తాను.
- ఉ) అవి గోరంత దీపాలే కావచ్చు, ఏనాటికో ఒక నాటికి అవి కొండంత వెలుగునిస్తాయి.

5. పేరా చదివి, ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

బతకడానికి ఉద్యోగం వెతుక్కుంటారు కొందరు. జీవితానికి అర్థం వెతుక్కుంటారు మరికొందరు లక్ష్మీకాంతం రెండో కోవకు చెందుతారు. ఒక బిడ్డ కన్నీరు తుడవడమే భాగ్యం. ఒక బిడ్డకు తల్లి కావడం ఇంకా భాగ్యం. అలాంటిది లక్ష్మీకాంతం అరవై ఎనిమిది మంది అనాధలకు అమ్ములా మారారు. వాళ్ళకు కంటి పాప అయ్యారు. పైపైన చేస్తే ఉద్యోగం అవుతుంది. హృదయంలోనుంచి చేస్తే మానవత్వం అవుతుంది. లక్ష్మీకాంతం మానవీయమూర్తి. వీధి బాలులుగా ముద్రపడిన అనాధలకు విశాఖ వాకిట నేడొక అమృతహస్తం దొరికింది. కన్నతల్లి ఒడి దక్కిస్తటయింది. వీళ్ళ జీవితాలకు అండగా నేనుంటానంటూ పోడూరి లక్ష్మీకాంతం ముందుకు వచ్చింది. మాటలు కాదు - గత పదేళ్ళగా ఆప్యాయతానురాగాలను చేతల్లో చూపుతోంది. అరవై ఎనిమిది మంది వీధి బాలల (స్ట్రోచిల్డ్స్) కు అమృగా అవతరించింది. కన్నబిడ్డల కంట వీధిబాలలనే ఎక్కువగా చూసుకుంది.

ప్రశ్నలు

- అ) పై పేరా దేని గురించి తెలియజేస్తుంది?
- అ) పై పేరాలోని కీలకపదాలను ఏరి రాయండి.
- ఇ) ‘అమృత హస్తం’ అనే పదానికి అర్థమేమిటి?

6. పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

- అ) వృద్ధుడి వద్దకు వచ్చిన ‘కుర్రాడు ప్రవర్తించివ తీరు ఎలా ఉంది? రచయిత అతని ప్రవర్తనను ఏ ఏ వాక్యాలతో వివరించాడు?
- అ) విద్యానగరం ఒక విద్యాలయం కదా! దాని ఆవరణ, వాతావరణం ఎలా ఉంది?
- ఇ) వృద్ధుడు చేస్తున్న సేవాకార్యక్రమం గురించి లోకం ఏమనుకునేది? దానికి వృద్ధుడి ప్రతిస్పందన ఎలా ఉంది?
- ఈ) వారపత్రికలో చదివిన కథ ఏమిటి?
- ఉ) రైలు పెట్టెలో ఊడున్నత్తున్న బాలుడి గురించి వృద్ధుడు ఏం చేశాడు?

1. కింది ప్రశ్నలకు ఆలోచించి ఐదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) “గోరంత దీపం” కథానిక ద్వారా మీరు గ్రహించిన ముఖ్యమైన ఐదు విషయాలు రాయండి.
- అ) “ఆ కుర్రవాడి బతుకుమీద కూడా ఓ ప్రయత్నం చేయాలని సంకల్పించాను.” అన్న వృద్ధుడు ఏం ప్రయత్నం చేశాడు? దాని ఫలితం ఎలా ఉంది?

- ಇ) “ಬಾಬು! ಈ ವಯಸ್ಸುಲೋ ಚದುವುಕೊಂಡೇ, ಆ ವಯಸ್ಸುಲೋ ಸಂಪಾದಿಂಚುಕೋವಚ್ಚು” ಈ ವಾಕ್ಯಂ ಗುರಿಂಬಿ ಮೀ ಅಭಿಪ್ರಾಯಾಲ್ಕಿ ರಾಯಂಡಿ.
- ಈ) ಒಂಟರಿಗಾ ಉನ್ನಪ್ಪಂಡ ಪುಸ್ತಕಾಲೇ ಮನ ನೇಸ್ತಾಲು” ಅನೇ ವಾಕ್ಯಂತೇ ಮೀರು ಏಕೀಭವಿಸ್ತಾರಾ? ಎಂದುಕು?
- 2. ಕಿಂದಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಆಲೋಚಿಂಬಿ ಪದೇಸಿ ವಾಕ್ಯಾಲ್ಕೋ ಸಮಾಧಾನಾಲು ರಾಯಂಡಿ.**
- ಅ) ಕಥಾನಿಕಲೋನಿ ವೃದ್ಧನಿ ಪಾತ್ರ ಸ್ವಭಾವಾನ್ನಿ, ಗೊಪ್ಯದನಾನ್ನಿ ಸಾಂತಮಾಟಲ್ಲೋ ರಾಯಂಡಿ.
- ಆ) ವೃದ್ಧರು, ಪ್ರಯೋಜಕದ್ದೆನ ಯುವಕನಿ ಮರ್ದ್ಯ ಉನ್ನ ಸಂಬಂಧಂ ಎಲಾಂಟಿದಿ? ಹಾರಿ ಮರ್ದ್ಯ ಉನ್ನ ಸಂಬಂಧಾನ್ನಿ, ಅನುರಾಗಾನ್ನಿ ಮೀ ಸಾಂತ ಮಾಟಲ್ಲೋ ವಿವರಿಂಚಂಡಿ.
- 3. ಕಿಂದಿ ಅಂಶಾಲ ಗುರಿಂಬಿ ಸ್ವಜ್ಞಾತ್ಮಕಂಗಾ / ಪ್ರಶಂಸಿಸ್ತೂ ರಾಯಂಡಿ.**
- ಅ) ‘ವಿದ್ಯಾಲಯಂ’ ಆವರಣ ಎಲ್ಲಾ ಉಂದೋ ಪಾಠಂಲೋ ವರ್ಣಿಂಬಿನ ವಿಧಾನಂ ಚದಿವಾರು ಕದಾ! ದೀನಿ ಆಧಾರಂಗಾ ಮೀರು ಮೀ ಪಾರಶಾಲ ಗುರಿಂಬಿ ಲೇದಾ ಒಕ ವರ್ಯಾಟಕ ಕ್ಷೇತ್ರಾನ್ನಿ ಗುರಿಂಬಿ ವರ್ಣಿಂಬಿ ರಾಯಂಡಿ.
- ಆ) ಪಾರಂಲೋ ‘ದಾದಾಪು ರೆಂಡು ಮೂಡು ಪರವಶಂತೋ ಪಾಡುತುನ್ನಾರು’ ಪೇರಾ ಚದವಂಡಿ. ದೀನಿಕಿ ಸಂಬಂಧಿಂಬಿನ ಬಿತ್ತಂ ಗೀಯಂಡಿ. ರಂಗುಲು ವೇಯಂಡಿ. ಕವಿತ್ ರಾಯಂಡಿ.

ಭಾಷಾಂಶಾಲು

ಪದಜಾಲಂ

- 1. ಈ ಕಿಂದ ಇಬ್ಬಿನ ರೆಂದೇಸಿ ಪದಾಲನು ಓವರ್‌ಯಾಗಿಸ್ತೂ ಸಾಂತ ವಾಕ್ಯಾಲು ರಾಯಂಡಿ.**

- ಅ) ವಿನಯಂ - ವಿಧೇಯತ
ಆ) ರಾಜು - ಮತ್ತು
ಇ) ಪ್ರದೇಶಂ - ಪ್ರಶಾಂತತ
ಈ) ಗುಡಿಸೆ - ದೀಪಂ
ಉ) ಪ್ರಯಾಣಂ - ಸೌಕರ್ಯಂ

- 2. ಕಿಂದಿ ವಾಕ್ಯಾಲ್ಕೋ ಗೀತ ಗೀಸಿನ ಪದಾಲಕು ಅರ್ಥಾಲು ರಾಯಂಡಿ.**

ಉದಾ. ಸಂಜವೇಲುಗು ಲೋ ತಟಾಕಂಲೋನಿ ನೀರು ಕೊತ್ತಲಂದಂ ಸಂತರಿಂಚುಕುಂದಿ.

ಸಂಜವೇಲುಗು = ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮಯಂಲೋ ವೆಲುವದೆ ಕಾಂತಿ.

- ಅ) ನಾ ಪುಟ್ಟಿನ ರೋಜುನ ಮಾ ನಾನ್ನಗಾರಿ ಆಶೀರ್ವಾದಂ ತೀಸುಕುನ್ನಾನು.
ಆ) ರಾಜು ಪ್ರಕೃತಿ ಅಂದಾಲ್ಕಿ ತದೆಕಂಗಾ ಚೂಸ್ತೂ ನಿಲಬದ್ದಾಡು.

- �) శివ పుస్తకాలతో కాలక్షేపం చేస్తూ ఉంటాడు.
- ఈ) రాణి ముఖం నిండా పసుపు పులుముకుంది.
- ఉ) లత పాలాన్ని చక్కగా ఆకళింపు చేసుకుంది.
- 3. కింది పదాలకు నానార్థాలు రాయండి.**
- అ) రాజు ఆ) సమయం ఇ) కృషి ఈ) కన్ను ఉ) కొమ్ము ఊ) ఆశ
- 4. కింది పదాలకు పర్యాయపదాలు రాయండి.**
- అ) పక్కి ఆ) నేత్రం ఇ) శిరస్సి ఈ) సూర్యుడు ఉ) చెట్టు ఊ) కొండ
- 5. కింది పదాలకు వ్యుత్పత్తర్థాలు రాయండి.**
- అ) అతిధి ఆ) అక్కరం ఇ) పక్కి ఈ) వ్యాని
- 6. అనాధలను చేరదీనే సంఘలను అనాధ శరణాలయాలు అంటారు కదా! ఇలాంటివే మరికొన్ని ఉన్నాయి. కింద ఇచ్చిన సమాచారం ఆధారంగా వాటిని రాయండి.**
- అ) పక్కలను రక్కించే సంఘ : _____
- ఆ) జంతువులను రక్కించే సంఘ : _____
- ఇ) వృద్ధులను చేరదీనే సంఘ : _____
- ఈ) మనోవైకల్యం గలవాళ్ళకు చేయుతనిచ్చే సంఘ: _____
- ఉ) కుష్టరోగుల పునరావాసకేంద్రం : _____

వ్యాకరణాంశాలు

- 1. కింది పదాల్లోని పుంప్రాదేశ సంధి, టుగాగమ సంధి, అత్యసంధి, ద్విరుక్తటకార సంధుల పదాలను గుర్తించి విడదీసి సూత్రాలను రాయండి.**

సరసంపుమాట, కట్టెదుట, చింతాకు, తూగుటుయ్యేల, నట్టడవి,
ముద్దుటుంగరము, మధురంపుకావ్యం, పల్లెటూరు, రామయ్య

శ్వత్సపంధి

- 2. కింది ఉదాహరణలను పరిశీలించండి.**

- అ) నిన్ + చింత → నిశ్చింత
సత్ + ఛాత్రుడు → సచ్చాత్రుడు
శరత్ + చంద్రికలు → శరచ్చంద్రికలు
జగత్ + జనని → జగజ్జనని
శార్థిన్ + జయః → శార్థిజ్జయః

సకార త పద్గం	శకార చ పద్గం
స	శ
త	చ
థ	ఛ
ద	జ
ధ	రు
న	జు

పై పదాల్స్ ‘న’ కార ‘త’ వర్గము పూర్వపదాంతంగా ఉన్నాయి. ‘శ’ కార, ‘చ’ వర్గ (చ ఛ జ రథు ఇం) లు పరమైనాయి. అలా ఐనప్పుడు మళ్ళీ ‘శ’ కార ‘చ’ వర్గాలే వచ్చాయి.

ಅಂಟ್ - ನ್ + ಚಿ → ಶ್ಚಿ;

ତ୍ତ + ଚା → ଚାଁ;

త + చ → చ్చ;

ଶ + ଜ → ଝ;

29 + 2 → 50

இலா ‘ந’ கார ‘து’ வர்த் (த து த து ந) லகு வரஸங் ‘ஶ’ கார, ‘சு’ வர்த் (ச சு ஜ ரு ஆ)லு வரவேத்தீ ‘ஶ’ கார ‘சு’ வர்த்தீ அநேகமானால்.

ఎ + చ → శ

త + చ → చు

ద + చ → చు

सं + ज → संज

ଶ୍ରୀ + ଜ୍ଞାନ → ଜ୍ଞାନ

$\text{Mg} + \text{Cl}_2 \rightarrow \text{MgCl}_2$

వ + చ → ఫ

29 + 2 → 30

ఇలా పైన చెప్పిన ఏ అక్షరానికైనా అదేశం చెల్లుతుంది.

కింది సంఘలు విడదీయండి. సూతంతో సరిచూడండి.

1. సజ్జనుడు
 2. సచ్చారిత్రము

ಭಾಷಾಕಾರ್ಯಕಲಾಪಾಲು / ಪ್ರಾಜೆಕ್ಟ್ ಪನಿ

- ◆ మీ పారశాల గ్రంథాలయంలోని ఏదైనా కథల పుస్తకం నుంచి గాని లేదా ఏదైనా పత్రిక నుంచి గాని సామాజిక సేవ, మానవసంబంధాలు, గురుశిష్టసంబంధం మొదలైన విషయాలకు సంబంధించిన మంచి కథను చదివి ఎంపిక చేయండి. దాన్ని రాసి ప్రదర్శించండి. అది మీకు ఎందుకు నచ్చిందో, దాంట్లోనీ గొప్పతనమేమిటో నివేదిక రాయండి.

అయిం నిజఃపరోవేతి
వికల్పో లఘుచేతనామ్
ఉదార చరితానాంతు
వసుదైక కుటుంబకమ్॥

- పంచతంత్ర

భావం : ఇతడు మనవాడు అతడు పరాయివాడు అనే విచక్షణ అల్ప మనస్సులకు కలుగుతుంది. ఉదార హృదయములు లోకమంతరటినీ ఒకే కుటుంబంగా భావిస్తారు.

భిక్

- శ్రీనాథుడు

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

కం. తన కోపమె తన శత్రువు
 తన శాంతమె తనకు రక్క దయచుట్టంబో
 దన సంతోషమె స్వగ్రహము
 తన దుఃఖమె నరకమండ్రు తథ్యము సుమతి.

ప్రశ్నలు:

- ఈ పద్యంలో శత్రువుగా దేని పేర్కొన్నాడు? ఎందుకు?
- శాంతి రక్కగా ఉంటుందనడంలో కవి ఉద్దేశమేమిలి?
- సంతోషాన్ని స్వగ్రంగా కవి ఎందుకు భావిస్తున్నాడు?
- కోపంవల్ల కలిగే అనర్థాలను గురించిన సంఘటనలు మీకేమైనా తెలుసా? చెప్పండి.

పార్యాంశ నేపథ్యం

వేదవిభజన చేసి, పంచమవేదంగా వేరున్న మహాభారతాన్ని రచించి, ఆష్టాదశ(18) పురాణాలను రచించిన బ్రహ్మజ్ఞాని వేదవ్యాసుడు. పరమ పవిత్రం, పరమేశ్వరునికి ప్రీతిపాత్రం ఆయన కాళీలో వ్యాసుడు తన పదివేలమంది శిష్యులతో కొంతకాలం నివసించాడు. బ్రాహ్మణుమహారాత్రంలో నిద్రలేచి, ప్రాతర్యాధ్యాప్తోక విధులను పూర్తిగావించి శిష్యులతోకూడా కాళీనగరంలో భిక్షాటనం చేసేవాడు. శిష్యులూ, తానూ వేరువేరుగా తెచ్చిన భిక్షలో సగం అతిథి అభ్యాగతులకు సమర్పించి, మిగిలినది భుజించేవారు. ఒకరోజున కాళీ విశ్వనాథుడికి వ్యాసుణ్ణి పర్క్కించాలన్న సంకల్పం కలిగింది. ఆ సందర్భంగా జరిగిన సంఘటనే ఈ పార్యాంశం.

పార్యభాగ వివరాలు

ఈ పార్యాంశం కావ్యప్రక్రియకు చెందింది. ఇది 'కాశీభుండము'
సహమాశ్వాసంలోది.

విద్యాభ్యులకు సూచనలు

- ఈ పారం ముందున్న ప్రవేశిక చదవండి. పారంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- ఈ పారం చదవండి. అర్థంకాని పదాలకింద గీతలు గీయండి.
- వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న 'పదవిజ్ఞానం' పట్టికలో వెతకండి. లేదా నిఘంటువు చూసి తెలుసుకోండి.

కవి పరిచయం

(ఊహింత్రం)

ఆంధ్రవాజ్యయంలో పేరెన్నికగన్న కవి శ్రీనాథుడు. ఈయన తల్లిదండ్రులు
మారయ, భీమాంబ. కొండవీటిని పరిపాలించిన పెదకోమటి వేమారెడ్డి ఆస్థానంలో
విద్యాధికారి. విజయనగర ప్రొథదేవరాయల ఆస్థానంలో 'గౌడడిండిమభట్టు'ను
ఓడించి కనకాభిషేకాన్ని, కవిసార్వభౌమ బిరుదును పొందాడు.

(1380-1470)

మరుత్తరాట్టురిత్ర, శాలివాహన సహశతి, పండితారాధ్య చరిత్ర, శృంగారనైషధం,
భీమఖండం, కాశీభుండం, మారవిలాసం, ధనంజయవిజయం, క్రీడాభిరామం,
శివరాత్రిమాహాత్మ్యం, పల్నాటి వీరచరిత్ర, నందనందన చరిత్రలు శ్రీనాథుని రచనలు.
శ్రీనాథుని చమత్కూరానికి, లోకానుశీలనకు, రసజ్ఞతకు, జీవితవిధానానికి అద్దంపట్ట
చాటువులు చాలా ఉన్నాయి.

ఉద్దండలీల, ఉభయవాక్యాధి, రసాభ్యుచితబలంధం, సూక్తివైచిత్రి తన కవితా
లక్ష్మణాలని చెప్పుకున్న శ్రీనాథుడు సీసపద్యాలకు ప్రసిద్ధి.

శ్రీనాథుని జీవితచరిత్రనే 15వ శతాబ్ది ఆంధ్రదేశ చరిత్రగా భావిస్తారు.

ప్రపాటిక

ఈనాడు 'భిక్ష' అనే మాట కేవలం 'అడుక్కుతినదం' అనే ఆల్చార్ధానికి పరిమితమైంది కాని, ఒకప్పుడు 'భిక్ష' అనేది పరమపవిత్రమైన ప్రతం. తివుడు భిక్షేశ్వరుడుగా ప్రసిద్ధి. గురువులు శిష్యులకు 'జ్ఞానభిక్ష' పెట్టేవాళ్ళు. బుధుడు భిక్షావృత్తితోనే జీవనం సాగించేవాడు; బౌద్ధులందరికీ అదే జీవనసూత్రంగా ఉండేది. గురుకులంలో వదువుకునే రాజకుమారులైనా భిక్షాటనంతో విద్యార్థిజీవనం గడిపేవారు. భిక్షుపెట్టేవాళ్ళుకూడా అది మహాపుణ్యకార్యంగా భావించి, తమ ఇంటికి వచ్చిన వారిని 'అతిథి దేవోభవ!' అని నమస్కరించి, పూజించి, భిక్ష సమర్పించేవాళ్ళు. అటువంటి భిక్షాప్రతంతో జీవించిన వేదవ్యాసమహర్షి కాశీనగరంలో పొందిన ఒక అనుభవమేంటో ఈ పాఠం చదివి తెలుసుకోండి.

I

తే॥గీ॥ నెట్టుకొని కాయ బీఱెండ పట్టపగలు
తాను శిష్యులు నిల్లిల్లు దప్పకుండం
గాశికా విప్రగృహ వాటికల నొనర్ను
నభిల విద్యాగురుండు భిక్షాటనంబు.

1

తే॥గీ॥ వండుచున్నారమనె నొక్క వనజనేత్ర
తిరిగి రమ్మను నొక్క లేందీగిం బోణి
దేవకార్యంబు నేండనుం దెఱవ యోర్తు
దాణిం కవాటంబుం దెఱవదు వనిత యొకతె

2

సీ॥ ముంగిట గోమయంబున గోముఖము దీర్చి
కడలు నాల్గుగ ప్రముగ్గకళ్ళ వెట్టి,
యతిథి నవోనిల్చి యఘ్యపోద్యము లిచ్చి
పుష్పగంధంబులం బూజసేసి,
ప్రజ్ఞాతితంబైన పసిండి వట్టపమున
నన్నుంబుమీంద నెయ్యభిఫురించి,
ఘలపాయసాపూప బముపదార్థములతో
భక్తివిశ్వాస తాత్పర్యగరిమం

అలోచించండి-చెప్పండి

- ♦ అతిథి దేవోభవ అంటే ఏమిటి?
- ♦ ప్రాచీనకాలంలో భిక్షాటనాన్ని వవిత్రకార్యంగా ఎందుకు భావించేవారు?
- ♦ భిక్ష సమర్పించేటప్పుడు నాటికి నేటికి ఉన్న తేడాలేమిటి?

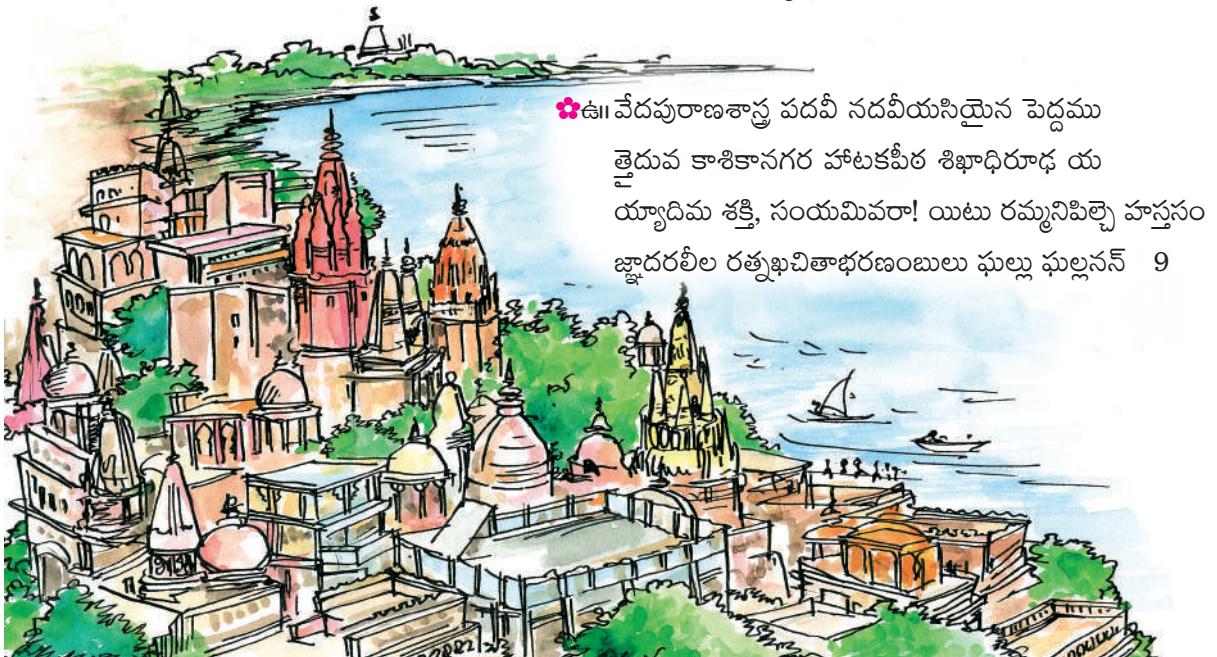
తే॥గీ॥ బెట్టుదురు మాధుకరభిక్ష భిక్షుకులకుం
గంకణంబులతో సూటిగములు రాయం
గిప్రుకరముల బ్రాహ్మణాంగనలు కాశి
నన్నపూర్ణ భవాని కట్టనుంగుం జెలులు

3

- క०॥ ఆ పరమ పురంద్రులయం
దే వుణ్యాంగనయు భిక్ష యడదయ్యేం గట్టా!
రేపాడి మేలుకని యే
నే పాపాత్మని ముఖంబు నీక్కించితినో? 4
- తే॥గీ॥ ఉపవసింతుముగాక నేఁడుడిగి మడిఁగి
యుస్తమించుచు నున్నవాఁ డహిమ భానుఁ
డెల్లి పారణకైన లేదెట్లు మనకు?
మాధుకరభిక్ష బ్రాహ్మణ మందిరముల 5

II

- వ॥ అని యారాత్రి గదపి మఱునాఁడు మధ్యాహ్నకాలంబున శిష్యులం దాను
వేఱువేఱు విప్రభవన వాటికల భిక్షాటనంబొనర్పంబోయి,
తొలునాఁటియట్ల ముక్కుంటిమాయ నే మచ్చెకంటియు వంటకంబు
పెట్టకున్నఁ గటకటంబది భిక్షాపాత్రంబు నట్టనడువీధిం బగులవైచి కోపావేశంబున - 6
- తే॥గీ॥ ధనములేకుండెరు మూఁడు తరములందు
మూఁడు తరములఁ జెడుఁగాక మోక్కలక్షీ
విద్యయును మూఁడు తరముల వెడలవలయుఁ
బంచజనులకుఁ గాశికాపట్టణమున 7
- వ॥ అని పారాశర్యందు క్షుప్తిపాసౌ పరవశుండై శపియింపం దలంచు
నవసరంబున నొక్క విప్రభవనంబు వాఁకిటం బార్వుతి ప్రాకృత వేషంబున 8

❖ కొ వేదపురాణశాస్త్ర పదవీ నదవీయసిద్ధేన పెద్దము
త్తేదువ కాశికానగర హోటకపీర శిఖాధిరూఢ య
య్యాదిమ శక్తి, సంయమివరా! యటు రమ్మనిపిల్చు హస్తసం
జ్ఞాదరలీల రత్నాఖితాభరణంబులు ఘుల్లు ఘుల్లనన్ 9

❖ శా॥ ఆకంరంబుగ నిష్ట మాధుకర భిక్షాన్వంబు భక్తింపగా
లేకున్నం గడు నంగలార్పెదవు మేలే? లెస్స! శాంతుండవే!
నీ కంటెన్ మతిహీనులే కటకటా! నీవార ముష్టింపచుల్
శాకాహారులుఁ గందఫోజులు, శిలోంశుప్రక్రముల్ తాపసుల్! 10

తే॥గీ॥ ఓ మునీశ్వర! వినవయ్య యున్న యూరుఁ
గన్నతల్లియు నాక్క రూపన్న రీతి
యటు విశేషించి శివుని యద్ధాంగలక్ష్మీ
కాశి; యివ్వేటి మీఁద నాగుహము దగునె? 11

వ॥ ఇట్టి కాశికానగరంబుమీద భిక్షలేకుండుట కారణంబుగా నీయంత వాడు కటకటంబడి
శపియింపందలంచునే? విశేషించి యూకొన్న వాడవు గావున నీ యవసరంబున నిన్ను పోచ్చు
గుందాడుట మము బోఁటి గృహిణులకు మెచ్చుగాదు. మా యింటికిం గుడువ రమ్మ! కుడిచి
కూర్చున్న పిమ్మటం గొన్నిమాటలు నీతో నాడంగలననిన నమ్మహసాధ్వంగని,
పారాశర్యండిట్టులనియె - 12

ఆలోచించండి-చెప్పండి

- ♦ భిక్ష దౌరకని వ్యాసుడు కోపగించాడు కదా! దీనిపైన మీ అభిప్రాయమేమిటి?
- ♦ “కోపం మనిషిని విచక్షణ కోల్పోయేలా చేస్తుంది” దీన్ని గురించి మాట్లాడండి.
- ♦ ఉన్న ఊరును కన్నతల్లితో సమానమని ఎందుకు అంటారు?

III

తే॥గీ॥ అస్తమింపగఁ జేరినాఁ డహిమకరుడు
శిష్యులేఁగాక యయుతంబు చిగురుఁబోడి
ప్రతము తప్పి భుజింపంగ వలనుగాదు
నేఁడు నిన్నబీ మఱునాఁడు నిక్కువంబు

13

❖చ॥ అనవుడు నల్లనవ్వి కమలానన యిట్లను, లెస్సగాక, యో
మునివర! నీవు శిష్యగణముంగొని చయ్యన రమ్ము విశ్వనా
ధునికృప పేరిల్ని నెందఱతిథుల్ చనుదెంచినఁ గామధేనువుం
బని గొనునట్లు పెట్టుదు నపారములైన యభీప్పితాన్నముల్

14

వ॥ అనిన నట్లకాక మహోప్రసాదంబని వేదవ్యాసుండు
శిష్యులంగూర్చుకొని భాగీరథికిం జని యుపస్సుర్చుంబాచరించి
యేతెంచిన -

15

తే॥గీ॥ గొడుగు పాగల గిలకలు గులకరింప
నిందుబింబాస్య యెదురుగా నేగు దెంచి
ఛాత్ర సహితంబుగాఁ బరాశరతనూజు
బంతిసాగించే భుక్కిశాలాంతరమున

16

అలోచించండి-చెప్పండి

- ◆ భోజనానికి ఆహారానించిన గృహిణితో
వ్యాసుడు పలికిన మాటలను బట్టి
మీకేమి అర్థమయింది?
- ◆ ఈ పారం ఆధారంగా నాటి గురుశిష్య
సంబంధం గురించి వివరించండి.

భావాలు

1. విద్యాగురుడైన వ్యాసమహర్షి శిష్యులతో కూడి పట్టపగలు, మండుటెండలో కాశీనగరంలోని బ్రాహ్మణవీధిలో భిక్షుకోసం ఇల్లిల్లా తిరుగసాగాడు.
2. ఒక ఇల్లాలు ‘వండుతున్నారు’ అంటుంది; మరొక స్త్రీ ‘మళ్ళీ రండి’ అంటుంది; ఇంకొకావిడ ఈరోజు ప్రతం (దేవకార్యం) అని చెబుతుంది; వేరొకావిడతే అసలు తలుపులే తెరవడం లేదు.
3. కాశీనగరంలోని గృహిణలు అన్నపూర్ణభవానికి ప్రియమైన చెలులుగా పేరుగాంచినవారు. వాళ్ళు భిక్షార్థమై వచ్చిన వాళ్ళను సాక్షాత్తు శివుడిగా భావించి, అపురూపంగా ఆదరిస్తారు. వాకిట్లో ఆవుపేదతో చక్కగా అలికి, నాలుగంచులూ కలిసేటట్లు ముగ్గుపెట్టి, వచ్చిన అతిథిని దాని మధ్యలో నిలబెట్టి, కాళ్ళకూ, చేతులకూ నీళ్ళిచ్చి, పూపులతో, గంధంతో వారిని అర్పించి, శుద్ధంగా కడిగిన పక్కాంలో అన్నంపెట్టి, దానిమీద బంగారు గరిపెతో నెయ్యి అభిఘరించి (పేసి), పండ్లు, పరమాస్యం, పిండిపంటలు పేర్లు), భక్తి విశ్వాసాలు ఉట్టిపడుతుండగా భిక్ష సమర్పిస్తారు. (‘అతిథిదేవోభవ!’ అనే భారతీయ సంప్రదాయాన్ని ఈ పద్యంలో వర్ణించాడు కవి)
4. ‘అటువంటి పుణ్యస్థిలును ఈనేలలో ఒక్కరైనా భిక్ష సమర్పించడం లేదంటే ఆశ్చర్యంగా ఉన్నది. ఈరోజు ఉదయమే లేచి, ఏ పాపిష్టివాని ముఖం చూశానో’ అనుకున్నాడు వ్యాసుడు.
5. సరే, ఇక భిక్షాటనం మాని ఈ రోజుకు ఉపవాసమే చేధ్యం. సూర్యుడు అస్తమిస్తున్నాడు. రేపైనా మనకు ఈ బ్రాహ్మణ వాటికలో ఉపవాసాంత భోజనానికి సరిపడ భిక్ష దొరకక పోదు.

6. అని వ్యాసుడు శిష్యులతో ఆ రాత్రి మరంలో గడిపి, మరునాదు యథావిధిగా మధ్యాహ్న సమయానికి శిష్యులు, తాను వేరువేరుగా విప్రవాటికల్లో భిక్షాటనం చేయసాగారు. కాని మొదటి రోజులాగానే విశ్వసాధుని మాయవల్ ఏ ఇల్లాలూ భిక్ష పెట్టలేదు. దాంతో బాధపడి కోపంతో భిక్షాపాత్రను ముక్కులు ముక్కులయ్యేటట్లు నట్టనడి వీధిలో విసిరికొణ్ణి ఆవేశంతో –
7. ‘ఈ కాశీ పట్టణంలో నివసించే మనుషులకు మూడు తరాల దాకా ధనం, విద్య, మోక్షం లేకుండుగాక!’
8. అని ఆకలిదప్పులచే బాధపడుతున్న వ్యాసుడు శపించబోయిన సమయంలో ఒక బ్రాహ్మణమందిరపు వాకిట పార్వతీదేవిసామాన్య స్త్రీ వేషంలో –
9. వేదపురాణ శాస్త్రాలు నిర్దేశించే జ్ఞాన స్వరూపిణి ఆ ముత్తెదువ. కాశీనగరం అనే స్వర్ణవీర శిఖరాన్ని అధిరోహించి ఉన్న ఆమె – చేతికి ధరించిన రత్నకంకణాలు ఘుల్లు ఘుల్లుమనేట్లు చెయ్యి ఊపుతూ ఓ సంయమివరా! ఇటురా అని పిల్చింది. (ఒకరోజు ఆకలికే తట్టుకోలేని వాడికి నీకేం సంయమనం ఉందయ్యా! అని వ్యంగ్యంగా అడగడానికి సంయమివరా! అని సంబోధించింది ఆ ముత్తెదువ).
10. గొంతుదాకా తినడానికి భిక్షదొరకలేదని ఇంతగా చిందులువేస్తున్నావు కదా! ఇది నీకు మంచిదా? బాగున్నది. నిజంగా నీవు శాంతస్వభావుడవా? పిడికెడు వరిగింజలతో కాలం వెళ్ళబుచ్చేపారు, శాకాపోరంతో, దుంపలతో సరిపెట్టుకునేవాళ్ళు, దుంపలుతిని బతికేవాళ్ళు, రోళ్ళవద్ద చెదిరిపడ్డ బియ్యం ఏరుకొని జీవనం సాగించే మునులు నీకంటే తెలివితక్కువచ్చా?
11. ‘ఉన్నఊరు కన్నతల్లితో సమానం’ అనే నీతి నీకు తెలియదా? అంతకంటే విశేషించి శివుని అర్థాంగలక్ష్మీయైన ఈ కాశీనగరిమీద నీవింత కోపం చూపించడం తగునా? అని మందలించింది పార్వతీదేవి.
12. కేవలం భిక్ష దొరకలేదనే నెపంతో బాధపడి నీలాంటి ఉత్తముడు విశిష్టమైన కాశీనగరాన్ని శపించాలనుకుంటాడా? చాలా ఆకలితోఉన్నావు. కాబట్టి ఈ సమయంలో నిన్ను ఎక్కువగా బాధపెట్టడం మావంటి గృహిణులకు మంచిదికాదు. మాయింటికి భోజనానికిరా! తిని కూర్చున్న తర్వాత నీతో కొన్ని మాటలు మాటలుతాను’ అన్న ఆ మహాసాధ్వాని చూసి, వ్యాసుడిట్లు అన్నాడు –
13. తల్లి! సూర్యుడస్తమిస్తున్నాడు. నేనే కాదు, నాతోపాటు శిష్యులూ ఉన్నారు. శిష్యులతో కలసి భుజించాలనే నా వ్రతం విడిచిపెట్టి మీ ఇంట నేనొక్కడినే భుజించలేను. ఈరోజు నిన్నతికి మరునాడేకదా! (అంటే నిన్నతిలాగే ఈరోజు కూడా ఉపవాసం తప్పదని అంతర్ధం)
14. అని వేదవ్యాసుడు పలుకగా కొంచెం నవ్వి పద్మముఖియైన ఆ ఇల్లాలు ‘సరేలే! మనీంద్రా! విశ్వసాధుని దయవల్ ఎంతమంది ఆతిథులు వచ్చినా కామధేనువువలె కోరిన పదార్థాలన్నీ అనంతంగా నేను ఏర్పాటు చేయగలను. నీ శిష్యగణాన్ని తీసుకొని వెంటనే రా!’ అన్నది.
15. అనగా, ‘సరే! మహాప్రసాదం’ అని, వేదవ్యాసుడు శిష్యులను తీసుకొని గంగానదికి వెళ్ళి, స్నాన, ఆచమనాదులు పూర్తి గావించుకొని రాగా –
16. గొడుగు పాపుకోళ్ళ (గొడుగు ఆకారంలోని బుడిపెలున్న పాపుకోళ్ళు) గిలకలు మోగుతుండగా చంద్రముఖి అయిన ఆ ఇల్లాలు వాళ్ళకు ఎదురువెళ్ళి ఆప్యానించింది. శిష్యులతో వ్యాసుడు భోజనశాలలో కూర్చున్నాడు. అప్పుడామె

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. కింది పద్యం చదపండి. శ్రీనాథుడు తన గురించి తాను ఏమని చెప్పుకొన్నాడో తెల్పండి.

సీ॥ వచియింతు వేములవాడ భీమన భంగి
 నుర్దండ లీల నొక్కొక్కొమాటు
 భాషింతు నన్నయభట్టు మాగ్గంబున
 నుభయ వాక్కొఫీ నొక్కొక్కొమాటు
 వాక్కుత్తు తిక్కుయజ్ఞ ప్రకారము రసా
 భ్యాచిత బంధమున నొక్కొక్కొమాటు
 పరిధవింతు ప్రబంధ పరమేశ్వరుని తేవ
 సూక్తివైచిత్రి నొక్కొక్కొమాటు

తీ॥గీ॥ సైషధాది మహాప్రబంధములు పెక్కు
 చెప్పినాడవు మాకు నాశ్రితుడ వనఘు
 ఇప్పుడు చెప్పుదొడంగిన యి ప్రబంధ
 మంకితమునేయు వీరభద్రయ్యపేర (కాశీ 1-18)

2. ‘అన్ని దానాల్లోకి అస్త్రదానం మిన్న’ అనే అంశంపై తరగతిలో చర్చించండి.
3. శ్రీనాథకవి గురించి వివరించండి.
4. ‘ఆకంఠంబుగ.....శిలోంఛప్రకముల్ తాపసులీ?’ పద్యానికి ప్రతిపదార్థం రాయండి.

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఐదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) వ్యాసుని పాత్ర స్వభావాన్ని వివరించండి.
- అ) ‘నేడు నిన్నటికి మఱునాఁడు నిక్కుపంబు’ ఈ మాటలు ఎవరు ఎవరితో ఏసందర్భంలో అన్నారు? ఏటి అంతరార్థమేమిటి?

- 2. కింది ప్రశ్నలకు పదేసి వాక్యాల్సో సమాధానాలు రాయండి.**

అ) పారంలోని కథను సంక్లిష్టంగా రాయండి.

ఆ) కోపం కారణంగా వ్యాసుడు కాళీనగరాన్నే శపించాలనుకున్నాడు కదా! ‘కోపం – మనిషి విచక్షణను నశింపజేస్తుంది.’ అనే అంశం గురించి రాయండి.

3. కింది అంశాల గురించి సృజనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

అ) ‘కోపం తగ్గించుకోడం మంచిది!’ అనే అంశాన్ని బోధిస్తూ మిత్రునికి లేఖ రాయండి.

ఆ) భీక్ష, రక్ష, పరీక్ష, సమీక్ష, వివక్ష..... వంటి పదాలతో ఒక చక్కని భావాన్ని ప్రకటించే కవిత రాయండి.

III. ભૂપ્રોંઢાલુ

పదజూలం

4. కింది ప్రకృతి పదాలకు సరైన వికృతి పదాలను ఎంపిక చేయండి.

- అ) విద్య
క) విదియ చ) విజ్ఞ ట) విద్ద త) విధ్య
ఆ) భిక్షము
క) బత్తెము చ) బచ్చ ట) బిచ్చ త) బిచ్చము
ఇ) యూత్ర
క) యతర చ) జాతర ట) జైత్ర త) యతనము
ఈ) మత్స్యము
క) మచ్చ చ) మత్తియము ట) మచ్చెము త) మత్తము

5. కింది పదాలకు ప్రుత్తుత్తుర్థాలను రాయండి.

- అ) గురుడు ఆ) వనజము ఇ) అర్ఘ్యము ఈ) పాయము
ఉ) పారాశర్యుడు

వ్యాకరణంశాలు

1. కింది పాదాల్లోని సంఘలను గుర్తించి సంధి సూత్రాలను రాయండి.

- అ) పుణ్యంగనయు భిక్ష యిడదయ్యేం గట్ట!
ఆ) కాశి; యివీటి మీద నాగ్రహము దగునె.
ఇ) ఓ మునీశ్వర! వినవయ్య యున్నయూరు.

2. కింది పద్యపాదాల్లో ఏమే ఛండస్పులున్నాయో గుర్తించి సమన్వయం చేయండి.

- అ) మునివర! నీవు శిష్యగణముంగొని చయ్యనరమ్ము విశ్వనా
ఆ) య్యాదిమశక్తి సంయమివరా! యిటురమ్ముని పిల్చె హస్త సం
ఇ) నథిల విద్యాగురుండు భిక్షాటనంబు

3. కింది వాక్యాలను చదవండి.

అర్థాంతరన్యాసాలంకారం

- అ) శివాజీ కళ్యాణి దుర్గాన్ని సాధించాడు.
ఏదులకు సాధ్యము కానిది లేదు కదా!
ఆ) గౌప్యవారితో ఉన్న సామాన్యులనూ గౌరవిస్తారు.
పూవులతోపాటు దారాన్ని గూడా సిగనెక్కిస్తారు.

ఈ) రెండు వాక్యాల్లో ఒక విషయాన్ని మరో విషయంతో సమర్థిస్తున్నాం కదూ!

మొదటి వాక్యంలో

శివాజీ కళ్యాణి దుర్గాన్ని సాధించడం - విశేష విషయం.

వీరులకు సాధ్యం కానిది లేదు కదా! - సామాన్య విషయం.

అంటే విశేష విషయాన్ని సామాన్య విషయంతో సమర్థించాం.

ఇక రెండవ వాక్యంలో

గౌప్యవారితోణ్ణు సామాన్యాలను గౌరవించడం - సామాన్య విషయం.

పూవులతోపాటు దారం సిగనెక్కుటం - విశేష విషయం.

అంటే దీంట్లో సామాన్య విషయాన్ని విశేష విషయంతో సమర్థించాం.

లక్ష్మణం: విశేష విషయాన్ని సామాన్య విషయంతోగాని, సామాన్య విషయాన్ని విశేష విషయంతోగాని సమర్థించి చెప్పడమే అర్థాంతరం సాధ్యాలంకారం.

కింది లక్ష్మ్యాలకు సమన్వయం రాయండి.

అ) హనుమంతుడు సముద్రాన్ని లంఘించాడు.

మహాత్ములకు సాధ్యం కానిది లేదు కదా!

ఆ) మేఘుడంబుధికి పోయి జలంబు తెచ్చి ఇస్తాడు.

లోకోపకర్తలకిది సహజగుణము.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ◆ శ్రీనాథుడు సీసపథ్యరచనకు ప్రసిద్ధి. శ్రీనాథుడు రచించిన ఏవైనా 5 పద్మాలు వేస్తే గ్రంథాలనుండి నేకరించండి. వాటిని రాయండి. తరగతిలో చదివి వినిపించండి. గోడ పత్రికలో ప్రదర్శించండి.

మేధావి ఎన్నికష్టాలుపడ్డా, శుధ్మమైన
వదవడిని, జీవనాన్ని వదలడు. దానివల్లనే
అతడు ప్రతిష్టాను, ఉత్తమ గతులనూ
పొందుతాడు.

- మహాభారతం ఊద్యోగపర్వం

మాట్లాడటమూ ఒక కళే

మనసులోని భావాన్ని ఎదుటివారికి తెలియజేసే మాధ్యమం మాట. మాటకున్న శక్తి గొప్పది. అది అవతలివారిని మెప్పించగలదు, నొప్పించగలదు, ఆవచలనుండి తప్పించగలదు. మాట్లాడటం ఒక కళ. శబ్దశక్తి తెలిసినవానికి ఈ కళ కరతలామలకమవుతుంది.

ఒకాయన మెట్లుదిగుతున్నాడు. అదే సమయంలో మరొకాయన మెట్లు ఎక్కుతున్నాడు. దారి ఇరుకుగా ఉంది. ఇద్దరూ మధ్యలో ఎదురుపడ్డారు. కింద నుండి వస్తున్న అతనికి కోపమెక్కువ. మైనుండి దిగుతున్న వానితో 'నేను మూర్ఖులకు దారివ్యాను' అన్నాడు. వెంటనే ఎదుటివాడు ఏమాత్రం తడుమకోకుండా పరవాలేదు 'నేనస్తాను' అన్నాడు. ఇప్పుడు ఎవడు మూర్ఖుడయ్యాడు?

ఒకావిడ ఇంకొకావిడతో పేచీ పెట్టుకున్నది. కోపంతో రెచ్చిపోయి 'థీ కుక్కా' అనేసింది. అవతలావిడ 'పమక్కా?' అన్నది. ఈ ముక్కతో మొదటావిడ తిక్కతుదిరింది.

తాంబూలం వేసుకోడానికి వెళ్లాడో పెద్దమనిషి. తమలపాకులు కట్టేవానితో 'ఏయ్, ఆకులోసున్నం తక్కువవేయి, దవడపగులుతుంది' అంటూ పక్కనేవున్న అరటిపండ్ల గెలకు చేయి ఆనించి నిలబడ్డాడు. అవకాశంకోసం ఎదురుచూస్తున్న తమలపాకులవాడు 'ఏమయ్యాయ్, చెయ్యితియ్య, పండ్లరాలతాయి' అన్నాడు. మాటకు మాట, దెబ్బకు దెబ్బ.

సాహిత్యభిలాషియైన ఒకడు కవిని కలిశాడు. ఎంతోకాలం నుండి తన మనసులో దాచుకున్న ఆశను బయట పెట్టాడు. 'అయ్యా, నాకు ఏదైనా నాటికను రాసివ్యండి' అనడిగాడు. దానికి బదులిస్తూ ఆ కవి 'ఓ! దానికిమంది ఏనాటికైనా రాస్తాను' అని అభయమిచ్చాడు.

ఒక పెండ్లివేడుకలో కొందరు కూర్చుని మాట్లాడుకుంటున్నారు. ఒక పెద్దాయనను 'మీవయసెంతండీ', అనడిగారు. దానికా పెద్దమనిషి 'ఏడేళ్ళు' అన్నాడు. అందరూ ముక్కున వేసేసుకున్నారు. ఎంత పెద్దమనిషైతే మాత్రం ఇంతగా పరిషోమాడుతారా అని నిలదీశారు. అతనన్నాడు 'నేను నిజమే చెప్పాను నాకు ఏడేళ్ళు' ($7 \times 7 = 49$) అన్నాడు. అసలు విషయం తెలుసుకుని అందరూ గొల్లున నవ్వేశారు.

బజారులో వెళుతున్న ఒకతనికి మిత్రుడు తారసపడ్డాడు. చాలాకాలమైంది వాళ్ళు కలుసుకొని. మిత్రుడు చెప్పులు లేకుండా ఉండడంచూసి విషయమేమిటని ప్రశ్నించాడు. దానికి బదులిస్తూ 'చెప్పుకొనుటకేమున్నదని' పెదవి విరిచాడామిత్రుడు.

తన తీయబోయే సినిమా విషయంలో నిర్మాత ఒక కవి దగ్గరకు వెళ్లాడు. 'నా సినిమాకొక పాట రాస్తారా?' అని అభ్యర్థించాడు. దానికి కవి 'రాస్తారా' అన్నాడు. ఎంత కవియైతే మాత్రం ఇంత అహంకారంగా తనను 'రా' అంటాడా అనుకున్నాడు నిర్మాత. అతని ఆంతర్యం గ్రహించిన కవి అయ్యా, నన్ను తప్పగా అనుకుంటున్నట్లున్నారు నేనన్నది 'రాస్తా, రా' అని. హమ్ముయ్య అనుకున్నాడు నిర్మాత.

ఇలా మాటలలో విరుపుల మెరుపులను సృష్టిస్తాయి. వ్యంగ్యం గిలిగింతలు పెడుతుంది.

12

చిత్రగ్రీవం

- ధనగోపాల్ ముఖ్యం

చదపండి - అలోచించి చెప్పండి.

రక్తాలు ఓడుతూన్న మా రాస్టోల్డ్ దార్ గబగబా ఏదో రాసి ఆ కాగితాన్ని నా కాలికి కట్టారు. కళ్లీనన్న పంజరం లోంచి వడలిపెట్టారు. అతని కళ్లులో కనిపించిన ఆందోళనను బట్టి వాళ్లంతా తీవ్రమైన ఆపదలో ఉన్నారనీ, ముఖ్యాన్ధావరం నుంచి సత్యరసహోయం ఆశీస్తున్నారనీ ఆర్థమయింది. వెంటనే కాలికి కళ్లీన సమాచార పత్రంతో సహో గాలిలోకి ఎగిరాను. ఎలాగైనాసరే ఫోండ్ వేచిఉండే ప్రధాన స్థావరం డగ్గరకు చేరుకొని తీరాలన్న తపస. ‘చేరాలి’, ‘చేరి తీరాలి’. అని మనసులో పదేపదే అసుకొన్నాను. పలికిన ప్రతీసారీ ఆ మాటలు దివ్యమంత్రాల్లా నామనసులో బాగా నాటుకొనిపోయి నాకు నూతన జివసత్కూలను అందించాగాయి. అప్పటికే బాగా పైకి చేరుకొన్నాను కాబట్టి ఒక్కసారి నాలుగుదిక్కులా కలయజ్ఞాసి పడుటటదిశసు గుర్తుపుట్టి ఆ దిశగా ఎగర నారంభించాను. వంకర టెంకర మార్గాల్లో పిచ్చిగా ఎగిరి చిట్టువివరకు గమ్యం చేరి ఫోండ్ చేతిమీద వాలాను. రస్టోల్డ్ అందించిన ఆ సమాచారాన్ని ఫోండ్ గబగబా చదివి సంతోషంతో దుక్కిటెద్దులా రంకె పెట్టారు. ప్రేమగా నా తల నిమిరారు.

ప్రశ్నలు:

- ఈ పేరాలోని మాటలు ఎవరు చెబుతున్నారు ?
- సమాచారాన్ని ఎవరి దగ్గరి నుంచి ఎవరికి ఆ పడ్డి చేరింది ?
- సమాచారాన్ని చేరవేయడానికి ఏ పడ్డిని ఉపయోగించి ఉంటారు? ఎందుకు?
- సమాచారాన్ని చేరవేసిన పడ్డిలోని గొప్ప లక్షణాలు ఏవి?

పాత్యాంశ ఉద్దేశం / నేపథ్యం

మన దేశంలో వృక్షసంపద, పడ్డిసంపద అపారం. ఐతే ఏటిని గురించి తెలియజ్ఞేసే మంచి పుస్తకాలు అరుదుగా ఉన్నాయి. పూర్వకాలంలో సమాచారాన్ని చేరవేయడానికి పాపురాలను ఉపయోగించేవారు. పాపురాల పుట్టుక, వాటి జీవనవివరాలకు సంబంధించిన కథనాలతో కూడిన పుస్తకం చిత్రగ్రీవం. కలకత్తాలో ఓ పెంపుడు పాపురం, దాన్ని పెంచే ఓ బాలుడూ, వాళ్ల కథను మనసుకు హత్తుకుపోయేలా చెప్పిన పుస్తకం చిత్రగ్రీవం. చిత్రగ్రీవం పిల్లలకోసం రాసిన పుస్తకమే ఐనా దీనికి ప్రకృతి పరిశీలకులను కూడా అలరించే శక్తి ఉంది. పాపురాల జీవనానికి సంబంధించిన అతిసూక్ష్మవివరాలు తెలియజ్ఞుడమే ఈ పారం ఉద్దేశం.

పార్యభాగ వివరాలు

ఈ పారం కథాప్రక్రియకు సంబంధించింది. ఇది అనువాద కథ. ప్రస్తుత పార్యభాగాన్ని ధనగోపాల్ ముఖ్యీ రాసిన “చిత్రగ్రీవం - ఓ పావురం కథ” అనే పుస్తకంలో నుంచి స్వీకరించారు. దీన్ని తెలుగులోకి అనువదించినవారు దాసరి అమరేంద్ర. దీన్ని నేషనల్ బుక్ట్రోఫ్, ఇండియా సంస్థ ప్రమరించింది. ‘చిత్రగ్రీవం’ అనేది ఒక పెంపుడు పావురం పేరు. ఈ పారం పక్కలకు సంబంధించిన శాస్త్రీయ విజ్ఞానాన్ని అందిస్తుంది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- రు పాతానికి ముందు ప్రవేశికలో ఉన్న అంశాన్ని చదపండి ఏం గ్రహించారో చెప్పండి.
- రు పాతానికి సంబంధించిన చిత్రాలను చూడండి. పారంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- రు పారం వదవండి. అర్థంకాని పదాల కింద గీతలు గీయండి.
- రు వాటి అర్థాలను పార్యపుస్తకం చివర ఉన్న ‘వదవిజ్ఞానం’ పట్టికను లేదా నిఘంటువునుగాని చూసి తెలుసుకోండి.

రచయిత పరిచయం

(1890-1936)

విశ్ిష్ట రచయిత ధనగోపాల్ ముఖ్యీ పేరు అతి కొద్దిమంది భారతీయులే విని ఉంటారు. ఆయన రాసిన విల్హ్లు పుస్తకం ‘చిత్రగ్రీవం’. ఈ పుస్తకం 1928లో న్యూబెర్ మెడలోను గెలుకుంది. బాలసాహిత్యంలో విశేషక్షప్తి చేసినవారికి ‘అమెరికన్ లైబ్రరీ అసోసియేషన్’ వారు ఇచ్చే విశ్ిష్ట పురస్కారం “న్యూబెర్ మెడల్”. ఈ బహుమతి గెల్చుకొన్న ఒకేఒక భారతీయ రచయిత “ధనగోపాల్ ముఖ్యీ”.

ముఖ్యీ కుటుంబం కొల్కతాకు దగ్గరలో ఉన్న ఓ మందిరంలో పూజారులుగా ఉండేది. భారతదేశంలో తన బాల్యం గడిపిన ధనగోపాల్ ముఖ్యీ పందామ్యిద్దెళ్ళ వయస్సులో అమెరికా వెళ్ళాడు. కాలిఫోర్నియా, స్టాన్ఫోర్డ్ విశ్వవిద్యాలయాల్లో చదువుకున్నాడు. తనజీవితమంతా అక్కడ గడిపాడు. రచనలు చేయడం, ఉపన్యాసాలు ఇవ్వడం ఇవే ఆయన ముఖ్య వ్యాపకాలు. జంతువులకు సంబంధించిన పిల్లల పుస్తకాలు తొమ్మిది రాశాడు. వీటిలో 1922లో రాసిన “కరి ది ఎలిఫెంట్”, 1928లో రాసిన “గోండ ది హంటర్”, 1924లో రాసిన “హరిశా ది జంగిల్ ల్యాడ్” పుస్తకాలు చాలా ప్రాచుర్యం పొందాయి.

విదేశంలో ఉన్న ఏనాడూ ఆయన భారతదేశాన్ని, భారతీయమూలాలను మరిచిపోలేదు. భారతదేశాన్ని గురించి, ఇక్కడి కథల గురించి కూడా రచనలు చేశాడు.

ప్రవేశిక

పక్కి ప్రపంచంలో రెండు దృశ్యాలు అతిమనోహరమైనవి. గుడ్డబద్ధలు కొణ్ణి తల్లిపక్కి పిల్లపక్కిని ఈ ప్రపంచవు వెలుగు వెల్లువలోకి తీసుకొనిరావడం అందులో మొదటిది. అలా వచ్చిన పిల్లపక్కి నోటికి ఆహారం అందిస్తూ తల్లి పక్కి పెంపకం కొనసాగించడం రెండవది. చిత్రగ్రీవం పెంపకం ఎంతో అనురాగంతో సాగింది. ఇంతకూ ‘చిత్రగ్రీవం’ ఎవరు? దాని పెంపకం ఎలా సాగింది? అది ఎలా ఎగరడం నేర్చుకొంది? పారం చదివి తెలుసుకోండి.

I

పుట్టుక

పది లక్ష్ల జనాభా ఉండని మనం చెప్పుకునే కొల్కాతా మహానగరంలో కనీసం ఇరవై లక్ష్ల పాపురాలు ఉంటాయి. ప్రతీ మూడో కుర్రాడి దగ్గర కనీసం ఒక డజను వార్తలు మోసే పాపురాలు, గిరికీల పాపురాలూ, పిగిలి పిట్టలూ, బంతి పాపురాలూ ఉండటం కద్దు. పాపురాలను మచ్చిక చెయ్యడం అన్న కళ వేలాది సంవత్సరాలుగా భారతదేశంలో కొనసాగుతోంది. ఆ కళ పుణ్యమా అని పక్కలను ప్రేమించేవారిని అలరించే పిగిలిపిట్ట, బంతి పాపురం అన్న రెండు విశిష్టమైన పాపురాల జాతులను భారతదేశం ప్రపంచానికి అందించింది. ఎన్నో శతాబ్దాలనుంచీ రాజులూ, యువరాజులూ, రాణులూ, యువరాణులూ తమతమ చలువరాతి మందిరాలలోనూ సామాన్యులూ, నిరుపేదలూ తమ తమ ఇళ్ళూ, పూరిళ్ళలోనూ-పాపురాల మీద ప్రేమ, ఆప్యాయతలను కురిపిస్తూనే ఉన్నారు. శ్రద్ధాసక్తులను చూపిస్తూనే ఉన్నారు. గొప్పవాళ్ళ పూడోటలూ, శాంటిస్నూ గానివ్వండి, సామాన్యుల పూలమడులూ, పళ్ళ చెట్లూ గానివ్వండి - అవన్నీ రకరకాల రంగు రంగుల పాపురాలతోనూ, నీలికళ్ళతో కువకువలాడే గువ్వలతోనూ నిండి ఉండడం కద్దు.

ఈ నాటికి విదేశీయులెవరైనా మన మహానగరాలకు వచ్చినట్టయితే వాళ్ళకు ఉల్లాసకరమైన, చల్లనిగాలిలో గిరికీలు కొణ్ణి పాపురాల బృందాలు కనిపిస్తాయి. ఆ పెంపుడు పాపురాలకు తమ తమ డాబా ఇళ్ళమీద నిలబడి తెల్లజెండాలు ఊపుతూ సంకేతాలు అందించే అసంఖ్యాకమైన కుర్రాళ్ళు కనబడతారు. ఆ నీలాకాశంలో పాపురాల గుంపులు పెను మేఘాలలగా సాగిపోవడం కనిపిస్తుంది. మొదట అవి చిన్న చిన్న బృందాలుగా ఏర్పడి తమ తమ యజమానుల ఇళ్ళ మీద ఓ ఇరవై నిమిషాలపాటు చెక్కర్ను కొడతాయి. ఆ తర్వాత అవి క్రమక్రమంగా పైపైకి సాగిపోతాయి. వివిధ ప్రాంతాల నుంచి వెలువడిన వేరు వేరు బృందాలన్నీ మెల్లగా కలగలిసిపోతాయి. ఒక బృహత్తర సమూహంగా రూపొందుతాయి. కనుచూపుకు అందనంత ఎత్తుకు ఎగిసిపోతాయి. అలా కలగలిసి, ఎగిసి గంటల తరబడి ఎగిరాక తిరిగి అన్ని విడివిడిగా తమ తమ యజమానుల ఇళ్ళకు చేరుకొంటాయి. నగరంలోని ఇళ్ళు గులాబీ, పసుపూ, తెలుపూ ఊదాల్లాంటి రకరకాల రంగులలో ఉన్నా, స్ఫూర్థలంగా వాటి పైకప్పులు ఒకే పరిమాణంలో, ఒకే ఆకృతిలో ఉంటాయి. అయినా మరి ఆ వేలాది పాపురాలు ఎన్నో దూరాలు కలిసిమెలిసి ఎగిరినాక, తిరిగి కచ్చితంగా తమ తమ ఇళ్ళకూ, గుళ్ళకూ ఎలా

చేరుకోగలుగుతున్నాయి అన్నది ఆశ్చర్యం కలిగించే విషయమే. నిజానికి పావురాలకు అద్భుతమైన దిశాపరిజ్ఞానం ఉంది. ఏనుగులూ, పావురాలకన్నా తమ తమ యజమానులవట్ల ఎక్కువ విశ్వాసం ప్రదర్శించే ప్రాణులను నేనింతవరకూ చూడలేదు. ఈ రెండిటితోనూ నాకు సన్నిహిత పరిచయం ఉంది. వనసీమలోని గజరాజులుగానివ్వండి. నగర సీమలోని పావురాలు గానివ్వండి, అవి తమ యజమానులంబే ప్రాణం పెడతాయి. రోజంతా ఎక్కడెక్కడ తిరిగినా, ఏ గగన సీమల్లో ఎగిరినా చివరకి అపి తమకున్న అద్భుతమైన అంతః ప్రేరణాబలంతో తమ మిత్రుడూ, సహచరుడూ అయిన మానవుడి పంచకు చేరుకుంటాయి.

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ కోల్కతా నగరంలోని పిల్లలు పక్కల ప్రేమికులని ఎలా చెప్పగలరు?
- ◆ మీ ప్రాంతంలో ఏ ఏ పక్కలు ఎక్కువగా ఉంటాయి? వాటి కోసం మీరేం చేస్తున్నారు?
- ◆ పావురాల గురించి ఆశ్చర్యం కల్గించే విషయాన్ని తెలుసుకున్నారుకదా! అట్లే మిగతా పక్కల్లో ఆశ్చర్యం కలిగించే విషయాలు ఏమన్నాయి?
- ◆ విశ్వాసం ప్రదర్శించడం అంటే ఏమిటి?
- ◆ అంతః ప్రేరణాబలం అంటే ఏమిటి?
- ◆ దీనివల్ల మనం ఏం చేయగలం?

నా పెంపుడు ఏనుగు పేరు ‘కరి’, నాకో పెంపుడు పావురం కూడా ఉంది. దాని పేరు ‘చిత్రగ్రీవం’ ‘చిత్ర’ అంటే ఉల్లాసభరితమైన రంగులతో నిండిన – అని అర్థం. ‘గ్రీవం’ అంటే కంఠం. నా పావురం మెడ చిత్ర వర్షభరితం అన్న మాట. అప్పుడప్పుడు అందుకే మా పావురాన్ని ‘హరివిల్లు మెడగాడు’ అని ముద్దుగా పిలుస్తా ఉంటాను.

నిజానికి చిత్రగ్రీవం పుట్టుకతోనే హరివిల్లు మెడతో ఉప్పిపడలేదు. గుడ్డు లోంచి బయటవడ్డప్పుడు ఏ రంగులూ లేవు. మెల్లగా రోజులూ, వారాలూ గడిచేక్కాండి దానికి ఈకలు పెరిగాయి. అయినా మూడోనెల వచ్చేదాకా దాని వన్చెచిన్నెల గురించిన ఆచూకీయే మాకు తెలిసిరాలేదు. కానీ ఒకసారి నిండుగా ఈకలు పెరిగాక, ఆ ఈకలు అతిసుందరమైన రంగులతో నిండాక, - ఇహ అందంలో దానికి సాచిరాగల పావురం మా ఊళ్ళో లేదని స్ఫుషమయింది. మా ఊళ్ళో దాదాపు నల్కుమేల పెంపుడు పావురాలు ఉన్నాయన్న సంగతి మనం మరిచిపోకూడదు. అన్ని వేల పావురాలలోనూ అతి సుందరమైనదన్న మాట మా చిత్రగ్రీవం.

II

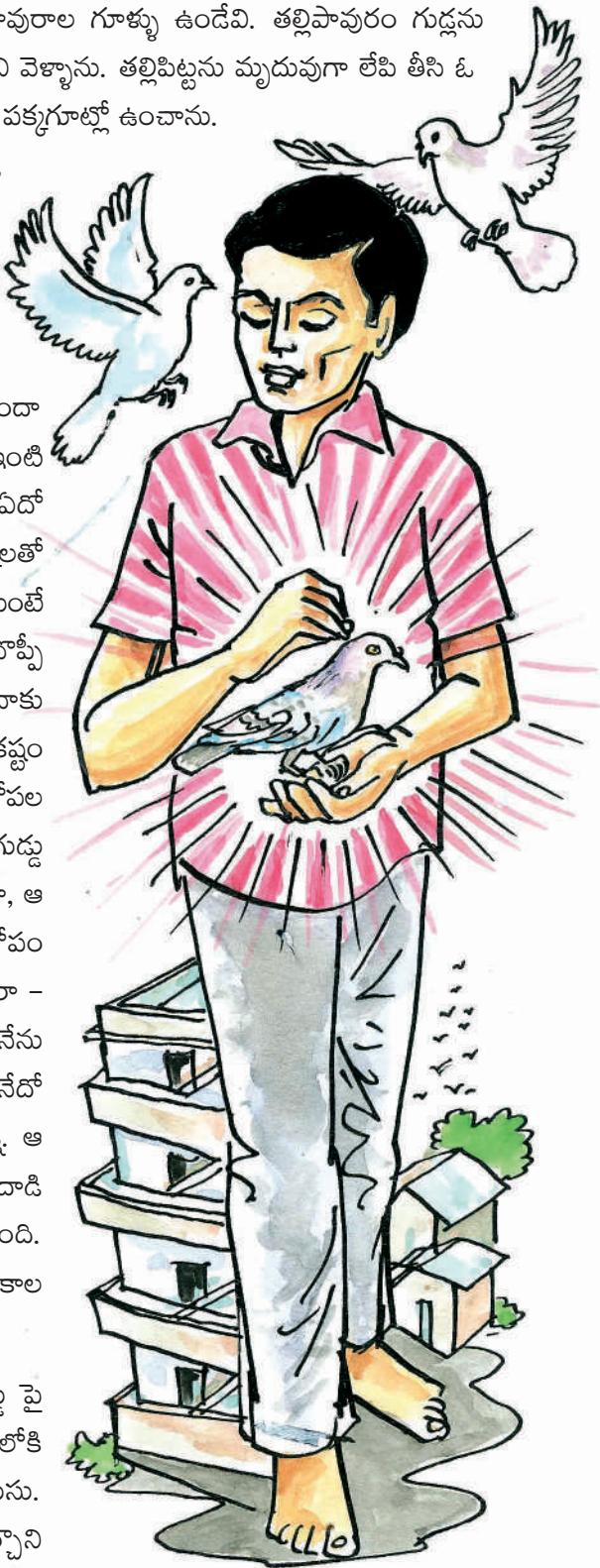
చిత్రగ్రీవం కథను నేను మొట్టమొదటట్టించీ మొదలెడతాను. ముందు దాని తల్లిదండ్రుల గురించి చెప్పుకొందాం. దాని తండ్రిపక్కి ఓ గిరికీల మొనగాడు. తల్లిపక్కి ఓ వార్తల పావురం. ఆ రోజుల్లో అది అతి సుందరమైన కులీన వంశానికి చెందిన పావురం. ఆ రెండు విశిష్టమైన పావురాలూ జతగట్టాయి. గుడ్డు పెట్టాయి. వాటికి పుట్టిన చిత్రగ్రీవం అందువల్లనే తర్వాతిరోజుల్లో యుద్ధరంగాల్లోనూ శాంతి సమయాల్లోనూ అమోఘంగా పనిచెయ్యగల వార్తాహరియైన పావురంగా రూపొందింది. తల్లిపక్కి నుండి తెలివితేటులు సంపాదించుకుంది. తండ్రిపక్కి నుండి వేగం, చురుకుదనం, సాహసం సంతరించుకుంది. అలా సమకూర్చుకున్న శక్తియుక్తుల పుణ్యమా అని అది ఎన్నోసార్లు శత్రువుల దాడి నుంచి ఆఖరిక్షణంలో - ఆ దాడి చేస్తున్న దేగల తలలమీద నుంచే గిరికీలు కొట్టి - తప్పించుకోగలిగింది. ఆ ముచ్చట్లు సమయమూ, సందర్భమూ సరికూడినప్పుడు మరోసారి చెప్పుకొందాం.

ఇంకా గుడ్డులో ఉన్నప్పుడే చిత్రగ్రీవం ఓ ప్రమాదం లోంచి త్రుటిలో ఎలా తప్పించుకుందో ముందు చెపుతాను. ఆ రోజును నేను ఎప్పటికీ మరచిపోలేను. తల్లి పావురం పెట్టిన రెండుగుడ్డలో ఒకదాన్ని పొరపాటున జారవిడిచి పగలగొట్టిన రోజది. ఆ తెలివిమాలిన పనికి నేను ఈనాటికి సిగ్గుపడుతూ ఉంటాను. బాధపడుతూ ఉంటాను. నేను పగలగొట్టిన ఆ రెండో గుడ్డులో ప్రపంచంలోకల్లా అతి విశిష్టమైన పావురం ఉండేదేమో ఎవరికి తెలుసు! ఆ దురుటన ఇలా జరిగింది.

మాది నాలుగంతస్తుల మేడ. ఆ మేడ మీద పావురాల గూళ్ళు ఉండేవి. తల్లిపావురం గుడ్డను పొదుగుతూన్న గూళీని నేను ఓ రోజు శుభ్రం చేద్దామని వెళ్ళాను. తల్లిపట్టను మృదువుగా లేపి తీసి ఓ పక్కన ఉంచాను. తర్వాత ఒక్కో గుడ్డనే జాగ్రత్తగా తీసి పక్కగూట్లో ఉంచాను.

ఆ ప్రక్క గూళీలో గట్టిపాటి చెక్కు తప్ప అడుగున వీచూ, ఆకూ అలముల్లాంటి మెత్తబి పదార్థాలు లేవు. గుడ్డను పక్కగూళీలో ఉంచాక మొదటిగూళీలోని చెత్తా చెదారాన్ని తీసిపారేసే పనిలో పడ్డాను. ఆ పని ముగిసాక ఒక గుడ్డను తీసుకొచ్చి దాని యథాస్థానంలో ఉంచాను. రెండో గుడ్డ మీద మెల్లగా దృఢంగా నే చేతిని ఉంచిన క్షణంలో జరిగిందా ప్రమాదం. నేనా గుడ్డ మార్పిడిలో ఉన్నప్పుడు - ఇంటి వైకప్పను తుఫాను ఎగురగొట్టినట్టుగా నా మొహస్ని ఏదో బలంగా తాకింది. తీరా చూస్తే అది తండ్రిపావురం. రెక్కలతో బలంగా నా మొహస్ని మోదుతోంది. ఇంకా దారుణం ఏమంటే నా ముక్కు మీద తన గోళ్ళను కూడా దిగవేసిందది. ఆ నాపీపి ఆ గగుర్చాటూ - వాటి పుణ్యమా అని రెండో గుడ్డను నాకు తెలియకుండానే ఎప్పుడు వదిలేశానో వదిలేశాను. అతికష్టం మీద ఆ తండ్రిపక్కిని దూరంగా తరిమేయగలిగాను. ఈ లోపల జరగవలసిన ప్రమాదం జరగనే జరిగింది. రెండో గుడ్డ పగిలి చిన్నభిన్నమై నా కాళ్ళ దగ్గర వడి ఉంది. నా మీదా, ఆ దిక్కుమాలిన తండ్రిపక్కి మీదా నాకు ఒళ్ళు తెలియని కోపం వచ్చింది. నా మీద నాకెందుకు కోపం వచ్చింది అంటారా - తండ్రి పావురంనుంచి అలాంటి దాడి జరగపచ్చని నేను ఊహించి ఉండాలిగదా... జాగ్రత్తపడి ఉండాలిగదా. నేనేదో గుడ్డని సంగ్రహించడానికి వచ్చాననుకొండా తండ్రిపక్కి. ఆ అజ్ఞానంతో అది ప్రాణాలకు తెగించి మరీ నా మీద దాడి చేసింది. గుడ్డను ఎత్తుకు పోకుండా ఆపుదామనుకొంది. పొదుగుల కాలంలో గూళ్ళను శుభ్రపరచేటప్పుడు అన్ని రకాల సంఘటనలకూ, దాడులకూ మనం సిద్ధపడి ఉండాలి.

సరే - మళ్ళీ మన కథ దగ్గరకు వద్దాం. గుడ్డ వై పెంకును ముక్కుతో పొడిచి పిల్లపక్కిని ఈ ప్రపంచంలోకి ఎప్పుడు తీసుకురావాలో తల్లిపక్కికి కచ్చితంగా తెలుసు. తండ్రిపక్కి కూడా అడపాదడపా గుడ్డమీద కూర్చొని పొదిగేమాట నిజమేగాని పొదగటం అన్న పనిని మూడింట రెండువంతులు నిర్వహించేది తల్లిపక్కే. ఆ మిగిలిన

మూడోవంతు పొదిగేది తండ్రిపక్షే అయినా పిల్లపక్కల్ని ప్రపంచంలోకి ఎప్పుడు తీసుకురావాలి అన్న విషయం దానికి తెలియదు. ఆ పరిజ్ఞానం తల్లిపక్కి సొత్తు. గుడ్డలోని పచ్చసొనా, తెల్లసొనా కలగలసి ప్రాణం పోసుకని పిల్లపక్కిగా రూపొంది ప్రపంచంలోకి అడుగుపెట్టటానికి సంసిద్ధమయ్యే శుభముహూర్తం వచ్చిందని తల్లిపక్కికి అంత కచ్చితంగా ఎలా తెలుస్తుంది అన్నది మన ఊహాకందని విషయం. అలాగే పైపెంకు మీద ఏ చోటున ఎంత బలంతో ముక్కుతో తాకాలో కూడా తల్లిపక్కికి క్షుణ్ణంగా తెలుసు. పిల్లపక్కి ఏ గాయమూ తగలకుండా సరైన ప్రదేశంలో సరైన సమయంలో ముక్కుతో గుడ్డను బద్దలుగొట్టడం, పిల్లపక్కిని ప్రపంచంలోకి ఆహ్వానించడం - ఇవనీ నాకు అద్భుత మనిషిస్తాయి.

చిత్రగ్రీవం పుట్టటం కూడా సరిగ్గా నేను పైన వివరించినట్టుగానే జరిగింది. గుడ్డను పొదగటం మొదలెట్టిన ఇరవయ్యా రోజున తల్లిపక్కి గుడ్డ మీద కూర్చోవడం మానేసి పక్క పక్కన తారాడటం గమనించాను. తండ్రిపక్కి మేడమీది పిట్టగోడమించి దిగివచ్చి గుడ్డను పొదగడానికి ప్రయత్నించిన ప్రతిసారీ తల్లిపక్కి ఆ తండ్రిపక్కిని ముక్కుతో పొడిచి దూరంగా తరిమేసేది. “నన్నెందుకిలా తరిమేస్తున్నావ్?” అన్నట్టుగా ఆ తండ్రిపక్కి కువకువలాడేది. “వెళ్ళవయ్యా వెళ్ళు. ఎంతో ముఖ్యమైన పనిలో ఉన్నాను. ఇబ్బంది పెట్టుకుండా పక్కకు వెళ్ళు” అన్నట్టుగా తల్లిపక్కి తండ్రిపక్కిని మరికాస్త దూరంగా నెట్టేసేది. చివరికి తండ్రిపక్కికి అక్కడుంచి వెళ్ళక తప్పలేదు.

అదంతా చూసి నాకు కంగారు మొదలయింది. గుడ్డ పొదగడం పూర్తవ్వాలనీ, పిల్ల పక్కి ప్రాణం పోసుకని గుడ్డలోంచి బయటపడితే చూడాలనీ నాకు మహా ఆత్రంగా ఉంది. మరి తల్లిపక్కి ప్రవర్తన చూసే వివితంగా ఉందాయే! అందోళనతో, అస్కుతో, ఆత్రంగా గూటికేసి చూడసాగాను. ఓ గంట గడిచింది. పరిసితిలో మార్పు లేదు. మరో ముప్పొవగంట గడిచాక తల్లిపక్కి మెడ అటూ ఇటూ తిప్పుతూ త్రధగా ఏదో వివసాగింది. బహుశా గుడ్డలోపల కదలికల శబ్దాలయి ఉండాలవి. మెల్లగా తల్లిపక్కి శరీరంలో స్పృందన మొదలయింది. దాని శరీరమంతా ఏదో తీవ్ర ప్రకంపన పాకుతోందా అనిపించింది. తల్లిపక్కిలో ఏదో దివ్యసంకల్పం చోటుచేసుకున్నట్టు అనిపించింది. తల నిక్కించి గురిచాసింది. రెండే రెండు ముక్కుపోట్లతో గుడ్డను పగలగొట్టింది. పిల్లపక్కి బయటపడింది. ఒళ్ళంతా ముక్కు.. చిన్న పాటి శరీరం. స్వల్పంగా కంపిస్తున్న శరీరం. ‘ఇన్నాళ్ళూ తాను త్రమపడింది, ఎదురుచూస్తున్నది ఇలాంటి బలహీనమైన, నిస్సహోయమైన, అర్ఘుకమైన పిల్లపక్కి కోసమా?’ అని తల్లిపక్కి ఆశ్చర్యపడినట్లు అనిపించింది. అయినా పిల్లపక్కి నిస్సహోయతను గమనించిన మరుక్షణం తల్లిపక్కి దానిని తన రొమ్ములోని నీలి ఈకలమాటున పొదవుకొంది.

అలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ మీరు ఎప్పటికీ మరచిపోలేని రోజు ఏది? ఎందుకు?
- ◆ తెలివిమాలిన పనులు అంటే ఏమిలీ?
- ◆ మీమీద మీకే ఎప్పుడైనా కోవం వచ్చిందా? ఎందుకు?
- ◆ పావురం గూడు ఎలా ఉందో తెలుసుకొన్నారు కదా! మీకు తెలిసిన పక్కి గూళ్ళు ఎలా ఉంటాయో చెప్పండి. పక్కి గూళ్ళనీ ఒకేలా ఉంటాయా?
- ◆ దివ్యసంకల్పం చోటు చేసుకోవడం అంటే ఏమిలీ?

III

చిత్రగ్రీవం చమప

పక్కి ప్రపంచంలో రెండు దృశ్యాలు అతి మనోహరమైనవి. గుడ్డ బద్దలుగొట్టి తల్లిపక్కి పిల్లపక్కిని ఈ ప్రపంచప వెలుగులోకి తీసుకురావడం అందులో మొదటిది. అలా వచ్చిన పిల్లపక్కి సోటికి ఆహారం అందిస్తూ తల్లిపక్కి పెంపకం కొనసాగించడం రెండోది. చిత్రగ్రీవం పెంపకం ఎంతో అనురాగంతో సాగింది. మనం చిన్న పిల్లల్ని ఎత్తుకొని లాలిస్తే ఆ పిల్లలకు ఎలాంటి హాయా సౌఖ్యమూ లభిస్తాయో చిత్రగ్రీవానికి తన తండ్రిపక్కి, తల్లిపక్కులనుంచి అలాంటి వెళ్ళదనం లభించింది.

చంటిపక్కలు ఎదిగి వచ్చే సమయంలో వాటి గూళ్ళలో మరీ ఎక్కువగా మెత్తటి దూడి, పీచు లాంటి పదార్థాలను ఉంచగూడదు. వాటిని తగు మోతాదులోనే ఉంచాలి. లేకపోతే గూడు మరీ వెచ్చనెపోతుంది. అరకార జ్ఞానవు పావురాల పెంపకందారులు పిల్లపక్కలు ఎదిగే సమయంలో తమ శరీరంనుంచే చాలా మోతాదులో వెచ్చడనాన్ని విడుదల చేస్తాయన్న విషయం గ్రహించరు. ఈ సమయంలో పావురాల గూళ్ళను మరీ తరచుగా శుభ్రం చెయ్యటం కూడా మంచిదిగాదు. తల్లిపక్కి, తండ్రిపక్కి ఆచి తూచి గూటిలో ఉంచే ప్రతి వస్తువు పిల్లపక్కి సుఖసాకర్యాలకు దోహదం చేస్తాయి.

పుట్టిన రెండోనాటి నుంచే చిత్రగ్రీవం తన తల్లో తండ్రో గూటికి వచ్చిన ప్రతిసారీ తన ముక్కు తెరచి తన గులాబీరంగు ఒంటిని బంతిలా ఉచ్చించడం నాకు స్పష్టంగా గుర్తుంది. బార్లా తెరచిన పిల్లపక్కల నోళ్ళల్లో పెద్ద పక్కలు తాము సంపాదించిన ధాన్యవుగింజల నుంచి ఉత్సత్తి చేసిన పాలను పోస్తాయి. అలా పోసిన ఆ పదార్థం ఎంతో మెత్తగా ఉంటుంది. పెద్దపక్కలు ముందస్తుగా తాము సంపాదించిన గింజల్లీ విత్తనాల్లీ తమ కంరంలో కాసేపు నాననిచ్చి మెత్తబరుస్తాయి. ఆ తర్వాతే ఆ అహరాన్ని పిల్లలకు అందిస్తాయి. పిల్లపక్కలకు నెలరోజుల వయసు వచ్చినవుడు కూడా పెద్ద పక్కలు తిన్నగా గింజల్లీ అందించవు. ముందు తమ కంరంలో మెత్తబరిచాకే అందిస్తాయి.

మా చిత్రగ్రీవానికి ఆకలి ఎక్కువ. ఒక పెద్దపక్కి తన దగ్గరే ఉండి లాలిస్తా తన బాగోగులు చూస్తాఉండగా, రెండో పక్కి తన కోసం ఆహారసేకరణలో నిమగ్నమై ఉండేలా చేసేది చిత్రగ్రీవం. తల్లితో సరిసమానంగా తండ్రి కూడా చిత్రగ్రీవం బాగోగులు సరిచూడడంలోనూ, ఆహారం అందించడంలోనూ పాలుపంచుకొండని నా అంచనా. తల్లిదండ్రుల వ్రమా, శ్రద్ధా పుణ్యమా అని చిత్రగ్రీవం మహా ఏపుగా ఎదిగింది. గులాబీరంగు మారి పసుపు కలిసిన తెలుపురంగు వచ్చింది. ఈకలు రానున్నాయనడానికి ఈ రంగు మార్పు మొదటి సూచన. తర్వాత చిన్న బొడిపెల్లా ముళ్ళపంది ముళ్ళలాంటి ఈకలు వచ్చాయి. దాని కళ్ళ దగ్గరా, నోటి దగ్గరా అప్పిచీదాకా వేలాడుతూ ఉన్న పసుపువచ్చని చర్చాలు రాలిపోయాయి. పొడవాటి, గట్టి, సూదిలాంటి ముక్కు రూపు దిద్దుకుంది. ఎంతబలమైన ముక్క్.. ఓ సంఘటన చెపుతాను.

చిత్రగ్రీవానికి మూడువారాల వయస్పుడు దాని గూటిలోకి ఒక చీమ పాకింది. గూటి అంచున కూర్చొని ఉన్న చిత్రగ్రీవం ఎవరి ఉపదేశమూ లేకుండానే ఆ చీమను టుక్కున తన ముక్కుతో పొడిచింది. అప్పటిదాకా ఏకఖండంగా సాగిన ఆ చీమ ఒక్క దెబ్బతో రెండు ముక్కులోయింది. తన ముక్కుతో ఆ చీమ తునకలను కదిపి చూసి తాను చేసిన ఘనకార్యం ఏమిటో అర్థ చేసుకునే ప్రయత్నం చేసింది చిత్రగ్రీవం. అది ఏదో తినే వస్తువు అనుకొని తమ పావురాల జాతికి మిత్రుడైన ఆ అమాయికపు నల్లచీమను చిత్రగ్రీవం పొడిచి చంపిందనడంలో సందేహం లేదు. తాను చేసిన పని చూసి చిత్రగ్రీవం పశ్చాత్తాపవడిందనీ మనం అనుకోవచ్చు. ఏదేమైనా చిత్రగ్రీవం మంచ్చా ఎప్పుడూ తన జీవితంలో మరోసారి చీమను చంపలేదు.

పుట్టిన ఐదో వారానికల్లా చిత్రగ్రీవం తను పుట్టిన గూటినుంచి బైటకు గెంతి పావురాళ్ళ గూళ్ళ దగ్గర ఉంచిన మట్టి మూకుళ్ళలోంచి మంచినీళ్ళు తాగే స్థాయికి చేరుకుంది. రోజుా సొంతంగా ఆహారం సంపాదించుకునే ప్రయత్నాలు చేస్తున్నపుటికీ చిత్రగ్రీవం స్థాలంగా తన ఆహారంకోసం తల్లిదండ్రుల మీదే ఆధారపడి ఉంది. నా ముంజేతి మీద కూర్చొని అరచేతిలో గింజల్లీ ఒక్కక్కటిగా పొడుచుకు తినేది. గారడీవాడు చమత్కారంగా బంతులను గాలిలోకి ఎగరేసి పట్టుకొనే ఏధంగా చిత్రగ్రీవం గింజలను తన గొంతులో పైకి కిందకీ ఆడించి ఆ తర్వాత టుక్కున మింగేది. అలా మింగిన ప్రతిసారీ నాకేసి చూసి ‘భలే బాగా చేస్తున్నాను గదూ! మా అమ్మ నాన్న పైకప్పుమీద చలికాగుతున్నారు గదా... వాళ్ళు దిగివచ్చాక నేనెంత చురుకైనడాన్నే వాళ్ళకు చెపుతావుగదూ!’ అన్నట్టుగా నాకేసి చూసేది. కానీ ఏమాటకామాట చెప్పుకొండాం. శక్తియుక్తులు పెంపాందించుకోడంలో నా దగ్గర ఉన్న పావురాలు అన్నట్టోకి చిత్రగ్రీవమే మందక్కాడి.

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ పిల్లలక్షీని దానితల్లి ఎలా పెంచిందో తెలుసుకున్నారు కదా! మరి మిమ్మల్ని ఎవరు, ఎలా పెంచారో చెప్పండి.
- ◆ “ఘనకార్యం చేయడం” అనే వాక్యం నుండి మీరో గ్రహించారు? ఇలా దీన్ని ఇంకా ఏ యే సందర్భాలలో వాడతారు?
- ◆ “ఏ మాటకామాటో అని ఏ యే సందర్భాలలో ఉపయోగిస్తారు?
- ◆ ‘పాపరం’ కంటిలోని ప్రత్యేకతను గుర్తించారుకదా! ఇంకా ఇతర జంతువుల / పక్కలకు సంబంధించిన ప్రత్యేకతలు ఏమున్నాయి?

ప్రతిసారీ చిత్రగ్రివం తన బంగారు కళ్ళమీదకు ఆ చర్చపు పొరను సాగులాగేది. అది కళ్ళకు రక్షణ కలిగించే చర్చపొర బోధపడింది. దాని సాయంతో పాపరాలు గాలిదుమారాల్లోగానీ, తిన్నగా సూర్యుని దిశగా గానీ ఏ ఇబ్బందీ లేకుండా ఎగరగలవనీ బోధపడింది.

మరో రెండు వారాలు గడిచేసరికల్లా చిత్రగ్రివం ఎగరడం నేర్చుకుంది. వుట్టింది పక్కి పుట్టుకే అయినా ఆ ఎగరడం నేర్వడం అన్నది అంత సులభంగా జరగలేదు. మన పిల్లగాళ్ళకు నీళ్ళంబే ఇష్టమేగావచ్చు. కానీ ఈత నేర్చుకోవాలంటే మునిగి తేలదమూ నీళ్ళు మింగడమూ తప్పవు గదా... అలాగే పిల్ల పాపరాలు కూడా ఎంతో కష్టపడితేగానీ ఎగరడం నేర్చుకోలేవు. చిత్రగ్రివానికి తన రెక్కలు విప్పడం విషయంలో ఏదో సంకోచం ఉన్నట్టుంది. గంటల తరబడి మేడ మీద బాగా గాలి వచ్చేచోట కూర్చున్న రెక్కలు విప్పి ఎగరడం విషయంలో మాత్రం దాని ధోరణి నిమ్మకు నీరెత్తినట్టు ఉండేది. ఈ సంగతి స్పష్టం కావడంకోసం మీకు మా మేడ ఎలా ఉంటుందో చెపుతాను. మాది నాలుగంతస్తుల ఇల్లు. మేడమీద చుట్టూ పద్మాలుగేళ్ళ పిల్లాడంత ఎత్తెన బలిష్టమైన కాంక్షిటు పిట్టగోడ. వేసవికాలంలో రాత్రిపూట మేమంతా మేడమీద పడుకునేవాళ్ళం. అలాంటి సమయాల్లో ఎవరైనా పొరపాటున నిద్రలో నడుచుకుంటూ వెళ్లినా మేడమీంచి వాళ్ళ అమాంతంగా పడిపోకుండా అద్దుకొనేంత ఎత్తు ఉన్న పిట్టగోడ అది.

IV

చిత్రగ్రివాన్ని రోజు తీసుకెళ్ళి ఆ పిట్టగోడ మీద వదిలేవాడిని. అక్కడ ఆ గాలుల్లో అది అలా గంటల తరబడి కూర్చుని ఉండేది. అంతే తప్ప ఎగరడం గిగరడం అన్న పనులేవీ పెట్టుకొనేది గాదు. ఇలా కాదని ఒకరోజు పిట్టగోడ కింద కాసిని సెనగగింజలు పోశాను. కిందకి దిగివచ్చి ఆ గింజల్ని తిని పొమ్మని చిత్రగ్రివాన్ని పిలిచాను. ‘ఏమిటీ సంగతి?’ అన్నట్టగా కానేపు చూసింది. నేను తీసుకువెళ్ళి తనకు ఆ గింజల్ని తినిపించబోవడం లేదని సృష్టముయ్యక అది పిట్టగోడమీద అటూ ఇటూ పచార్లు చెయ్యడం మొదలుపెట్టింది. అడపాదడపా మెడనిక్కించి నాలుగడుగులు కిందనున్న గింజల్ని చూడటం మాత్రం మానలేదు. అలా ఆ నిరాశాభరితమైన నాటకం ఓ పాపగంట దాకా కొనసాగింది. చిట్టచివరకు అది

సంకోచాన్ని అధిగమించి పిట్టగోడమీంచి కిందకు దూకనే దూకింది. దాని కాళ్ళు నేలను తాకే సమయంలో అప్పటిదాకా ఏనాడూ తెరచుకొని ఉండని దాని రెక్కలు - అది గింజలమీద వాలి బాలెన్ను చేసుకునే ప్రక్రియలో అప్రయత్నంగా హరాత్తుగా చక్కగా విప్పుకున్నాయి. ఎంతటి ఘన విజయం!

ఆ రోజుల్లోనే దాని ఈకల రంగు మారడం గమనించాను. అంతగా ఆకట్టుకోలేని బాడిదరంగు కలసిన నీలివర్షపు ఈకలకు బదులుగా దాని ఒళ్ళంతా సముద్రపు నీలిరంగు ఈకలతో ధగధగా మెరవసాగింది. దాని మెడప్రాంతం సూర్యకాంతిలో ఇంద్రధనుస్ను వర్షాల పూసలగొలుసులా శోభిల్లసాగింది.

ఎగరడం అన్న మహాత్మరమైన ఘుట్టానికి చేరుకుంది చిత్రగ్రీవం. దాని తల్లి, తండ్రి చిత్రగ్రీవానికి ఎగరడం నేర్చిస్తాయని ఎదురుచూశాను. ఈ లోపల నాకు చేతనయిన రీతిలో నా వంతు ప్రయత్నం చేశాను. రోజూ చిత్రగ్రీవాన్ని మణికట్టు మీద ఉంచుకొని కొడ్ది నిమిషాలపాటు చేతిని పైకి కిందకీ పదే పదే కదిపేవాడిని. అలా కదిపినప్పుడు చిత్రగ్రీవం బాలెన్ను నిలదొక్కుకోడం కోసం రెక్కలు విప్పడం, ముడవడం చేసేది. అలా దానికి రెక్కలు ముడవడం, విప్పడం అలవాటయింది. కానీ ఎగరడం అంటే ఇంకా చాలా తతంగం ఉంది కదా... ఆ మిగిలిన పారాలు నేర్చడం నా పరిధిలో లేదు గదా... అనలు ఎందుకీ ఆత్రం అని మీరు అనుకోవచ్చు. తోటి పాపురాలతో పోలిస్తే చిత్రగ్రీవం ఎగరడం విషయంలో వెనకబడి ఉండటం దానికి ఒక కారణం. అదీ కాకుండా జూనేల వచ్చేసిందంటే వర్షాలు అందుకొంటాయి. వర్షాలు మొదలయ్యాయి అంటే పక్కలకు దూరాలు ఎగరడం అసాధ్యమవుతుంది. అంచేత వర్షాకాలం ముంచుకొచ్చేముందుగానే చిత్రగ్రీవానికి ఎగరడం నేర్చేయాలి అనుకొన్నాను.

మే నెల ఇంకా కొడ్ది రోజుల్లోనే ముగుస్తుంది అనగా తండ్రిపట్టి చిత్రగ్రీవానికి ఎగరడం నేర్చే పని చేపట్టింది. ఆ రోజు అప్పటిదాకా బలంగా పీచి ఊరును చల్లబరచిన ఉత్తరపు గాలి సన్నగిల్లి మంద్రంగా సాగుతోంది. ఆకాశం కడిగిన నీలిముత్యంలా నిర్మలంగా ఉంది. దుమ్మా, ధూఢీ లేకుండా వాతావరణం స్వచ్ఛంగా ఉంది. ఊళ్ళోని ఇళ్ళ పైకప్పులూ, దూరాన ఉన్న పంటపొలాలూ - అన్నే స్వప్తంగా కనిపిస్తున్నాయి. మధ్యహ్నం మూడు గంటలవేళ. చిత్రగ్రీవం మేడ పిట్టగోడమీద కూర్చుని ఉంది. అప్పటిదాకా చుట్టుపక్కల గిరీకీలు కొడుతున్న తండ్రి పక్కి పచ్చి ఎండకాగుతున్న చిత్రగ్రీవం పక్కన వాలింది. వాలి చిత్రగ్రీవం కేసి ఓ చూపు చూసింది. “ఏం వాయ్ బదుద్దాయ్. మూడు నెలలు నిండాయి. ఇంకా ఎగిరే ప్రయత్నాలేం లేవా? భయమా? అనలు నువ్వు పాపురానివా, వానపామువా?” అన్నట్టగా చిత్రగ్రీవం కేసి చూసింది.

చిత్రగ్రీవం ఉలుకూ, పలుకూ లేకుండా గంభీరంగా ఉండిపోయింది. తండ్రి పక్కికి చిర్మత్తుకొచ్చింది గాబోలు - పాపురాల ఫక్కీలో కువకువా కూస్తా చిత్రగ్రీవాన్ని గడ్డించ సాగింది. ఆ గడ్డింపుల జడివాననుంచి తప్పించుకుండామని చిత్రగ్రీవం పక్కపక్కకు జరగసాగింది. తండ్రిపక్కి పట్టు విడవకుండా కూతలు పెడుతూ, రెక్కలు టపటపలాడిస్తూ తనూ జరగసాగింది. చిత్రగ్రీవం ఇంకా ఇంకా జరిగింది. తండ్రిపక్కి జరగటం కొనసాగించింది. చిట్టచివరికి చిత్రగ్రీవం

పిట్టగోడ అంచుకు చేరింది. ఇంకాస్త జరిగితే కిందపడే స్థితికి చేరుకుంది. ఉన్నట్టుండి తండ్రి పక్కి తన భారాన్నంతా చిత్రగ్రీవం మీద మొనేసింది. చిత్రగ్రీవం గోడమీద నుంచి జారనే జారింది. అలా ఒక అడుగు జారిందో లేదో స్వీయరక్షణకోసం అసంక్లిశంగా రెక్కలు విప్పార్పి గాలిలో తేలింది. మా సంతోషానికి అవధులు లేవు. అప్పటిదాకా కింద అంతస్తులోని నీళ్ళ కుండీలలో జలకాలాడుతున్న తల్లి పక్కి మెట్లమీదుగా మేడమీదికి చేరుకుని తనూ చిత్రగ్రీవానికి సాయంగా ఎగరసాగింది. అలా అవి రెండూ ఎంతలేదన్నా పది నిమిషాలపాటు ఎగిరాయి. ఆకాశంలో గిరికీలు కొట్టి వచ్చి కిందకు వాలాయి. అలా వాలేటప్పుడు తల్లిపక్కి రెక్కలు ముడిచి యథాలాపంగా తాను వాలదలచిన ప్రదేశంలో శుభ్రంగా వాలింది. చిత్రగ్రీవం మాత్రం నానా పాట్లు పడింది. ఒకటే కంగారు. ఒళ్ళంతా వఱకు. వాలే క్షణంలో దాని కాళ్ళు నేలను రాసుకుంటూ పోయాయి. అలా నేలను రాసుకుంటూ వెళుతూ, రెక్కల్ని కంగారు కంగారుగా టపటపలాడిస్తూ, తను తాను బాలెన్ను చేసుకుంటూ బాగా ముందుకు సాగి ఆగింది. అలా ఆగినప్పుడు దాని రొమ్ము గోడను తాకింది. గబుక్కును రెక్కలు ముడిచేసింది. ఎలాగైతేనేం క్షేమంగా వాలి ఆగింది కదా - చిత్రగ్రీవం ఉత్తేజంతో రొప్పసాగింది. తల్లిపక్కి దానిపక్కకు చేరి ముక్కుతో నిమిరింది. దాని రొమ్ముకు తన రొమ్ము తాకించింది. చిన్న పిల్లాడిని లాలించినట్టుగా లాలించింది. తాను చేపట్టిన కార్యం విజయవంతంగా ముగియటం గమనించిన తండ్రిపక్కి జలకాలాడటంకోసం కింది అంతస్తులోని నీళ్ళకుండీల దగ్గరకు చక్కా ఎగిరిపోయింది.

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- “నిమ్మకు నీరెత్తడం” అని ఏ ఏ సందర్భాలలో వాడతారు?
- ‘మహాత్మర ఘుట్టానికి చేరుకోడం’ అంటే ఏమిటి? దీనికి కొన్ని ఉదాహరణలు తెలుపండి.
- మేం నెల చివరి రోజుల్లో వాతావరణం ఎలా ఉందో తెలుసు కొన్నారు కదా! చలికాలంలో వాతావరణం ఎలా ఉంటుందో మీ మాటల్లో వరించండి.
- ‘చిత్రగ్రీవం ఎగరడానికి దాని తండ్రిపక్కి ఏం చేసింది? తల్లిపక్కి ఏం చేసింది? అట్లాగే చిన్న పిల్లలు నడక నేర్చుకోవడం ఎలా జరుగుతుందో చెప్పండి.

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

- “మనముల్లాగే పక్కలకు, జంతువులకు కూడా తమ పిల్లలను పెంచడం ఎలాగో తెలుసు” దీనిమీద మీ అభిప్రాయాన్ని తెలుపండి. కారణాలను వివరిస్తూ మాట్లాడండి.
- పారం ఆధారంగా కింది పట్టికను పూరించండి.

పేరా సంఖ్య	పేరాలో వివరించిన ముఖ్యమైన విషయాలు	పేరాకు తగిన శీర్షిక
1వ పేరా		
2వ పేరా		
10వ పేరా		
15వ పేరా		
16వ పేరా		

3. పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

- చిత్రగ్రీవం ఏ వయస్సులో ఏమేం చేయగల్లిందో రాయండి.
- చిత్రగ్రీవానికి దాని తల్లిపక్కి, తండ్రిపక్కి నుండి ఏమేమి సంక్రమించాయి?
- చిత్రగ్రీవం గురించి వివరిస్తున్నది అది సుందరమైనదని, మందక్కడిదని, ఏపుగా ఎదిగిందని రచయిత ఎందుకన్నాడు?
- చిత్రగ్రీవం గురించి మనకు వివరిస్తున్నది ఎవరు? తాను చేసిన పనికిమాలిన పని అని దేన్ని గురించి చెప్పాడు?
- పిల్లపక్కి నిస్సహితంగా ఉన్నప్పుడు, గాభరాపడినప్పుడు తల్లిపక్కి ఏం చేసింది?
- ధనగోపాల్ ముఖ్యమై చేసిన సాహితీసేవ ఏమిటి?

4. కింది పేరా చదవండి. సరైన వివరణతో భాశీలు పూరించండి.

చాతకపక్కల ముక్కులు చాలా చిన్నవి. తాము ఎగురుతూనే గాలిలోని కీటకాలను పట్టుకోగలవు. నోరు బార్లా తెరచి తమవైపుకు వచ్చే చాతకపక్కల బారినుండి కీటకాలు తప్పించుకోవడం దాదాపు అసాధ్యం. చాతకపక్కలు పరిమాణంలో చాలా చిన్నవి. వాటికి బరువులతో సామర్థ్యం కూడా తక్కువే! అందుకే అపి వాటి గూళ్ళ నిర్మాణంలో గడ్డిగాదం, పీచూపత్తి, సన్నపాటి చెట్టురెమ్ములు... వంటి తేలికపాటి వస్తువులనే వాడతాయి. వాటి కొళ్ళు పొట్టిగా ఉంటాయి. పొడవాటి కొళ్ళున్న పక్కల్లో ఉండే చురుకుదనం వీటి కొళ్ళల్లో కనిపించదు. అందుకని ఇవి గెంతడం, దభీమని దూకడం వంటి పనులు చెయ్యలేవు. ఐతే వాటి కొక్కల్లాంటి కాలివేళ్ళ పుణ్యమా అని అవి తమ గోళ్ళతో ఎలాంటి జారుడు ప్రదేశాల్లోనైనా అతుక్కటోయి ఉండిపోగలవు. కాబట్టి అవి అనితరసాధ్యమైన నైపుణ్యంతో, కుశలతతో పాలరాతి వంటి సున్నటి గోడల్ని, ప్రదేశాలను పట్టుకొని వెళ్ళగలవు. తమ గూళ్ళను నిర్మించుకోడానికి ఇళ్ళ చూరుల దిగువన గోడల్లోని తొర్రలను ఎన్నుకొంటాయి. రాలిన ఆకుల్ని, గాలిలో ఎగరే గడ్డిపోచల్ని ముక్కున కరచుకొని గూళ్లోకి చేరుస్తాయి. వాటిని తమ లాలాజలాన్ని జిగురులా వాడి గూటి ఉపరితలం మీద ఆకికిస్తాయి. వాటి లాలాజలం ఓ అద్భుత పదార్థం. అది ఎండి గడ్డిపడిందంటే మామూలుగా వాడే ఏ జిగురూ దానికి సాటిరాదు. ఇదీ చాతకపక్కల వాస్తుకళానైపుణ్యం.

- చాతకపక్కలు తేలికపాటి వస్తువులతో గూళ్ళను నిర్మించుకుంటాయి. ఎందుకంటే _____
- చాతకపక్కలు దభీమని దూకడం, గెంతడం చెయ్యలేవు. ఎందుకంటే _____
- నున్నటి గోడలు, ప్రదేశాల్లో కూడా చాతకపక్కలు జారకుండా ఉండడానికి కారణం _____
- చాతకపక్కల లాలాజలం వాటి గూటి నిర్మాణంలో ఎంతో ముఖ్యమైనది. ఎందుకంటే _____
- వాస్తుకళా నైపుణ్యం అంటే _____

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఆలోచించి ఐదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- చిత్రగ్రీవాన్ని గురించి మీకు ఆశ్చర్యం కలిగించిన విషయాలు ఏవి?
- మానవులను పాపురాలకు మిత్రులూ, సహచరులని రచయిత ఎందుకు అన్నాడు?

2. కింది ప్రశ్నలకు అలోచించి పదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

అ) చిత్రగ్రీవాన్ని గురించి మీ సొంత మాటల్లో వర్ణించండి.

అ) శిశువుల పెంపకంలో పక్కలకు, మానవులకు మధ్య ఉన్న సామ్యాలను రాయండి.

3. స్వజనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

అ) ‘చిత్రగ్రీవం’ అనే పావురంపిల్ల ఎలా పుట్టింది ఎలా ఎగరడం నేర్చుకొన్నది తెలుసుకొన్నారు కదా! అట్లాగే మీకు తెలిసిన లేదా మీ పరిసరాల్లోని ఏదైనా పక్కి / జంతువు గురించి మీరు కూడా ఒక కథనాన్ని రాయండి. (ఈ పారంలాగా)

అ) ఈ మధ్యకాలంలో సెల్ఫోన్ టపర్ల నుండి వచ్చే వేడిమికి కొన్ని పక్కిజాతులు అంతరించి పోతున్నాయి. అలాగే ఎండాకాలంలో తీప్రమైన వేడికి తాగళేక, తాగడానికి నీరు అందక మృత్యువాతపడుతున్నాయి. పక్కలు ఇందుకోసం తమను కాపాడడానికి తగిన చర్యలు చేపట్టమని తమ తోటకు వచ్చిన పిల్లతో సంభాషించాయి అనుకోండి. ఆ పిల్లలకూ, పక్కలకూ మధ్య జిరిగే సంభాషణను ఊహించి రాయండి.

III. ભાગોનાલુ

పదజూలం

- ఈ) పావరాల గుంపు : _____
- ఊ) పావరం మెడ : _____
- ఊ) పుట్టిన విల్లపక్షి : _____
- బు) చిత్రగ్రీవం ముక్కు : _____
- ఎ) చిత్రగ్రీవం ఒళ్ళు : _____
- వ) చిత్రగ్రీవం మెడ ప్రాంతం: _____

వ్యక్తరణాంశాలు

1. కింది అలంకారాల లక్షణాలు రాయండి.

- అ) స్లైష్ అ) అర్ధాంతరన్యాసం

2. కింది ఛందోరీతుల లక్షణాలు రాయండి.

- అ) సీసం అ) ఆటవెలది ఇ) తేటగీతి

3. కింది వాక్యంలోని అలంకారాన్ని గుర్తించండి.

- అ) శ్రీమంత్ చౌక్కా మల్లశ్రూపులా తెల్లగా ఉంది.

4. కింది పద్యపాదాలు పరిశీలించండి.

భ	స	స	
U	U	U	
ఆ పర	మ పురం	ధ్రుల యం	

WNQX7M

గగ	భ	జ	స	స	
ఒ ఒ	U	బ	ఒ	ఒ	
దే పు	ణ్యాంగను	య్య భిక్ష	య్యదద	య్యేం గట్టా!	

గగ	జ	స	
ఒ ఒ	బ	ఒ	
రేపా	డి మేలు	కని య్యే	

గగ	భ	జ	గగ	స	
ఒ ఒ	U	బ	ఒ ఒ	ఒ	
నే పా	పాత్ముని	ముఖంబు	నీక్షిం	చితినో?	

దీంట్లో గగ, భ, జ, స అనే గణాలు వాడారు కదూ!

ఒకటవ పాదం, మూడవ పాదంలో గణాల సంఖ్య రెండవ, నాల్గవ పాదాల్లోని గణాల సంఖ్య ఒకే రకంగా ఉంది కదూ!

ఆరవ గణం ‘జ’గణం మూత్రమే ఉంది కదూ!

రెండు నాలుగు పాదాల్లోని చివరి అక్షరం గురువే కదా!

ఇలాంటి లక్ష్మణాలు కలిగి ఉండే పద్యం ఏంటో తెలుసా? అదే కంద పద్యం.

- i) గగ (గా), భ, జ, స, నల అనే గణాలుంటాయి.
- ii) మొదటి పాదం లఘువుతో మొదలైతే అన్నీ పాదాల్లో మొదటి అక్షరం లఘువుగాను, గురువుతో మొదలైతే అన్ని పాదాల్లో మొదటి అక్షరం గురువుగాను ఉంటుంది.
- iii) రెండవ, నాలుగవ పాదాల్లోని చివరి అక్షరం గురువుగానే ఉంటుంది.
- iv) 1, 2 పాదాల్లో (3 + 5) 8 గణాలు, 3, 4 పాదాల్లో (3 + 5) 8 గణాలు ఉంటాయి. ఆరవ గణం “జ”గణం గాని, “నలం” గాని మూత్రమే ఉండాలి.
- v) నాలుగవ గణం మొదటి అక్షరానికి ఏడవ గణం తొలి అక్షరానికి యతి చెల్లుతుంది.
- vi) ప్రాస నియమం ఉంటుంది.
- vii) ‘జ’గణం బేసి గణం కారాదు.

‘వినదగునెవ్వరజెప్పిన’ అనే పద్యానికి లక్ష్మణ సమన్వయం చేయండి.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

1. “ధనగోపాల్ ముఖ్యీ” రాసిన “చిత్రగ్రీవం ఓ పావురం కథ” అనే పుస్తకాన్ని లేదా పక్షుల గురించి తెలిపే ఏదైనా ఒక పుస్తకాన్ని గ్రంథాలయం నుండి చదవండి. మీరు తెలుసుకొన్న విపరాలు రాసి ప్రదర్శించండి (లేదా) అంతర్జాలం ద్వారా ఏపైనా రెండు పక్షుల విపరాలు, వాటి చిత్రాలు సేకరించి రాసి ప్రదర్శించండి.
2. “చిత్రగ్రీవం” అనే పక్షి పేరు పంచతంత్ర కథల్లో కూడా ఉంది. పంచతంత్రం కథల పుస్తకం చదవండి. మీరు చదవిన కథ గురించి రాసి ప్రదర్శించండి.

సహస్రా విదధీత సక్రియా
మవివేకః పరమాప దాంపదం
సృణతేహివిమృత్య కారిణం
గుణలుబ్ధః స్వయ మేన సంపదః

- కిరాతార్జునీయం

భావం : ఏపనినీ తొందరపడి చేయకూడదు. తొందరపాటు, అవివేకమే అన్ని ఆపదలకు మూలం. సవిమర్యముగా మంచిచెడ్డలాలోచించి పనిచేసేవాణ్ణి గుణలుబ్ధయై లక్ష్మణ స్వయముగనే కోరి వరించునుగదా!

HNY7JG

విశ్వకవి “గీతాంజలి”

సాహిత్య స్వజనలో అంతర్జాతీయ కీర్తినందుకొన్న మహాకవి రవీంద్రనాథ్ రాగూర్. కవిగా, రచయితగా, తత్త్వవేత్తగా, సంగీతజ్ఞుడిగా, చిత్రకారుడిగా బహుముఖ ప్రజ్ఞను ప్రదర్శించారు. వీరిపేరు వినగానే చప్పున స్ఫురించేవి “జనగణమన” గీతం, “గీతాంజలి”. “జనగణమన” గీతం భారత జాతీయ గీతంగా గుర్తింపబడింది. బంగ్లాదేశ్ జాతీయ గీతం కూడా వీరి లేఖని నుండి వెలువడినదే. ఇలా రెండు జాతీయగీతాలనందించిన కవిగా అప్పార్ధు చరిత్రను సృష్టించారు. “శాంతినికేతన్” పేరున ఆదర్శవిద్యాలయాన్ని స్థాపించి “గురుదేవుడు”గా కీర్తింపబడ్డారు. ఈ సంస్థద్వారా సంస్కరయ్యక్తమైన విద్యనందించారు.

కవిగా వీరికి ప్రపంచవ్యాప్త గుర్తింపును తెచ్చిన రచన “గీతాంజలి”. 1913లో దీనికి “నోబెల్ సాహిత్య పురస్కారం” దక్కింది. నోబెల్ బహుమతిని అందుకున్న తోలి భారతీయుడిగా రాగూర్ అరుదైన గౌరవాన్ని పొందారు. “గీతాంజలి” భారతీయ భాషల్లోకి మాత్రమేకాక విదేశీయ భాషల్లోన్నింటిలోకో అనువాదమయింది. ఒక్క తెలుగు భాషలోనే దాదాపు 50 దాకా అనువాదాలొచ్చాయంటే దీని గొప్పదనమేమిలో ఊహించవచ్చు. తాత్త్విక, సామాజిక అంశాలను స్పురిస్తూ సాగిన ఈ రచన పాతకుని హృదయాన్ని కదిలిస్తుంది.

“గీతాంజలి”లోని రెండు అనువాద కవితా ఖండికలను ఇప్పుడు చూదాం.

1. ఎక్కడ మనసు నిర్ఘయంగా ఉంటుందో
ఎక్కడ మనుషులు తలెత్తి తిరుగుతారో
ఎక్కడ జ్ఞానం విరివిగా వెలుస్తుందో
సంసారపు గోడలమధ్య ఎక్కడ భాగాల కింద ప్రపంచం విడిపోలేదో
ఎక్కడ సత్యాంతరాళంలోంచి పలుకులు బైలు వెడలతాయో
ఎక్కడ అలనటనెరగని శ్రమ తన బాహువల్లి పరిపూర్ణతవైపు జాస్తుందో
ఎక్కడ నిర్మివమైన ఆచారపుటెదారిలో స్వచ్ఛమైన బుద్ధిప్రవాహం ఇంకిపోకుండా ఉంటుందో
ఎక్కడ మనసు నిరంతరం వికసించే భావాలలోకే, కార్యాలలోకే నీచే నడవబడుతుందో
ఆ స్వేచ్ఛ స్వర్గానికి, తండ్రి, నా దేశాన్ని మేల్కొలుపు.

- చలం

2. నా హృదయంలోని పేదరికాన్ని సమూలంగా తొలగించు ప్రభూ - ఇదే నా ప్రార్థన.
నా సుఖధుఃఖాలను తేలికగా భరించ గలిగే శక్తిని నాకు ప్రసాదించు.
నేవలోనే నా ప్రేమను ఫలింపజేసుకొనే శక్తిని అందజేయి.
పేదలను కాదనకుండా, అధికారదర్శానికి దాసోహమనకుండా ఉండే శక్తిని ప్రసాదించు.
దైనందిన అల్పవిషయాలకు అతీతంగా బుద్ధిని నిలుపుకోగల శక్తిని ప్రసాదించు.
నీ అభీష్టానికి ప్రేమతో నా శక్తిని అర్పించుకోగలిగే శక్తి నివ్వు.

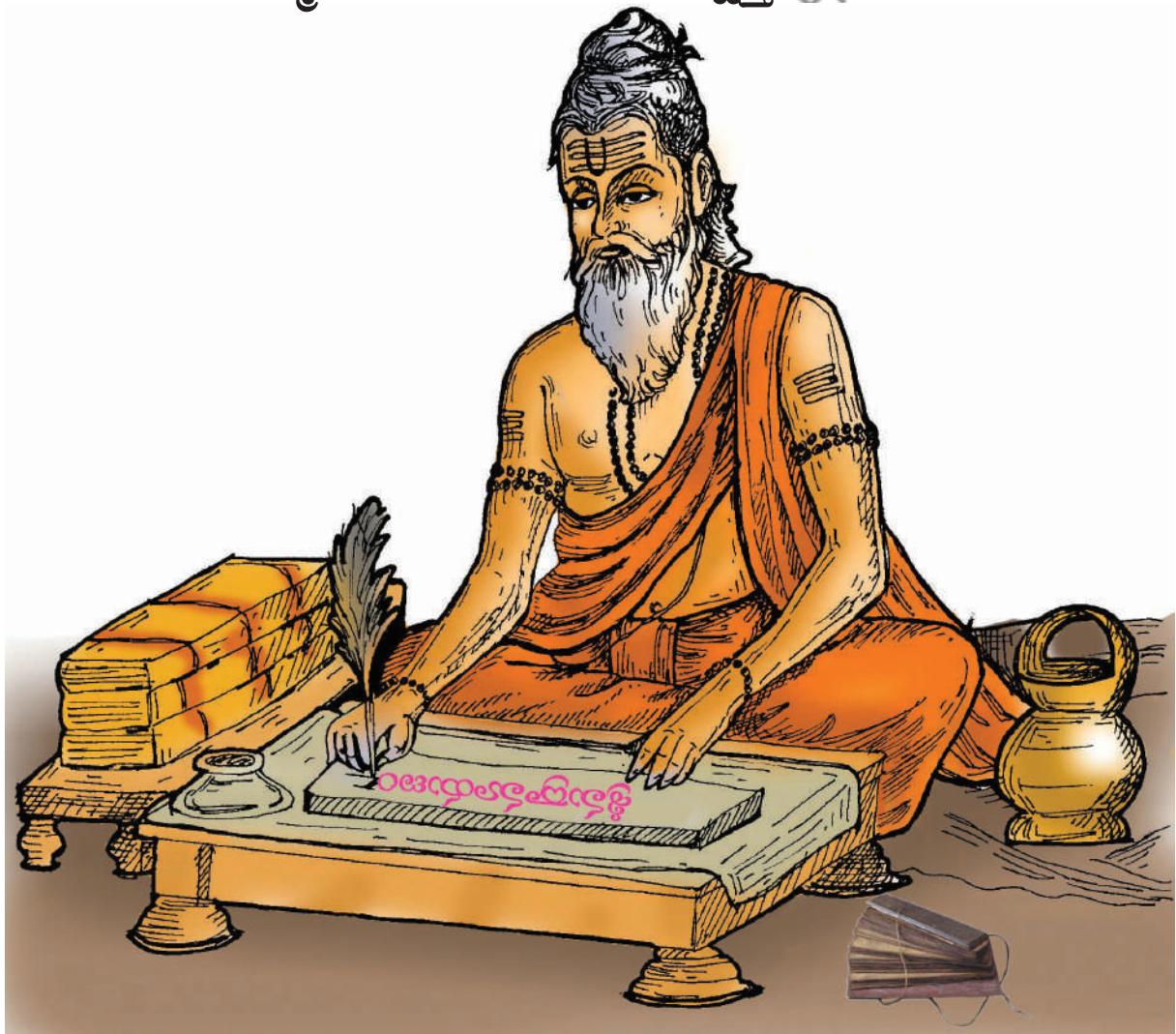
- డా॥ జె. భాగ్యలక్ష్మి

ఉపవాచకం

మన ఇతిహసం రామాయణం

(వాల్మీకి రామాయణానికి సంక్షిప్త వచనరూపం)

రామాయణాన్ని ఎందుకోసం చదవాలంటే...

మానవ జీవితాన్ని సంస్కరించగల మహాకావ్యం రామాయణం. మానవ హృదయాలనుంచి ఎప్పటికే చెరగని కథ. ‘అమ్మానాన్నల అనురాగం, పుత్రుల అభిమానం - అన్నదమ్ముల అనుబంధం, భార్యాభర్తల సంబంధం - గురుభక్తి, శిష్యోనురక్తి - స్నేహఫలం, ధర్మబలం - వినయంతో ఒదగడం, వివేకంతో ఎదగడం- జీవకారుణ్య భావన, ప్రకృతిలాలన’ - ఇలా జీవిత పార్శ్వాలనెన్నింటినో పట్టి చూపిస్తుంది రామాయణం. రామాయణాన్ని చదవడమంటే జీవితాన్ని చదవడమే. రామాయణం పారాయణ గ్రంథం మాత్రమేకాదు, ఆచరణ ప్రధాన గ్రంథం. ఉత్తమ ధర్మాలను ఆచరిస్తే మనిషి మనిషిగా ఎలా ఎదగగలడో నేర్చుతుంది. చిన్న చిన్న పాత్రల ద్వారా సమున్నత సందేశాన్నందిస్తుంది. “రామో విగ్రహవాన్ ధర్మః సత్యధర్మ పరాక్రమః” అన్న మహితోక్తిని మారీచుని నోటినుండి మహార్షి పలికించాడు. రామునివంటి ఆదర్శమూర్తి, రామాయణం వంటి ఆదర్శకావ్యం ‘నభూతో నభవిష్యతి!’ మనిషి ఉన్నంతకాలం రామాయణం ఉంటుంది.

ప్రపంచ సాహిత్యంలోనే ఆదికావ్యం రామాయణం. వాల్మీకి మహార్షి దీన్ని రచించి ‘ఆదికవి’గా కీర్తిపొందాడు. ‘రామాయణం, పొలస్యవధ, సీతాయాశ్చరితం మహత్త’ అనే మూడు పేర్లు దీనికున్నాయి. ఆరు కాండల (విభాగం) తో, ఇరవై నాలుగు వేల శ్లోకాలతో, సంస్కృత భాషలో సాగిన రచన ఇది. తరువాతి కాలంలో ఎన్నో రామాయణాలు వచ్చాయి. మన దేశంలోనే కాదు ప్రపంచంలోని పలుదేశాల్లో ఈ రామాయణ కథ మనకు కనిపిస్తుంది. వారి వారి ప్రతిభనుసరించి వాల్మీకి కథకు జోడింపులు చేసిన కవులూ ఉన్నారు. అవే నిజం అన్నంతగా ప్రచారం పొందాయి కొన్ని సంఘటనలు.

వాల్మీకి రామాయణ కథను సంకీర్ణంగా అందించే ప్రయత్నం ఇది. సమున్నత సమాజాన్ని నిర్మించడమే లక్ష్మణగా ముందు తరాలవారికి స్వార్థికోసం చేసిన రచన ఇది.

బాలకాండ

శ్రీమన్‌నూరాయణుని నిరంతరం స్వరించే నారదమహర్షి ఒకనాడు మునిగ్రేష్మదైన వాల్మీకి ఆశ్రమానికి వచ్చాడు. నారదుడు తపస్సి, వాళ్ళతురుల్లో శేషుడు. వాల్మీకి జిజ్ఞాసతో నారదులవారి నడిగాడు (జిజ్ఞాసనే విజ్ఞానానికి మూలం) : ‘ఓమహర్షి! అన్ని మంచి గుణాలు కలవాడు, ఎలాటి ఆపదలు చుట్టూముట్టినా తొఱకనివాడు, ధర్మంతెలిసినవాడు, ఆశ్రయించినవారిని ఆదుకునేవాడు, మాటతప్పనివాడు, సకల ప్రాణులకు మేలుచేసేవాడు, వీరుడు, ధీరుడు, అసూయలేనివాడు, అందమున్నవాడు... ఇలాంటి శుభలక్షణాలు కలవాడు ఎవరైనా ఈ లోకంలో ఉన్నారా?’ అని ప్రశ్నించాడు. నారదుడు చిరునష్టతో సమాధానమిచ్చాడు. ‘మహామునీ! ఇన్ని లక్షణాలు ఒకే వ్యక్తిలో కుదురుకోడం సాధారణంగా జరగదు. కానీ, నీవు తెలిపిన విశిష్ట గుణాలన్నీ మూర్తిభవించినవాడు శ్రీరాముడుని తెలిపాడు. రామాయణగాథను సంక్షిప్తంగా వాల్మీకికి వినిపించాడు నారదుడు. ఆక్షాముంచి బ్రహ్మాంధ్రోక్తానికి వెళ్లిపోయాడు.

రామకథ వాల్మీకి మనసులో నాటుకుపోయింది. నారదుని మాటలు ఇంకా చెవిలో ఇల్లు కట్టుకుని పోరుతున్నాయి. గంగానది సమీపానగల తమసానదికి స్నానం చేయడానికి బయల్దేరాడు. భరద్వాజాది శిష్యులు వెంట నడుస్తున్నారు. తమసానది మంచివాని మనసులాగ స్వచ్ఛంగా ఉంది.

స్నానానికి నదిలోకి దిగిన వాల్మీకి చుట్టూఉన్న ప్రకృతి అందాలకు పరవశిస్తున్నాడు. సమీపంలో ఒక కొమ్ముపైన క్రోంచ పక్కల జంటను చూశాడు. వాటి అనురాగం ముచ్చటగొలుపుతున్నది. వాటి మధురధ్వనులు వీసులవిందు చేస్తున్నాయి. ఇంతలో ఒక వేటగాడు క్రూరబాణంతో మగపక్షిని సేలకూల్చాడు. అది నెత్తురోడుతూ విలవిలాడుతూ ప్రాణాలను విడచింది. ఆ ఎదబాటును తట్టుకోలేని ఆడపక్షి తల్లడిల్లిపోయింది. హృదయవిదారకమైన ఈ దృశ్యాన్ని చూశాడు వాల్మీకి. కరుణారసం జాలువారింది. ధర్మావేశం కట్టలు తెంచుకుంది. వెంటనే నోటి వెంట అప్రయత్నంగా...

మానిషాద ప్రతిష్ఠాంత్వ
మగమః శాశ్వతీః సమాః
యత్ క్రోంచమిథునాదేకమ్
అవధీః కామమోహితమ్॥

(ఈ కిరాతుడా! క్రోంచపక్షి జంటలో పరవశమైయన్న ఒక పక్షిని చంపిన నీవు శాశ్వతంగా ఆపకీర్తి పాలవతావు) అన్న మాటలు వచ్చాయి.

అన్నెతే అన్నాడు కానీ తరవాత అతనికి ఆశ్చర్యంపేసింది. ఈ మాటలు సమాశాశ్వరాలుగల నాలుగు పాదాలతో లయబద్ధంగా వచ్చాయి. ఇది ఛందోబద్ధమైన శోకమేనని నిర్ధరించుకున్నాడు. శోకంసుంచి శోకం పుట్టింది. ఆశ్రమానికి తిరిగివచ్చారందరూ. కాని క్రోంచపక్షి దారుణ దృశ్యం మాత్రం వాల్మీకి మనసునుంచి వెనుదిరగడం లేదు. అదే ఆలోచన. అదే ఆవేదన. ఇంతలో సృష్టికర్త అయిన బ్రహ్మ వాల్మీకిని చూడడానికి ఆశ్రమానికివచ్చాడు. అతనికి శాస్త్రోక్త ఉపచారాలన్నీ చేశాడు వాల్మీకి. బ్రహ్మ

వాల్మీకిని కూర్చేమన్నాడు. బ్రహ్మ ఆసనంకన్నా కొంచెం తక్కువ ఎత్తుగల ఆసనంపైన కూర్చున్నాడు వాల్మీకి. **ఇది పెద్దలపట్ల ప్రవర్తించవలసిన తీరు.** బ్రహ్మ ఎదురుగా ఉన్నా క్రోచపక్షి బాధ వాల్మీకిని వదలడన లేదు. మనసులో 'మానిషాద' శ్లోకమే మట్టి ధ్వనించింది. అన్నే తెలిసిన బ్రహ్మ చిరునవ్వును చిందిస్తూ 'ఓ బుణీశ్వరా!' నీవు పలికినది శ్లోకమే. అది నా సంకల్ప ప్రభావం. ఈ ఘంఢస్సు (అనుష్టావి) లోనే శ్రీరామచరిత్రసు రాయమని ఆదేశించాడు. నారదుడు స్ఫుషంగా వివరించని రామకథా రహస్యాలు కూడా నీకు స్ఫురిస్తాయని అనుగ్రహించాడు. ఈ భూమండలంలో పర్వతాలు, నదులు ఉన్నంతకాలం రామాయణగాధను జనులు కీర్తిస్తూనే ఉంటారని ఆశీర్వదించాడు. బ్రహ్మ ఆదేశానుసారం రామాయణరచనకు శ్రీకారం చుట్టాడు వాల్మీకి మహర్షి.

అయోధ్యా నగరం :

సరయూనదీతీరంలో 'కోసల' అనే సుప్రసిద్ధ దేశముంది. అందులోదే 'అయోధ్యా' అనే మహానగరం. 'అయోధ్యా' అంటే యోధులకు జయించడానికిశక్యంకానిది. మనువు దీన్ని నిర్మించాడు. కోసల దేశాన్ని దశరథమహారాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతడు సూర్యవంశంవాడు. మహావీరుడు. దేవతల పక్షాన రాక్షసులతో ఎన్నోమార్గు యుద్ధం చేసినవాడు. ధర్మపరాయణుడు. ప్రజలను కన్మిభిడ్డలలా చూసుకునేవాడు. వశిష్ఠు, వామదేవులు అతని ప్రధానపురోహితులు. సుమంత్రుడు మొదలుగాగల ఎనిమిదిమంది మంత్రులు. ఇతని పాలనలో కోసలదేశం భోగభాగ్యాలతో విలసిల్లింది. ప్రజలు ధర్మపరుస్తై సుఖసంతోషాలతో ఉన్నారు. **'యథారాజు తథా ప్రజః' - రాజు ఎలా ఉంటే ప్రజలూ అలాగే ఉంటారు.**

ఎన్ని ఉన్నా సంతానం లేదన్న చింత దశరథుణ్ణి కుంగదీసింది. సంతానప్రాప్తికోసం ఆశ్వమేధయాగం చేయాలన్న ఆలోచన కలిగింది. వెంటనే పురోహితులు, గురువులతో సమావేశమయాడు. మనసులోని మాట చెప్పాడు. వారు తథాస్తు అన్నారు. సరయూనదికి ఉత్తర తీరంలో యజ్ఞవేదిక సిద్ధమైంది. మంత్రి, సారథి అయిన సుమంత్రుడు ఈ యాగానికి బుష్యశ్వంగ మహార్షి ఆహ్వానిస్తే ఘలవంతమోతుంది నూచించాడు. బుష్యశ్వంగుడు విభాండక మహార్షి కుమారుడు. నిష్టాగరిష్టుడు. అతడు ఎక్కడ ఉంటే అక్కడ వానలు బాగా కురుస్తాయి. దశరథుని ఆజ్ఞమేరకు బుష్యశ్వంగుణ్ణి సగౌరవంగా తోడ్చానివచ్చారు. మూడు రోజులపాటు అశ్వమేధయాగం శాస్త్రోక్తంగా నిర్వహించారు.

తరవాత దశరథుడు బుష్యశ్వంగునితో పుత్రత్రాప్తికోసం చేయవలసిన క్రతువును గురించి అధిగాడు. ఆ భారాన్ని బుష్యశ్వంగునిపైనే ఉంచాడు. దశరథుని అభ్యర్థనను మన్మించిన బుష్యశ్వంగుడు 'పుత్రకమేష్టి' అనే యాగాన్ని ప్రారంభించాడు. హవిస్సులందుకోడానికి బ్రహ్మదీంచతలు, గంధర్వులు, సిద్ధులు, మహార్షులు యజ్ఞశాలలో ప్రత్యుషమయారు.

అదే సమయంలో దేవతలందరూ బ్రహ్మాను చేరి తమ గోడు వెళ్ళబోసుకున్నారు. రావణాసురుడు బ్రహ్మ వరప్రభావంచేత విద్రవీగుతూ తమను చిత్రహింసలకు గురిచేస్తున్నాడన్నారు. ముల్లోకాలను బాధించడమేగాక ఇంద్రుణ్ణిసైతం రాజ్యపుణ్ణి చేయడానికి పూనకొన్నాడని తెలిపారు. అతని దుండగాలకు అంతే లేదన్నారు. బుషుల, యక్కగంధర్వుల మాట అటుంచి అతని భయంతో సూర్యుడు, సముద్రుడు, వాయువు కూడా తమ సహజస్థితిని ప్రకటించలేకపోతున్నారని వాపోయారు. అతని పీడ విరగడయే ఆలోచనను బ్రహ్మానే చెప్పమని వేడుకున్నారు.

బ్రహ్మ దేవతలతో 'రావణుడు గంధర్వ, యక్క, దేవ, దానవులచే మరణం లేకుండా నన్ను వరం కోరాడు. మానవులపట్ల అతనికి మలకనభావం. అందుకే వారి గురించి ప్రస్తావించలేదు. కనుక మానవుని చేతిలోనే రావణునికి మరణం ఉందని అన్నాడు.

ఇంతలో శ్రీమహావిష్ణువు శంఖవక్రగదాధారి అయి వచ్చాడు. దేవతలు ఆ దేవదేవుణ్ణి అనేక విధాలుగా స్తుతించారు. వరగర్వంచేత కన్నా మిన్నాగానక ప్రవర్తిస్తున్న రావణుణ్ణి సంహరించడానికి మానవడిగా అవతరించమని అభ్యర్థించారు. దశరథ మహారాజుగారి ముగ్గురు భార్యలకు నాలుగు రూపాలలో పుత్రుడవు కమ్మని ప్రాధీనుపడ్డారు. అభయమిచ్చాడు, ఆల్మితవత్సలుడు. అందరి పూజలందుకొని అంతర్ధానమయ్యాడు.

దశరథుడు పుత్రకామేష్టి చేసినప్యుడు యజ్ఞకుండంనుంచి గొప్ప తేజస్వుతో కూడిన ఒక దివ్యపురుషుడు ఆవిర్భవించాడు. అతడు బ్రహ్మ పంపగా వచ్చినవాడు. చేతిలో బంగారుపాత్ర, వెండిమూతతో. అందులో దివ్యపాయసముంది. దాన్ని దశరథున కందించాడు. ‘ఈ పాయసం సంపదలనిస్తుంది ఆరోగ్యాన్ని పెంపాందిస్తుంది. అన్నిటినీ మించి సంతానాన్ని ప్రసాదిస్తుందన్నాడు. పేదవానికి పెన్నిధి దౌరికిసత్తెంది దశరథునికి. అతని మనస్సు ఆనందతాండవం చేసింది.

దివ్యపాయసాన్ని తన భార్యలైన కౌసల్య, సుమిత్ర, కైకేయిలకు పంచాడు. సంవత్సరకాలం గడిచింది. పైతృశుద్ధనవమినాడు కౌసల్యకు శ్రీరాముడు జన్మించాడు. దశమినాడు కైకేయికి భరతుడు, సుమిత్రకు లక్ష్మణ, శత్రువులు జన్మించారు. ఈ వార్త విన్న అయోధ్య ఆనందసముద్రమైంది.

రాములక్ష్మణ భరత శత్రువులు శుక్లపక్ష చంద్రునిలా పెరుగుతున్నారు. వేదశాస్త్రాలనభ్యసించారు. ధనుర్విర్యతో సైపుళ్యం సంపాదించారు. విజ్ఞానభునులయారు. సద్గుణాలకు ఆటవట్టినారు. ఉత్తమ విద్యార్థులకు ఉండవలసిన లక్ష్మణాలివి. రాముడు ఎప్పుడూ తల్లిదండ్రుల సేవలో నిమగ్నమయేవాడు. చిన్ననాటిసుంచి అస్త్రసేవ మిస్త్రా భావించేవాడు లక్ష్మణుడు. ఇతడు రాముడికి బహీఃప్రాణం. భరతశత్రువులు అన్యోన్యోన్యో ప్రేమాభిమానాలు కలవారు.

కాలచక్రం తిరుగుతున్నది. ఒకనాడు దశరథుడు తన మంత్రులు పురోహితులు మొదలైనవారితో సమావేశమయాడు. తన కుమారుల వివాహ ప్రస్తావన చేస్తున్నాడు. సరిగ్గ అదే సమయంలో ఆక్షడ అడుగుపెట్టాడు మహాతేజశ్వాలియైన విశ్వామిత్ర మహర్షి. సృష్టికి ప్రతిశృష్టి చేయగల సమర్థుడతడు. దశరథుడు ఎదురేగి సాదరంగా స్వాగతించాడు. **అతిధిదేవోభవ - అతిధి మనకు దేవుడితో సమానం**. ఇది తెలిసిన దశరథుడు విశ్వామిత్రునకు సముచితరీతిన మర్యాదలు గావించాడు. వినయపూర్వకంగా చేతులు జోడించి విశ్వామిత్రుని రాకకు కారణాన్ని అడిగాడు. తనపైన కార్యభారం పెడితే నెరవేరుస్తానన్నాడు. దశరథుని వినయానికి మరిసిపోయాడు విశ్వామిత్రుడు. ‘పశిష్టుని ఉపదేశాలను పొందినవాడివి. నీవు ఇలాగే ప్రవర్తిస్తావని మెచ్చుకొన్నాడు.

విశ్వామిత్రుడు దశరథునితో తాను వచ్చిన పనిని తెలుపుతూనన్నాడు. దాన్ని ఆచరించమన్నాడు. ఆడినమాట తప్పవద్దన్నాడు. అనలు విషయం చెప్పాడు. ‘ఓ రాజు! నేనొక యజ్ఞాన్ని సంకల్పించాను. కాని మారీచ, సుబాహులనే రాక్షసులు ఆ యజ్ఞాన్నికి విష్ణులు కలిగిస్తున్నారు. వారిని కోపించడానికి, శపించడానికి శక్తి ఉన్నా యజ్ఞదీక్షలో ఉన్నాను కాబట్టి అది నాకు తగనిపని ఉచితానుచితాలు గ్రహించకుండా శక్తిని దుర్భిణియోగపరచగూడదు. అందుకు సత్యపరాక్రముడు, శూరుడు అయిన శ్రీరాముణ్ణి పదిదినాలపాటు నా వెంట పంపు. అతడే ఆ రాక్షసులను చంపగల సమర్థుడు. నా వెంట వచ్చి యాగసంరక్షణ చేయడంవల్ల శ్రీరాముడికి అనేక శ్రేయస్సులు కలుగుతాయి. శ్రీరాముడి పరాక్రమమెలాంటిదో నాకు బాగా తెలుసు. నాకే కాదు పశిష్టులవారికి, వామదేవాది మహర్షులకూ తెలుసు. వారంతా అంగీకరించిన తర్వాతే రాముణ్ణి నాతో పంపమని అన్నాడు.

ఈ మాటలు వింటూంటే దశరథుని గుండెలో రాయపడ్డది. చేతులు జోడించి ‘మహర్షి! నా రాముడు పదహారేంద్రు కూడా నిండనివాడు. ధనుర్విద్య ఇంకా పూర్తికాలేదు. యుద్ధవిషయాలతో తగిన పరిచయం లేనివాడు. కనుక దయచేసి నా రాముణ్ణి కోరకంది. అంతగా కావాలంటే ధనుర్ఘాణపాణినై నేను మీ వెంటప్పాను. మీ యాగాన్ని సంరక్షించే బాధ్యత నాది. ఇప్పు ఎట్లా ఉన్నా రాముణ్ణి పదలి నేను ఒక్క క్షణమైనా బతకలేను. మా నోముల పంట రాముడు. ఇంతకూ ఆ రాక్షసులు ఎవరి అండతో ఈ దుండగానికి ఒడిగట్టారని అడిగాడు.

విశ్వామిత్రుడు సమాధానమిస్తా ‘పొలస్యుపంశజుదైన విత్రవసుదనే మని కుమారుడు రావణాసురుడు. అతడు కుబేరుని సోదరుడు. అనేక రాక్షస బలాలు కలవాడు. బ్రహ్మ ఇచ్ఛిన అసాధారణ వరాలవల్ల అతని గర్వం ఇబ్బాడిముఖ్యాడైంది. ముల్లోకాలనూ అల్లకల్లోలం చేస్తున్నాడు. అటువంటివారికి యజ్ఞం భగ్యంచేయడమనేది అల్పంగా తోస్తున్నది. అందుకే ఇటువంటి పనులలో

పాల్గొనడు. మారీచ, సుబాహులు ఇతనిచేత ప్రేరితులై యజ్ఞాలకు విశ్వాలను కలిగిస్తున్నారునగానే దశరథుడు మరింత భయపడ్డాడు. ‘యుద్ధంలో యమునితో సమానులైనవారి నెడుర్కోవడానికి నా చిన్నపొపణీ పంపను. నేను కూడా యుద్ధ విషయంలో అశక్తుడనని వలికాడు.

దశరథుని మాటలకు విశ్వామిత్రుడు ఆగ్నిమీద గుగ్గిలమైనాడు. ‘ఇచ్చినమాట తప్పటం మీ ఇంటా వంటా లేదు. నీవందుకు సిద్ధపడితే రిక్తహస్తాలతో తిరిగి వెళతాను. మీరు సుఖంగా ఉండండి’ అన్నాడు విశ్వామిత్రుడు. పరిస్థితి తీవ్రతను గమనించాడు వశిష్ఠమహర్షి ఇచ్చిన మాట నిలబెట్టుకోమని దశరథునికి హిత్వు పలికాడు. మాట నిలబెట్టుకోనివానికి ధర్మకార్యాలనాచరించిన ఘలం నశిస్తుందని పోచ్చరించాడు. వివిధాప్త ప్రయోగదక్షుడైన విశ్వామిత్రుడి వెంట రాముళ్ళి పంపడంలో సంశయానికి తావుండగూడదన్నాడు. రాముళ్ళి పంపితే మేలు జరుగుతుందని సుతిమెత్తగా సూచించాడు.

వశిష్ఠుని హిత్వచనాలకు దశరథుడు తల్పగ్గాడు. రామలక్ష్మణులను పిలిపించాడు. కౌసల్యతో కలిసి ఆశీర్వదించాడు. ప్రశాంతమైన మనస్సుతో విశ్వామిత్రుడికి అప్పగించాడు.

విశ్వామిత్రుని వెంట ధనుర్ధారి అఱు రాముడు నడుస్తున్నాడు. లక్ష్మణుడు అనుసరిస్తున్నాడు. సరయూనదీ తీరం వెంబడి చాలా దూరం ప్రయాణించారు ముగ్గురూ. తరవాత రామలక్ష్మణులకు ‘బల’ ‘అతిబల’ విద్యలను పదేశించాడు విశ్వామిత్ర మహర్షి వీటి ప్రభావం వల్ల అలసట, ఆకలిదప్పులు ఉండవు. రూపకాంతులు తగ్గపు. నిద్రలో ఉన్నా, ఏమరుపాటుతో ఉన్నా రాక్షసులేమీ చేయలేరు. ముల్లోకాల్లో ఎదురొడ్డి నిలచేవారుండరు.

రాముడు గురుసేవలో నిమగ్నడయ్యాడు. విశ్వామిత్రుని పాదాలొత్తాడు. నేవలు చేశాడు. **గురుసేవ విశేష ఘలితాస్నేస్తుంది.** సరయూనదీ తీరంలోనే వాళ్ళ ఆ రాత్రి నిదించారు.

తెల్లవారుతోంది. విశ్వామిత్రుడు రామలక్ష్మణులకు మేల్కొల్పు వలికాడు.

**కౌసల్య సుప్రజారామ పూర్వాసంధ్య ప్రవర్తకే
ఉత్తిష్ఠ నరశార్పూల కర్తవ్యం దైవమహికమ్.**

‘కౌసల్యాదేవి సత్యంతానమైన ఓ రామా! తూర్పున ఉపఃకాంతులు ప్రసరిస్తున్నాయి. నిద్రలేచి నిత్యకర్మలను ఆచరించమన్నాడు. గురువాక్యం శిరసావహించాడు రాముడు, లక్ష్మణునితో కలసి. మళ్ళీ ప్రయాణం కౌసలాగింది. సరయూ గంగానదుల సంగమ ప్రదేశాన్ని చేరుకున్నారు. అక్కడి విశేషాలను గురుముఖాతః తెలుసుకున్నారు. **జ్ఞానాన్ని పొందడంలో నిరంతరం అప్రమత్తులై ఉండడం ఉత్తమ విద్యార్థుల లక్షణం.**

ప్రయాణం సాగుతున్నది. ‘మలద’, ‘కరూశ’ అనే జనపదాలకు చేరుకున్నారు. ఇందుని అనుగ్రహ విశేషంచేత ఈ ప్రాంతాలు ధనధాన్యాలసమృద్ధితో ఉండేవి. కానీ ‘తాటక’ అనే యక్కిణి ఈ ప్రాంతాలకు వచ్చి విధ్వంసాన్ని సృష్టించింది. పుట్టుకతోనే వేయి ఏనుగుల బలం కలిగిన ఈమెను ఎవరూ ఎదిరించలేకపోతున్నారు. ‘అగ్నికి ఆజ్యంతోడైనట్లు’ ఈమెతోబాటు ఈమె కుమారుడు ‘మారీచుడు’ విరుచుకపడుతూ ఈ జనపదాలను అతలాకుతలం చేస్తున్నాడు. దుష్టరాలైన తాటకను వధించమని రాముడితో

అన్నాడు విశ్వామిత్రుడు. ఒక్కణం రాముడు మౌనముద్ర దాల్చాడు. రాముడి భావం గ్రహించాడు విశ్వామిత్రుడు. ‘స్త్రీని ఎలా చంపాలనే సంశయం వద్దు. అథర్వపురాయణ అయిన తాటకను చంపితే దోషం రాదుని కర్తవ్యముపదేశించాడు. వెంటనే రాముడు దృఢనిశ్చయుడై అంజలి ఘుటించాడు. ‘మీరు చెప్పినట్లుగా నడచుకొమ్మని మా నాన్నగారు నన్ను ఆదేశించారు. వారి ఆజ్ఞ నాకు శిరోధార్యమని పిత్రవాక్య పరిపాలనాస్కతిని చాటాడు. అలాగే గురువు ఆజ్ఞను పాలించడం శిష్యునిగా తన కర్తవ్యమని భావించి తాటకవధకు ఉద్యుక్తుడైనాడు.

విక్ష్యాతాకారంతో విరుచుకుపదుతున్న తాటక చేతులను తన నిశిత బాణాలతో ఖండించాడు రాముడు. అయినా ఆవేశంతో మీదికి వస్తున్న తాటక ముక్కు చెపులను కోసివేశాడు లక్ష్మణుడు. తాటక ఆవేశం రెండింతలైంది. తాను కనబడకుండా వాళ్ళపై రాళ్ళ వానకురిపిస్తున్నది. ఇదంతా గమనిస్తున్నాడు విశ్వామిత్రుడు. సంధ్యాకాలం సమీపిస్తున్నది. ఈలోపే తాటకను పరలోకానికి పంపమని పురమాయించాడు. అసురసంధ్యాకాలంలో రాళ్ళసులు మహాబలాన్ని పొందుతారు. ఎదురోచ్చిపదం కష్టం. ఇక ఏ మాత్రం ఆలస్యం చేయకుండా రాముడు శబ్దవేధి విద్యును ప్రదర్శిస్తూ బాణప్రయోగం చేశాడు. క్షణికాలంలో తాటక నేలపైబడి ప్రాణాలను వదిలింది. తాటక వధతో దుష్ట సంహరానికి పూనుకొన్నాడు రాముడు. ఇంద్రాది దేవతలు రాముణ్ణి స్తుతించారు. సంతుష్టుడైన విశ్వామిత్ర మహర్షి రామునకు ఎన్నో దివ్యాప్తాలను అనుగ్రహించాడు. **గురువు అనుగ్రహిస్తే ఇష్టవేసేమిటి?** శిష్యుడు పొందలేనిదేమిటి?

రాములక్ష్మణసహితుడయి విశ్వామిత్రుడు ‘సిద్ధాత్రమం’ చేరుకున్నాడు. అదే అతని యజ్ఞభూమి. రాములక్ష్మణులు వినయంగా చేతులు జోడించి గురువుగాని యజ్ఞాదీక్షను స్వీకరించమని ప్రార్థించారు. మన్మించాడు మహర్షి యజ్ఞాదీక్షితుడయాడు. మరునాడే యజ్ఞం ప్రారంభమైంది. ఆరు రోజులపొటు సాగే ఈ యజ్ఞ విషయంలో అత్యంత జాగరూకులై ఉండమని రాములక్ష్మణులకు సూచించారు మనులు. ఐదురోజులైంది. కంటీమీద కునుకులేకుండా యజ్ఞాన్ని కాపాడుతున్నారు రాములక్ష్మణులు. కర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చడంలో ఇంత నిష్ట ఉండాలి. చివరిరోజు ఉన్నట్టుండి ఒక్కసారిగా యజ్ఞకుండంనండి జ్యోలలు ఎగసిపడ్డాయి. ఇది రాళ్ళసుల రాకకు సూచన.

మారీచ, సుభాషులు అనుచరులతో వచ్చారు. యజ్ఞవేదిక పరిసరాలు రక్తవర్షంతో తడిసి ముద్దయ్యాయి. రాముడు ‘శీతేషువు’ అన్న మానవాప్తాన్ని మారీచుడిపైకి ప్రయోగించాడు. దానీ దెబ్బకు మారీచుడు నూరు యోజనాల దూరం ఎగిరి సముద్రంలో పడిపోయాడు. స్ఫూర్హకోల్పోయి గిరగిరా తిరుగుతూ కొట్టుకుపోతున్నాడు. మరు నిమిషంలో ‘అగ్నీయాప్తం’తో సుభాషుని వక్షపలాన్ని ప్రక్కలు చేశాడు. ‘పాయవ్యాప్తం’తో మిగతా రాళ్ళసుల పనిపట్టాడు. రాళ్ళసబాధ తొలగింది. యజ్ఞం నిర్విష్టంగా జరిగింది. విశ్వామిత్రుడు సంతోషించాడు. **సమర్థులైన శిష్యులను చూసి ఏ గురువు సంతోషించడు?**

మరునాడు ఉదయాన్నే రాములక్ష్మణులు విశ్వామిత్రుని ఎదుట వినయంతో నిలిచారు. ఇంకా ఏమి చేయాలో ఆజ్ఞాపించమన్నారు. విశ్వామిత్రుడు ‘ఓ రామా! మిథిలానగర ప్రభువు, పరమధార్మికుడైన జనక మహర్షాజు ఒక యజ్ఞాన్ని చేయ సంకల్పించాడు. మనం అక్కడకి వెళ్డాం. అక్కడ అద్భుతమైన ఒక మహాధనుస్సుంది. నీవు చూడవచ్చనన్నాడు. సంసద్యలయ్యారు రాములక్ష్మణులు. మునిననుసరిస్తూ మిథిలావైపుగా ముందుకు సాగుతున్నారు.

అడుగులతోపాటు మాటలూ సాగుతున్నాయి. రాముని కోరిక మేరకు తమ వంశ పుట్టుపూర్వోత్తరాలను వివరించాడు విశ్వామిత్రుడు. ఆ రాత్రి శేణానది తీరంలో విత్రమించారు. మరునాడు పవిత్ర గంగానదిని దర్శించారు. స్నానాలాచరించి విధ్వంశ ధర్మాలను నెరవేర్చారు. గంగావృత్తాంతాన్ని వినగోరుతున్నానని వినయంగా ఆడిగాడు రాముడు. వినిపించాడు విశ్వామిత్రుడు. **జిజ్ఞాసువలైన శిష్యులు, విజ్ఞాని అయిన గురువు - ఇక జ్ఞాన ప్రసారానికి అడ్డంటుందా?**

పొత్తాళంలో బూడిదకుప్పలై పడివున్న తన పితరులైన సగర పుత్రులకు ఉత్తమగతులు కల్పించడానికి సంకల్పించాడు భగీరథుడు. అందుకు ఒకబీ మార్గం ఉంది. సురగంగను వారి బూడిదకుప్పలాపై ప్రవహింపజేయదం. కాని ఆకాశంలోని గంగను పొత్తాళానికి దింపడం ఒక పట్టాన జరిగే వనేనా? అయినా దృఢసంకల్పానికి అసాధ్యమైనది లేదు. భగీరథుడు తీవ్రమైన

తపస్సుచేశాడు. బ్రహ్మాను, శివుణ్ణి మెప్పించాడు. ఎన్ని ఆద్ధరంకులు ఎదురైనా సంకల్పంనుంచి పక్కకు తప్పుకోలేదు. గంగను పొత్తాళందాకా తీసుకువెళ్ళడంలో సఫల మనోరథుడయ్యాడు. అందుకే పట్టుడల విషయంలో ‘భగీరథ ప్రయత్నం’ అన్న జాతీయం ఏర్పడింది. భగీరథుని వంశంలోని వాడే రాముడు.

గంగావతరణాన్ని గురించి విశ్వామిత్రుడు రాముడికి చెప్పడంలో ఒక ఆంతర్యముంది. తన హృద్యకులు ఎంతగొప్పవారో తెలుసుకుని దానికనుగుణంగా నదవడం. పితరులపట్ల ఎంత భక్తి ప్రపత్తులుండాలో తెలవడం. పట్టిన పని ఘలవంతమయేవరకు పట్టుడల ఎలా ఉండాలో చెప్పడం. అయితే ఇప్పటి నేరుగా చెప్పలేదు విశ్వామిత్రుడు. అయినా ఆంతర్యాన్ని గ్రహించాడు రాముడు. ఇదే ఉత్తమ గురుశిష్యుల వ్యవహరం.

మిథిలానగర సమీపానికి చేరుకున్నారు విశ్వామిత్ర రాములక్ష్మణులు. అక్కడ ఒక ఆశ్రమాన్ని చూశాడు రాముడు. అది పాతదైనా అందంగా అగుపిస్తున్నది. కానీ జనసంచారమే లేదు. ‘ఏమిటీ చిత్రమని అడిగాడు రాముడు. అది గౌతమ మహర్షి అశ్రమమని, ఆ కథనంతా వివరించాడు విశ్వామిత్రుడు. ‘మహోతపస్సంపన్నడైన గౌతమ మహర్షి తన భార్య అయిన అహల్యతో ఈ ఆశ్రమంలో ఉండేవాడు. ఒకానోక సందర్భంలో అహల్య అపరాధం చేసిందని భావించి ఆగ్రహోదగ్రుడయ్యాడు గౌతముడు. కొన్ని వేల సంవత్సరాలు అనుపానాదులు లేక వాయువునే ఆహంగా తీసుకుంటూ ఈ ఆశ్రమంలోనే బూడిదలో పడి ఉండమని ఆమెను శపించాడు. ఎవ్వరికి కనబడకుండా ఉంటూవన్నాడు. రాముని రాకతో శాపవిముక్తి కలిగి నిజరూపాన్ని పొందుతాపన్నాడు. ‘రామా! గౌతమాశ్రమంలో కాలుమోపి అహల్యకు శాపవిముక్తి కలిగించు’ అని విశ్వామిత్రుడు ఆజ్ఞాపించాడు.

చుట్టూ బూడిద ఆపరించి ఉండి కలోరదీక్కలో ఉన్న అహల్య పొగకమ్మకొన్న అగ్ని తేజస్సులా ఉంది. ఆ మహోత్సుర్మాలిని రాముడు చూశాడు. రాముడి దర్శనంతో ఆమెకు శాపవిముక్తి కలిగింది. అహల్య గౌతములు రాముణ్ణి యథావిధిగా గౌరవించారు. వారి సత్కారాలందుకొని రాముడు విశ్వామిత్రుని వెంట లక్ష్మణ సహితుడై మిథిలా నగరానికి బయలుదేరాడు.

మిథిలానగరంలో ప్రభువైన జనకుమహోరాజు వీరిని సముచితంగా సమాదరించాడు. మిథిలలో అహల్య గౌతముల పెద్ద కుమారుడైన శతానందుడు రాముదర్శనం చేసుకున్నాడు. తన తల్లినుధరించినందులకు కృతజ్ఞతాంజలులు సమర్పించాడు. మహోతపశ్యాలియైన విశ్వామిత్రుని అనుగ్రహం పొందగలగడం చాలా విశేషమని రాముణ్ణి మెచ్చుకున్నాడు. విశ్వామిత్ర మహర్షి అసాధారణ శక్తిసామర్థ్యాలను వివరించాడు శతానందుడు.

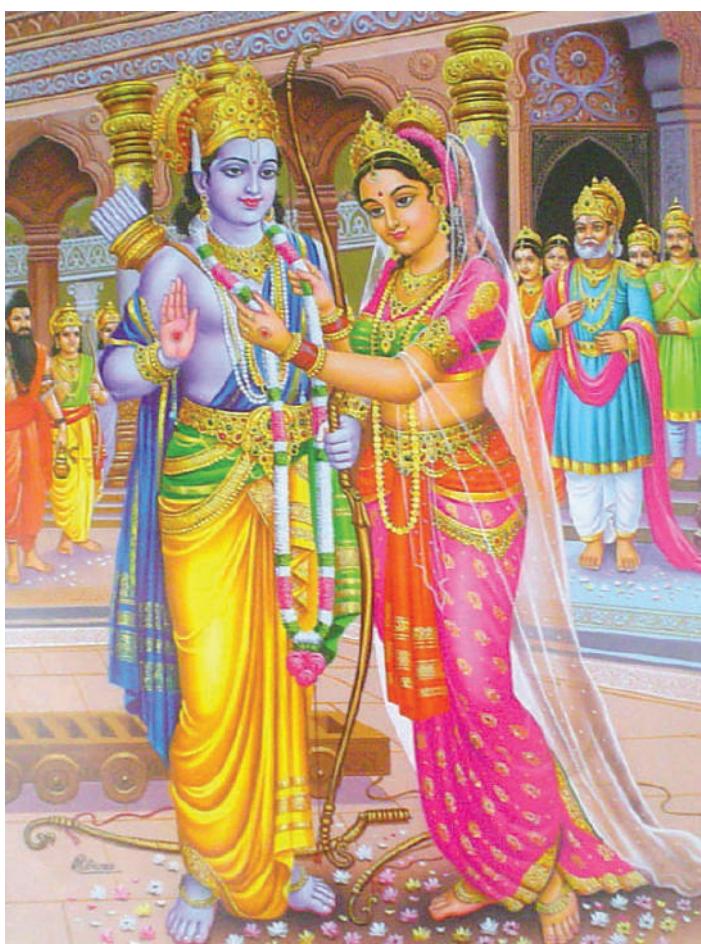
మరునాడు ప్రాతఃకాలంలో జనకుడు విశ్వామిత్ర రాములక్ష్మణులను ఆప్యానించాడు. కర్తవ్యోపదేశం చేయవలసిందిగా విశ్వామిత్రుణ్ణి ప్రార్థించాడు. అప్పుడు ప్రత్యుత్తరమిస్తూ విశ్వామిత్రుడు ‘వీరు దశరథమహోరాజు కుమారులు. జగత్ప్రసిద్ధులైన వీరులు. మీ దగ్గర ఉన్న ధనుస్సును చూడాలనుకుంటున్నారు. దాన్ని చూపించండి. శుభం జరుగుతుంది. వాళ్ళ ముచ్చుటా తీరుతుండన్నాడు. అప్పుడు జనకుడు తనదగ్గరును ‘శివధనుస్సు’ చరిత్రను వివరించాడు. యాగం కోసం భూమిని దున్నతుండగా ఒక పాప దొరికిందని, నాగటిచాలున దొరికినందువల్ల ఈమెకు ‘సీత’ అనే పేరు వచ్చిందనీ చెపుతూ ఆమెను గొప్ప పరాక్రమవంతుడికిప్పాలన్న తన అభిమతాన్ని వెలిచ్చాడు. శివధనుస్సును ఎక్కుపెట్టగలవాడే సీతకు తగిన భర్త అన్నాడు. గతంలో ఎందరో రాజులు వచ్చి శివధనుస్సు ఎక్కుపెట్టడానికి విఫలప్రయత్నం చేశారని, ఎక్కుపెట్టడం మాట ఎలా ఉన్నా కనీసం కదలించలేకపోయారన్నాడు.

ఇదంతా విని శివధనుస్సును తెప్పించమన్నాడు విశ్వామిత్రుడు. సరేనన్నాడు జనకుడు. బలిష్టులు, దీర్ఘకాయులైన ఐదువేల మంది అతికష్టం మీద శివధనుస్సుతో కూడిన పేటికను తీసుకువచ్చారు.

విశ్వామిత్ర మహార్షి అనుమతితో ధనుస్సు మధ్యభాగాన్ని ఆవలీలగా పట్టుకున్నాడు రాముడు. ధనుర్ధ్వలో ఆరితేరిన రాముని చేయి సౌకర్యానే ఆ ధనుస్సు వంగింది. వింటినారిని సంధించాడు. వేలకూలది సదస్యులు ఆశ్చర్యంలో మునిగిపోయారు. అల్లెతాడును ఆకర్షణంతంగా లాగాడు రాముడు. పిడుగుపాటులా భయంకరశబ్దాన్ని చేస్తూ విల్లు ఫెళ్ళున విరిగింది. విశ్వామిత్రుడు, జనకుడు, రాములక్ష్మణులు తప్ప మిగతావారంతా మూర్ఖవోయారు.

ఇచ్చినమాట ప్రకారం జనకుడు సీతారాముల వివాహం జరవడానికి సంసిద్ధదయాడు. దశరథమహారాజుకు వర్తమానం పంపాడు. అయోధ్యనుంచి అందరూ తరలివచ్చారు. జనకుడు తన కుమారైలైన సీతను, ఊర్మిళలను రాములక్ష్మణులకు, తన తమ్ముడు కుశధ్వజుని కుమారైలైన మాండవిని, ప్రతకీర్తిని భరతశత్రుఘ్నులకు ఇచ్చి వివాహం జరిపించాడు. అంగరంగవైభవంగా జరిగాయి కల్యాణాలు.

మరునాడు విశ్వామిత్ర మహార్షి కొత్త దంపతులను ఆశీర్వదించి, దశరథ జనక మహారాజులను వీడొని హిమాలయపర్వతానికి వెళ్ళాడు. తరవాత బంధుమిత్ర సమేతంగా దశరథుడు అయోధ్యకు బయలుదేరాడు.

దారిలో వీళ్ళకు పరశురాముడు ఎదురుగా వచ్చాడు. అతడు ప్రతయకాల రుద్రుడిలా ఉన్నాడు. గండ్రగొడ్డలిని, ధనుర్మాణాలను ధరించాడు. ప్రజ్వరిల్లే అగ్నిలా భయంకరంగా ఉన్నాడు. క్షత్రియులంటే ఇతనికి సరిపడదు. పూర్వం క్షత్రియుడైన కార్తవీర్యార్జునుడు ఇతని తండ్రి అయిన జమదగ్నిని చంపాడు. ఆపుటి నుండి క్షత్రియ నిర్మాలనానికి కంకణం కట్టుకున్నాడు. ఇరవై ఒక్కసార్లు భూప్రదక్షిణం చేసి ఎంతోమంది క్షత్రియులను తన గండ్రగొడ్డలికి బలిచేశాడు.

పరశురాముడు శ్రీరామునితో తనదగ్గరున్న వైష్ణవ ధనుస్సునెక్కుపెట్టమని సవాలు విసిరాడు. సరేనని రాఘవుడు ఆవలీలగా ఎక్కుపెట్టాడు. ఓటమినంగీకరించిన పరశురాముడు తక్కణమే మహేంద్రపర్వతానికి వెళ్ళిపోయాడు

దశరథుడు సపరివారంగా అయోధ్యకు చేరుకున్నాడు. భరతుడు శత్రుఘ్నునితో మేనమామ వెంట తాతగారించికి వెళ్ళాడు. రాములక్ష్మణులు తల్లిదండ్రుల సేవలో, గురువుల సేవలో తరిస్తూ అయోధ్యలోనే ఉండిపోయారు.

అయోధ్య కాండ

దశరథునికి పుత్రులమీద ఎంతో వ్రేమ. తన శరీరంనుండి పుట్టిన నాలుగు చేతులలగ భావించాడు. ఈ నలుగురు కుమారులలో భరత, శత్రువులు దేశాంతరంలో ఉండడంవల్ల బెంగపెట్టుకున్నాడు. వాళ్ళపు మట్టిమట్టి తలముకుంటున్నాడు. దశరథునికి శ్రీరామునిమీద మక్కువ ఎక్కువ. దానికి కారణం శ్రీరాముడు సద్గుణరాశి కావడమే. రూపంలోనూ గుణంలోనూ త్రేప్పుడు. మహావీరుడు. మృదువుగా మాట్లాడతాడు. శరణన్నవారిని కాపాడతాడు. కోపం, గర్వం లేనివాడు. సత్యం పలికేవాడు. పరుల సంపదను ఆశించనివాడు. దీనులను ఆదుకొనేవాడు. కాలాన్ని వృధాచేయకుండా జ్ఞానులతో, సజ్జనులతో వివిధ విషయాలను చర్చించేవాడు. వినయశీలి. తల్లిదండ్రులపట్లా, గురువులపట్లా నిశ్చలభక్తి కలవాడు. సోమరితనం, ఏమరుపాటు లేనివాడు, కళలలో ఆరితేరినవాడు, అసూయ, మాత్రుయం లేనివాడు. ప్రజలపట్ల వాత్సల్యం కలవాడు... ఇన్ని మంచిగుణాలకు పాదైన శ్రీరాముడంటే తల్లిదండ్రులకే కాదు, ప్రజలందరికీ పరమ ప్రీతి.

సకల గుణాభిరాముడైన శ్రీరాముడు తమకు ప్రభువు కావాలని ప్రజల కోరిక - దీనికి తోడు 'నేను జీవించి ఉన్నప్పుడే శ్రీరాముడు రాజైతే ఎంత బాగుంటుంది? నేనెంతగా సున్తోషిస్తానో?' అని ఉవ్విక్కుయుతున్నాడు దశరథుడు. మంత్రులతో ఆలోచించి శ్రీరాముణ్ణి యువరాజును చేయడానికి నిత్యయించుకున్నాడు. రాజ్యంలోని ప్రముఖులను, జానపదులను, సామంతరాజులను, ప్రజలను పిలిపించాడు. శ్రీరాముడి యువరాజ పట్టాభిషేక విషయాన్ని వెల్లడించాడు. ఇది అందరకు నచ్చినట్టుతేనే అనుమతినివ్వమన్నాడు. దీనికన్నా ప్రజలకు మేలుకలిగించేది ఏదైనా ఉన్నా ఆలోచించి చెప్పమన్నాడు. **ప్రజాసురంజకపాలన అంటే ఇదే.** సభలోనివారంతా శ్రీరామ పట్టాభిషేకాన్నే సమర్థిస్తా హర్షధ్వానాలు చేశారు.

రాజాజ్ఞమేరకు వశిష్ఠుడు మంత్రులను, అధికారులను యోవరాజ్యపట్టాభిషేకమహాత్మోత్సవానికి ఏర్పాటును చేయవలసిందని అదేశించాడు. దశరథుడు శ్రీరాముణ్ణి పిలిపించాడు. శ్రీరాముడు వచ్చి తండ్రికి పాదాభివందనం చేశాడు. దశరథుడు శ్రీరాముణ్ణి అక్కున జేర్పుకున్నాడు. బంగారు సింహసనంమీద కూర్చోబెట్టాడు. చిరునవ్వులు చిందిస్తూ 'రామ! నీ సుగుణాలతో ప్రజలను మెప్పించావు. కనుక నీవు యువరాజ పట్టాభిషేకం చేసుకోవాలి. నీ బాధ్యత పెరుగుతున్నది. మరింత వినయవంతుడివి కావాలి. జితేంద్రియదివి కావాలి...' అంటూ రాజధాన్యాలను సూరిపోశాడు. తండ్రివద్ద సెలవుతీసుకొని తల్లి అయిన కౌసల్య దగ్గరికి వచ్చాడు శ్రీరాముడు. ఆమె ఆశీస్తులందుకున్నాడు. వశిష్ఠుని ఆదేశం మేరకు పట్టాభిషేకానికి అనుపుగా సీతారాములు ఉపవాస దీక్షను తీసుకొన్నారు.

శ్రీరామ పట్టాభిషేక మహాత్మువంకోసం అయోధ్య తనను తాను అలంకరించుకుంది. నగరమంతా ఆనందశేఖ తాండవిస్తున్నది. ఇది చూసిన మంథర కళ్ళలో నిప్పులు పోసుకున్నది. కైకేయి అత్తవారించీకి వచ్చినప్పుడు వెంటవచ్చిన అరణపుదాసి మంథర. పరుగు పరుగున కైకేయి దగ్గరకి వెళ్ళి పట్టాభిషేక విషయం చెప్పింది. కైకేయి చాలా ఆనందించి, వార్త చెప్పినందుకు మంథరకు విలువైన బహుమానాన్నందించింది. నిశ్చేష్మరాలైంది మంథర. దుఃఖించవలసిన సమయంలో ఎందుకు సంతోషిస్తున్నావని

నిలదీసింది కైకేయిని. ‘నాకు రాముడు, భరతుడు ఇద్దరూ సమానమే. రాముడు పట్టాభిషిక్తుడు అవతున్నాడంటే అంతకన్నా నాకు ఆనందమేమంటుండన్నది కైకేయి.

కైకేయి మాటలు విని ముక్కున వేలేసుకుంది మంథర. ‘రాముడు రాజైతే కౌసల్య రాజమాత అవతుంది. అప్పుడు మాతోపాటు నీవు కూడా ఆమెకు దాసివపుతావు. రామునికి నీ కొడుకు దాస్యం చేయాల్చివస్తుంది. రాముడి సంతానానికి తరువాతి కాలంలో రాజ్యాధికారం వస్తుంది. కానీ భరతుని సంతానానికి రావడం శూన్యం. కనుక భరతునికి రాజ్యాధికారం దక్కేటట్లు, రాముడు అడవుల పాలయ్యెటట్లు మాడుమని దుర్బోధ చేసింది. కైకేయి మనసు మారింది. **చెప్పుడు మాటలు చేటుకు కారణం**. తగిన ఉపాయాన్ని చెప్పమని మంథరను కోరింది కైకేయి. గతంలో దశరథుడు ఇచ్చిన రెండు వరాలను ఇప్పుడు పయోగించుకొమ్మని సూచించింది మంథర. ఈ సూచన మేరకు దశరథునివల్ల వరాలు పొందడానికి కోపగృహంలోకి ప్రవేశించింది కైకేయి.

దశరథుడు శ్రీరామ పట్టాభిషేక వార్తను తెలుపడానికి కైకేయి దగ్గరికి వచ్చాడు. కట్టికనేలమీద ఉన్నది కైకేయి. తీవ్రమైన అలకతో ఉన్నది. దశరథుడు ఓదార్ఘడానికి పూనుకున్నాడు. కానీ అతని ప్రయత్నమంతా బూడిదలో పోసిన పస్తేరైంది. ఏం చేయాలో పాలుపోలేదు. విషయమడిగాడు. అదే అదనుగా భావించింది కైకేయి. ‘నాకొక కోరిక ఉంది. దాన్ని మీరే తీర్చాలి. అలా తీరుస్తానని మాట ఇవ్వాలన్నది. ప్రాణమైన శ్రీరాముడిమీద ఒట్టు పెట్టి సరేనన్నాడు దశరథుడు. ఇంకేం మనసులోని మాటను చెప్పేసింది. గతంలో మీరిచ్చిన రెండు వరాలను ఇప్పుడు కోరుకుంటున్నాను. శ్రీరాముడికోసం ఏర్పాటుచేసిన సన్నాహాలతో భరతుడికి పట్టాభిషేకం చేయాలి. శ్రీరాముడు నారచీరలు, జింకచర్చం ధరించి, జటాధారి అయి దండకారణ్యానికి వెళ్లి తాపసవృత్తిలో పదునాల్గు సంవత్సరాలు ఉండాలి. శ్రీరాముడు ఇప్పుడే, నేను చూస్తుండగానే బయలుదేరాలి’ అని కోరింది.

కైకేయి మాటలకు స్పృహకోల్పోయాడు దశరథుడు. కొంతసేపటికి తేరుకున్నాడు. తన్నకొని వస్తున్న దుఃఖంతో కైకా! రాముడు నీకేం అవకారం చేశాడు? భరతుడికన్నా ఎక్కువగా నిన్ను సేవించాడు. అటువంటివాట్లి అడవుల పాల్జైయమని అడగడానికి నీకు నోరెలా వచ్చింది? నా రాముణ్ణి విడిచి నేను ఒక్క క్షణమైనా బతకలేను. చేతులు జోడిస్తున్నా. నీ పాదాలు పట్టుకొంటా... రాముణ్ణి మాత్రం నాకు దూరం చేయవద్దని బతిమాలాడు. **కరివశిల కస్త్రాటికి కరుగుతుందా?** కైకేయి మారలేదు.

శ్రీరాముణ్ణి తోడ్చొని రావలసిందిగా కైకేయి సుమంత్రుణ్ణి ఆజ్ఞాపించింది. రాజాజ్ఞ కావాలన్నాడు సుమంత్రుడు. ‘శ్రీరాముణ్ణి చూడాలని ఉంది వెంటనే తీసుకురమ్మన్నాడు దశరథుడు. రాజాజ్ఞను పాటించాడు సుమంత్రుడు. శ్రీరాముడు వచ్చి దశరథుడికి, కైకేయికి పాచాభివందనాలు చేశాడు. దశరథునికి మాట రావడం లేదు కస్త్రీక్షు తప్ప. తండ్రి బాధకు కారణమేమిటో తెలియక సతమతమవుతున్నాడు దాశరథి. కైకేయిని ఆడిగాడు. ‘గతంలో నాకిచ్చిన రెండు వరాలను ఆడిగాను. నిన్ను దృష్టిలో ఉంచుకొని వాటిని ఉల్లంఘించేందుకు చూస్తున్నారు. వాటిని నువ్వు పాటిస్తానని ప్రమాణంచేస్తే చెపుతాను’ అన్నది కైకేయి.

రాముడు క్షణం కూడా ఆలోచించలేదు ‘నా తండ్రే నాకు గురువు, పాలకుడు, హితుడు. ఆయన ఆదేశించాలే కాని విషాన్ని తాగడానికైనా, సముద్రంలో దూకడానికైనా సిద్ధమే. తండ్రి గారి కోరిక ఏమిటో చెపితే తప్పక పాటిస్తాను. రాముడు ఆడినమాట తప్పడని పలికాడు. శ్రీరాముని పితృభక్తి, సత్యానురక్తి అలాంటివి.

కైకేయి రెండు వరాలను గురించి చెప్పింది. రాముడి ముఖంలో ఎలాంటి మార్పులేదు. **సంతోషాలకు పొంగకపోవడం, భాధలకు కుంగకపోవడం స్థితప్రజ్ఞని లక్షణం**. ‘అమ్మా! నీవు చెప్పినట్టే చేస్తా. భరతుడంటే నాకు ప్రాణం. అతని పట్టాభిషేకాన్ని గూర్చి నాన్నగారు నాకు చెపితే కాదంటానా? ఆయన మాటలను పాటించడంకుండా ఉండగలనా? నాకు రాజ్యాకాంక్ష లేదు. తండ్రికి సేవచేయడం, ఆయన ఆజ్ఞలను పాటించడంకుండా మించిన ధర్మాచరణం మానవులకు ఇంకొకటి లేనేలేదు. నాన్నగారు నన్ను స్వయంగా ఆదేశించకున్న మీరు చెప్పారు కదా! అది చాలు. నేనెప్పుడే దండకారణ్యానికి బయలుదేరుతానన్నాడు శ్రీరాముడు.

శ్రీరాముని మాటలు విన్న దశరథుడు శోకభారంతో స్పృహకోల్పోయాడు. శ్రీరాముడు తండ్రి పాదాలకు ప్రణమిల్లాడు. కైకేయి పాదాలకు నమస్కరించాడు. అంతఃపురం నుండి బయటకు వచ్చాడు. లక్ష్మిజునితో కలసి కెసల్యామాతను దర్శించుకున్నాడు. తన అరణ్యవాస విషయం చెప్పాడు. ఆ మాటలు వింటూనే కొసల్య గండ్రగొడ్డలిచేత నరికిన మద్దిచెట్టులా నేలమీద పడిపోయింది. అంతలేని ఆవేదనకు లోపైంది. వనవాసానికి వెళ్ళవద్దని కొసల్య లక్ష్మిజును పరిపరిధాల శ్రీరాముడికి సచ్చజెప్పజూశారు. కానీ శ్రీరాముడు తండ్రి మాటకే తల్లాగ్గాడు. వెళ్ళక తప్పదన్నాడు. కైకేయపట్ల తనకు ఏమాత్రం అనాదరభావం లేదన్నాడు. తన పట్టాభిషేకం ఆగిపోవడానికి కైకేయి కారణం కాదని, విధి ప్రేరణచే ఆమె అట్లా మాట్లాడిందని సమర్థించాడు. తనకు రాజ్యమైనా వనవాసమైనా సమానమేనని ప్రకటించాడు.

పుత్రవ్యామోహంతో కొసల్య శ్రీరాముని వెంట వనవాసానికి సిద్ధపడింది. కానీ భర్తను వదలిరావడం ధర్మంకాదన్నాడు శ్రీరాముడు. ఎలాగో మనసును స్తిమితపరుచుకొని కొసల్య శ్రీరాముణ్ణి దీవించింది. ‘రామ! సత్పురుషుల బాటలో నడువు. నీ ధర్మమే నీకురక్క. నువ్వు చేసిన తల్లిదండ్రుల సేవ, నీ సత్య బలం నీకు రక్కగా ఉంటాయి. నీకు ఎలాంటి బాధలూ కలుగకుండుగాక’ అని శుభాశీస్సులందించింది.

అక్కడి నుండి సీతామందిరానికి వెళ్ళాడు శ్రీరాముడు. తన వనవాస విషయం చెప్పాడు. అయోధ్యలో ఎలా మనలుకోవాలో సీతకు తెలిపాడు. కానీ సీత రామునివెంటే వనవాసానికి వెళ్ళడానికి నిశ్చయించుకుంది. ఆ మాట శ్రీరామునితో చెప్పింది. ‘మీరు లేకుండా స్వగ్రసుభాలు లభించినా ఇష్టపడను. పతిని అనుసరించడమే సతికి ధర్మం, సుఖప్రదర్థం, శుభప్రదమని తెలిపింది. శ్రీరాముడు అంగీకరించక తప్పలేదు. తనను కూడా వెంట తీసుకెళ్ళమని లక్ష్మిజును శ్రీరాముణ్ణి ప్రాధ్యేయపడ్డాడు. శ్రీరాముడి సేవాభాగ్యం ముందు త్రిలోకాధిపత్యం కూడా చిన్నదేనని, సకలోపచారాలు చేసే అవకాశం తనకిమ్మని అభ్యర్థించాడు. సరేనన్నాడు శ్రీరాముడు. తల్లి అయిన సుమిత్రకు, ఆత్మీయులకు ఈ విషయం తెలిపి వారి ఆమోదాన్ని పొందమన్నాడు.

సీతారాములక్ష్మిజును దశరథుని దర్శించడానికి బయలుదేరారు. కాలినడకన వస్తున్న శ్రీరాముణ్ణి చూసి ప్రజలు బాపురుమన్నారు. లక్ష్మిజునిలాగ తామందరూ రాముని వెంట వెళ్లాలనుకొన్నారు. రాముడు ఉంటే చాలు అది అడవియైనా తమ పాలిటి అయోధ్యేనుకున్నారు. సీతారాములక్ష్మిజును దశరథుని మందిరానికి చేరుకున్నారు. దశరథుడు రాణులందరినీ రప్పించాడు. అందరూ విలపిస్తున్నారు కైకేయి తప్ప. దశరథుని మందిరం కన్నీటిశాల అయింది.

కైకేయి స్వయంగా తెచ్చి
ఇచ్చిన నార చీరలను
సీతారాములక్ష్మిజును ధరించారు.
తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించారు.
సుమిత్ర లక్ష్మిజునితో, ‘నాయనా,
శ్రీరాముణ్ణి నీ తండ్రి అయిన
దశరథులవారిలాగా, నీ తను
నన్నుగా భావించు. అడవిని
అయోధ్య అనుకో. సుఖంగా వెళ్లి
రఘున్ని దీవించింది. సుమంతుడు
రఘాన్ని సిద్ధంచేశాడు. సీతారామ
లక్ష్మిజును రఘాన్ని ఎక్కారు. రఘం
వేగంగా ముందుకు సాగుతున్నది.

శ్రీరాముణ్ణి విడవలేక కొందరు పొరులు ఆ రథానికి రెండువైపులా, వెనక భాగంలో వేలాడారు. మంగళ వాఢ్యహోషతో మార్గోగవలసిన అయోధ్య ఆర్తనాదాలతో నిండిపోయింది. దశరథుడు తీవ్రమైన బాధతో కెనల్యామందిరానికి వచ్చాడు. కెనల్యాదేవి శేకమూర్తిలా ఉంది. సుమిత్రాదేవి ఆమెను ఓదార్పింది.

శ్రీరాముని రథాన్ని నీడలా అనుసరిస్తున్నారు ప్రజలు. అయోధ్యకు మళ్ళీపొండని వాళ్ళకు శ్రీరాముడు ఎంతగానో చెప్పాడు. ‘మీరే అయోధ్యకు రండి లేదా మేము మీ వెంట రావడానికి అనుమతించండి’ అని వేడుకుంటున్నారు ప్రజలు. రథం తమసానదీ తీరానికి వేరింది. ఆ రాత్రి అందరూ అక్కడే విడిది వేశారు. తెల్లవారుతున్నది. అలసటవేత పొరులందరూ గాధనిద్రతో ఉన్నారు. ఇంకా వాళ్ళను త్రమపెట్టడం శ్రీరామునకు ఇష్టంలేదు. అందుకని వాళ్ళ నిద్రలేచోపే అక్కడి నుండి వెళ్ళాలని లక్ష్మణునితో అన్నాడు. సుమంతుని సారథ్యంలో సీతారాములక్ష్మణులు అక్కడినుంచి బయలుదేరారు. నిద్రలేచిన పొరులు శ్రీరాముడు కనబడకపోవడంతో తికమకపడ్డారు. తమ మొద్దునిద్రను తామే నిందించుకున్నారు. చేసేదిలేక అయోధ్యకు తిరుగుముఖం పట్టారు.

రథం వేదత్రతి, గోమతీ, సనందికా నదులను దాటింది. కోసల దేశపు పొలిమేరలకు చేరుకుంది. అక్కడి నుండి అయోధ్యవైపుగా తిరిగి శ్రీరాముడు నదుస్తురించాడు. ముందుకు సాగుతూ గంగాతీరానికి చేరుకున్నారు. ఆ తీరంలో శృంగిబేరపురమున్నది. ‘గుహడు’ ఆ ప్రదేశానికి రాజు. అతడు శ్రీరాముభక్తుడు. శ్రీరాముడు వచ్చాడు వార్త విని తనవారితో శ్రీరాముని దగ్గరకు బయల్దేరాడు. గుహణుణ్ణి చూసి రాముడు లక్ష్మణుడితోపాటు ఎదురువెళ్లి కలుసుకున్నాడు. ఆ రాత్రి గుహణి ఆతిథ్యం తీసుకున్నాడు.

మరునాడు శ్రీరాముని ఆదేశం మేరకు గుహాడు నావను సిద్ధం చేశాడు. ‘శ్రీరాముడు మరిపాలను తెప్పించాడు. వాటితో తనకు లక్ష్మణునకు జడలను సిద్ధపరచాడు. రామలక్ష్మణులు జటాధారులయ్యారు. సీతారాములక్ష్మణులు పడవ ఎకార్య. అవతలి తీరానికి తీసుకువెళ్ళాలని నావికులకు సూచించాడు గుహాడు. శ్రీరాముడు సుమంతునికి, గుహణికి వెళ్ళడానికి అనుమతినిచ్చాడు. నావను ముందుకు సాగించవలసిందిగా నావికులను ఆదేశించాడు.

నది మధ్యలో నావ సాగుతున్నది. సీత గంగాను ప్రార్థించింది. నావ దక్కిణ తీరానికి చేరింది. నావదిగిన శ్రీరాముడు సీతా లక్ష్మణ నమేతుడై వనాలకు బయలుదేరాడు. శ్రీరాముని ఆదేశం మేరకు ముందు లక్ష్మణుడు వెనక సీత, ఆమె వెనక శ్రీరాముడు నదుస్తున్నారు. సాయంకాలానికల్ల భరద్వాజుశ్రమానికి చేరారు. ఇది గంగా యమున సంగమ ప్రదేశంలో ఉంది. ముని వాళ్ళకు అతిథిసత్యారాలు చేశాడు. వనవారకాలాన్ని ఆ ప్రాంతంలోనే గడపమని కోరాడు. కానీ రాముడు సుతిమెత్తగా తిరస్కరించాడు.

జనులకు అందుబాటులో ఉండని, ఆశ్రమవాసానికి అనుమతిన ప్రదేశమేదైనా సూచించమని శ్రీరాముడు కోరాడు. పది కోసల దూరంలో ‘చిత్రకూటం’ అనే పవిత్రమైన పర్వత ప్రదేశం ఉండని, మహార్షుల నివాసస్థానమైన ఆదే తగిన చోటుని భరద్వాజుడన్నాడు. మహర్షి సూచనననుసరించి యమునానదిని దాటి చిత్రకూటం చేరుకున్నారు సీతారాములక్ష్మణులు. అన్న ఆదేశం ప్రకారం అక్కడ నేరేడు కుర్రలతో కుటీరాన్ని నిర్మించాడు లక్ష్మణుడు. సశాస్త్రియంగా అందులోకి ప్రవేశించారు.

ఈ విషయాన్నంతా గూఢచారుల ద్వారా గుహాడు తెలుసుకున్నాడు. గుహణి ద్వారా సుమంతుడు గ్రహించాడు. సుమంతుడు గుహణి దగ్గర సెలవు తీసుకొని అయోధ్యకు వెళ్ళాడు. దశరథుడు సుమంతుడి ద్వారా రాముడి విషయాలను తెలుసుకున్నాడు. కొనల్యాదశరథుల ఆవేదనకు అంతులేదు. దశరథుడు గతంలో తాను మునిబాలకుణ్ణి పొరబాటుగా చంపిన సంఘటనను, అతని తల్లిదండ్రులిచ్చిన శాపాన్ని గుర్తుచేసుకున్నాడు. ఆదే పుత్రవియోగానికి కారణమనుకున్నాడు. శ్రీరాముని ఎదబాటుకు దశరథుని మనసు కావికలమైంది. దుఃఖగ్నికి తట్టుకోలేక గుండె చల్లబడింది. అర్ధరాత్రి తరువాత దశరథుడు ప్రాణాలు విడిచాడు. అందరూ బాపురుమన్నారు.

దశరథుని దేహాన్ని ఒక తైలాద్రోణిలో భద్రపరచారు. వసిష్ఠుడి ఆజ్ఞమేరకు దూతులు భరత శత్రుఘ్నులను తీసుకురావడానికి వెళ్లారు. ఏడురోజులు ప్రయాణం చేసి ఎనిమిదవనాడు అయోధ్యకు చేరుకున్నారు భరత శత్రుఘ్నులు. తండ్రి మరణానికి తల్లడిల్లాడు భరతుడు. తండ్రి అంత్యక్రియలను భరతుడు నిర్వర్తించాడు.

శ్రీరామ వనవాస విషయంలో తల్లిని తప్పుబట్టాడు భరతుడు. మంథరు చంపడానికి ఉద్యుక్తుడెన శత్రుఘ్నుడు భరతుని మాట విని విరమించుకున్నాడు. మంత్రులు భరతుణ్ణి రాజ్యాధికారం చేపట్టమన్నారు. కాని భరతుడు అంగీకరించలేదు. ‘పెద్దవాడైన శ్రీరాముడే రాజు కావాలి. ఆయనకు బదులు నేను పదునాలుగు సంవత్సరాలు వనవాసం చేస్తాను. చతురంగ బలాలను సిద్ధపరచండి. నేను వెళ్లి శ్రీరాముణ్ణి అయోధ్యకు తీసుకువస్తాను’ అని తెలిపాడు.

భరతుడు అయోధ్యావాసులతో కూడి బయలుదేరాడు. శృంగిబేరపురం చేరాడు. గుహలు భరతుని ఆంతర్యం తెలియక యుద్ధసన్నద్ధుడయాడు. తీరా విషయం తెలిశాక ఎదురువెళ్లి భరతుణ్ణి ఆహ్వానించాడు. గుహల్ని సహకారంతో భరద్వాజాశ్రమం చేరుకున్నాడు భరతుడు. మహార్షి సత్యాగ్రాలనంది చిత్రకూటం వైపు ప్రయాణించారందరు.

అడవిలో మృగాల అలజది మొదలైంది. కారణమేమిటో చూడమన్నాడు లక్ష్మణునితో శ్రీరాముడు. వెంటనే లక్ష్మణుడు ఒక పెద్ద మద్ద చెట్టిక్కాడు. విషయం అర్థమైంది. చెట్టు దిగి శ్రీరాముని వద్దకు వచ్చాడు. ‘భరతుడు దుర్ఘాటితో సమైన్యంగా వస్తున్నాడు. మన ధనుర్వాణాలను సిద్ధంచేసుకుండా’మన్నాడు లక్ష్మణుడు. శ్రీరాముడు లక్ష్మణుని ఆలోచనలో పొరపాటు ఉండని చెప్పాడు. భరతుడులాంటివాడు కాదన్నాడు. ‘లక్ష్మణ! ఒకవేళ నీకు రాజ్యకాంక్ష ఉంటే చెప్పు భరతునికి చెప్పి ఆ రాజ్యాన్ని నీకే ఇప్పిస్తానననన్నాడు. ఇంతలో భరతుడు పరశాలకు చేరుకున్నాడు. శ్రీరాముణ్ణి చూడగానే దుఃఖాన్ని ఆపుకోలేకపోయాడు. శత్రుఘ్నుడు శ్రీరాముడి పొదాల మీద వడ్డాడు. శ్రీరాముని కళ్యాసుంచి అప్రధారలు కురిశాయి. కొంతనేపటికి తేరుకున్నాడు. భరతుణ్ణి కుశల ప్రశ్నలు వేశాడు. ప్రసంగవశాత్త రాజనీతి ధర్మాలను బోధించాడు. శ్రీరాముడు తండ్రి మరణవార్త విని విలపించాడు. శ్రీరాముణ్ణి అయోధ్యకు రమ్మని, రాజువుకమ్మని సవినయంగా ప్రార్థించాడు భరతుడు. కాని తండ్రిమాటే శిరోధార్యమని శ్రీరాముడు అంగీకరించలేదు. శ్రీరాముని నాస్తికవాదంతో ఒప్పింపజూచాడు జాబాలి. ఇతడు దశరథుని పురోహితుడు. కాని జాబాలి వాదాన్ని శ్రీరాముడు ఖండించాడు.

శ్రీరాముడు సీతా లక్ష్మణ సమేతంగా అత్రిమహార్షి ఆశ్రమానికి వెళ్లాడు. అత్రి అనసూయలు వీరికి సముచిత మర్యాదలు చేశారు. మహాపతివ్రత అయిన అనసూయాదేవి సీతకు దివ్యవస్త్రాభరణాలనిచ్చింది. మునీశ్వరుల ఆశీస్తులు తీసుకొని సీతా రామ లక్ష్మణులు దండకారణ్యంలోకి ప్రవేశించారు.

అరణ్ కాండ

దండకారణ్యం పవిత్ర ప్రదేశం. ప్రశాంత ప్రదేశం. అక్కడ మునుల ఆశ్రమాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. పక్షులు, మృగాలు - సకల ప్రాణులకు సురక్షితమైన ప్రాంతం అది. అక్కడ లోకమేం కోసం యజ్ఞయాగాలు జరుగుతున్నాయి. ఆశ్రమ సముదాయాన్ని చూడగానే అల్లెతాటిని ధనుస్సునుంచి వేరుచేశాడు శ్రీరాముడు. అక్కడ వినయానికి తప్ప వీరత్వానికి అవకాశం లేదు. **ఎక్కడ ఎట్లా ప్రవర్తించాలో తెలుసుకోడమే ఉచితజ్ఞత.** ఇది శ్రీరామునిలో సంపూర్ణంగా ఉంది.

సీతారామ లక్ష్మణులకు మహర్షులు సాదర స్వాగతం పలికారు. ఆ సముదాయంలోనీ ఒక పర్షాశాలలో విడిది ఏర్పాటుచేశారు. మరునాడు ఉదయం నిత్యోచిత కర్మలను ముగించుకొని మహర్షులకు వీడోలు పలికి సీతారాములక్ష్మణులు ప్రయాణాన్ని కొనసాగించారు.

వనం మధ్యకు చేరుకున్నారు. ఇంతలో వికృతాకారంలో ఉన్న విరాధుడనే రాక్షసుడు అమాంతంగా సీతారాములక్ష్మణుల పైకి విరుచుకుపడ్డాడు. రాములక్ష్మణులను తన భుజాలపై వేసుకొని తీసుకుపోసాగాడు. సీత గగ్గోలు పెదుతున్నది. రాములక్ష్మణులు విరాధుని రెండు భుజాలను నరికిపేశారు. నేలపై కుపుకూలాడు విరాధుడు. ముషిఘుతాలతో, మోకాళ్ళతో దాడిచేశారు రాములక్ష్మణులు. ఎంతకూ చావని విరాధుణ్ణి గోతీలో పాతిపెట్టడానికి సంసిద్ధులయ్యారు. వెంటనే విరాధుడు తన పూర్వాకథను వివరించాడు. తుంబురుడనే గంధర్వుడైన తాను కుబేరుని శాపంచేత రాక్షసుడిగా మారిన విషయం తెలిపాడు. శ్రీరామునివల్ల శాపవిముత్తి కలుగుతుందన్న కుబేరుని మాటలను జ్ఞాపకం చేసుకున్నాడు. దగ్గరలోనే ఉన్న శరభంగ మహర్షిని దర్శించుకొమ్మని, శుభం జరుగుతుందని శ్రీరామునికి చెప్పాడు. తనను గోతీలో పూడ్చమన్నాడు. అలాగే చేశారు రాములక్ష్మణులు.

విరాధుని మాట ప్రకారం శరభంగ మహర్షి దర్శనానికి బయల్దీరారు. శరభంగుడు మహేతపస్సు దైవస్కాత్మారం పొందినవాడు. శ్రీరాముని చూసి శ్రీరామ దర్శనం కోసమే తాను వేచివున్నానన్నాడు. తన తపఃఫలాన్నంతా శ్రీరామునికి ధారపోశాడు. భవిష్యత్తులో శ్రీరాముడు చేయవలసిన రావణసంహరానికి ఇది కూడా తోడ్పడుతుంది. **ఒక మహాకార్య సాధనలో ఎవరివంతు వారు సహకారమందించాల్సిందే.** అక్కడికి చేరువలోనే ఉన్న సుతీక్ష్ణ మహర్షిని దర్శించమని శ్రీరామునకు సూచించాడు శరభంగమహర్షి సీతారాములక్ష్మణులు చూస్తుండగానే తన దేహాన్ని విడచి అగ్నితేజస్సుతో బ్రహ్మలోకం చేరాడు.

అక్కడి మునులందరూ శ్రీరాముని వద్దకు వచ్చి తమగోదును వెళ్ళటోసుకున్నారు. రాక్షసులు మునులపై చేసే అకృత్యాలను ఏకరుపెట్టారు. రాక్షసుల చేతిలో బలైన మునుల కళ్ళేబరాలను చూపించారు. రాక్షసుల బారి నుండి రఖించమని ప్రార్థించారు. వారితో శ్రీరాముడు ‘మహాత్ములారా! మీరు నన్ను ప్రార్థించడం తగదు. ఆజ్ఞాపించాలి. మీ ఆజ్ఞలను నేను శిరసాపహిస్తానన్నాడు. అహంకరించకుండా తన బాధ్యతను గుర్తించడంలోనే గొప్పదనముంది.

సీతారాములక్ష్మణులు సుతీక్ష్ణ మహర్షి ఆశ్రమం చేరుకున్నారు. శ్రీరామ దర్శనం కోసమే సుతీక్ష్ణ మహర్షి దేహం విడువకుండా ఉన్నాడు. తన తపశ్చక్కినంతా శ్రీరామునకు ధారాదత్తం చేశాడు. మరునాడు వారు మహర్షి అనుమతి తీసుకొని బయలుదేరారు.

దండకారణ్యంలోని మునుల ఆశ్రమాలను సందర్శిస్తాపోతున్నారు సీతారామలక్ష్మణులు. అక్కడక్కడ కొంతకాలం ఉంటున్నారు. ఇలా పది సంవత్సరాలు గడిచింది. మళ్ళీ సుతీక్ష్ణ మహార్షి వద్దకు వచ్చారు. అతనితో ఆగస్ట్ మహార్షిని దర్శించుకోవాలన్న తమ ఆకాంక్షను వెలిబుచ్చారు. సుతీక్ష్ణ మహార్షి మార్గాన్ని చెప్పాడు. తన ఆశ్రమానికి దక్కింగా నాల్గుయోజనాల దూరంలో ఆగస్ట్ సోదరుని ఆశ్రమం, అక్కడికి యోజనదూరంలో ఆగస్ట్ శర్మమం ఉండని తెలిపాడు. మహార్షివద్ద సెలవు తీసుకొని బయలుదేరారు సీతారామలక్ష్మణులు.

సాయంకాలానికి ఆగస్ట్ సోదరుని ఆశ్రమానికి చేరుకున్నారు. ఇక్కడో విషయం చెప్పుకోవాలి. **ఆగస్ట్ సోదరుని పేరేమా చెప్పలేదు.** ఎక్కడ సందర్భం వచ్చినా ఆగస్ట్ శ్రూతి (సోదరుడు) అనే చెప్పారు. అందుకే పేరు తెలియని వారిని ‘**ఆగస్ట్ శ్రూతి**’ అంటూంటారు. ఈ పదంధం జాతీయంగా స్థిరపడింది. ఆగస్ట్ సోదరుని ఆతిథ్యంలో ఆరాత్రి గడిపారు సీతారామలక్ష్మణులు. ఉదయాన్నే ఆగస్ట్ శర్మమం వైపుగా అడుగులు వేశారు.

అగస్ట్ దు తపశ్చక్తి సంపన్నుడు. ఆకాశాన్ని తాకిన వింధ్య పర్వత గర్వాన్ని అణచినవాడు. ‘**ఆగమ్ స్తంభయతీతి ఆగస్ట్ పర్వతాన్ని స్తంఖింపజేసినవాడు కనుక ఆగస్ట్ దయాడు.**

శ్రీరాముడి రాకసు గమనించి ఆగస్ట్ దు శిష్యునమేతంగా ఎదురువెళ్ళాడు. అతిథిని గౌరవించే సంప్రదాయమాడి. శ్రీరాముడు సీతాలక్ష్మణ సమేతుడై మహార్షికి పొదాచివందనం చేశాడు. ఆగస్ట్ దు శ్రీరామునకు దివ్యధనుస్సు, అభ్యర్థుతూఛీరాలు, అమోఘమైన ఖాడ్యాన్ని బహుమరించాడు. జయం కలుగుతుందని ఆశీర్వదించాడు. కష్టాలతో కూడిన వసవాసానికి సీత కోరిరావడం సాహనమని అభినందించాడు. ఆమెకుగల భర్తుప్రేమను మెచ్చుకున్నాడు.

శ్రీరాముడు తాము నివసించడానికి అనువైన ప్రాంతాన్ని సూచించమని ఆగస్ట్ జ్యేష్ఠ అభ్యర్థించాడు. ఒక్క క్షణం ధ్యానమగ్నుడైనాడు మహార్షి తరువాత శ్రీరామునితో ‘ఇక్కడికి రెండు యోజనాల దూరంలో ‘పంచవటి’ అనే ప్రదేశం ఉంది. అక్కడ ఫలాలకు, జలానికి కొదువలేదు గోదావరీనది తీరంలో ఉన్న ఆ ప్రాంతంలో జనసంచారం ఉండదు. ప్రశాంతంగా ఉంటుందని తెలిపాడు. ఆగస్ట్ ది దగ్గర సెలవు తీసుకొని పంచవటికి ప్రయాణమయారు సీతారామలక్ష్మణులు.

దారిలో బిప్పమైన ఒక పెద్ద గద్దను చూశారు. పక్కిరూపంలో ఉండే రాక్షసుదేహసుకున్నారు. ‘సువ్వెవరి’వని ఆడిగారు. తనపేరు ‘జటాయువు’ అనే, దశరథుని మిత్రుడివనీ చెప్పుకొన్నాడు. తన వంశచరిత్రనూ శక్తిసామర్థ్యాలను వివరించాడు జటాయువు. తన తండ్రికి ఆతీయుదైన జటాయువునకు సీతరక్షణ బాధ్యతను అప్పగించాడు శ్రీరాముడు. శ్రీరాముని ఆజ్ఞమేరకు పంచవటిలో పర్వతశాల నిర్మాణం చేశాడు లక్ష్మణుడు.

పంచవటిలో జీవనం ప్రశాంతంగా గడుస్తున్నది. ఒకనాడు శ్రీరాముడు పురాణకథా ప్రసంగంలో ఉన్నాడు. ఇంతలో ‘శూర్పుణి’ అనే రాక్షసి అక్కడికి వచ్చింది. ఈమె రావణానురుడి చెల్లిలు. శ్రీరాముడి సౌందర్యానికి ముగ్గురాలైంది. తనను చేపట్టమన్నది. తమ మధ్య అడ్డగా ఉన్న సీతాలక్ష్మణులను చంపితింటానన్నది. శ్రీరాముడు పరిషోసంగా లక్ష్మణుని వద్దకు వెళ్ళమన్నాడు. లక్ష్మణుడు తాను అన్నకు దాసుడనని తనతో ఉంటే శూర్పుణి కూడా దాస్యం చేయాల్సిపస్తుందని, అందుకే శ్రీరాముణ్ణి చేరడమే సబమి సమాధానమిచ్చాడు. శ్రీరాముడివైపు తిరిగింది శూర్పుణి. సీత ఉండడంవల్లే తనను నిరాకరిస్తున్నాడని అట్టుడికిపోయింది. సీతాదేవి అడ్డ తొలగించుకోవాలని ఆమెషై దాడికి దిగింది.

క్రూరులైన దుష్టులతో పరిషోసం పనికిరాదు. అది ఎంతో ప్రమాదకరం. ఆలస్యం చేయకుండా శూర్పుణిను విరూపిని చేయమన్నాడు శ్రీరాముడు. అన్న ఆజ్ఞ ఆలస్యం - శూర్పుణి ముక్కు చెప్పలు తెగిపడ్డాయి లక్ష్మణుని కత్తిదెబ్బాకు. లబోదిబోమని మొత్తుకొంటూ సోదరుడైన ఖరుడి దగ్గరికి వెళ్ళింది శూర్పుణి. ఖరుడు పద్మాలుగుమంది యోధులను పంపాడు. వాళ్ళంతా శ్రీరాముని చేతిలో మట్టిగరచారు. ఇది చూసిన శూర్పుణి ఖరుని వద్దకు వెళ్ళి చెప్పింది. ఖరుడూషణులు పద్మాలుగువేల మంది రాక్షసులతో రాముడిమీదకు దండత్తారు. మూడు గడియల్లో వాళ్ళందరినీ యమపురికి పంపించాడు శ్రీరాముడు.

ఈ వార్త అకంపనుడి ద్వారా వేగంగా లంకకుచేరింది. అకంపనుడు రావణాసురుడి గూఢచారుల్లో ఒకడు. ఈ విషయాన్ని సహించుకోలేని రావణుడు శ్రీరాముళ్ళి హతమారుస్తానని ఆవేశపడ్డాడు. అకంపనుడు, అసహోయశారుదైన శ్రీరాముళ్ళి వధించడం దేవానురులకు కూడా సాధ్యంకాదని తేల్చేశాడు. కానీ అందుకు తగిన ఒక ఉపాయాన్ని చెప్పాడు. ‘శ్రీరాముడి భార్య సీత అందాల రాశి. శ్రీరాముడికి ప్రాణం. ఎలాగైనా ఆమెను అపహరిస్తే చాలు - ఆ ఎడబాటును తట్టుకోలేక రాముడు జీవితాన్ని చాలిస్తాడు’ అని. ఇది రావణునికి ఎంతగానో నచ్చింది.

మరునాడుదయమే రథంమీద ఆకాశంలో ప్రయాణిస్తూ మారీచుడి ఆశ్రమానికి చేరుకున్నాడు. సీత అపహరణ విషయం తెలిపాడు. ఈ పనిలో తనకు సహాయపడున్నాడు. మారీచుడు మండిపడ్డాడు. ‘ఓ రాక్షసేంద్రా! ఈ ఆలోచన సీకెపడు చెప్పాడు? నిజంగా అతడు సీకు మిత్రుడి రూపంలో ఉన్న శత్రువు. శ్రీరాముడు సింహంవంటివాడు. సింహందగ్గరికి వెళ్ళడం ఎంత ప్రమాదం? పైగా ఇతరులకు హోని చేయాలనే ఆలోచన లేకుండా ప్రశాంతంగా ఉన్న రాముళ్ళి కవ్యించడం కొరివితో తల గోకోవడమే. శాంతించి, ఈ ఆలోచన విరమించి సుఖించమని సదుపదేశం చేశాడు. రావణుడి ఆవేశం తిరుగు ముఖం పట్టింది. రావణుడూ లంకకు తిరుగుముఖం పట్టాడు.

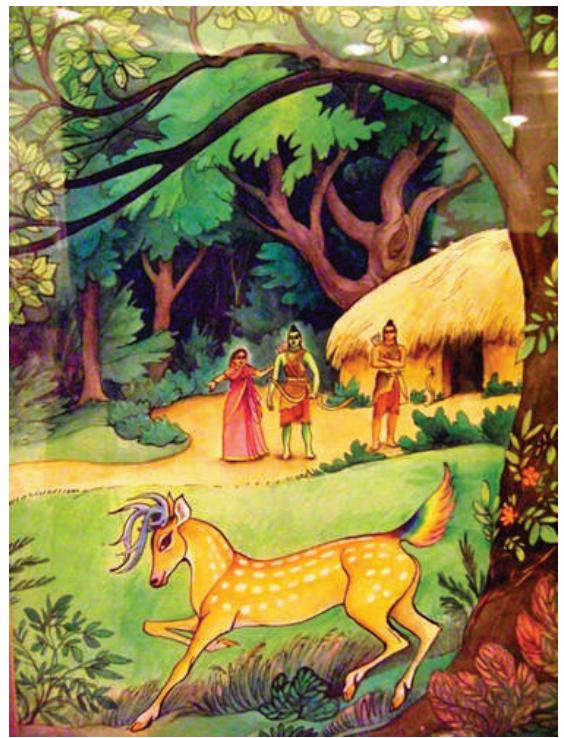
ఖర, దూషణ త్రిశరులు, పద్మాలుగు వేలమంది రాక్షసవీరులు రాముడిధాటికి నిలువలేక యముడి ఇంటికి పోవడాన్ని భరించలేకపోయింది శూర్పుణి. లంకకు పరుగుదీసింది. మంత్రులతో కొలువుదీరిన రావణుని సభలోకి వెళ్ళింది. వికృతరూపంతో వచ్చిన పెల్లలి దీనావస్తను చూసికూడా పలించలేదు రావణుడు. శూర్పుణి ఆవేశం కట్టలు తెంచుకుంది. రావణుడి మూర్ఖత్వాన్ని తిట్టిపోసింది. శ్రీరాముడివల్ల లంకకు ముహ్వపాటిల్లగలదని పోచ్చించింది. ‘సౌందర్యపతి అయిన సీతకు తగిన భర్తవు సీవేనని రావణుడిలో కొత్త ఆశలను రేకెత్తించింది.

ఒకవైపు మారీచుడి మాటలు, మరొకవైపు శూర్పుణి పలుకులు అంకేశని మనసును కుదిపేస్తున్నాయి. అయోమయంలో పడ్డాడు. సీతాపహరణంలోని మంచిచెడులను ఆలోచించాడు. శ్రీరాముని బలంతో తన బలాన్ని పోల్చుకున్నాడు. చివరకు సీతను అపహరించడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు.

రావణుడు మళ్ళీ మారీచునివద్దకు వెళ్ళాడు. సీతాపహరణకు బంగారులేదిగా మారి సహకరించమన్నాడు. ఆ ఆలోచనను విరమించుకోమని లంకేశనికి పరిపరివిధాల నశజెప్పజూశాడు మారీచుడు. విశ్వామిత్రుని యాగ సంరక్షణ సందర్భంలో రామబాణం రుచి ఏమిలో తాను తెలుసుకున్నాన్నాడు. మారీచుడి మాటలను పెడచెవిన పెట్టాడు రావణుడు. **మూర్ఖులకు హితభోధలు చెవికెక్కవు.**

‘నేను చెప్పినట్లు చేయకుంటే నా చేతిలో సీకు చావు తప్పుడని పోచ్చరించాడు రావణుడు. ఆశ్రమానికి వెళ్తే శ్రీరాముడు చంపుతాడు. వెళ్కుంటే రావణుడు చంపుతాడు. ‘ముందు నుయ్య వెనక గొయ్యేలా ఉంది మారీచుని స్థితి. చివరకొక నిశ్చయానికి వచ్చాడు. రావణునితో సీ చేతిలో చావడం కన్నా శ్రీరాముడి చేతిలో చావడమే నయం. నా జస్త తరిస్తుందని తేల్చిచెప్పాడు.

మారీచుడు బంగారులేదిగా మారి శ్రీరాముని ఆశ్రమ ప్రాంతంలో తిరుగుతున్నాడు. పూలు కోయడానికి వచ్చిన సీతాదేవి ఆ జింకను చూసి ఆశ్చర్యపడింది. రామలక్ష్మణులను పిలిచింది. వారు ఆ మృగాన్ని చూశారు. లక్ష్మణుడు అది మాయామృగమేనని నిస్సంశయంగా పలికాడు. మారీచుడే ఈ రూపంలో వచ్చి ఉంటాడన్నాడు. వేటకు వచ్చే రాజులను మాయామృగరూపంలో చంపడం మారీచుడికి కొత్తదేహి

కాదన్నాడు. ఇలాంటి లేది ప్రపంచంలో ఉండదని అనుమానాన్ని వెలిబుచ్చాడు. సీత మాత్రం పట్టు వదలలేదు. తనకు అదెంతో నచ్చిందని, తీసుకురావాలని కోరింది. తెస్తే ఆశ్రమంలో క్రీడామృగంగా ఉంటుందని, అయ్యాధ్యచేరాక అంతస్థురానికే అలంకారమౌతుందని ఆశించింది.

సీత ఇష్టాన్ని తోసివేయలేక ఆ మాయలేడిని చంపి అయినా సరే తేవడానికి సంసిద్ధుడయ్యాడు శ్రీరాముడు. సీతాదేవి రక్షణ విషయంలో జటాయువు సహాయంతో అప్రమత్తంగా ఉండమని లక్ష్మణుణ్ణి ఆదేశించాడు. మాయలేడిని పట్టుకోడానికి బయల్దేరాడు.

మృగాన్ని ప్రాణంతో పట్టుకోవాలని శతవిధాల ప్రయత్నించాడు శ్రీరాముడు. అందినట్టే అంది అందకుండా పరుగుదీస్తున్నదా మృగం. ఇక లాభం లేదనుకొని బాణాన్ని సంధించాడు, ప్రయోగించాడు శ్రీరాముడు. బాణపు దెబ్బకు తాటి చెట్టంత ఎత్తు ఎగిరి భయంకరంగా అరుస్తూ పడిపోయాడు మారీచుడు, నిజస్వరూపంతో. రాముని కంరధ్వనిని అనుకరిస్తూ ‘అయ్యా సీతా! అయ్యా లక్ష్మణ!’ అని బిగ్గరగా అరుస్తూ ప్రాణాలు విడిచాడు. ఈ మాటలకు సీతాలక్ష్మణులు ఎంత కలవరపడతారోనని భయవడినాడు శ్రీరాముడు.

మారీచుని కంరధ్వనిని రామునిదిగా భావించి సీత ఆందోళనచెందింది. శ్రీరాముడు ఏదో ఆపదలో చిక్కుకున్నాడని తలచింది. అదుకోడానికి వెంటనే వెళ్ళమని లక్ష్మణుణ్ణి పురమాయించింది. లక్ష్మణుడు చలించలేదు. ఇది శ్రీరాముని స్వరం కాదన్నాడు. మారీచుడి మాయజాలమన్నాడు. ‘అమ్మా! సీత రక్షణ భారం శ్రీరాముడు నాకప్పగించాడు. నిన్ను ఇలా ఒంటరిగా వదలివెళ్ళలేనని స్పష్టం చేశాడు. సీత ఆవేశం రెండింతల్లంది. మనసులో ఏదో దుష్టోచనతో ఇలా ప్రవర్తిస్తున్నావని నిష్పరోక్తులాడింది. చేసేదిలేక లక్ష్మణుడు బయలుదేరడానికి సంసిద్ధుడయ్యాడు. ‘అమ్మా! సీతకు భద్రమగుగాక. వనదేవతలు నిన్ను రక్కింతురుగాక. నాకు అపశకునాలు తోస్తున్నాయి. మళ్ళీ నువ్వు మా అన్నతో కలిసి ఉండగా చూసే భాగ్యం కలుగుతుందో, లేదో?’ అని వాపోయాడు. సీత మానంగా ఉన్నది. అక్కడి నుంచి వెళ్ళడానికి ఏమాత్రం మనస్సరించకున్నా సీతకు నమస్సరించి శ్రీరాముడు వెళ్ళిన దిశగా నడిచాడు లక్ష్మణుడు.

లక్ష్మణుడు వెళ్ళడాన్ని గమనించాడు రావణుడు. ఆదే అదనుగా సన్మానిస్తే వేషంలో సీత సమక్కానికి వచ్చాడు. యతి రూపంలో వచ్చిన రావణుణ్ణి ఆసనంమీద కూర్చుండబెట్టి సముచితంగా అతిథి మర్యాదలు చేసింది సీత. మధ్యమధ్యలో రామలక్ష్మణుల కోసం వాకిలిపైపు చూస్తున్న సీతకు నిరాకే మిగులుతున్నది. రావణుడు సీతను గురించిన వివరాలు ఆడిగాడు. తెలిపింది. సన్మాని వివరాలను కోరింది. తాను రాక్షసరాజు లంకేశ్వరుడని ప్రకటించాడు. తనను పతిగా స్వీకరించమని అడిగాడు. అలా చేస్తే అంతలేని భోగభాగ్యాలతో విలసిల్లుతూవని ఆశ చూపాడు. ఆ మాటలకు సీత మండిపడింది. రావణుణ్ణి తృణీకరించి మాట్లాడింది. శ్రీరాముడి పరాక్రమాన్ని ప్రస్తావించింది. ‘నన్ను అపహరించి నీ చావును నీవే కొనితెచ్చుకోకు’ అని పోచ్చరించింది.

రావణుడి కన్నులు నిప్పులు చెరుగుతున్నాయి. సన్మానిస్తే వేషాన్ని వెదిలి పదితలలతో భయంకరమైన నిజస్వరూపంతో సీత ఎదుట నిలిచాడు. బలవంతంగా సీతను తన రథంలో లంకకు తరలిస్తున్నాడు. సీత ‘రామా! రామా!’ అంటూ ఆర్తనాదాలను చేస్తున్నది. ఆమె వేదన అరణ్యారోదనయింది.

ఆపుడప్పాడే నిద్రకుపక్కమిస్తున్న జటాయువుకు సీతాదేవి ఆర్తనాదాలు వినబడ్డాయి. చూసే సరికల్లా సీతను అపహరించుకు పోతున్న రావణుడు కంటబడ్డాడు. జటాయువు రావణుణ్ణి ఎదిరించాడు. ఇద్దరి మధ్య పోరు పోరాపోరీగా సాగింది. చివరకు రావణుడు ఖడ్గంతో జటాయువు రెక్కలను, కాళ్ళను నరికివేసాడు. నేలపై కూలాడు జటాయువు. రక్తంతో తడసి ముద్దయిన అతష్ణి చూసి ఆత్మబంధువును పోగాట్టుకున్నట్లు సీత ఆక్రందించింది.

రావణుడు సీతాదేవిని తీసుకొని ఆకాశమార్గం పట్టాడు. దీనురాలైన సీత హీనుడైన రావణుణ్ణి పరి పరి విధాల దూషించింది. ఇంతలో ఒక పర్వత శిఖరంమీద ఐదుగురు వానరముఖ్యాలను సీత చూసింది. ఉత్తరియపు కొంగులో తన ఆభరణాలను కొన్నింటిని మూటగట్టి వారి మధ్య పడేటట్లు వదలింది. ఒకవేళ అటువైపుగా శ్రీరాముడువస్తే తనను గురించి వానరులు అతనికి తెలియజ్జీస్తారనే చిన్న ఆశ.

రావణుడు సీతతో లంకకు చేరాడు. తన అంతస్తవరంలో సీతనుంచాడు. తన వైభవమంతా చూపించాడు. దాన్ని తృణప్రాయంగా భావించింది సీత. కనికరించమని కాళ్ళపైబడ్డాడు. నిరాకరించిందా మహాసాధ్యి భరించలేకపోయాడు దశకంరుడు. ఆవేశంతో, ‘మైథిలీ! నీకు పన్నెండు నెలల గడువిస్తున్నాను. ఈలోపున నువ్వు దారికి రాకపోతే మరునాడే ప్రాతఃకాల భోజనానికి వంటవాళ్ళు నిన్ను సిద్ధంచేస్తారని బెదిరించాడు. అక్కడి రాళ్ళసులతో, ‘ఈమెను అశోకవనానికి తీసుకుపొంది. వనం మధ్య ఒక రహస్య ప్రదేశంలో ఉంచి చుట్టూ కావలాగా ఉండడండి ఎలాగో ఒకలాగ ఈమెను ఒప్పించండి’ అని ఆజ్ఞాపించి రుసరుసలాడుతూ వెళ్ళాడు. ఆడవులల మధ్య జింకలాగ రాళ్ళన స్త్రీల మధ్య సీత బిక్కుబిక్కుమంటూ కాలాన్ని గడుపుతున్నది.

మారీచుణ్ణి వధించి శ్రీరాముడు వెనుదిగించాడు. లక్ష్మీఖండు ఎదురయేసరికి నిశ్చేష్యుడయాడు. సీతను ఒంటరిగా వదలి ఎందుకు వచ్చావని నిలదీశాడు. జరిగిన విషయాలు పూసగుచ్ఛినట్లు చెప్పాడు లక్ష్మీఖండు. ఇద్దరూ ఆశ్రమానికి చేరుకున్నారు. సీతాదేవి జాడ కనిపించలేదు. వనమంతా వెతికారు. సీత జాడ కనిపించలేదు. సీత జాడ చెప్పమని ప్రకృతిని ప్రార్థించాడు శ్రీరాముడు. ఆమె ఎడబాటును తట్టుకోలేక కన్సీరు మున్సీరుగా విలపించాడు. ఆవేదన ఆవేశంగా మారింది. లోకాలను ధ్వంసం చేయడానికి శ్రీరాముడు సిద్ధపడ్డాడు. లక్ష్మీఖండు ఓదార్పు వాక్యాలతో అన్నను శాంతపరిచాడు.

అరణ్యంలో సీతను వెదుకుతూ వెళుతున్న రామలక్ష్మీఖండులకు జటాయువు కనిపించాడు. రక్తంతో తడిసిన అతనిని గుర్తించలేదు శ్రీరాముడు. మీదు మిక్కిలి అతడు గద్దరూపంలో ఉన్న రాళ్ళసుడని సీతనతడే భక్తించి ఉంటాడనీ భ్రమపడ్డాడు. బాణంతో చంపడానికి పూనుకున్నాడు. ఇంతలో జటాయువు జరిగిన విషయం చెప్పాడు. రావణుడు సీతను అపహరించాడని, ఎదిరించిన తనకీగతి పట్టించాడని విపరించాడు. అపహరణకు గురైన సీత, అవసానదశలో ఉన్న ఆత్మీయుడు - రాముడి దుఃఖం రెండింతల్లేంది. తన తండ్రికి ఆత్మీయుడైన జటాయువుపట్ల పితృభక్తిని ప్రదర్శిస్తూ ఆతని శరీరాన్ని నిమిరాడు. జటాయువు కన్నుమాశాడు. శ్రీరాముడు జటాయువుకు దహన సంస్కరాలు చేశాడు. అతనికి ఉత్తమగతులు కలగాలని గోదావరిలో జలతర్పుణాలు చేశాడు.

రామలక్ష్మీఖండులు దండకారణ్యంనుంచి క్రొంచారణ్యానికి చేరుకున్నారు. అక్కడి వనంలో భయంకరుడైన ఒక రాళ్ళస్త్రీ చూశారు. అతని తల, మెడ కనబడడంలేదు. కడుపు భాగంలో ముఖముంది. రొమ్ముమీద ఒకే కన్న ఉంది. యోజనం పొడవు వ్యాపించిన చేతులు. ఆ చేతులలో పక్కలను, మృగాలను పట్టితింటాడు. అతనిపేరు ‘కబంధుడు’. తన సమీపంలోకి వచ్చిన రామలక్ష్మీఖండును అమాంతంగా రెండు చేతులతో పట్టుకున్నాడు. అతని చేతుల్లో చికిత్స తప్పించుకోడం ఎవరితరమూ కాదు. అంటే ‘కబంధహస్తాలు’ అన్న జాతీయం పట్టుకుపచ్చింది. కబంధుడు రామలక్ష్మీఖండును భక్తించడానికి నోరుతెరచాడు. అన్నదమ్ములిద్దరూ తమ భుద్గాలతో అనాయాసంగా వాడి భుజాలను నరకిపేశారు. కబంధుడు కుప్పకూలాడు. రామలక్ష్మీఖండు గురించి తెలుసుకున్నాడు. తన గురించి చెప్పుకున్నాడు. శాపకారణంగా తనకి వికృతరూపం ప్రాప్తించిందన్నాడు. శ్రీరాముడు కబంధునితో. ‘మాకు రావణుని పేరు మాత్రమే తెలిసింది. అతని రూపం, ఉండేచోటు, శక్తిసామర్థ్యాలు తెలియవు. వాటిని చెప్పవలసిందనీ అడిగాడు. సమాధానంగా కబంధుడు ‘శ్రీరామ! నాకిప్పుడు దివ్యజ్ఞానంలేదు. నా శరీరాన్ని దహిస్తే నా నిజరూపం వస్తుంది. అప్పుడు చెప్పగలన్నాడు. కబంధుడి శరీరానికి అగ్నిసంస్ఫూర్చంచేశారు రామలక్ష్మీఖండులు. ఆ జ్యోలుల నుంచి దివ్యదేహంతో బయటికి వచ్చాడు కబంధుడు. సీతాదేవి దొరికే ఉపాయాన్ని శ్రీరాముడికి చెప్పాడు. ఇందుకు సుగ్రీవుడి మైత్రి బాగా తోడ్పుడుతుందన్నాడు. వాలిసుగ్రీవుల కథను విపరించాడు. సుగ్రీవుణ్ణి చేరే దారిని చెప్పాడు. శ్రీరాముడి అనుమతిని తీసుకొని కబంధుడు స్వర్గానికి వెళ్లాడు.

కబంధుడు సూచించిన మార్గంలో ప్రయాణిస్తూ పంపాసరస్సున్న ప్రాంతానికి చేరారు రామలక్ష్మీఖండులు. ఆ తీరంలో ఉన్న శబరి ఆశ్రమానికి వెళ్లారు. శబరి తపస్సిద్దరూలు, జ్ఞానవయోవ్యద్దరూలు. శ్రీరామదర్శనంతో ఆమె తనుపు పులకించింది. పంపాతీరంలో దొరికే పండ్లను స్నానికి సమప్పించింది. తన జన్మ ధన్యవైనట్లు భావించింది. శ్రీరాముడి అనుమతిని తీసుకొని తన దేహాన్ని అగ్నికి అపూతి ఉన్నాంతితో ఊర్ధ్వలోకాలకు వెళ్లింది.

అక్కడినుంచి బుప్పుమూక పర్వతానికి ప్రయాణమాయ్యారు రామలక్ష్మీఖండులు. దారిలో పంపాసరోవరాన్ని దర్శించారు.

కించింధాకాండ

వంపాసరోవర ప్రాంతం పరమ రమణీయంగా ఉంది. ప్రకృతి తన అందాలను ప్రదర్శిస్తున్నట్లుగా ఉంది. కాని శ్రీరాముడి మనసును ఏమాత్రం సంతోషపెట్టలేకపోయింది. పైగా సీత ఎడబాటు ఆవేదన అనే అగ్నికి ఆజ్యం పోసినట్లుగా శ్రీరాముడి బాధను మరింతపెంచింది. లక్ష్మణుడు ఊరడించాడు. ‘అన్నా ఈ దైన్యాన్ని వదులు. ఉత్సాహం తెచ్చుకో. అదే మనకు మేలుచేస్తుంది. చేసిన ప్రయత్నం విఫలమైనప్పుడు, సంపదలను పోగాట్టుకున్నప్పుడు అదైర్యపడకుండా ప్రయత్నంచేస్తే మంచి ఘలితముంటుంది. ఉత్సాహమే బలం. ఉత్సాహమున్నవానికి అసాధ్యమనేదిలేదు. వాళ్ళు ఎటువంటి కష్టాలువచ్చినా వెనకడుగువేయరు. మన ప్రయత్నాన్ని కొనసాగిద్దాం. వదినెగారు తప్పకుండా లభిస్తుంది’ అని దైర్యం చెప్పాడు.

బుయ్యమూక పర్వతం నుంచి రామలక్ష్మణులను చూశాడు సుగ్రీవుడు. గుండెలో రాయపడ్డట్లయింది. ఆ ఇద్దరు వీరులు తన అన్న అయిన వాలిపంపగా వచ్చారేమోనని భయంతో వణకిపోతున్నాడు. ధనుర్ఖణాలు ధరించిన వాళ్ళేవరో మారువేషంలోపెట్టి కనుకోమని ఆంజనేయుణ్ణి ఆదేశించాడు.

సుగ్రీవుని ఆనతిమీద రామలక్ష్మణులున్న చోటికి ఒక్క గంతువేశాడు హనుమంతుడు. సన్మాని రూపంలో వారి దగ్గరికి వెళ్ళాడు. వారి రూపాన్ని పొగిడాడు. వారి పరిచయం అడిగాడు. రామలక్ష్మణులు హనుముద్రనుదాల్చారు. హనుమంతుడు వారితో వానరరాజు సుగ్రీవుడు ధర్మాత్ముడు, మహావీరుడు. అతణ్ణి ఆయన అన్న వాలి పంచించాడు. రక్షణకోసం జాగ్రత్తతో తిరుగుతున్నాడు. నేను సుగ్రీవుడి మంత్రిని, నన్ను ‘హనుమంతుడంటారు. నేను వాయువుత్రుణ్ణి. ఎక్కడికైనా వెళ్ళిరాగల శక్తి గలవాణ్ణి. సుగ్రీవుడు పంపగా ఈ రూపంలో మీదగ్గరకి వచ్చాను. సుగ్రీవుడు మీతో ‘స్నేహాన్ని కోరుతున్నాడు’ అని చాకచక్యంగా మాట్లాడాడు. విషయాన్ని చెప్పేపద్ధతిలో ఎంతో నేర్చును ప్రదర్శించాడు. హనుమంతుని మాటతీరు శ్రీరాముణ్ణి ఆకట్టుకుంది. లక్ష్మణుడితో ‘ఇతడు వేదాలను, వ్యాకరణాన్ని క్షణింగా చదివాడన్నది నిశ్చయం. లేకపోతే మాటల్లో ఇంత స్పష్టత ఉండదు. తడబాటు, తొందరపాటు లేకుండా, తప్పులు పలకకుండా, సరైన స్ఫురంతో చెప్పదలచుకున్న విషయాన్ని మనసుకు హత్తుకునేటట్లు చెప్పాడు. ఈయన మాటల్లో తీరుచూస్తే చంపడానికి కత్తి ఎత్తిన శత్రువుకు కూడా చేతులు రావు’ అని మెచ్చుకున్నాడు. **మాటకున్న శక్తి అటువంటిది.**

హనుమంతుడితో లక్ష్మణుడినే మాట్లాడమన్నాడు శ్రీరాముడు. హనుమంతుడి అభిప్రాయాలకు సమ్మటి తెలుపుతూ. తమ వ్యత్తాంతాన్ని వివరించాడు లక్ష్మణుడు. తమకు సుగ్రీవుడి సహాయం ఎంతో తగినదన్నాడు. సన్మానిరూపం వదలి రామలక్ష్మణులను భుజాలపై ఎక్కించుకొని బుయ్యమూక పర్వతానికి చేరుకున్నాడు హనుమ. అంతకు ముందే భయంతో మలయగిరికి చేరిన సుగ్రీవుడ్ది రామలక్ష్మణుల వద్దకు తీసుకువచ్చాడు ఆంజనేయుడు.

శ్రీరామ సుగ్రీవులు అగ్నిస్థాకిగా మిత్రులైనారు. సుగ్రీవుడు ‘రామా! ఈనాడు నీవు నాకు ప్రాణమితుడివైనావు. ఇప్పటి నుంచి సుఖదుఃఖాలలో మనం ఒక్కటిగానే ఉందాం. వాలి భయం నన్ను వదలడంలేదు. నీ అభయం కావాలి’ అని ప్రార్థించాడు.

శ్రీరాముడు మందహసాన్ని చిందిస్తూ సుగ్రీవ! ఆపదలో ఆదుకునేవాడే గదా మిత్రుడు. నీ భార్యను అపహరించిన వాలిని తప్పక వదిస్తానీ మాటజాచ్చాడు. సుగ్రీవుడి మనసుకుదుటపడింది.

శ్రీరామసుగ్రీవులు స్నేహపూర్వకంగా మాట్లాడుకుంటున్నసుమయంలోనే సీతాదేవికి, వాలికి, రావణాసురునికి ఎడమకన్న ఒక్కసారిగా అదిరింది.

సుగ్రీవుడు గతంలో తాను నలుగురు మంత్రులతో కొండమీద ఉన్నప్పుడు ఒక రాక్షసుడు స్త్రీని బలవంతంగా తీసుకుపోవడం చూశమన్నాడు. ఆమె ‘రామా!’ ‘లక్ష్మణా!’ అని బిగ్గరగా అరవడం విన్నామన్నాడు. తమను చూసి ఒక నగల మూటను జారవిడచిందని చెప్పి, ఆ ఆధరణాలను తెచ్చి చూపించాడు. శ్రీరాముడు వాటిని చూసి కన్నొటి సంద్రమయాడు. లక్ష్మణుడు ‘అన్నా! ఈ కేయూరాలను, కుండలాలను నేను గుర్తుపట్టోను. కానీ కాలి అందెలు మాత్రం మా వదినెగారివే. ఆమెకు నిత్యం పాదాభివందనం చేయడంవల్ల నేను వీటిని గుర్తుపట్టానన్నాడు.

శ్రీరాముడి శోకాన్ని పోగాట్టే ప్రయత్నం చేశాడు సుగ్రీవుడు. సీతాదేవిని తీసుకురావడంలో తాను తగిన ప్రయత్నం చేస్తేనన్నాడు. సపరివారంగా రావణుడై హతమార్చేందుకు తన శక్తియుక్తులన్నింటినీ వినియోగిస్తానన్నాడు. దుఃఖం అనర్థదాయకం కనుక ఎప్పుడూ దుఃఖించవడ్డనన్నాడు. ఎల్లప్పుడూ దుఃఖించేవారికి సుఖముండదు. తేజస్సు క్షీణిస్తుంది. ఒకొక్కప్పుడు ప్రాణాలు నిలవడే కష్టంగా ఉంటుంది. కనుక దుఃఖస్థితినుంచి బయట పడమని దైర్ఘ్యవచనాలను చెప్పాడు.

‘ఓ రామా! నిజమైన మిత్రుడు తన స్నేహితుడికేసం సంపదలను, సుఖాలను, చివరకు తన ప్రాణాలను కూడా విడవడానికి సిద్ధపడతాడు. ప్రాణమిత్రులమైన మనం స్నేహధర్మాన్ని చక్కగా పాటిచ్చామన్నాడు. శ్రీరాముడు అందుకు అంగీకరిస్తూ ‘ఉపకారం జరగడమే మిత్రునివల్ల ఫలం – ఆపకారం చేయడం శత్రువు లక్షణం. నీ భార్యనపహరించిన వాలిని ఈరోజే చంపుతానన్నాడు. వాలితో వైరమెందుకు వచ్చిందో తెలపమన్నాడు సుగ్రీవట్టి. గతకథను శ్రీరాముడి చెవిన వేశాడు సుగ్రీవుడు.

‘మా అన్న వాలి మహాబలశాలి. పెద్దవాడు కనుక మా తండ్రి తరవాత కిమ్మింధకు రాజైనాడు. మాయావి అనే వాడికి మా అన్నతో వైరం. ఒకనాటి అర్థరాత్రి మాయావి కిమ్మింధకు వచ్చి వాలిని యుద్ధానికి ఆప్యోనించాడు. మేమెంతగా వారించినా వాలిని వినకుండా వానితో పోరుకు సిద్ధమయ్యాడు. మమ్ములను చూడగానే మాయావి భయంతో వెనుదిరిగి పిక్కబిలంచూపాడు. మేము వెంబడించాం. అతడు ఒక పెద్ద భూగ్రహంలోకి వెళ్ళాడు. వాలి ఆవేశంతో ఊగిపోతున్నాడు. నన్ను బిలద్వారం దగ్గరే ఉండమన్నాడు. మాయావిని చంపి వస్తానని వెళ్లాడు. సంపత్తురమైంది. అన్నజాడేలేదు. నా ఆశలు అడుగంటాయి. ఆందోళన ఎక్కువైంది. ఇంతలో నురుగుతోకూడిన రక్తం గుహలో నుంచి బయటకు వస్తున్నది. లోపల రాక్షసునివి, అన్నగారి అరుపులు వినిపిస్తున్నాయి. మాయావిచేతిలో మా అన్న చనిపోయాడనుకున్నాను. రాక్షసుడు బయటకు వస్తాడేమోనని కొండంత బండతో బిలద్వారాన్ని మూసేశాను. మౌసంగా కిమ్మింధకు వచ్చాను. మంత్రులు నా ద్వారా సమాచారాన్ని తెలుసుకొన్నారు. బలవంతంగా నన్ను రాజును చేశారు. కొంతకాలానికి వాలి వచ్చాడు. నన్ను రాజును చేయడం చూసి కనులైర్జేశాడు, నా కుమారులను చెరసాలలో బంధించాడు. ఎంత బతిమాలినా క్షమించలేదు. సరికదా నన్ను రాజ్యాంశుట్టి చేయడమేకాడు. నా భార్య రుమను అపహరించాడు. ప్రాణభీతితో పరుగులుతీశాను. సమస్త భూమండలం తిరిగాను. చివరకు ఈ బుప్పుమూక పర్వతాన్ని చేరుకున్నాను. మతంగముని శాపం కారణంగా వాలి ఇక్కడకు రాలేదు. వాలి దుందుభి అనే రాక్షసుట్టి చంపి విసరివేసినప్పుడు ఆ రాక్షసుడి నోటినుండి రక్త చిందువులు మతంగాశ్రమం మీద పడ్డాయి. అందుకు కోపించిన ముని బుప్పుమూక పర్వతం మీద కాలుపెడితే వాలి మరణిస్తాడని శపించాడు’ అంటూ సుగ్రీవుడు తన కథనంతా చెప్పాడు.

శ్రీరాముని బలమెలాంటిదో తెలుసుకోవాలనుకున్నాడు సుగ్రీవుడు. దానికి జవాబుగా శ్రీరాముడు కాలి బొటనవేలితో అక్కడ పడివున్న దుండుభి అస్థిపంజరాన్ని పదియోజనాల దూరం పడేటట్లు చిమ్మెశాడు. ఒకే బాణంతో ఏడు మద్దిచెట్లను చీల్చాడు. సంతోషించాడు సుగ్రీవుడు.

వాలి వధకు ఇక ఏ మాత్రం ఆలస్యం వడ్డని శ్రీరాముణ్ణి తొందరపెట్టాడు. అందరూ కిప్పింధకు వెళ్ళారు. సుగ్రీవుడు భయంకరంగా గర్జిస్తా వాలిని యుద్ధానికి ఆహ్వైనించాడు. మహాబలశాలి అయిన వాలి క్షణాలలో అక్కడ వాలాడు. ఇద్దరి యుద్ధం అక్కడ భయానక వాతావరణాన్ని సృష్టించింది. వాలిసుగ్రీవులు ఒకే పోలికతో ఉన్నారు. అందుకే శ్రీరాముడు వాలిని స్వష్టంగా గుర్తించలేకపోయాడు. వాలి విజ్యంభణకు తట్టుకోలేకపోయాడు సుగ్రీవుడు. శ్రీరాముడి కొరకు చూశాడు. కనిపించలేదు. గుండెగుఢేలుమంది. ప్రాణభయంతో బుష్యమూకానికి పరుగులుతీశాడు సుగ్రీవుడు. అక్కడకు వెళ్ళలేని వాలి సుగ్రీవుడితో ‘బతికావు పో’ అని మరలిపోయాడు.

లక్ష్మణ హనుమంతులతో కూడి శ్రీరాముడు సుగ్రీవుడి దగ్గరికి వచ్చాడు. సుగ్రీవుడు సిగ్గుతో తల దించుకున్నాడు. ‘నీ సూచన పాటించినందుకు ఘతితమిదేనా?’ అని ప్రశ్నించాడు. శ్రీరాముడు అసలు విషయం చెప్పాడు. సుగ్రీవుణ్ణి గుర్తించడానికి వీలుగా ‘నాగకేసర పూలత’ ను మొడలో వేయమని లక్ష్మణుడికి చెప్పాడు. అన్న ఆజ్ఞను వెంటనే అమలుచేశాడు లక్ష్మణుడు. పూలతో నిండిన ఆ లతను ధరించి సుగ్రీవుడు తిరిగి యుద్ధానికి సన్మద్దమయాడు.

కిప్పింధకు ప్రయాణమయారందరూ. సుగ్రీవుడు వాలిని మళ్ళీ యుద్ధానికి ఆహ్వైనించాడు. వాలి అడుగుమందుకు వేశాడు. కాని అతని భార్య తార అడ్డుపడింది. ఒకసారి ఓడిపోయి దెబ్బలు తిన్న సుగ్రీవుడు మళ్ళీ ఆహ్వైనించడం వెనక ఏదో ఆంతర్యం ఉండని అభిప్రాయపడింది. సుగ్రీవుడికి శ్రీరాముడు అందగా ఉన్నాడన్న విషయాన్ని ప్రస్తావించింది. యుద్ధానికి వెళ్ళడం క్షేమంకాదని వారించింది. తారమాటలను పెడచెవిన పెట్టాడు వాలి. యుద్ధదిశగా అడుగులు వేశాడు.

వాలిసుగ్రీవుల పోరు తీవ్రంగా సాగుతున్నది. రక్తం కారుతున్న పట్టించుకునే స్థితిలో లేరు వాళ్ళిర్దరూ. మెల్లమెల్లగా సుగ్రీవుని శక్తి సన్మగిల్లతున్నది. మాచీమాచీకి దిక్కులు చూస్తున్నాడు. అతని ఆంతర్యం అర్ధమైంది శ్రీరాముడికి. విషసర్వంతో సమానమైన బాణాన్ని అతడు వాలిమీడకు వదిలాడు. అది క్షణాలలో వాలి వక్షస్థలంలో నాటుకున్నది. వాలి నేలమీదికి వాలిపోయాడు. సృహకోల్పోయాడు. రక్తపుమడుగులో పడివున్న వాలి కొంతసేపటికి తేరుకున్నాడు. రామలక్ష్మణులను చూశాడు. శ్రీరామునితో ‘ఉత్తమడని పేరుపొందిన నీను ఇంత అధర్యంగా ఎందుకు ప్రవర్తించావు?’ నీకు నీ దేశానికి సేనెన్నదూ అపకారం చేయతలపెట్టలేదు. అలాంటప్పుడు వస్తేందుకు చంపవలసివచ్చింది. నిన్ను ఎదిరించి యుద్ధమే చేయలేదు. వేరొకరితో పోరుతున్నప్పుడు ఎందుకు దొంగదెబ్బ తీశావని నిలదీశాడు. సీతాదేవి కొరకు సుగ్రీవుణ్ణి ఆశ్రయించడంకన్నా తనను కోరివుంటే బాగుండేదన్నాడు. ఒక్కరోజులో సీతాదేవిని తెచ్చి అప్పజెప్పేవాడనని పలికాడు. రావణుణ్ణి యుద్ధంలో బంధించి తెచ్చి నీ ముందుంచే వాడినని తెలిపాడు.

శ్రీరాముడు వాలి అభిప్రాయాలను తోసేశాడు. తమ్ముడి భార్యను చెరబట్టడం వంటి అధర్యాలకు ఒడిగట్టినందువల్ల నేను నీకు మరణదండన విధించానన్నాడు శ్రీరాముడు. వానరుడివి కనుక చాటుగా ఉండి చంపడంలో తప్పులేదన్నాడు.

శ్రీరాముని మాటలు విన్న వాలి తన తప్పను తెలుసుకున్నాడు. మన్నించమని దోసిలొగ్గాడు. భర్త విషయం తెలుసుకున్న తార పరుగుపరుగున వచ్చింది. మరణవేదనతో కింద పడివున్న వాలి దీనస్థితిని చూసింది. గుండె చెరువయీటట్లు ఏడ్చింది. ప్రాయోవేశానికి సిద్ధపడిన తారను హనుమంతుడు ఓదార్చాడు. తార, అంగదుల బాధ్యతను సుగ్రీవునకు వాలి అప్పజెప్పాడు. తనమొడలోని దివ్యమైన సువర్ణమాలను సుగ్రీవునకిచ్చి వెంటనే ధరించమన్నాడు. లేకుంటే వాలి చనిపోయిన మరుక్షణమే ఆ మాలకున్న శక్తి నశిస్తుంది. కొడ్కున అంగదుడికి జీవితంలో ఎలా నడచుకోవాలో ఉపదేశించాడు. బాణం వల్ల కలుగుతున్న బాధ అంతకంతకూ అధికమై ప్రాణాలను వదిలాడు. వాలి జీవితాధ్యాయం ముగిసింది.

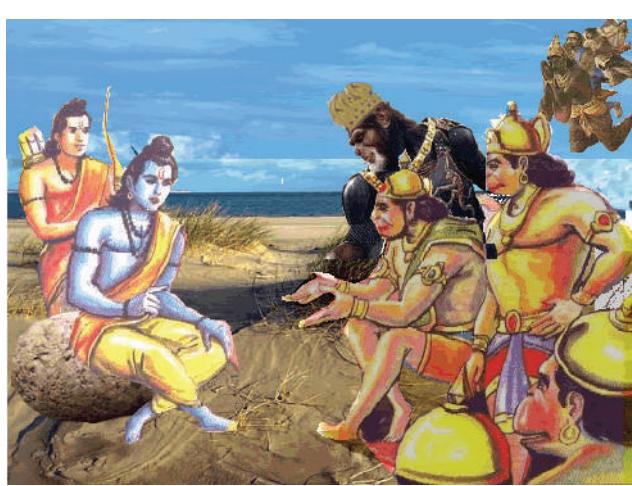
సుగ్రీవ హనుమదాదులు శ్రీరాముడి దగ్గరికి వచ్చారు. హనుమంతుడు శ్రీరాముడితో సుగ్రీవుని పట్టాభిషేక విషయం ప్రస్తావించాడు. దీనికోసం కిప్పింధకు రమ్యని ప్రార్థించాడు. తండ్రి ఆజ్ఞామేరకు పద్మాలుగు సంవత్సరాల వరకు ఏ గ్రామంలోగాని నగరంలోగాని తాను అడుగుపెట్టని చెప్పి పితృవాక్య పరిపాలనను మరోమారు చాటుకున్నాడు శ్రీరాముడు. సుగ్రీవుడికి శుభం పలికాడు. తాను ప్రసవణగిరి మీద ఉంటానన్నాడు. వర్షకాలం పోయాక సీతాన్యేషణ ప్రయత్నం ప్రారంభించమని సుగ్రీవుళ్ళి ఆదేశించాడు. సరేనన్నాడు సుగ్రీవుడు.

కిప్పింధకు రాజుగా సుగ్రీవుడు, యువరాజుగా అంగదుడు పట్టాభిషేక్తులయారు. కాలం గడుస్తాన్నది. శరణ్యాలం వచ్చింది. సీతాన్యేషణ కార్యభారాన్ని సుగ్రీవుడికి గుర్తుచేశాడు హనుమంతుడు. తదనుగుణంగా సేనలను సమీకరించమని సేనాపతి అయిన ‘నీలుళ్ళి’ ఆజ్ఞాపించాడు సుగ్రీవుడు. ఇది శ్రీరాముడికి తెలియదు. లక్ష్మణుళ్ళి పిలిచి సుగ్రీవుడి దగ్గరికి వెళ్ళమన్నాడు.

లక్ష్మణుడు కిప్పింధకు పయనమయాడు. సుగ్రీవుడు రాజభోగాలలో ఓలలాదుతున్నాడు. సీతాదేవి ఎదబాటువల్ల నిలువునా నీరవుతున్న అన్నగారు, నిర్లక్ష్యంతో సుగ్రీవుడు - లక్ష్మణునికి ఆగ్రహం కట్టలు తెంచుకుంది. బుసలు కొడుతున్నాడు. అతని ముందుకు రావడానికి ఎవరికీ కాళ్ళాడడంలేదు. వాసరులూ, మంత్రులేకాదు - సుగ్రీవుడి పరిస్థితి అంతే. మందిర ద్వారం దగ్గరికి వచ్చిన లక్ష్మణుడితో మాట్లాడటానికి తార వెళ్ళింది. స్త్రీలవట్ల కోపం ప్రదర్శించగూడని శాంతించాడు లక్ష్మణుడు. సుగ్రీవుడు సీతాన్యేషణకు ప్రయత్నాలు మొదలుపెట్టడని తార లక్ష్మణుడికి తెలిపింది. అంతఃపురంలో ఉన్న సుగ్రీవుళ్ళి కలిశాడు లక్ష్మణుడు. శ్రీరాముడి దయవల్లనే తానీ స్థితిలో ఉన్నానని కృతజ్ఞత ప్రకటించాడు సుగ్రీవుడు. మహా పరాక్రమశాలి శ్రీరాముడికి తన సహాయం నిమిత్తమాత్రమేనన్నాడు. తనవైపునుంచి ఏదైనా తప్ప జరిగితే మన్మించమన్నాడు. లక్ష్మణుడు శాంతించాడు. తన అన్నగారి దగ్గరికి సుగ్రీవుళ్ళి రమ్యన్నాడు.

సుగ్రీవుడు వివిధ ప్రాంతాలలోగల వానర వీరులను రావలసిందిగా చెప్పమని హనుమంతుళ్ళి ఆజ్ఞాపించాడు. పదిరోజుల్లోగా రాకపోతే వాళ్ళకు మరణదండన తప్పదని పోచ్చరించాడు. హనుమంతుడు ఈ వార్తను అన్ని దిక్కులకూ వేగంగా పంపాడు. ఘలితంగా కోట్లమంది వానరయోధులు కిప్పింధకు చేరుకుంటున్నారు. సుగ్రీవుడిని ఆజ్ఞ అటువంచిది. దానికి తిరుగులేదు. అందుకే ‘సుగ్రీవాళ్ళ’ అనేది జాతీయంగా స్థిరపడ్డది.

శ్రీరాముడితో సుగ్రీవుడు సమావేశమయ్యాడు. వానరుల రాకను గురించి తెలిపాడు. సీతజాడను తెలుసుకోడం, రావణుడి నివాసాన్ని పసిగట్టడమే ప్రధానకర్తవ్యమన్నాడు శ్రీరాముడు. శ్రీరాముని సూచన మేరకు సీతాన్యేషణకోసం వానర వీరులను నలుదిక్కులకు పంపాడు తూర్పు దిక్కుస్తకు ‘వినతుని’ నాయకత్వంలో సేనను పంపాడు. దక్కిణ దిక్కుకు అంగదుని నాయకత్వంలో

హనుమంతుడు, జాంబవంతుడు మొదలైన ప్రముఖులతో కూడిన సేనను పంపాడు. మేనమామ అయిన సుప్పేణుని నాయకత్వంలో పడమరకు, శతబలి నాయకత్వంలో ఉత్తర దిశకు సేనను పంపాడు. ఒక్కడ్క దిక్కున ఏయ్ ప్రదేశాల గుండా వెళ్లాలో, అక్కడ ఏమేమి ఉంటాయో వివరంగా చెప్పాడు సుగ్రీవుడు. ఆ ప్రదేశాలకు సంబంధించిన అతని జ్ఞానం చూస్తే ముక్కున వేలు వేసుకుంటాం. నెలరోజుల్లో సమాచారం తెమ్మని సుగ్రీవాళ్ళ. సీతాన్యేషణను సఫలం చేయగల సమర్థుడు హనుమంతుడేనని సుగ్రీవుడి నమ్మకం. హనుమంతుడూ అంతే విశ్వాసంతో ఉన్నాడు. శ్రీరాముడి భావనకూడా అదే. అందుకే తనపేరు చెక్కిఉన్న ఉంగరాన్ని

హనుమంతుడికి ఇచ్చాడు శ్రీరాముడు. సీత దీన్ని చూస్తే హనుమను రామదూతగా నమ్ముతుందన్నాడు. హనుమంతుడు నమస్కరించి రామముద్రికను గ్రహించాడు. శ్రీరాముని పాదాలకు ప్రణమిథ్య ప్రయాణమయాడు.

సీతాన్యేషణకు బయలుదేరి నెలరోజులు కావస్తున్నది. తూర్పు, పడమర, ఉత్తర దిక్కులకు వెళ్లినవాళ్ళు తీవ్రంగా వెదికి వెదికి రిక్తమాస్తాలతో వెనుదిరిగారు. గడువు ముగిసేనాటికి ప్రసవణగిరిలో శ్రీరామునితో ఉన్న సుగ్రీవుడి దగ్గరికి చేరుకున్నారు. సీతజాడ కోసం చేసిన కృషి ఫలించలేదని విన్నవించుకున్నారు. హనుమంతుడు ఈ విషయంలో కృతకృత్యుడోతాడని ధీమా వ్యక్తంచేశారు. ఎందుకంటే రావణుడు సీతను తీసుకెళ్ళింది దక్కిణంపై గడా.

అంగదుని నాయకత్వంలో దక్కిణం వైపుకు బయలుదేరిన హనుమంతుడు మొదలైనవాళ్ళు అణువణువునా గాలిస్తున్నారు. సుగ్రీవుడిచ్చిన గడువు ఘూర్చయింది. ఏం చేయాలో తోచడం లేదు. తమ వాళ్ళు నిరాశ పడకుండా జాగ్రత్తపడ్డాడు అంగదుడు. విరక్తి పొండకుండా దైర్యోత్సాహలతో ముందుకు సాగితే విజయం వరిస్తుందని ప్రేరేపించాడు. అందరూ రెట్టించిన ఉత్సాహంతో ముందుకు కదిలారు.

హనుమదాదులు ఒక పెద్ద గుహదగ్గరికి చేరుకున్నారు. అది ‘బుక్కబిలము’. ఒక రాక్షసుని అధినంలో ఉంది. బాగా అలసిపోయిన వానరులను ఆకలిదప్పులు పట్టి పీడిస్తున్నాయి. గుహలోకి వెళ్ళారు. అంతా అయ్యామయంగా ఉంది. చివరకు స్వయంప్రభ అనే యోగిని అనుగ్రహంతో ఆకలిదప్పులను తీర్చుకున్నారు. ఆమెను ప్రార్థించి ఆమె తపః ప్రభావం వల్ల క్షణలలో ఒక పెద్దసముద్రపు ఒడ్డుకు చేరుకున్నారు. ఆ సముద్రాన్ని ‘మహోదధి’ అంటారు. ఉవ్వేత్తున లేచే అలల అలజడి భయాన్ని కలిగిస్తున్నది.

సముద్రతీరంలో వానరులంతా సమావేశమయారు. ఏం చేయాలో తీవ్రంగా చర్చించుకుంటున్నారు. సీత జాడ కనిపెట్టకుండా సుగ్రీవుని చేరరాదనుకున్నారు.

వీళ్ళ మాటల్లో ‘జటాయువు’ ప్రస్తావన వచ్చింది. అది విన్నాడు సంపాతి. ఇతడు పక్కిరాజు, జటాయువుకు అన్న. రెక్కలులేక పడి ఉన్నాడు. సంపాతి తన సోదరుడి మరణానికి ఎంతో విలపించాడు. లంకలో సీత ఉన్న పరిస్థితులను నిశితదృష్టితో చూసి కళ్ళుకుట్టినట్లు వివరించాడు. లంకకు ఎలా వెళ్లాలో చెప్పాడు. ఇంతలో ఆశ్చర్యకరంగా సంపాతికి రెక్కలు మొలిచాయి. **పరోపకారపుణ్యం ఊరికేపోతుందా?** అందరూ ఆనందించారు. తన రెక్కల బలాన్ని తెలుసుకోడానికి రివ్వన ఆకాశంలోకి ఎగిరాడు సంపాతి.

వానర వీరులు బలపరాక్రమాలను ప్రదర్శించడం ద్వారానే సీతాన్యేషణ సఫలమౌతుందన్న నిశ్చయానికి వచ్చారు. కాని వంద యోజనాలు వెళ్లి రాగలవారెవ్వరని తర్పించుకుంటున్నారు. ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో కార్యహోని కలగకుండా కాపాడగలవాడు హనుమంతుడొక్కడేనని నిగ్నదేల్చాడు జాంబవంతుడు. ఆ సమయంలో హనుమంతుడు ఒకవేట ఏకాంతంగా కూర్చొని ఉన్నాడు.

జాంబవంతుడు హనుమంతుణ్ణి చేరాడు. అతని శక్తియుక్తాలెంతటివో తెలుపుతూ ప్రేరేపించాడు. దీనికి వానరుల ప్రశంసలు తోడైనాయి. ఇంకేముంది? హనుమంతుడు రెట్టించిన ఉత్సాహంతో బలాన్ని పుంజుకున్నాడు. అద్భుతమైన తేజస్వుతో వెలుగుతున్నాడు. వానరులతో ‘నేను మేరువర్యతాన్ని అనాయాసంగా వేలమార్పు చుట్టగలిగాను భూమండలాన్ని సముద్రంలో ముంచగలను, గ్రహసక్కొలను అధిగమించగలను, వర్యతాలను నుగ్గు నుగ్గు చేయగలను. మహాసముద్రాలను అవలీలగా దాటగలన్ని ఆత్మశక్తిని ప్రకటించాడు. **ప్రతివారిలో ఏదో ఒక శక్తి ఉంటుంది.** సరైన ప్రేరణ దౌరికితే అది వెలికి వస్తుంది.

హనుమంతుడి మాటలకు జాంబవంతుడు ఆనందించాడు. ‘సాయనా! నీ దైర్యోత్సాహోలకు తగినట్లు మాట్లాడావు. నీ మాటలు వానరుల మనసులో గూడుకట్టుకున్న దుఃఖాన్ని దూరం చేశాయి. అందరం నీ శుభాన్ని కోరుతున్నాం. బుమలు, వృద్ధవానరులు, గురువుల అనుగ్రహంతో ఈ సముద్రాన్ని లంఘించు. నీ రాకకోసం ఎదురుచూస్తుంటాం. మన వానరుల ప్రాణాలన్నీ నీవైనే ఆధారపడివున్నాయని తెలిపాడు. తాను లంఘించే సమయంలో తన బలాన్ని భూమి భరించలేదని, మహేంద్రవర్యత శిఖరాలు అందుకు తగినవని హనుమంతుడు పలికి మహేంద్రగిరికి చేరాడు.

సుందర కాండ

మహాబలుడైన మారుతి సూర్యునికి, మహేంద్రునికి, వాయువుకు, బ్రహ్మకు, ఇతరదేవతలకు నమస్కరించాడు. తన శరీరాన్ని పెంచాడు. ఒళ్ళువిరిచాడు. ప్రశ్నయకాల మేఘగ్రూహనలా మహానాదంచేశాడు. చేతులను నడుముమీద ఉంచాడు. పొదాలను దట్టించాడు. చెవులను రిక్షించాడు. తోకను విదల్చాడు. అంగదాది మహావీరులతో, 'వాయువేగంతో' సాగిపోయే రామజాణంలాగ లంకకు వెళతాను. అక్కడ సీతామాతను చూడలేకుంటే ఆదే వేగంతో స్వర్గానికి వెళ్ళటం. అక్కడ కూడా సీతామాత దర్శనం కాకుంటే రావణుని బంధించి తీసుకువస్తా. ఏది ఏమైనా కార్యస్ఫలతతో తిరిగివస్తానని పలికాడు. ఒక్క ఉదుటున అంతరిక్షంలోకి ఎగిరాడు. శ్రీరామకార్యానికి వెళుతున్న హనుమంతునికి సూర్యుడు తాపాన్ని కలిగించలేదు. వాయువు చలగా ప్రసరించాడు. దేవతలు, గంధర్వులు, మహర్షులు కీర్తించారు.

సముద్రంమీదగా సాగిపోతున్న హనుమంతుణ్ణి చూసి సాగరుడు సహాయపడడలచాడు. తానింతవాడు కావడానికి ఇక్కాకు ప్రభువైన సగరుడేకారణమని సాగరుని అభిప్రాయం. ఆ ఇక్కాకు కులితిలకుడైన శ్రీరాముని కార్యంకోసం వెళుతున్న హనుమంతునికి శ్రవమ కలగుసాగడదనుకున్నాడు. సముద్రంలో ఉన్న మైనాకుణ్ణి బయటకు రమ్మన్నాడు. అతని బంగారు గిరిశిఖరాలమీద హనుమంతుడు ఒకింతసేపు విశ్రాంతి తీసుకోగలడని భావించాడు. మైనాకుడు సరేన్నాడు. ఒక్కస్థారిగా సముద్రంమధ్యనుంచి పైకి లేచాడు. అకస్మాత్తుగా పైకి లేచిన మైనాకుణ్ణి తనకు ఆటంకంగా తలచాడు మారుతి. తన ఎదతో నెట్టివేశాడు. మైనాకుడు అబ్బారపడ్డాడు. మానవరూపంలో గిరిశిఖరం మీద నిలచాడు. సముద్రుని కోరికను తెలిపాడు. హనుమంతుడు మైనాకునితో 'నీ ఆదరపూర్వకమైన మాటలకు తృప్తిపడ్డాను. ఆతిధ్యం అందుకున్నట్టే భావించు. సమయంలేదు. ఆగడానికి వీలులేదు' అని చెప్పి చేతితో అతణ్ణి తాకాడు. ఆతిధ్యం గ్రహించినట్లుగా తెలిపి ముందుకుసాగాడు.

హనుమంతుణ్ణి పరీష్ఠించడానికి వచ్చిన 'సురస' అనే నాగమాత అతని సూక్ష్మబుద్ధిని, సమయస్ఫూర్ణిని చూసి ఆనందించి ఆశీర్వదించింది. 'సింహిక' అనే రాక్షసి హనుమంతుని మింగాలని చూసింది. కాని హనుమంతుడే తన వాడి అయిన గోళ్ళతో సింహికను చీల్చేశాడు.

త్రికూట పర్వతంమీదున్న లంకకు చేరాడు హనుమంతుడు. సూరు యోజనాలు ప్రయాణించినా అఱుమాత్రమైనా అలసిపోలేదు. శత్రువుర్భేద్యమైన లంకను చూశాడు. అందులో ప్రవేశించడానికి రాత్రి సమయమే అనుకూలమనుకున్నాడు. అంతవరకు వేచి ఉన్నాడు. రాత్రికాగానే పిల్లి ప్రమాణంలోకి తన శరీరాన్ని కుదించుకుని లంకలోకి ప్రవేశించాడు. ఇంతలో లంకాధిదేవత (లంకిణి) అతన్ని చూసింది. 'నీవెవరు? ఎందుకొచ్చావని నిలదీసింది. యథార్థం చెప్పమని గద్దించింది. తనను కాదని లంకలో ప్రవేశించడం సాధ్యంకాదన్నది. తన చేతిలో చావు తప్పదని హనుమంతుణ్ణి బెదిరించింది. హనుమంతుడు 'లంకానగరం అందంగా ఉంటుందని విన్నాను. ఒకసారి చూసిపోవాలని వచ్చాను. చూశాక వచ్చిన దారినే వెళతానని చెప్పాడు. లంకిణి భయంకరంగా అరుస్తూ తన అరచేతితో హనుమంతుని బలంగా కొట్టింది. హనుమంతుడు మహానాదం చేస్తూ ఎడమచేతితో లంకిణిపై

ఒక్కదెబ్బవేశాడు. స్త్రీ అని గట్టిగా కొట్టలేదు. కానీ ఆమాత్రం దెబ్బకే కూలబడిపోయింది లంకిణి. బ్రహ్మ ఇచ్చిన వరం జ్ఞాపకం చేసుకుంది. ఒక వానరుడు వచ్చి లంకిణిని జయించినప్పుడు రాక్షసులకు కీడుమూడుతుందని బ్రహ్మ చెప్పేదు. ఆ సమయం ఆసన్సుమైందని హనుమంతునితో పలికింది. లంకలోకి వెళ్ళమని చెప్పింది.

హనుమంతుడు ముఖధ్వారం గుండా లంకలోకి వెళ్ళలేదు. ప్రాచారంపై నుండి దూకి వెళ్ళాడు. అది కూడా ఎడమ పాదం ముందుబెట్టి. శత్రువుల పద్ధతు వెళ్్చే సంప్రదాయం ఇది. లంకలో ప్రవేశించిన మారుతి చిత్రవిచిత్రాలైన ఇంధను చూశాడు. సంగీత మాధుర్యాన్ని చవిచూశాడు. వేదఫోఘను విన్నాడు. రకరకాల వాళ్ళను చూశాడు. సర్వాంగసుందరమైన రావణుని భవనాన్ని చూశాడు. ఎక్కడా సీత జాడ కనిపించలేదు. మహాపార్వ్య, కుంభక్రూ, విభీషణ, మహాదర, విరూపాక్ష, వియుజ్జ్ఞప్యోదుల భవనాలన్నే వెతికాడు.

రావణాంతఃపురంలోకి వెళ్ళాడు. ఎందరో స్త్రీలు చెల్లా చెదరుగా పడుకొని నిద్రపోవడం చూశాడు. ప్రత్యేక శయ్యపై పవళించిన ఒక స్త్రీని చూశాడు. మహా సాందర్భంతో వెలిగిపోతున్న ఆమె రావణుని భార్య మండోదరి. కానీ హనుమంతుడు సీత అని త్రమించాడు. సీతను చూశాననుకొని గంతులు వేశాడు. కొద్దిసేపటికే తన ఆలోచన తప్పని గ్రహించాడు. శ్రీరాముణ్ణి ఎడబాసి సీత ఇలా ఉండగలుగుతుందా? అని అనుకున్నాడు. ఆమె సీత కానేకాదని నిశ్చయించుకున్నాడు.

ఎక్కడా సీత జాడ తెలియకపోయేసరికి సీత మరణించిందేమోనని సందేహించాడు హనుమంతుడు. సీత జాడను కనిపెట్టలేకపోయిన తాను ఏ ముఖం పెట్టుకుని తిరిగిపెళ్ళాలని బాధపడ్డాడు. అయినా నిరుత్తాహపడగూడడని నిర్జయించుకున్నాడు. ఇంత వరకు వెతకని ప్రాంతాలకు వెళ్ళాలని తీర్చానించుకున్నాడు. ఎక్కడకు వెళ్ళినా నిరాశే కలుగుతున్నది. సీత కనబడలేదని చెప్పితే శ్రీరాముడు జీవించడు. అతడు లేక లక్ష్మణుడుండడు. ఏరీ మరణ వార్త విని భరత శత్రువులుండరు. పుత్రుల మరణానికి తట్టుకోలేక కౌసల్య సుమిత్రా కైకేయిలు తనువులు చాలిస్తారు. ప్రియమిత్రుణ్ణి వీడి సుగ్రీవుడు బతకడు. దానితో రుమ తారాంగదులు మిగలరు. ఇది చూసి వానరజాతి ఈ లోకాన్ని వీడుతుంది. ఇందరి మరణానికి కారణం కావడంకన్నా ప్రాయోవవేశంతో ప్రాణాలు వదలదమే మంచిదినిపించింది మారుతికి. కానీ తర్వాంచి చూస్తే ఆత్మహత్యకన్నా బితికుండడమే ఎన్నో విధాల ఉత్తమమనిపించింది. చచ్చి సాధించేదేమిలి? బతికితే సుఖాలను, శుభాలను పొందవచ్చు. బతికి ఉన్నవాళ్ళు ఎన్నడైనా కలుసుకోవచ్చు. అందుకే ప్రాణాలను నిలుపుకోవాలని నిర్ణయించుకున్నాడు.

అప్పటివరకు వెతకని అశోకవనంలోకి వెళ్ళాలనుకున్నాడు హనుమంతుడు. సీతారాములక్ష్మణులకు, రుద్ర, ఇంద్ర, యమ, వాయుదేవులకు సూర్యచంద్ర మరుద్ధరణాలకు నమస్కరించాడు. అశోకవనంలోకి అడుగుపెట్టాడు. ఇంద్రుని నందనవనం లాగా ఉంది అశోకవనం.

అఱువణవునా వెదికాడు హనుమంతుడు. ఎత్తైన శింశుపావృక్షాన్ని ఎక్కాడు. దానికింద మలిన వప్రాలను కట్టుకొని ఉన్న ఒక స్త్రీని చూశాడు. ఆమె చుట్టూ రాక్షసస్త్రీలున్నారు. ఆమె కృశించి ఉంది. దీనావశ్శలో ఉంది. ఆమె సీతే అనిపించింది హనుమంతునికి. ఆమె ధరించిన ఆభరణాలను చూశాడు. రాముడు చెప్పిన వాటితో సరిపోలాయి. బుయ్యమూక పర్వతంమీద పడిన ఆభరణాలు ఆమె శరీరంపై కనిపించడంలేదు. వీటన్నిటినీ దృష్టిలో పెట్టుకొని ఆమె సీతే అని ధ్రువపరుచుకున్నాడు. ఆ వృక్షంపైనే ఉండిపోయాడు.

సీతాదేవిని చూడగానే హనుమంతుని కన్నుల నుండి ఆనందాశ్రువులు జారాయి. శ్రీరాముని స్నానించుకొని నమస్కరించాడు.

వేకువజామయింది. వేదఫోఘలు వినబడుతున్నాయి. నిద్రలేచిన రావణుడు అశోకవనంపైపు అడుగులు వేస్తున్నాడు. సుగంధత్రాలతో తడిసి ఉన్న కాగడాలను ధరించిన స్త్రీలు ముందు నడుస్తున్నారు. రావణుని తేజస్సు చూసి ఆశ్చర్యకితుడూర్యాదు హనుమంతుడు. సీత దగ్గరికి వచ్చి రావణుడు నయానా, భయానా సీత మనసుమార్చే ప్రయత్నం చేశాడు. కానీ ఎలాంటి ప్రలోభాలకు తాను లోంగనని సీత తేల్చిచెప్పింది. శ్రీరాముడి నుంచి తప్పించుకోడం సాధ్యంకాదని పౌచ్ఛరించింది. రావణునిలో ఆవేశం పెల్లుబికింది. రెండు నెలల గడువు విధించాడు. ఎలాగైనా సీతను తన దారికి తెప్పుని రాక్షస స్త్రీలు ఆదేశించి తన భవనానికి చేరుకున్నాడు.

రాక్షస స్త్రీలు ఎన్నో రకాలుగా సీతకు నచ్చజేపే ప్రయత్నం చేశారు. ఆమె నిరాకరించింది. చివరకు సీతను చంపుతామని భయపెట్టారు. ఈ దుఃఖితికి సీత ఎంతో విలపించింది. శ్రీరాముడికి దూరమై బతకడంకన్నా శరీరాన్ని విడవడమే మేలన్నది.

ఈ మాటలను విని కొందరు రాక్షస స్త్రీలు రావణుడికి ఈ విషయం చెప్పడానికి వెళ్లారు. ఇంకొందరు తక్కణమే సీతను బంధించగలమన్నారు. అంతపరకు నిదురించిన త్రిజట అప్పడే మేల్గొంది. త్రిజట విభీషణుని కూతురు. రాక్షస స్త్రీలను అడవించింది. తనకు వచ్చిన కలను చెప్పింది. ‘వేయి హంసలతో కూడిన పల్లకిమీద లక్ష్మీమాడితో శ్రీరాముడు కూర్చున్నట్లు చూశాను. సముద్రం మధ్య ఒక తెల్లిని పర్వతంమీద సీత కూర్చోడం చూశాను. నూనెపూసిన శరీరంతో రావణుడు నేలమీద పడిఉండడం చూశాను. ఒక నల్లని స్త్రీ శరీరమంతా బురద హూసుకొని ఎరుని వస్తుములు కట్టి, రావణుని మెడకు తాడుకట్టి దక్కిణంమైపుగా ఈధ్వకవెళ్లడం చూశాను. పరాహం మీద రావణుడు, మొనలిమీద ఇంద్రజిత్తూ, ఒంటేమీద కుంభకర్ణుడు దక్కిణదిశగా వెళ్లడం చూశాను. లంక చిన్నాభిన్నం కావడం చూశాను’ అన్నది. స్వప్నంలో విమానదర్శనం కావడాన్ని బట్టి సీత కోరిక సిద్ధిస్తుందని, రావణునికి వినాశం తప్పదని, శ్రీరాముడికి జయం కలుగుతుందనీ చెప్పింది.

ప్రాణత్యాగానికి సిద్ధపడ్డ సీతకు శుభశక్తునాలు తోచాయి. చెట్టుపైన ఉన్న హనుమంతుడు సీతాదేవిని ఎలా కాపాడుకోవాలో అని మథనపడ్డాడు. రామకథాగానమే సరైన మార్గమని ఎంచుకున్నాడు. సీతాదేవికి వినపదేటట్లు రామకథను వర్ణించాడు. సీతాదేవి అన్నిపైపులా చూసింది. చెట్టుమీదున్న హనుమంతుణ్ణి చూసి ఆశ్చర్యానికి లోసైంది. హనుమంతుడు చెట్టుదిగి నమస్కరించాడు. ‘అమ్మా నీవెరు? ఒకవేళ సీతాదేవివే అయితే శుభమగుగాక. దయతో విషయాలు చెప్పామని ప్రార్థించాడు. తనను సీత: అంటారని తెలిపిందా సాధ్య - తన వృత్తాంతమంతా వివరించింది.

ఇంత చిన్నవాడివి ఎలా తీసుకెళ్ళగలవని ప్రశ్నించింది సీత. హనుమంతుడు తన విశ్వరూపాన్ని ప్రదర్శించాడు. సంతోషించింది సీత. అయినా హనుమతో వెళ్లడానికి నిరాకరించింది. పరపురుషుని తాకనన్నది. శ్రీరాముడు రావణుణ్ణి సంహరించి తనను తీసుకుపోవడమే ఆయన స్థాయికి తగినదన్నది.

హనుమంతుడు తాను శ్రీరామ దూతనని చెప్పుకొన్నాడు. దగ్గరగా వస్తున్న మారుతిని చూసి రావణునిగా అనుమా నించింది సీత. నిజంగా రామదూతవే అయితే రాముణ్ణి గురించి వినిపించమంది. సీత కోరికపైన హనుమంతుడు శ్రీరాముడి రూపగుణాలను వివరించాడు. శ్రీరాముడి ముద్రికను సమర్పించాడు. దాన్ని చూసి పరమానందభరితురాలైంది సీత. తన దైన్యాన్ని వివరించి శ్రీరాముణ్ణి త్వరగా లంకకు తీసుకువచ్చి రాక్షసుల చెరనుండి తనను విడిపించమని చెప్పమని మారుతికి చెప్పింది. అంతదాకా ఎందుకు? తన వీపుమీద కూర్చుంటే తక్కణమే శ్రీరాముడి సన్నిధికి చేరుస్తానన్నాడు హనుమంతుడు.

‘అమ్మా! నా వెంట రావడం నీకు అంగీకారయోగ్యం కాకుంటే శ్రీరాముడు గుర్తించగల ఏదైనా ఆనవాలు ఇమ్ముని అడిగాడు హనుమంతుడు. తమ అనుబంధానికి గుర్తుగా కాకాసురుని కథ చెప్పింది. కొంగుముడి విప్పి అందులోని దివ్యచూడామణిని హనుమంతునికిచ్చింది.

సీతాదేవి దర్శనంతో ప్రధాన కార్యం ముగిసింది హనుమంతునికి. రావణుడు, అతని సైన్యపు శక్తిసామర్థ్యాలను కూడా తెలుసుకోవాలనిపించింది. అందుకు అశోకవనాన్ని ధ్వంసం చేయడమే మార్గంగా భావించాడు. అనుకున్నంతా చేశాడు ఆ కపివీరుడు. రాక్షస స్త్రీలు పరుగుపరుగున వెళ్లి లంకేశుకీవిషయం చెప్పారు. రావణుడు ఎన్నడైవేల మంది రాక్షసులను పంపాడు. హనుమంతుడు వాళ్ళను మట్టుపెట్టాడు. తనపైకి వచ్చిన జంబుమాలిని, మంత్రిపుత్రులేదుగురిని రావణుడి సేనాపతులైదుగురిని, అక్షకుమారుళ్ళి అంతమెందించాడు. చివరకు ఇంద్రజిత్తు బ్రహ్మప్రాణిన్ని ప్రయోగించి హనుమంతుళ్ళి బంధించాడు. బ్రహ్మవరంచేత అది హనుమంతునిమీద క్షణకాలమే పనిచేస్తుంది. అయినా తాను దానికి కట్టుబడి ఉన్నట్లు నటీంచాడు హనుమంతుడు. రావణుని ముందు ప్రవేశపెట్టారతన్ని. రావణుడడిగినప్పుడు తాను రామదూతనని చెప్పాడు. శ్రీరాముని పరాక్రమమెలాంటిదోసభాముఖంగా చాటాడు. సహించలేని రావణుడు హనుమంతుళ్ళి చంపమని ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు. దూతను చంపడం భావ్యం కాదన్నాడు విభీషణుడు. ఇతర పద్ధతుల్లో దూతను దండించవచ్చునన్నాడు.

హనుమంతుని తోకకు నిప్పంచీంచి లంకంతా కలయ దిప్పమన్నాడు రావణుడు. బట్టలతో హనుమంతుని తోకను చుట్టారు. నూనెతో తడిపారు. తోకకు నిప్పంచీంచి ఊరంతా ఊరేగిస్తున్నారు. హనుమంతుడు ఒక్కపొరిగా ఆకాశంలోకి ఎగిరాడు. విభీషణుని భవనం తప్ప లంకకంతా నిప్పంచీంచాడు. **అందుకే ‘సీతను చూసిరమ్మంటే (లంక) కాల్పివచ్చాడని’ సామెత పుట్టీంది.** లంకలో హాహోకారాలు మిన్నముట్టాయి.

లంకను కాల్పాక హనుమంతుడు సముద్రంలో తోకను చల్లార్పుకున్నాడు. తోకతోపాటు ఆయన కోపంకూడా చల్లారింది. తాను తప్పు చేశాననుకున్నాడు. కోపం ఎంతో అనర్థదాయకమనుకున్నాడు. లంకంతా కాలి సీతామాత కూడా కాలిపోయి ఉంటుందిని బాధపడ్డాడు. వచ్చిన పనిని చేజేతులా పాడుచేసుకొన్నందుకు తనను తాను నిందించుకున్నాడు. కాని ఎక్కడో చిన్న ఆశ. తన తోకనే కాల్పని ఆగ్నిదేవుడు పరమ పూజ్యారాలైన సీతను దహిస్తాడా? అని దైర్యం తెచ్చుకున్నాడు. ఇంతలో సీత క్షేమంగా ఉండని చారణుల మాటలద్వారా తెలుసుకొని చాలా సంతోషించాడు. సీతమ్మ దగ్గరికి చేరి పాంచాభివందనం చేశాడు. ఆమె అనుమతితో తిరుగు ప్రయాణమయ్యాడు.

‘అరిష్టం’ అనే పర్వతాన్ని ఎక్కాడు. అక్కడి నుంచి ఆకాశంలోకి ఎగిరాడు. మధ్యలో ఆత్మియపూర్వకంగా మైనాకుడిని తాకి వేగంగా ప్రయాణం కొనసాగించాడు. మహాంద్రగిరికి చేరుకోబోతుండగా మహానాదం చేశాడు. జాంబవంతుడు దాన్ని విని పొంగిపోయాడు. హనుమంతుడు విజయుడై తిరిగివస్తున్నాడని వానరులకు తెలిపాడు.

హనుమంతుడు మహాంద్రగిరి శిఖరంమీద అడుగుపెట్టాడు. వానరులంతా చుట్టూచేరారు. పెద్దలకు నమస్కరించాడు హనుమంతుడు. ‘చూశాను సీతమ్మను అని ప్రకటించాడు. అందరూ ఆనందించారు. లంకా ప్రయాణ విశేషాలను వారికి వివరించాడు మారుతి. అంగదుడు ‘ఓ వీరులారా! సీతాదేవి జాడ తెలిసిన తరవాత కూడా ఆమె లేకుండా శ్రీరాముడి దగ్గరికి వెళ్ళడం సబబుకాదు. లంకకు వెళ్లి రావణుని చంపి సీతను తీసుకొని శ్రీరాముని పద్మకు వెళ్లాడని అన్నాడు. జాంబవంతుడు అంగదుడి మాటలను ఖండించాడు. శ్రీరామునుగ్రీవులు సీతను చూసిరమ్మన్నారేకాని తీసుకురమ్మనలేదు. పైగా రావణుళ్ళి సంహరిస్తానని శ్రీరాముడు ప్రతిజ్ఞ చేసి ఉన్నాడు. దానికి భంగం కలగనీయగూడదన్నాడు. అందరం వెళ్లి జరిగిన విషయాలను నివేదిద్దామన్నాడు.

దారిలో అందరూ మధువనంలోకి వెళ్లారు. తేనెలు తాగారు. మధువనాన్ని ధ్వంసంచేశారు. మధువనం సుగ్రీవుని రక్షణలో ఉన్నది. అతని మేసమామ దధిముఖుడు దాన్ని కాపాడుతున్నాడు. వానరుల ధాతీకి దధిముఖుడు గాయాల పాలయ్యాడు. వెంటనే వెళ్లి సుగ్రీవునికి విషయం చెప్పాడు. ఇదంతా శుభసూచకంగా భావించాడు సుగ్రీవుడు.

అంగద హనుమదాదులు శ్రీరాముడు సుగ్రీవుడున్న చోటుకు చేరారు. హనుమంతుడు శ్రీరామునకు సాప్తాంగ సమస్యారం చేశాడు. ‘చూశాను సీతమ్మను’ అని చెప్పాడు. రామలక్ష్మణుల ఆనందానికి అంతలేదు. సీత ఇచ్చిన చూడామణిని శ్రీరాముడికి సమర్పించాడు హనుమంతుడు. శ్రీరాముడు కోరగా సీతానేషణ వృత్తాంతాన్ని చెప్పాడు.

యుద్ధ కాండ

శ్రీరాముడు హనుమంతుడి సాహసాన్ని ప్రశంసించాడు. గరుత్వంతుడికి, వాయుదేవుడికి, హనుమంతుడికి తప్ప ఈ మహాసముద్రాన్ని లంఘించడానికి ఇతరులకు సాధ్యం కాదన్నాడు. ఇచ్చిన పనిని సాధించేవాడు ఉత్తముషైన సేవకుడు. కేవలం ఇచ్చిన పనినే నెరవేర్చేవాడు మధ్యముడు. తనకు సామర్థ్యం ఉన్నా ఇచ్చిన పనిని పూర్తివేయనివాడు అథముడు. సీతాదేవి కుశల వార్త చెప్పి మహోవకారం చేసిన హనుమంతునకు ఏమియ్యగలనంటూ దగ్గరకు తీసుకొని గట్టిగా గుండెకు హత్తకున్నాడు శ్రీరాముడు. ఇదే తానియ్యగల సర్వస్వమన్నాడు. ఆదరాభిమానాలకు మించిన ఆస్తి ఉండదు కదా!

శ్రీరాముడి మనసులో మళ్ళీ దుఃఖం పొంగిపొర్రింది. సుగ్రీవుడు ఊరడించాడు. నిరుత్సాహం ప్రయోజనాలను నాశనం చేస్తుందన్నాడు. దుఃఖం శౌర్య పరాక్రమాలను దిగజారుస్తుందన్నాడు. శత్రువు విషయంలో ఇప్పుడు దుఃఖం కాదు, క్రోధం చూపవలసిన సమయమని సూచించాడు. మహాసముద్రంమీద సేతువును కట్టకుండా లంకను జయించడం ఇంద్రాది దేవతలకు కూడా సాధ్యం కానిపని అన్నాడు. శ్రీరాముడు అడిగినమీదట హనుమంతుడు లంకానగరంలోని రక్షణ వ్యవస్థను గురించి వివరంగా చెప్పాడు.

మధ్యహృషైంది. ఈ విజయ ముహూర్తమే లంకా ప్రయాణానికి తగినదని శ్రీరాముడు సుగ్రీవునితో అన్నాడు. శ్రీరాముడు వానరులతో, 'నీలుడు సైన్యానికి మార్గం చూపుతూ ముందునడవాలి. లక్ష్మలాది వానరులు అతణ్ణి అనుసరించాలి. బాలురు వృద్ధులు, బలహీనులు కిష్మింధలోనే ఉండాలి. సుగ్రీవా! నేను హనుమంతుడి భుజంమీదా, లక్ష్మణుడు అంగదుడి భుజంమీదా కూర్చొని ముందుకు సాగుతాం. నువ్వు పల్లకినెక్కి మాత్రేపాటు రావాలి. జాంబవంతుడు, సుఖేణుడు, వేగదర్శి సైన్యం వెనుకభాగంలో ఉండి రక్షణ బాధ్యతను చూడాలి. వెళ్ళేమార్గంలో నగరాలు, గ్రామాలు ఉంటే వాటిలోకి వెళ్ళగూడదు. జల, ఫల సహితమైన మార్గం వెంట మనం ప్రయాణించాలి' అని రాముడు సూచించాడు. ఉత్సాహం ఉరకలు వేస్తుంటే అందరూ సముద్రతీరాన్ని చేరుకున్నారు.

లంకలో రావణుడు మంత్రులతో సమావేశమయ్యాడు. వానరులను ఎదుర్కొని లంకను కాపాడుకోడానికి ఏం చేయాలో నిర్ణయించమన్నాడు. నభలోని వారు రావణ, ఇంద్రజిత్తుల పరాక్రమాన్ని పొగిడారు. నరవానరులను లెక్కచేయాల్సిన అవసరం లేదని పెదవి విరిచారు. రాముణ్ణి హతమార్పగలవని లంకేశునికి ఆత్మస్తున్నా కలిగించారు. ప్రహస్తుడు మొదలైనవారు శత్రుసేనలను తామే తుదమట్టించగలమని డంబాలు పలికారు.

ఇవన్నీ విన్నాడు రావణుని సోదరుడు విభీషణుడు. రాక్షసులతో 'శత్రువుల శక్తిసామర్థ్యాలను తెలుసుకోకుండా వారిని చులకనగా భావించకూడదు. శ్రీరాముడు మనకేం అపకారం చేశాడు? మన రాజే సీతను అపహరించుకు వచ్చాడు. దీనివల్ల పాపం వస్తుంది. కీర్తిప్రతిష్ఠలు మంటగలుస్తాయి. ఆయుష్మ తగ్గుతుంది. సంపరలన్నీ నశిస్తాయి. కనుక సీతను శ్రీరామునికి అప్పగించడమే అన్ని విధాలా మంచిది. అనవసరంగా కలహం తెచ్చుకోడం దేనికి? పైగా శ్రీరాముని వంటి మహావీరునితో యుద్ధం తగదు' అంటూ రావణునివైపు తిరిగాడు. 'అన్నా! అనవసరంగా కోపించడం మంచిదికాదు. అది ధర్మానికి ఆటంకమాతుంది.

సుఖాలను దూరంచేస్తుందని హితవు పలికాడు. విభీషణుని ఈ హితబోధ 'చెవిటివాని ముందు శంఖమూది'నట్టయింది. రావణుని భవనానికి వచ్చిన కుంభకర్ణుడు కూడా రావణుణ్ణి తప్పుపట్టాడు. సీతాపహరణ సమయంలో తనను సంప్రదించి ఉంటే బాగుండేదన్నాడు. ఇప్పుడు ఆలోచించి ప్రయోజనం లేదన్నాడు. ఇదంతా 'గతజలసేతుబంధనమే' (నీళ్ళపోయిన తరువాత అడ్డకట్టవేయడం)నని కుండ బద్దలుకొణ్ణినట్టు చెప్పాడు. 'సువ్వు శత్రువు పట్ల వ్యవహరించిన తీరు సరైనది కాదు, శ్రీరాముడు నిన్ను ఇంకా వంపకుండా ఉండడం నీ అర్ఘ్యష్టం' అన్నాడు. ఇప్పీ ఎలా ఉన్న శ్రీరాముణ్ణి తుదముణ్ణించే భారం తనదేసని ప్రకటించుకున్నాడు కుంభకర్ణుడు.

రావణుడు విభీషణుని మాటలకు క్రోధావేశాలకు లోనయాడు. శ్రీవస్త్రాయిలో నిందించాడు. అన్న తండ్రితో సమానుడని అతని నిందలను సహించాడు విభీషణుడు. కానీ రావణుని అధర్మమార్గాన్ని మాత్రం సమర్థించలేదు. ధర్మం వీడిన రావణుని వీడడానికి విభీషణుడు నిర్ణయించుకున్నాడు. రెండు గడియల్లో రామలక్ష్మణులున్నచోటికి నలుగురు అనుచరులతో చేరాడు.

ఆకాశంలోనే నిలిచి శ్రీరాముణ్ణి శరణకోరాడు విభీషణుడు. అనుగ్రహించాడు దారథి. విభీషణుడు శ్రీరాముడి పొదాలపై వాలాడు. రావణుని విషయాలన్నీ సంక్లిష్టంగా చెప్పాడు. శ్రీరాముడు విభీషణునితో 'నేను రావణుణ్ణి బంధుమిత్ర సమేతంగా హతమార్పి నిన్ను రాజును చేస్తానని తమ్ములమీద ఒట్టేసి చెప్పాడు. ఈ పనిలో తాను యథాశక్తి సహాయపడగలనని విభీషణుడు మాట ఇచ్చాడు. రాముడు విభీషణుణ్ణి ఆలింగనం చేసుకున్నాడు. లక్ష్మణుడితో వెంటనే సముద్రజలం తెచ్చి లంకారాజుగా విభీషణుణ్ణి పట్టాభిషిక్తణ్ణి చేయుమన్నాడు. శ్రీరాముడి ఆజ్ఞ వెంటనే ఆచరణ రూపం దాఖ్చింది. అందరూ ఆనందాన్ని ప్రకటించారు.

సముద్రాన్ని దాటే ఉపాయమేమిటని సుగ్రీవుణ్ణి ప్రశ్నించాడు శ్రీరాముడు. సముద్రుణ్ణి ప్రార్థించడంవల్ల ఇది సాధ్యపడుతుందన్నాడు విభీషణుడు. శ్రీరాముడు సముద్రతీరంలో దర్శాసనంమీద కూర్చుని సముద్రుణ్ణి ఉపాసించాడు. మూడు రాత్రులు గడిచాయి. సముద్రుడు ఎదుట నిలవలేదు. శ్రీరాముడి కన్నులు ఎవ్రబారాయి. సముద్రుడి అహంకారాన్ని అణగదొక్కాలనుకున్నాడు. నీటినంతా ఇంకిపోయేటట్టు చేయాలనుకున్నాడు. బ్రహ్మప్రాణాన్ని సృరించాడు. ప్రకృతంతా అల్లకల్లోలమౌతున్నది. సముద్రుడు భయపడి పారిపోతున్నాడు. ఐరగిత్తే వానిటై బాణం ప్రయోగించరాదని ఆగాడు శ్రీరాముడు. సముద్రుడు దారికి వచ్చాడు. లంకకు వెళ్ళడానికి దారినిస్తానున్నాడు. ఎక్కువెట్టిన బాణం వ్యధాకారాడు. ఎక్కడ ప్రయోగించాలో చెప్పమన్నాడు శ్రీరాముడు. పాపాత్ములు, దోషిడిదారులు ఉండే 'ద్రుమకల్యాం'వైన ప్రయోగించమన్నాడు సముద్రుడు. అది జరిగి పోయింది.

విశ్వకర్మ కుమారుడైన 'సలుడు' శిల్పకళానిపుణుడు. ఉత్సాహం, శక్తి ఉన్నవాడు. సేతువు (వంతెన) ను నిర్మించడానికి అతడే యోగ్యుడని సముద్రుడు తెలిపాడు. ఆ సేతువును తాను భరిస్తానని మాట ఇచ్చాడు. సేతువు నిర్మాణానికి వానర నాయకులకు ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు శ్రీరాముడు. అందరూ మహారష్యం దారి పట్టారు. పెద్దపెద్ద చెట్లను బండరాళ్ళను మోసుకువస్తున్నారు. సముద్రంలో పడేస్తున్నారు. వాటి దెబ్బకు సముద్రంలోని నీరు ఆకాశానికి ఎగిసిపడుతున్నది. నలుని సూచనల ననుసరించి కొలతల ప్రకారం సేతువు నిర్మాణం జరుగుతూంది. వందయోజనాల పొడవు, పది యోజనాల వెడల్చుగల సేతువును కట్టడం ఐదు రోజుల్లో పూర్తయింది.

శ్రీరామలక్ష్మణులు సుగ్రీవునితో కలసి ముందు నడుస్తున్నారు. సైన్యం వారిని అనుసరిస్తున్నది. సైన్యంలో కొందరు వెనక నడుస్తున్నారు. కొందరు సేతువు మధ్యభాగంలో, మరి కొందరు రెండు

పక్కలా నడుస్తున్నారు. కొందరు సముద్రంలో దూకి ఈదుతూ వస్తూంటే మరికొందరు ఆకాశంలో ఎగిరి వస్తున్నారు. వారు చేసే కోలాహలానికి సముద్రమే హోనం దాల్చింది. అందరూ అవతలి తీరం చేరారు.

శ్రీరాముడు యుద్ధసీతిని అనుసరించి షైన్యాన్ని వివిధ విభాగాలుగా విభజించాడు. ఎవరి బాధ్యతలను వాళ్ళకు అప్పగించాడు. రావణుడి మంత్రులైన శుక్సారణలు శ్రీరాముని బలం తెలుసుకోవాలని వానర రూపాలుదాల్చి వానరులలో చేరారు. విభీషణుడు వాళ్ళను గుర్తించి శ్రీరాముని ఎదుట నిలిపాడు. క్షమించాడు శ్రీరాముడు. తమను గురించి ఇంకా ఏమన్నా తెలుసుకోవాలంటే అడ్డులేదని వాళ్ళకు చెప్పాడు. సీతను వెంటనే అప్పగించకపోతే తన చేతిలో చావు తప్పదని రావణుడికి చెప్పవలసిందిగా సూచిస్తూ శుక్సారణలను పంపించివేశాడు. వారు వెళ్ళి ఇక్కడి విషయాలన్నీ పొల్లుబోకుండా రావణునికి తెలిపారు.

రావణుడు సీత విషయంలో మరొక ఎత్తుగడ వేశాడు. అశోకవనం వెళ్ళి రాముడు తనచేతిలో హత్యడైనాడని సీతతో పలికాడు. ఆమె నమ్మలేదు. మాయావియైన విద్యుజ్జిహ్వాణి పిలిచాడు. అతడు శ్రీరామునిదే అనిపించే మాయాశిరస్సును, ధనుర్ఘాణాలను తీసుకొనివచ్చి చూపించాడు సీతకు. ఇప్పటికైనా తన్నాశ్రయించమని సీతను కోరాడు రావణుడు. సీత కుమిలిపోయింది. రావణుడు తన భవనానికి వెళ్ళిపోయాడు. విభీషణుని భార్య 'సరమ' సీతను ఊరడించింది. ఇదంతా రాళ్ళసు మాయ అని చెప్పింది. శ్రీరాముడు క్షేమమేనని తెలిపింది.

శ్రీరామచంద్రాదులు వానరసైన్యంతో సువేల పర్వతానికి చేరుకున్నారు. ఆరాత్రి అక్కడే గడిపారు. ఎత్తైన ఆ పర్వత శిఖరం నుండి లంకానగర శోభను చూశారు. లంకలో మేడపైబ్రాగంలో రీవిగా కూర్చున్న రావణుణ్ణి శ్రీరాముడు చూశాడు. వానర ప్రమథులూ చూశారు. సుగ్రీవుడు ఒక్క ఉదుటునలేచి కోపంతో ఊగిపోతున్నాడు. క్షణాలలో సువేల పర్వతంనుంచి రావణ భవనంపైన వాలాడు. తాను శ్రీరాముడి మిత్రుడనని, తన దగ్గర తప్పించుకోడం నీతరంకాదని లంకేశుణ్ణి హెచ్చరించాడు. రావణుడిపైకి దూకి అతని కిరిటాన్ని తీసి నేలకు కొట్టాడు. రావణుడు రచిపోయాడు. 'సుగ్రీవా! ఇంత వరకు నీవు నా కంటబడలేదు. లేకుంటే ఎప్పుడో హీనగ్రీవుడవు (తల తెగినవాడవు) అయ్యావాడివి' అంటూ గర్జించాడు. ఇద్దరి మధ్య బాహోబాహియుద్ధం జరిగింది. సుగ్రీవుడు రావణుణ్ణి ముఖ్యతిప్పలు పెట్టి క్షణాలలో రివ్వున ఎగిరి సువేల పర్వతంమీద వాలాడు. శ్రీరాముడు సుగ్రీవుణ్ణి సున్నితంగా మందలించాడు. తొందరపడి ఇలాంటి సాహసాలు చేయవద్దని సలహా ఇచ్చాడు.

రావణుడి దగ్గరికి అంగదుణ్ణి రాయబారిగా పంపాడు శ్రీరాముడు. సీతను అప్పగించకపోతే శ్రీరాముడి చేతిలో మరణం తథ్యమని, లంకక విభీషణుడు రాజుకాగలడని శ్రీరాముని వాక్యంగా రావణునికి వినిపించాడు అంగదుడు. సభ అట్టుడికిపోయింది. నలుగురు రాళ్ళసులు అంగదుడిమీద విరుచుకుపడ్డారు. అంగదుడు వారిని తన చంకలో ఇరికించుకొని ప్రాసాదంపైకి ఎగిరాడు. అక్కడి సుండి వారిని బలంగా నేలశైలికి విసీరాడు. సింహాసాదం చేసి ఆకాశవార్ధంలో శ్రీరాముణ్ణి చేరాడు. రావణుని భావాన్ని గ్రహించాడు శ్రీరాముడు. ధనుస్సుకు పని చెప్పుల్చిన సమయం ఆసన్నమైందని భావించాడు.

లంకమీదికి దందయాత్ర మొదలైంది. లంకను నాలుగుమైపుల సుండి షైన్యంతో ముట్టడించాడు శ్రీరాముడు. లంకేశుడు తన భవనం మీది సుంచే పరిస్థితిని గమనించాడు. దీర్ఘాలోచనలో పడ్డాడు. యుద్ధం మొదలైంది. రెండు షైన్యాలు తీవ్రంగా పోరాటుతున్నాయి. సుఖేణుని చేతిలో విద్యున్మాలి మరణించాడు. చీకటిలో ఎవరు ఎవరో (రాళ్ళుడా? వానరుడా?) అడిగి తెలుసుకుని మరీ కొట్టుకుంటున్నారు.

అంగదుని చేతిలో రావణకుమారుడు ఇంద్రజిత్తు ఓడిపోయాడు. దీనికి తట్టుకోలేకపోయాడు. కపట యుద్ధానికి దిగాడు. రామలక్ష్మణులను మూర్ఖపోయేట్లుచేసి నాగాశ్రంతో బంధించాడు. వారు మరణించారని బ్రాంతిపడి రావణుడి దగ్గరికి వెళ్ళి విషయాన్ని తెలిపాడు. రావణుడు అభినందించాడు. రావణుడి ఆదేశం మేరకు త్రిజట మొదలైనవారు సీతను పుష్పక విమానంపై యుద్ధ భూమికి తీసుకుచేశారు. నేలమీద పడిఉన్న రామలక్ష్మణులను సీత చూసింది. మరణించారని భావించి కన్నీరు కాల్వలు గట్టేలా ఏచ్చింది. పక్కనే ఉన్న త్రిజట బీదార్పుతో కూడిన ద్వైర్యాన్నిచ్చింది. రామలక్ష్మణులు బతికే ఉన్నారని ఆధారాలు చూపించింది. వానరసైన్యం ప్రసన్నంగా ఉండడం ఒక కారణమని, అన్నింటికీ మించి 'భర్త మరణించిన స్త్రీ పుష్పక విమానం తీసుకొనిరాడు' అని చెప్పడంతో సీత మను కుదుటపడింది. గరుతుంతుని రాకతో రామలక్ష్మణులు నాగాశ్ర ప్రభావం నుంచి విముక్తులొనారు.

వానరులు 'జయజయ' ధ్వనాలు చేశారు. అవి రావణుని గుండెలో 'అప' శబ్దాన్ని జోడించుకొని ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి. హనుమంతుని చేతిలో ధూప్రాత్మకుడు, అకంపనుడు, అంగదుడి భారినపడి వజ్రిదంప్రొడు, నీలుడికి చిక్కి ప్రహస్తుడు యమపురిబాటు పట్టారు.

రావణుని బాణశక్తికి సుగ్రీవుడు మూర్ఖపోయాడు. శ్రీరాముడు విల్లందుకున్నాడు. అన్నను వారించి లక్ష్మణుడు రావణుణ్ణి ఎదిరించడానికి పూనుకున్నాడు. వానరేసేనమీద శరవర్షధారకురిపిస్తున్నాడు రావణుడు. ఆంజనేయుడు రావణుడి ధాటికి అడ్డకట్ట వేశాడు. అరచేతితో హనుమంతుణ్ణి బలంగా చరిచాడు రావణుడు. మారుతి చలించిపోయాడు. అయినా క్షణంలో తేరుకున్నాడు. అరచేతితో రావణుణ్ణి ఒక్క దెబ్బ వేశాడు. దశగ్రీవుడు కంపించిపోయాడు. తేరుకుని 'వానరా! భళా, నాకు శత్రువువే అయినా నీ శక్తిని మెచ్చుకుంటున్నా'నని యుద్ధ స్వార్థిని చాటాడు రావణుడు.

రావణుడు ప్రయోగించిన 'శక్తి' అనే ఆయుధం లక్ష్మణుని ఎదలో నాటుకుంది. స్మృహదప్పాడు లక్ష్మణుడు. అతన్ని ఎత్తుకొని వెళ్లాలని శతవిధాలా ప్రయత్నించి విఫలుడైనాడు రావణుడు. అంతలో ఆంజనేయుడు రావణుడిమీద దాడిచేశాడు. వక్షస్థలంమీద ముఖిష్మాతంతో రావణుణ్ణి కూలిబడేటట్లు చేశాడు. లక్ష్మణుణ్ణి శ్రీరాముని వద్దకు చేర్చాడు. హనుమంతుని కోరిక మేరకు అతని భజాలపై కూర్చుని రావణునితో పోరుచేశాడు శ్రీరాముడు. శ్రీరాముని పరాక్రమం ముందు రావణుని ధనుస్సు, కిరీటం దాసోహమయ్యాయి. శ్రీరాముడు దయతలచాడు. రావణునితో, నీవు యుద్ధంలో అలసిపోయావు. సేదతీర్చుకొనిరా. అప్పుడు నా బలమేమిటో తెలుస్తుందని సుతిమెత్తగా చెప్పాడు.

అంతఃపురానికి తిరిగివెళ్లినా అవమానబూరం రావణుణ్ణి ఒక చోట కూర్చోనీయడం లేదు. కుంభకర్ణుని నిద్రలేపమన్నాడు రావణుడు. అతికష్టమీద ఆ పని సాధ్యమయింది రాక్షసులకు. కుంభకర్ణునికి ఆరు నెలలు నిద్ర ఒకరోజు భోజనం. అందుకే 'కుంభకర్ణనిద్ర' అనేది ఒక జాతీయంగా భాషలోకి వచ్చింది. కుంభకర్ణుడు రావణుణ్ణి సమీపించాడు. జరిగిందంతా చెప్పాడు రావణుడు. తెలివిగలవారు జరిగిన దానిని గూర్చి అలోచించరన్నాడు కుంభకర్ణుడు. తనకు సహాయపడమని కుంభకర్ణుని కోరాడు రావణుడు. 'ఆపదల పాలైనవాడ్చి అదుకొనేవాడే నిజమైన మిత్రుడు. తప్పుడారి పట్టి కష్టాల్లో పడ్డవారికి చేయుతనిచ్చి అదుకొనేవాడే ఆప్తుడని రావణుడన్నాడు. కుంభకర్ణుడు యుద్ధస్వద్ధుడయ్యాడు.

కుంభకర్ణుడు యుద్ధంలో వానరులను చావుడెబ్బ తీస్తున్నాడు. వానరులు తట్టుకోలేక తలోదారి పట్టారు. శ్రీరాముణ్ణి ఆశ్రయించారు. 'పంద్రాష్ట్రం'తో కుంభకర్ణుని శిరస్సును ఖండించి శాశ్వత నిద్రలోకి పంపాడు శ్రీరాముడు. శ్రీరాముని బాణధాలికి కుంభకర్ణుని తల లంకలో పడిపోయింది. ఆ తల తగలడం వల్ల రాజపీధులలోని ఇంటికప్పులు, ఎత్తైన ప్రాకారాలు కూలిపోయాయి. కుంభకర్ణుడి మరణవార్త రావణుణ్ణి క్రుంగదీసింది.

రావణ కుమారుడైన అతికాయుడు లక్ష్మణుని బ్రహ్మప్రాణ్తానికి బలైనాడు. తమ్ముడ్చి, కొడుకును పోగొట్టుకొని తల్లడిల్లుతున్న రావణుణ్ణి ఇంద్రజిత్తు ఓదార్చాడు. భారం తనపై వేసుకొని. యుద్ధరంగానికి వచ్చాడు. రామలక్ష్మణులమీద బ్రహ్మప్రాణ్తాన్ని ప్రయోగించాడు. రాముని సూచనమేరకు రామునితోపాటు లక్ష్మణుడు స్మృతోల్పేయినట్లు పడివున్నాడు. వాళ్ళు మరణించారనుకున్నాడు ఇంద్రజిత్తు. తండ్రికి వార్తను తెలిపాడు.

వానరసైన్య శిఖిరంలో అలజడి మొదలైంది. విభీషణుడు దైర్యం చెప్పాడు. రామలక్ష్మణులకు ఏమీకాలేదన్నాడు. బ్రహ్మమీద గౌరవంతో అస్త్రబాధను అనుభవించారని తెలిపాడు. బ్రహ్మప్రస్త ప్రభావంతో అరవైవుడు కోట్ల మంది హతులయ్యారు. చాలామంది దెబ్బతిన్నారు. హనుమంతుడు, విభీషణుడు, జాంబవంతుడి కోసం వెతుకుతున్నారు.

జాంబవంతుడు కనిపించాడు. సరిగ్గా చూడలేకపోతున్నాన్నాడు. ధ్వనిని బట్టి విభీషణుని గుర్తించాన్నాడు. ‘హనుమంతుడు క్షేమమేనా’ అని అడిగాడు. అంతర్యం అంతచిక్కలేదు విభీషణునికి. ‘హనుమంతుడు జీవిస్తే వానరసైన్యం చచ్చినా బతికినబ్లో లేదా హనుమ మరణిస్తే అందరం బతికిణన్నా చచ్చినవాళ్ళతో సమానమేనన్నాడు’ జాంబవంతుడు. జాంబవంతుని ఆదేశంపై హిమాలయాలకు వెళ్లి అక్కడ ఉన్న సర్పాషధి మహాపర్వతాన్ని పెల్లగించి తీసుకువచ్చాడు హనుమంతుడు. ఓషధుల వాసనకే రాములక్ష్మణుల గాయాలన్నీ మటుమాయమయ్యాయి. చనిపోయిన వానరులు మళ్ళీ లేవికూర్చున్నారు. సుగ్రీవాజ్ఞతో వానరులు లంకకు నిప్పుపెట్టారు.

శత్రువుకొన్ని మానసికంగా దెబ్బతీయదలచాడు ఇంద్రజిత్తు. హనుమదాది వానరవీరులు చూస్తుండగా మాయాసీతను సంహరించాడు. అందరూ నిజమేననుకున్నారు. ఈ వార్త తెలిసి శ్రీరాముడు శోకసంద్రంలో మునిగిపోయారు. ఇదంతా ఇంద్రజిత్తు మాయేనని విభీషణుడు తెలపడంతో అందరూ ఉపిరిపీల్చుకున్నారు.

శత్రుసంహరానికి ఇంద్రజిత్తు నికుంభిలా అభిచారవోమాన్ని తలపెట్టాడు. దాన్ని భంగంచేయడానికి రామానుజ్ఞతో లక్ష్మణుడు వెళ్ళాడు. ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణుల మధ్య ఘోర యుద్ధం జరిగింది. ‘ఖండ్రాప్రము’ను ప్రయోగించి ఇంద్రజిత్తు తలను నేలరాల్చాడు లక్ష్మణుడు. శ్రీరాముడు లక్ష్మణాట్టి మెచ్చుకున్నాడు.

రావణుడు యుద్ధభూమిలో ప్రశ్నయకాల రుద్రుడిలా విజృంభిస్తున్నాడు. వానర వీరులు తట్టుకోలేక యుద్ధరంగం నుండి కాలికి బుధి చెపుతున్నారు. మరొకవేళు సుగ్రీవుని చేతిలో విరూపాక్షుడు, మహాదరుడు మట్టిగరిచారు.

యుద్ధం చివరి అంకానికి చేరుతున్నది. రాములక్ష్మణులతో రావణునిపోరు తీవ్రతరమవుతున్నది. రావణుడు విభీషణుణ్ణి చంపడానికి బల్లెమెత్తాడు. అది మహాశక్తిమంతమైనది. విభీషణునికి ప్రాణాపాయ స్థితిని గమనించిన లక్ష్మణుడు రావణునిపై బాణాలను కుమ్మరించాడు. ఎటూ తోచక విభీషణుని చంపే ప్రయత్నాన్ని విరమించుకున్న రావణుడు లక్ష్మణునిపై ఆగ్రహించి ‘శక్తి’ అనే ఆయుధాన్ని ప్రయోగించాడు. అది గమనించిన శ్రీరాముడు ‘శక్తి’ని వేడుకున్నాడు. ‘నీలోని చంపేశక్తి సచించగాక’ అని. అంతే - అది ప్రాణశక్తిని కోల్పయింది. లక్ష్మణుడి రొమ్ముమీద బలంగా నాటుకుంది. లక్ష్మణుడు నేలమీద పడిపోయాడు. వానరులు ఆ ఆయుధాన్ని ఎంత ప్రయత్నించినా లక్ష్మణుడి రొమ్ము నుంచి తీయలేకపోయారు. రాముడు తన రెండు చేతులతో బయటికి లాగి విరచివేశాడు. ఇక ఉపేక్షించి లాభం లేదనుకున్నాడు శ్రీరాముడు. ఈ లోకంలో ఇక రావణుడో? రాముడో? మిగిలి ఉండడం తథ్యం అన్నాడు. శ్రీరాముడి విలువిద్యాపాండిత్యానికి ఎదురునిలువలేక రావణుడు భయంతో పరుగులు తీశాడు.

పడిపోయిన లక్ష్మణాట్టి చూసి వీలవిలలడిపోయాడు శ్రీరాముడు. ‘ఏదేశంలోనైనా భార్య దౌరకవచ్చు, బంధువులు దౌరకవచ్చు’. కానీ లక్ష్మణుని వంటి తమ్ముడు దౌరకడని కన్నీరుకార్చాడు. సుషేషుడు లక్ష్మణుని పరీక్షించి చనిపోలేదని నిర్ధరించాడు. సుషేషుని సూచనమేరకు హనుమంతుడు ఓషధులు తేవడానికి వేగంగా వెళ్ళాడు. ఓషధిపర్వతాన్నే తెచ్చాడు. ఓషధి ప్రభావంతో లక్ష్మణుడు లేవికూర్చున్నాడు. పట్టరాని ఆనందంతో శ్రీరాముడు ‘లక్ష్మణా నీవు మరణించి ఉంటే నా విజయానికి అర్థమే లేదు. అప్పుడు సీతతోగాని నా ప్రాణాలతోకాని ఏం ప్రయోజనం’ అన్నాడు.

ఇంద్రుడు పంపగా మాతలి దివ్యరథంతో సహ శ్రీరాముడి దగ్గరికి వచ్చాడు. ప్రదక్షిణ పూర్వకంగా నమస్కరించి శ్రీరాముడు రథాన్ని అధిరోహించాడు. యుద్ధభూమికి సాగిందారథం. మిగతా దినాల కన్నా భిస్సుంగా ఉందినాటి యుద్ధం. కొంతనేపు ఎవరికెవరూ తీసిపోని విధంగా విజృంభించారు. రానురాను రాముడిదే పైచేయి అపుతున్నది. రావణుని సారథి గమనించాడు. రథాన్ని పక్కకు మళ్ళీంచాడు. అలా చేయడం అవమానంగా భావించిన రావణుడు సారథిపై నిప్పులు చెరిగాడు. రథం మళ్ళీ రాముడి ముందు నిలిచింది. యుద్ధం చూడడానికి అగస్త్యుడు దేవతలతో కూడి అక్కడకు వచ్చాడు. శ్రీరాముడికి ‘ఆదిత్య హృదయం’ ఉపదేశించాడు. శ్రీరాముడి బాణాలతాకిడికి రావణుడి తలలు నేలరాలుతున్నాయి. కానీ వెంటనే చిత్రంగా మళ్ళీ మొలుస్తున్నాయి.

ఆకాశానికి ఆకాశం, సముద్రునికి సముద్రమే సమానమైనట్లు రామురావణ యుద్ధానికి రామురావణ యుద్ధమే సమాన మస్తుట్లు సాగుతున్నది. బ్రహ్మపు ప్రయోగం చేయవలసిందిగా ‘మాతలి’ శ్రీరాముడికి సూచిం చాడు. శ్రీరాముడు బ్రహ్మపు ప్రయోగంతో రావణాసురుణ్ణి అంతమొందించాడు.

అన్నటన రావణుని మరణానికి విభీషణుడు బాధపడ్డాడు. దహన సంస్కారాలకు అనుమతినివ్వమని శ్రీరాముని ప్రార్థించాడు. హృకృతులు జీవించిపున్నంతవరకే వైరముండాలి. తరవాత దాన్ని వదలివేయాలి. మన కార్యం నెరవేరింది. కావలసిన సంస్కారాలను చేయమని అన్నాడు శ్రీరాముడు. ‘ఇప్పుడు రావణుడు సీకెట్లాగో నాకూ అట్లాగే గౌరవాస్పదుడు’ అని తన విశాల హృదయాన్ని చాటుకున్నాడు శ్రీరాముడు. రావణుని భార్య మండోదరి భర్త మరణానికి పుట్టెడు దుబ్బంలో కూరుకుపోయింది. విభీషణుడు రావణునికి ఉత్తరక్రియలను నిర్వర్తించాడు.

శ్రీరాముడి ఆదేశం మేరకు లక్ష్మణుడు విభీషణుణ్ణి లంకారాజుగా పట్టాభిషిక్తుణ్ణి చేశాడు. సీతతో తన విజయవార్తను తెలుపుని హనుమంతుణ్ణి ఆదేశించాడు శ్రీరాముడు. హనుమంతుడు వెంటనే వెళ్ళి ఈ శుభవార్తను సీతమ్మకు చెప్పాడు. ఆమె అనందానికి అవధుల్లేపు. ఇంతకాలం చుట్టూచేరి బాధించిన రాక్షస స్త్రీలను చంపడానికి అనుమతినిమ్మన్నాడు హనుమ. అది తగని పని, వద్దని వారించింది సీత.

విభీషణుడు పల్లకిలో సీతాదేవిని శ్రీరాముడి దగ్గరికి చేర్చాడు. సంతోషంతో భర్తను చేరింది సీత. ఆమెను స్వీకరించడానికి రాముడు నిరాకరించాడు. ‘నా వంశప్రతిష్ఠనిలుపు కోవడానికి దుష్ట రావణుని చెరనుండి నిన్న విడిపించాను. ఇంతకాలం పరుని పంచన ఉన్నందువల్ల నీ ప్రవర్తన గురించి నాకు సందేహమంది. కనుక నువ్వు నీ ఇష్టం వచ్చిన చోటికి వెళ్ళవచ్చునని శ్రీరాముడు అన్నాడు. శ్రీరాముని మాటలు ములుకుల్లా గుచ్ఛుకున్నాయి సీతకు. స్థాయికి తగినట్లుగా మాట్లాడ లేదని రామునితో అన్నది. శ్రీరామునకు విశ్వాసం కలిగించడానికి ‘అగ్ని ప్రవేశం’ ఒక్కటే శరణ్యమని భావించింది. శ్రీరాముని మనసెరిగి లక్ష్మణుడు చిత్తిని సిద్ధపరచాడు. సీత అగ్నిలోకి ప్రవేశించింది. అక్కడివారంతా అందోళనచెందారు. అగ్నిదేవుడు స్వయంగా సీతాదేవిని తీసుకువచ్చి ఆమె గొప్పదనాన్ని వెల్లడించాడు. ఆమెను స్వీకరించాల్సింగిగా శ్రీరాముణ్ణి కోరాడు.

సీత గురించి తనకంతా తెలుసన్నాడు శ్రీరాముడు. ఆమె శీలం యొక్క గొప్పదనాన్ని ముల్లోకాలకు చాటడానికి అగిప్రవేశం చేస్తున్నా ఊరుకున్నాన్నాడు. సీతను దగ్గరకు తీసుకున్నాడు.

పరమిష్టుడు శ్రీరాముణ్ణి ప్రశంసించాడు. దుష్టసంహరించేసిన శ్రీరాముణ్ణి ప్రజానురంజకంగా పరిపాలన చేయమన్నాడు. శ్రీరాముడి కోరిక మేరకు ఇంద్రుడు మృతులైపడివున్న వానరులను మళ్ళీ బతికించాడు. విభీషణుడు లంకలో కొంతకాలం ఉండవలసిందని శ్రీరాముణ్ణి అభ్యర్థించాడు. భరతుని కొరకు తాను త్వరగా ప్రయాణం కావలసిందేనన్నాడు శ్రీరాముడు. వానరులను వాళ్ళ స్వస్థానాలకు వెళ్ళమనిచెప్పి, విభీషణుడి వీడ్యోలు అందుకున్నాడు. పుష్పకవిమానంలో అయోధ్యకు బయలుదేరాడు. దారిలో అయి ప్రదేశాలన్నీ సీతకు చూపుతున్నాడు. భరద్వాజుశమాన్ని సందర్శించారు. శ్రీరాముణ్ణతో హనుమంతుడు శ్రీరాముడు వస్తున్న

విషయాన్ని భరతునికి, గుహనికి ముందుగా వెళ్లి తెలియజేశాడు. వాళ్లంతో ఆనందించారు.

పుష్పక విమానంలో నందిగ్రామం చేరుకున్న సీతారామ లక్ష్మణులకు భరతుడు, ప్రముఖులు ఘనంగా స్వాగతం పలికారు. సీతారాములక్ష్మణులు కొసల్యా సుమిత్రా కైకేయి వశిష్ఠుల పాదాలకు ప్రశామాలు అర్పించారు. భరతుడు శ్రీరాముని చరణాలకు పాదుకలను తొడిగాడు. భరతుణ్ణి ప్రేమతో అక్కన జేర్చుకున్నాడు శ్రీరాముడు.

అంగరంగవైభవంగా శ్రీరామపట్టాభిషేకమవోత్సవం జరిగింది. యువరాజుగా ఉండాల్చిందిగా శ్రీరాముడు లక్ష్మణుణ్ణి కోరాడు కాని అతడు ఎంతమాత్రం ఒప్పుకోలేదు. అప్పుడు భరతుణ్ణి యువరాజుగా చేశారు. యజ్ఞయూగాది త్రతువులను నిర్విష్టంగా కొనసాగిస్తున్నాడు శ్రీరాముడు. ప్రజలను కన్నబిడ్డలా చూసుకుంటున్నాడు. ఎలాంటి ఈతిబాధలూ లేవు. అందరూ ధర్మబద్ధంగా నడచుకొంటున్నారు. ఇలా పదకొండువేల సంవత్సరాల కాలం ప్రజానురంజకంగా పరిపాలించాడు శ్రీరాముడు. అందుకే 'రామరాజ్యం' అన్న మాట నేటికీ ఆదర్శమైనిలచింది.

శ్లో॥ మంగళం కోసలేంద్రాయ - మహానీయ గుణాత్మనే
చక్రవర్తి తనూజాయ - సార్వభోమాయ మంగళమ్॥

I. కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

1. రామాయణ ప్రాశస్త్రాన్ని గురించి రాయండి.
2. సీతారామ కళ్యాణాన్ని రాయండి.
3. సీతాపహరణం గురించి రాయండి.
4. శ్రీరాముడు వనవాసానికి వెళ్ళడానికి గల కారణమేమిటి?
5. శ్రీరామసుగ్రీవుల మైత్రి ఎలా ఏర్పడింది?
6. సీతాన్వేషణ వృత్తాంతం రాయండి.
7. లంకాదహనం వర్ణించండి.
8. సేతువు నిర్మాణం గురించి రాయండి.

II. కింది పాత్రల స్వభావాన్ని రాయండి.

1. విశ్వమిత్రుడు	2. రాముడు	3. సీత	4. లక్ష్మణుడు	5. కైక
6. భరతుడు	7. మంథర	8. మారీచుడు	9. రావణుడు	10. సుగ్రీవుడు
11. హనుమంతుడు	12. త్రిజట	13. ఇంద్రజితు	14. వాలి	

III. కింది వాచిని వివరించండి.

1. చెవిచివాని చెవిలో శంఖం ఊదినట్లు
2. చెవినిల్లు కట్టుకొని పోరు
3. గతజల సేతుబంధనం
4. అగ్న్య ద్రాత
5. సుగ్రీవాజ్ఞ
6. శ్రీరామరక్ష
7. కబంథహస్తాలు
8. భగీరథ ప్రయత్నం

పుస్తంచె-తెలుపుకోడె

రామాయణ విశ్వరూపం

మానవ జీవన మూల్యాలను దర్శింపజేసే అక్షరమణి దర్శణం రామాయణం. కనుకనే కొండలు, సముద్రాలు ఉన్నంత పరకు రామాయణ ముంటుందని బ్రహ్మ సెలవచ్చాడు. ఇలా శాశ్వతత్త్వాన్ని సముప్సార్జించుకున్న రామాయణాన్ని రచించినవారు వాల్మీకి మహర్షి. వీరి తదనంతర కాలంలో దేశవిదేశాలలో వివిధ ప్రక్రియల్లో ఎన్నో రామాయణాలు వచ్చాయి. అయితే వీటన్నింటికీ మాతృక వాల్మీకి రామాయణమే. ఆయా కవులు వారి వారి ప్రతిభసనుసరించి రామాయణకథను లోకానికందించారు. ఇందులో మూలాన్ని అనుసరించినవారు కొండరైతే, స్వతంత్రపోకడలు పోయినవారు మరికొండరు. ఇలా వచ్చిన రామాయణాల్లో కొన్నింటినీ తెలుసుకుండాం.

సంస్కృత సాహిత్యాన్ని పరిశీలిస్తే పురాణాలలో రామకథ కనిపిస్తుంది. ఆయా సందర్భాలనుబట్టి వివిధ పురాణాల్లో ఇది పేరొస్తబడింది. ‘ఆధ్యాత్మరామాయణం’ తత్త్వ ప్రధానంగా సాగిన రచన. కాళిదాసు ‘రఘువంశం’ రామచరిత్రనేగాక అతని పూర్వుల చరిత్రనూ రఘణీయంగా ఆవిష్కరించిన కావ్యం. భ్రథ్జీడు చంపూరామాయణాన్ని (గద్య పద్యాలతో కూడినది) రచించాడు. భ్రథ్ రావణవథు పేరున రాశాడు. వ్యాకరణసూత్రాలకు, అలంకారాలకు లక్ష్మీగంగా ఇది రాయబడడం విశేషం. రామకథను ‘ప్రతిమానాటకం’ పేరున భాసుడు, ‘ఉత్తర రామచరితం’గా భవభూతి నాటకీకరణ చేశారు. రామాయణ, భారత కథలను కలిపి ‘రాఘవ పాండవీయం’ అనేద్వ్యాధి (రెండర్ధాల) కావ్యాన్ని ధనంజయుడు వెలియించాడు.

కాల్యాంశుర్భాషలో దివాకర ప్రకాశభట్టు ‘రామావలోకచరిత’, ‘లవకుశ యుద్ధచరిత’ను రాశాడు. మరాలీలో సమర్థరామదాసు రచించిన రామాయణం, మోరోపంత్ ‘లవకుశాభ్యాసమ్’, ‘మంత్రరామాయణమ్’ ప్రసిద్ధిపొందాయి. వంగభాషలో కృత్తివాస ఓర్ము రామాయణానికి మంచి పేరుంది. తమిళ మహాకవి ‘కంబ’ ‘రామాయణం’ పేరుతో సాగిన రచన ‘కంబరామాయణం’గా ప్రజలచే ప్రశంసలు పొందుతున్నది. ఇందులో సర్వమానవ సౌత్రాత్మాన్ని వర్ణించాడు. మశయాకంలో ఎణ్ణత్తుచ్చన్ ‘అధ్యాత్మరామాయణం’ భక్తికి పెద్దపీట వేసింది. కన్నడలో నాగచంద్రుని ‘రామచంద్ర చరిత పురాణం’ చంపూర్ధుంలో సాగింది. ఒరియాలో సిద్ధేంద్రయోగచెతిలో ‘విచిత్ర రామాయణం’ రూపుద్దికుంది.

పొందీకి ఉపభాషఫైన అవధీలో గోస్సామి తులసీదాన్ కలం నుండి జాలువారిన ‘రామచరితమానన్’, ఉత్తర భారతదేశంలో విలక్షణ ముద్రను వేసింది. పంజాబీలో రామలీల నాటకం సుప్రసిద్ధం.

తెలుగు భాషలో విభిన్న ప్రక్రియల్లో రామాయణాలు వచ్చాయి. గోనబుద్ధారెడ్డి రచించిన ‘రంగనాథరామాయణం’ తెలుగులో తొలి రామాయణం. ఇది ద్విపద కావ్యం. వాల్మీకంలో లేని ఎన్నో కల్పనలను చేశాడు. ఇంద్రుడు కోడై కూయడం, లక్ష్మించేఖ, ఉడుతభక్తి వంటి ఘుట్టలు ప్రజల్లో బాగా నాటుకుపోయాయి. తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుల ద్విపద రామాయణం, కట్ట వరదరాజు రామాయణం, ఏకోజీ రామాయణం ద్విపదలో సాగాయి.

తిక్కన ‘నిర్వచనోత్తర రామాయణం’ తెలుగుజాతిపై తనదైనముద్రవేసింది. హుళక్కిభాస్కరుడు ప్రధానంగా, అతని కుమారుడు మల్లికార్ణునభట్టు, శిష్ముడు రుద్రదేవుడు, మిత్రుడు అయ్యలార్యుల సహకారంతో ‘భాస్కర రామాయణం’ ప్రకాశించింది. గౌతముడు అమల్యను ‘శిల’ కమ్మని శపించడం, మంథర దుర్జీధకు కారణం వంటివి ఇందులో పేర్కొన్న కొన్ని కొత్త అంశాలు. రామాయణాన్ని సంకీర్ణ సుందరంగా తీర్చిదిద్దిన కవయిత్రి మొల్ల. ఈమె రచన ‘మొల్లరామాయణం’గా ప్రసిద్ధిచెందింది.

అయ్యలరాజు రామభద్రుని రామాభ్యుదయం' విశిష్ట ప్రబంధంగా రూపుదిద్దుకొంది. శ్రీరాముడు సీతమెడలో మంగళసూత్రం కట్టినట్లు వర్ణించాడు. ఇది ఆంధ్రదేశ ఆచార ప్రభావంతో చోటుచేసుకుంది. తంజావూరును పరిపాలించిన రఘునాథనాయకుడు 'రఘునాథ రామాయణం' వాల్మీకి ననుసరించింది. కూచిమంచి తిమ్మకవి 'అచ్ఛతెలుగు రామాయణాన్ని' ఆవిష్కరించాడు. గోవీనాథ వేంకటకవి 'గోవీనాథరామాయణం', కంకంలీ పాపరాజు 'ఉత్తర రామాయణం' సాహితీ జిజ్ఞాసుపులను అలరించాయి.

కణాదం పెద్దన 'ఆధ్యాత్మరామాయణం' రచించాడు. గద్దాల ప్రభువులు 'యథాశ్లోక తాత్పర్యరామాయణం' పేర ఆరుగురు కపులచే వాల్మీకి రామాయణానికి తెలుగు రూపమిప్పించారు. వావికొలను సుబ్బారావు 'ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణం' శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రి 'శ్రీకృష్ణరామాయణం' ప్రసిద్ధి పొందిన రచనలు. విశ్వనాథ సత్యనారాయణ 'శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షం' అత్యంత ప్రతస్తి పొందింది.

పింగళి సూర్య రాఘవ పాండవీయం' పేర ద్వ్యార్థికావ్యం రచిస్తే, ఎలకూచి బాలసరస్వతి, నెల్లూరి రాఘవకవి 'యాదవ రాఘవ పాండవీయం' పేర త్రైథి కావ్యాలను రచించారు. నంబెరుమార్కు పురుషకారి కేశవయ్య 'దాశరథిచరిత్ర' పేరున నిరోష్ణింగా (పద్మాలు చదివితే పెదవికి పెదవి తాకకుండా) సంతరించారు.

త్యాగరాజస్వామివారు, అస్తుమయ్య, కంచెల్ గోపన్ (రామదాసు) శ్రీరామ సంబంధంగా ఎన్నో కీర్తనలను అందించారు. యక్కగాన రూపంలో రామాయణకథను ఎందరో అక్షరబద్ధం చేశారు. వెల్లూరి వేంకటకవి 'రామలీలా యక్కగానం', శేషాచలకవి 'ధర్మపురి రామాయణం'. ముద్దుబాలంభట్టు 'మంథిన రామాయణం', కందుకూరి రుద్రకవి 'సుగ్రీవవిజయం' మోక్షగుండం సుబ్బకవి 'సీతాకల్యాణం' వంటివి ఎన్నో ఉన్నాయి.

నాటక విభాగానికిపన్నే కోలాచలం శ్రీనివాసరావు 'సంపూర్ణరామాయణం', బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవి 'ఉత్తర రాఘవం', ధర్మపరం గోపాలాచార్యులు 'రామదాసు', పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు 'కల్యాణరాఘవం', సెట్టిలక్ష్మీనరసింహకవి 'అహల్య' (వచన నాటకం) రచించారు.

తాళ్ళూరి నారాయణకవి 'మోక్షగుండ రామాయణం' పేర హరికథగా మలిస్తే, నదీరా బుట్టకథగా సంపూర్ణ రామాయణాన్ని తీర్చిదిద్దాడు. కంచెల్ గోపన్ 'దాశరథిశతకా'నికున్న ప్రచారం ఇంతంతనరానిది.

జానపదంలో 'కుశలవక్షులవరిత్రము', రామకథా సుధార్థవము, శారద రామాయణం, లంకాయాగం, చిరుతలరామాయణం, శ్రీరామజావిలి, సంక్లేపరామాయణం, చిట్టిరామాయణం వంటివి పేరిందిన రచనలు. శాంతగోవిందనామాలు, ఊర్మిళాదేవినిద్ర, లక్ష్మణదేవరనవ్య వంటి స్త్రీల రామాయణపు పాటలు కోకౌల్లలు.

వచన రచనా విభాగంలో గోవీనాథ కవి 'విచిత్రరామాయణం' (అనువాదం), పైడిపాటి పాపయ్య 'రంగనాథరామాయణం' వావిళ్ళరామస్వామిశాస్త్రి, శ్రీపాదసులైహృష్ణశాస్త్రి, దీపోల పిచ్చయ్యశాస్త్రి, ఉపాతీ, దాశరథి రంగాచార్యులవంటి ప్రతిభావంతుల రచనలు పారకుల మనసును పరవశింపజేశాయి.

చైనా, కాంబోడియా, జావా, సుమిత్రా, లావోన్, వియత్నాం, మలేషియా వంటి దేశాలలో కూడా రామాయణ రసామ్యతం ప్రవహించింది. ఇంత వైవిధ్యంగా, విస్తృతంగా ప్రజల హృదయాల్లోకి ప్రసరించిన కావ్యం ప్రపంచసాహిత్యంలో మరొకటి లేదంటే అత్యుక్తి కాదు. అందుకే రామాయణం ఆదికావ్యమే కాదు, అద్వీతీయకావ్యం కూడా.

పదవిజ్ఞానం

ఆరాలు

అ	ఇ		
అంకరించు (క్రి)	= మొలకెత్తు, పుట్టు	ఆకంరం	= గొంతుదాకా
అఫిలం	= అశేషం, అంతా	ఆగ్రహం	= కోపం
అంగలార్పు (క్రి)	= దుఃఖించు	ఆప్యాయత	= త్రీతి, ఇష్టం
అంష్టులు	= పాదాలు	ఆయతి	= ప్రభావం
అంభోధి	= సముద్రం, కడలి	ఆయత్తం	= సిద్ధం
అణా	= రూపాయిలో పదహారోపంతు విలువగల నాషం	ఆయువు	= జీవితకాలం
అతిథి	= తిథి, వార, నక్కత్తాలలో సంబంధంలేకుండా జంటికి వచ్చేవాడు	ఆవరణ	= ఆచ్ఛాదనం, మూత
అధిగమించు (క్రి)	= (తెలియు, పొందు) దాటు, మించు	ఆవేశపరులు	= తొందరపాటుగలవారు
అనంతరం	= తరవాత	ఇందుచింబాస్య	= చంద్రబింబంవంటి ముఖం కలది,
అనవుడు	= అనగా, అన్నపునుడు		చంద్రముఖి
అన్వతం	= అనత్యం	ఇనాం	= బహుమతి, మాన్యం
అపూవం	= పిండివంట, అప్పం	ఇసుడు	= సూర్యుడు
అభిఘరించు (క్రి)	= వడ్డించిన అన్నంమీద నెయ్యచల్లు, చిలకరించు		ఈ
అభిరమ్యం	= చాలా అందమైనది	ఇషప్పితం	= కోరిక
అభీష్టతం	= కోరినది, అభీష్టం		ఉ
అమాంతం	= అకస్మాత్తుగా, హారాత్తుగా	ఉదరం	= పొట్ట
అర్థం	= ధనం	ఉద్యమం	= ప్రయత్నం
అర్థప్రాచ్యములు	= చేతులు, కాళ్ళు కడుకోడూనికి ఇచ్చే నీళ్ళు	ఉద్వేతి	= ఉద్ధతి, గర్వం
అర్ధాంగలక్షీ	= శరీరంలో సగభాగమైన లక్షీ సమానురాలు (భార్య)	ఉపద్రవం	= ఆపద
అల్పము	= సూక్ష్మం, కొంచెం	ఉపస్వర్య	= స్నాన, ఆచమనాదికాలు
అవసరం	= సమయం, వేళ	ఉపార్చితం	= సంపాదించినది
అస్తిధ్వనులై	= ఉనికి కోల్పేయనవారై (సర్వం చెదరగొట్టుకొన్న వారై)	ఉల్లాసం	= సంతోషం, ప్రకాశం
అస్మాన్మాధవులు	= మా సైన్యాధిపతులు	ఎల్లి	= రేపు
అహరహం	= ప్రతిదినం	ఏమరుపాటు	ఎ
			ఎ

ఇ		కొండాడు (క్రి)	= పాగడు, స్తుతించు
ఓర్ను	= సహనం	ఖలుడు	(ఖ)
ఓష్టం	= పెదవి	భిన్నుడు	దుర్జనుడు, దుష్టుడు, చెడ్డవాడు
ఓష్టత్త్యం	= ఉధతత్త్యం, గర్వం, పొగరు	భేదం	శోకం
(క్రి)			(క్రి)
కంకణములు	= వర్షులాకారాభరణాలు	గరిమ	బ్రేష్టుత్, గొప్ప
కటకట	= అయ్యయ్య	గ్రిక్కుస్	వెంటనే
కటకటపడు (క్రి)	= బాధపడు	గుడ్డలి	వేర్చు మొదలైనవి పెళ్ళించే సాధనం
కడ	= చివర	గురి	లక్ష్యం
కందభోజులు	= దుంపలు తినేవాళ్ళు	గొడుగు పాగలు	గొడుగులు గల పావుకోళ్ళు, కర్తచెప్పులు
కన్నగువ	= కన్నులజంట	గోమయం	ఆపువేడ
కప్పుకరములు	= ఇంపైన చేతులు	గోరంతదీపం	చిన్నగా వెలిగే దీపం
కరంబులు	= చేతులు		(ఖు)
కరవటంబు	= బరిషె, గిన్నె	ఘన వనజాతలోచన =	విశాలమైన తామరరేకుల వంటి కన్నులు
కలభాష	= అవ్యక్త మధురభాష		గలది
కలమధాన్యం	= ఒకజాతి వరిపంట	ఘూతం	దెబ్బ
కళవళం	= తొట్టుపాటు		(చు)
కలుసము	= ఊహా	చందనం	గంధం
కాడు	= అడవి	చట్టువం	గరిటె
కాణాచి	= చిరకాల వాసస్థానం, ఆదిమస్థానం	చమత్కారం	నేర్పు
కుండాడు (క్రి)	= బాధపెట్టినట్లు మాట్లాడడం	చయ్యన	వెంటనే, త్వరగా
కుడుచు (క్రి)	= తాగు, భుజించు	చరణద్వంద్వం	పాదాలజంట
కుముదిని	= తెల్లకలువతీగి	చాచ్చు	విధం
కురిదీ	= కొబ్బరికాయలో ఎండిన కొబ్బరి	చిగురుబోడి	చిగురుటాకువంటి శరీరం గల స్త్రీ
కులిశం	= వజ్రాయుధం	చిరంతనుడు	శాశ్వతుడు
కుసుమస్తుబకం	= పూలగుత్తి, పూలగుచ్ఛం	చెక్కర్లు	అదేపనిగా చుట్టుతిరగడం
కూడలి	= నాలుగుదారులు కలినే చోటు	చౌకటారు	తక్కువ విలువ గలిగిన
కూర్చుం	= తాబేలు		(చు)
కృతీంచు (క్రి)	= బక్కలీలు, సన్నగిలు	చాత్రులు	శిష్యులు, విద్యార్థులు
కేసరములు	= పూవులోని పుష్పాంగిల భాగాలు	చిన్నభిన్నమువు	ముక్కలు ముక్కలు అవు, చెల్లాచెదురవు, తునాతునకలవు
కైరవం	= తెల్లకలువ		(సు)
కైరవపండం	= తెల్లకలువల సమూహం		
కైలుచేయు (క్రి)	= ధాన్యాన్ని తూర్పారబట్టి యజమానికి అప్పగించడానికి సిద్ధం చేయు	జానపదులు	మనమ్ములు, పల్లెటూళ్ళవాళ్ళు
కొడిగట్టిన దీపాలు	= ఆరిపోవడానికి సిద్ధంగా ఉన్న దీపాలు.	జీవురు	ఎర్నిది, ఎరుపు
		జ్వలనం	మంట, మండటం

జంఘ	= కాలిపిక్క	నిదాఘం	= వేసవి, ఎండాకాలం
రుబి	= సెలయేరు	నిదానం	= మూలకారణం, నెమ్ముది
తడయు	= అలస్యంచేయు	నిమిత్తం	= కారణం
తడవ	= మారు, మాటు, సారి (మొదటిసారి)	నిష్టాతుడు	= జనంలేనిది
తంత్రం	= ఉపాయం	నిస్పంద్రుడు	= కునికిపాటు లేనివాడు
తన్మయులు	= తత్స్వరూపమైనవారు, తమను తాము మరచిన వారు	నీవార ముష్టింపుచుల్=	సహజంగా పండే నిప్పరిధాన్యాన్ని పిడికెడు తీసుకొని కడుపునింపుకొనేవాళ్ళు
తమం	= చీకటి	సుతి	= పొగడ్త, స్తుతి
తర్వా	= ఊహ, కారణం, కోరిక, ఒకశాస్త్రం	నెట్టుకొను	= పెరుగుతున్న
తాపసులు	= తపస్యిచేసుకునేవారు	నోక్కి	= అదిమిపట్టి
తారక	= చుక్క		
తారాడడం	= తిరుగులాడడం, జీరాడడం	పంచజనుడు	= పొంచ్చోత్తిక శరీరం కలవాడు (మనిషి)
తాల్చి	= క్షుమ, ఓర్పు	పగిది	= విధం
తిమిరం	= చీకటి	పనిచి	= నియమించి, పంపి
తీరుబడి	= తీరిక	పరహితార్థం	= ఇతరుల మేలుకోసం
తుల్యం	= సమము, సరి	పరాభవం	= అవమానం
తొంటి	= తొల్లి, మొదటి, తొలుత	పరామర్థ	= చక్కగా విచారించడం
తొఱగు (క్రి)	= విదుచుట, తృజీంచుట	పరివారం	= పరిజనం
దమ్మిడీ	= అన్నిదీకంటె తక్కువ విలువగల నాణం, (రెండు కాసుల నాణం)	పరిప్రాజకుడు	= సన్మానిసి, సంచారం చేసేవాడు
దిక్కుతి	= దిక్కులుడు	పాత్ర	= గిన్నె; కథలో / నాటకంలో పచే ఒక వ్యక్తి
దివసం	= రోజు, పగలు	పారావారం	= సముద్రం
దివసేంద్రుడు	= సూర్యుడు	పారాశర్యుడు	= పూర్ణరుని కుమారుడు (య్యాసుడు)
దివి	= ఆకాశం	పుట్టుకురువు	= కేస్సర్ ప్రణం, రాచవుండు
దీధితి	= కిరణం, వెలుగు, కాంతి	పుయలోడు (క్రి)	= వెసుదీయు, సంకోచించ, జంకు
దుర్శరీతాలోచన	= చెడుతలపు (చెడ్డాలోచన)	పురంద్రి	= కుటుంబట్టి
దేవుళ్ళాట	= వెదుకులాట	పులస్త్యాల్మా	= బ్రహ్మమానన పుత్రుడు
ద్వాఃకవాటం	= ద్వారబంధపు తలుపు	పెక్కంద్రు	= చాలామంది
నలిరేగి	= విజ్ఞంభించి	పొదలు (క్రి)	= వృద్ధిచెందు, పెరుగు, వర్ధిల్లు
నిక్కం	= నిజం, వాస్తవం	ప్రణమిల్లు (క్రి)	= నమస్కరించు
నిఖిల	= సమస్త అన్ని	ప్రజ్ఞానం	= విశేషప్రతిభతో కూడిన జ్ఞానం
నిషయం	= సమూహం	ప్రజ్ఞాలీతంబు	= చక్కగా కడిగినది
		బంతి	= పరస, పంక్తి, సామూహిక భోజనానికి
			కూర్చున్నవాళ్ళ పరస

బస్తీజనం	= పట్టణవాసులు		ర
బుద్ధుడం	= నీటిబుడగ	రజని	= రాత్రి
బృహత్తర	= గొప్పదేన	రవళి	= ధ్వని, చప్పుడు
	థ	రుగ్జత	= జబ్బు
భత్యాలు	= ప్రతిరోజుా భోజనానికి ఇచ్చే ప్రవ్యం	రుచిరం	= కాంతిగలది
భక్షణం	= తిండి	రేగి	= ఎగసి, విజ్యంభించి
బ్రక్షించు (కి)	= తిసు	రోదసి	= భూమ్యకాశాలు, భూమి, ఆకాశం
భాసిల్లు (క్రి)	= ప్రకాశించు		ఉ
భుత్తిశాల	= భోజనశాల	లలామ	= శ్రేష్ఠరాలు, స్త్రీ
భూరుహం	= భూమినుంచి పుట్టినది (చెట్టు)	లన్తీ	= ప్రకాశిస్తున్న
జ్యంగం	= తుమ్మెడు	లూతి	= అస్యుడు, అస్యము
బీఱు + ఎండ	= ఆధికమైన ఎండ	లోచనం	= కస్యు
	ఘ		ఖ
మండకోడి	= సోమరి, జడుడు, చురుకుగా సాగకపోవడం	వర్షభరితం	= రంగులతో నిండినది
మందుం	= గంభీరధ్వని	వసించు	= నివసించు, ఉండటం, కాపురం ఉండటం
మచ్చెకంబి	= మీనాక్షి, చేపలవంటి కన్నులు గల స్త్రీ	వాటిక	= వీధి
మతిహిసులు	= తెలివిలేనివాళ్ళు	వాలం	= తోక
మదీయ	= నా సంబంధమైన	వాసము	= ఇల్లు
మనసం	= చింతన	వ్యాసంగం	= కృషి, పని
మనోహరం	= ఇంపైను	విచ్ఛిత్తి	= విభజించడం, వేరుచేయడం
మహోప్రస్థానం	= దీర్ఘప్రయాణం, లోకాంతరయాత్ర, మరణం	విప్రలు	= బ్రాహ్మణులు
మాధుకరభిక్ష	= జిల్లిల్లు తిరిగి అన్నం సేకరించుచోడం	వీడు	= పట్టణం
మిక్కటం	= ఎక్కువ	వెఱవు	= భయం
మీలనము	= కళ్ళు మూయడం	వెల్లి	= ప్రవాహం
ముక్కంబి	= మూడు కనులు కలవాడు (శివుడు)	వేదోక్తం	= వేదంలో చెప్పిన
ములుగ్గర	= ఎడ్డను తోలడానికి వాడే ములుకోల		శ
ములుకి	= మొనదేలిన భాగం	శతాబ్దిం	= సూరు సంవత్సరాల కాలం
మూర్ఖం	= ఉన్నతమైనది	శాంతుడు	= శాంతిగలవాడు
మెండు	= అధికం, ఎక్కువ	శిలోంఘప్రకములు	= శిలప్రకములు (పొలాల్లో రాలిన కంకుల (గింజల)ను ఏరుకొని బ్రతికేవాళ్ళు)
మెండు	= ఆకురాలిన వ్యక్తం		ఉంఘప్రకములు (రోళ్ళ దగ్గర చెదిరిపడ్డ బియువు గింజలు ఏరుకొని జీవనం
మెండు	= అజ్ఞానం		సాగించేవాళ్ళు)
మెండు	= మెండుమనే లక్ష్మీ (ముక్కి)		ఘ
మౌళి	= సిగ		
	య		
యూతన	= తీవ్రమైన వేదన, నరకధుఃఖం	పండం	= సమూహం

స

సంచయం	= సమూహం, కూడిక	సుంత	= ఇంచుక, ఇసుమంత, కొంచెం
సంక్లిష్టం	= కుదించినది	సుధాకరుడు	= చంద్రుడు
సద్గు	= శబ్దం, చప్పుడు	సూడిగములు	= చేతిగాజులు
సరభసోత్సాహం	= అధికవైన కోరిక, అధికవైన వేగముతో కూడిన పూనిక	సేచనం	= అభిషేకం
సర్వం	= మొత్తం	సైరించుట(క్రి)	= క్షమించు, ఓర్కు
సత్కం	= దేహబలం	సౌరభం	= సువాసన
సత్కృతి	= సత్కారం, సన్మానం	స్నేతం	= చిరునవ్వు, హసం
సరిత్తు	= నది	స్నీగ్ం	= దట్టమైనది, చిక్కనెనది
సహస్రాబ్దం	= వేయి సంవత్సరాల కాలం	హితైములు	మేలుకోరేవాళ్ళు
సాంధ్య	= సంధ్యా సమయ సంబంధమైన		
సాధ్వి	= పతిప్రత, శీలవతి	క్షత్రిపాసలు	క్షత్రు (ఆకలి), పిపాస (దప్పిక), ఆకలిదప్పులు
సాన్విధ్యం	= సమీపం, దగ్గర, సన్విధి		

హ**క**

నానారాథ

అస్యతం	= అస్యతం, సేర్పుం, వాణిజ్యం	నిట్టువొదుచు(క్రి)	= ఉప్పాంగు, విజ్యంధించు, రోమాంచితమగు
అమ్యతం	= సుధ, సీరు, ముక్కి	ఫలం	= పండు, ప్రయోజనం, సుఖం
అశ	= కోరిక, దిక్కు	మిత్రుడు	= స్నేహితుడు, సూర్యుడు
కంకణం	= తోరం, నీటిచిందువు, స్త్రీలు చేతికి ధరించే ఆభరణం	ముద్ర	= గుర్తు, అచ్చవేయడం, ఒక అలంకారం
కస్యు	= సేత్రము, చూపు, బండిచెక్కము	రాజు	= ప్రభువు, చంద్రుడు, ఇంద్రుడు
కళ	= చదువు, శిల్పం, చంద్రునిలో పదహారో వంతు	లెస్సు	= శ్రేష్ఠం, యుక్తం, కుశలం
కాలం	= సమయం, సలుపు, చావు	వాసం	= తోట, అడవి, జలం
కుండలి	= పాము, నెమలి, వరణుడు	వివరము	= వివరణము, రంధ్రము, దీపము
కులం	= వంశం, జాతి, ఇల్లు	వీడు	= ఇతడు, పట్టణము
కృషి	= సేద్యము, యత్నము	వెల్లి	= ప్రవాహం, పరంపర, తెలుపు
గుణం	= స్వభావం, వించినారి	శరము	= బాణము, సీరు, రెల్లు
గురువు	= ఉపాధ్యాయుడు, తండ్రి, పురోహితుడు, బృహప్యతి	శాఖ	= కొమ్మ, చెయ్యి, వేదభాగము
చరణము	= పాడము, పర్యాపాదము, కిరణము	సూత్రము	= సూలిపోగు, జంధ్యము, ఏర్పాటు
		హరి	= కోతి, ఇంద్రుడు, విష్ణువు

పర్యాయపదాలు

అంభోధి	= సముద్రం, కడలి, సాగరం	ధరణి	= భూమి, ధరిత్రి, వృధి
అనలం	= అగ్ని, నిష్ఠు, జ్వలనం	నరుడు	= మానవుడు, మనిషి, మర్యాద
అరణ్యం	= విషినం, అడవి, అటవి, వనం	నలిగేగు	= విజ్ఞాభించు, చెలరేగు, విజ్ఞంభించు
అనృతం	= అనత్యం, అబధం, బొంకు	నిక్కం	= నిజం, సత్యం
అన్నం	= బుఘు, కూడు, బోసం	పలై	= డంగు, గ్రామం
అర్ధాంగి	= భార్య, పత్ని, ఇల్లాలు	పవనము	= గాలి, వాయువు, మారుతము
అహిమకరుడు	= సూర్యుడు, భానుడు, రవి, భాస్కరుడు	పసిడి	= బంగారం, కాంచనం, పత్రాది
అగ్రహం	= కోపం, క్రోధం, అలుక	పారాశర్యుడు	= వ్యాసుడు, బాదరాయణుడు, కానీసుడు
అజ్ఞ	= ఆదేశం, ఆన, ఉత్తరువు, నిర్దేశం	పూవు	= కుసుమం, పుష్పం, విరి
అస్యం	= ముఖం, ఆననం, మోహు	ప్రాహ్యాణులు	= ద్వ్యాజులు, విప్రులు, భూసురులు
ఎలుక	= మూఛికం, భసకం	భాగీరథి	= గంగానది, జాహ్నావి, పావని
కన్ను	= అక్షి, చక్కనివు, నేత్రం, నయనం	భోజనం	= తిండి, ఆహారం, భోగం
కప్ప	= భేకం, దర్పరం, మంచూకం	మరణం	= మృత్యువు, నిర్మాణం, చావు
కరి	= ఏనుగు, గజము	మిన్ను	= ఆకాశం, గగనం, నింగి
కమలము	= పద్మము, నళినము	యశస్వి	= కీర్తి, భ్రాతి
కార్యకం	= విల్లు, ధనుస్సు, శరాసనం, సింగిణి	రవి	= సూర్యుడు, దినకరుడు, ప్రభాకరుడు
కైరవం	= కలువ, కల్పారం, కముదం, ఇందీవరం	రాత్రి	= నిశ, రజని, యామిని
కొండాడి	= పొగడి, స్ఫురించి, సుతించి	రుడ్జుత్	= జబ్బు, వ్యాధి, రోగం
కోరిక	= వాంఛ, తృప్తి, ఈప్పితం	వనిత	= మహిళ, స్త్రీ, పడతి
కౌముది	= వెన్నెల, చంద్రిక, జోత్సు	విపరం	= రంధ్రం, బీలం, కలుగు
గిరి	= కొండ, పర్వతం, అద్రి	వృక్షము	= తరువు, చెట్టు, భూరువాం
గృహం	= ఇల్లు, గేహం, నికేతం	వెల్లి	= ప్రవాహం, వెల్లువ
చంద్రుడు	= ఇందుడు, శశాంకుడు, నిశాకరుడు	శివుడు	= శంకరుడు, రుద్రుడు, భవుడు
చాడ్పు	= విధం, భంగి, రీతి, తీరు	సంఘుం	= సమూహం, బృందం, గుంపు
చెట్లు	= వృక్షం, తరువు, భూరువాం	సుంత	= ఇంచుక, ఇసుమంత, కొంచెం
తమస్సు / తమం	= చీకబీ, అంధకారం, ఇరులు	సూర్యుడు	= రవి, అహిమకరుడు, భానుడు
దయ	= కృప, కనికరం, కరుణ	స్నేరణ	= తలపు, ఆలోచన, బాధి
దేహం	= శరీరం, తనువు, కాయం		

మృత్తుత్యర్థాలు

అంగన	= శ్రేష్ఠమైన అవయవములు కలది (స్ట్రీ)	పుత్రుడు	= పున్నామనరకం నుంచి తల్లిరుండ్రులను రక్షించే వాడు (కుమారుడు)
అమృతం	= మరణం పొందింపనిది (సుధ)		= గృహాన్ని ధరించేది (ఇల్లాలు)
ఈశ్వరుడు	= స్వభావం చేతనే ఐశ్వర్యం కలవాడు (శిశ్రుదు)	పురంద్రి	= భవని (శిశ్రుని) భార్య (పార్వతి)
కరి	= తొండం (కరము) కలది (ఏనుగు)	భవాని	= సర్వభూతాలవట్ల స్నేహం గలవాడు (సూర్యుడు)
గురువు	= అంధకారమనే అజ్ఞానమును భేదించువాడు (ఉపాధ్యాయుడు)	మిత్రుడు	
చిత్రగ్రీవం	= చిత్రమైన (వివిధ) వర్ణాలతో కూడిన కంఠం గలది (పాపురం)	ముని	= మౌనందాల్చి ఉండేవాడు (బుమి)
రుఱి	= కాలక్రమంలో స్వాల్పమైయేది (ప్రవాహం)	మూఛికం	= అన్నాదులను దొంగిలించేది (ఎలుక)
తపసుడు	= తపస్సు చేసేవాడు (ముని)	మంజం	= జీవట్టి పాశం నుంచి విడిపించేది (ముక్కి)
దేహము	= దేహము కలవాడు (ప్రాణి)	శిశ్రుదు	= సాధువుల హృదయాన శయనించి ఉండేవాడు, మంగళప్రదుడు (ఈశ్వరుడు)
పతిప్రత	= పతిని సేవించుటయే నియమంగా కలిగినది (సాధ్యి)	సన్మానిసే	= సర్వమూ న్యాసం (వదిలివేసిన) చేసినవాడు
పణ్ణి	= పణ్ణలు (రెక్కలు) కలది (ఇట్లు)	సముద్రం	= పంచోదయం వలన ఎక్కువగా వృధి పొందేది (పాథి)
పవనజుడు	= పవనుని వలన (వాయువునకు) పుట్టినవాడు (హనుమంతుడు)		
పార్వతి	= హిమవంతుడనే పర్వతరాజు కూతురు (పార్వతి)		

ప్రకృతి - వికృతి

అంబ	- అమ్మ	ఛాయ	- చాయ	భక్తి	- జత్తి
ఆజ్ఞ	- ఇను	జోతి	- జోతి	భాగ్యం	- బాగ్దిం
ఆర్యుడు	- అయ్య	దోషం	- దోసం	బ్రహ్మ	- బొమ్మ, బమ్మ
ఆస్క్రి	- ఆస్క్రి	ధర్మం	- ధమ్మం	యూత	- జాతర
ఆహారం	- ఓగిరం	నిద్ర	- నిదుర, నిద్ధర	లష్టి	- లచ్చి
ఉపాధ్యాయుడు	- ఒజ్జ	నిత్యము	- నిచ్చలు, నిత్యేము	లేఖ	- లేక
ఈశ్వరుడు	- ఈశ్వరుడు	పక్షం	- పక్క	రత్నం	- రతనం
కష్టం	- క్షు	పణ్ణి	- పణ్ణి	రాట్టు	- తేడు
కవి	- కయి	పంక్తి	- బంతి	రాశి	- రాసి
కవిత	- కైత	పట్టణం	- పట్టం	రాజీ	- రాణి
కార్యము	- కర్జము	పుణ్యం	- పుస్సుం	వాటిక	- వాడ
కాప్యం	- కబ్బం	పుత్రుడు	- బొట్టిడు	విజ్ఞానం	- విన్నాణం
కుడ్యం	- గోడ	పుస్కము	- పొత్తము	విద్య	- విద్ధి, విద్ధియ
కులం	- కొలం	పుష్పం	- పూవు	శక్తి	- సత్తి
గుణం	- గొనం	ప్రాణం	- పొనం	శాప్రము	- చట్టము
గుహ	- గొబ	బంధువు	- బందుగు	తీ	- సిరి
గృహం	- గీము	భాష	- బాస	సుఖం	- సుకం
గౌరవం	- గారవం	భిక్	- బిచ్చం	స్వామి	- సామి
చిత్రం	- చిత్రువు				